UPPSALA STUDIES
IN EDUCATION 4

Leif Isberg

Arbetsuppgifter, Krav och Utbildning

En studie rörande domarproblematiken inom lagspelet fotboll

1978

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS

Uppsala Studies in Education

4

Distributor:

Almqvist & Wiksell International, Stockholm

Arbetsuppgifter, Krav och Utbildning

En studie rörande domarproblematiken inom lagspelet fotboll

av
Leif Isberg
fil. mag.

AKADEMISK AVHANDLING
som med tillstånd av samhällsvetenskapliga fakulteten vid Uppsala universitet för avläggande av filosofie doktorsexamen framlägges till offentlig granskning i Humanstiskt–Samhällsvetenskapligt Centrum, Hörsal 1, fredagen den 17 mars 1978 kl. 10.00.

ISBN 91-554-0713-7
ISSN 0347-1314

Uppsala 1978

Abstract. Isberg, L., 1978. Duties, Demands and Training. A study of Referee Problems in Football. Doctoral Thesis. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

The aim is to examine the duties of the football referee, and the demands made by the groups concerned on his performance thereof. In addition, the possibilities and qualifications of the referee for the fulfilment of these demands are discussed. The investigation is confined to the élite level. *The methods* used are critical incident technique, direct observation, interviews, analysis of the content of a course for top referees, questionnaire, and assessment of filmed match situations. *The subjects* are, apart from Sweden's top referees, crack players, referees and players of lower class, leaders, educational staff, and journalists. *The results* show that most problems fall into the categories "ability to cope with certain specific patterns of behaviour and demands in the referee situation" (e.g. consistency of action), "ability to make certain decisions together with the linesman", "the correct imposition of punishment by warning or sending off". The most difficult tasks consist in the correct assessment of various offences punishable by free kicks. The assessment of such offences on the test films show excessive variation both within and between the groups. The referees' possibilities of improving their skills are confined to the three day course which the Football Association arranges each year. The content of this course does not fully satisfy the needs which emerge from the investigation. The planning of the course, for example, does not exploit the referees' experience. The majority of the referees had formerly been active players, but only 21 % of them at the élite level. The referees had wide experience of refereeing. They became referees first and foremost because of their interest in sport and in football. But a desire for achievement also plays a large part. The positive side of the referee's job is the companionship, while the negative consists of irresponsible criticism by management and the mass media. Measures are suggested concerning individual qualifications, external conditions, rules and regulations.

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS

Uppsala Studies in Education

4

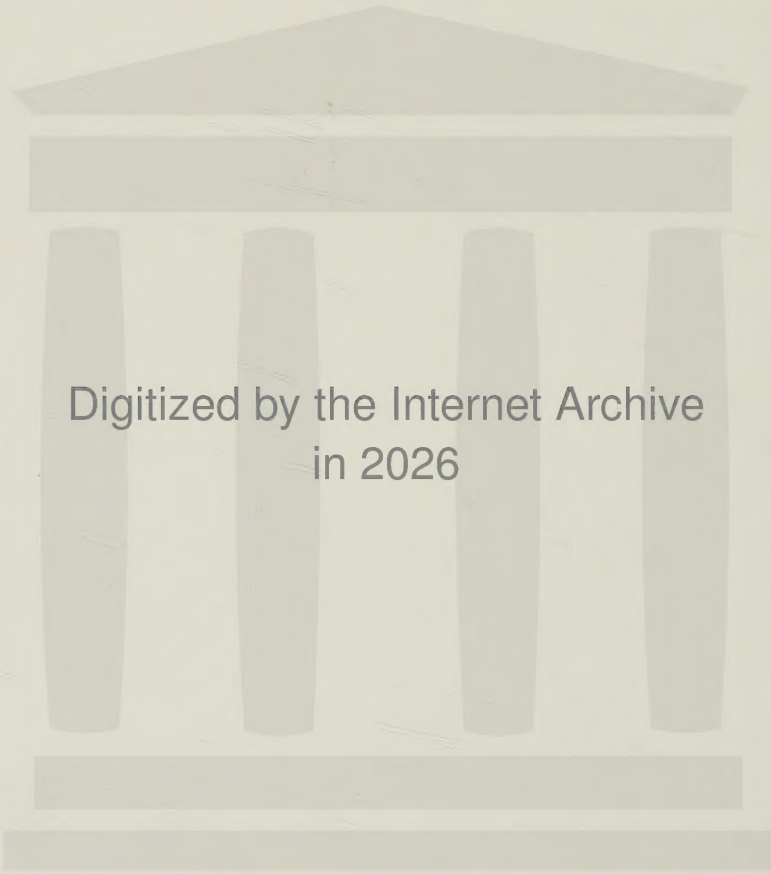
Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41548915_0001

ARBETSUPPGIFTER, KRAV OCH UTBILDNING

En studie rörande domarproblematiken inom lagspelet fotboll

Leif Isberg

Uppsala 1978

Distributor:

Almqvist & Wiksell International
Stockholm

Doktorsavhandling vid Uppsala universitet 1978

ISBN 91-554-0713-7
ISSN 0347-1314

Abstract. Isberg, L., 1978. Duties, Demands and Training. A study of Referee Problems in Football. Doctoral Thesis. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

The aim is to examine the duties of the football referee, and the demands made by the groups concerned on his performance thereof. In addition, the possibilities and qualifications of the referee for the fulfilment of these demands are discussed. The investigation is confined to the élite level. *The methods* used are critical incident technique, direct observation, interviews, analysis of the content of a course for top referees, questionnaire, and assessment of filmed match situations. *The subjects* are, apart from Sweden's top referees, crack players, referees and players of lower class, leaders, educational staff, and journalists. *The results* show that most problems fall into the categories ''ability to cope with certain specific patterns of behaviour and demands in the referee situation'' (e.g. consistency of action), ''ability to make certain decisions together with the linesman'', ''the correct imposition of punishment by warning or sending off''. The most difficult tasks consist in the correct assessment of various offences punishable by free kicks. The assessment of such offences on the test films show excessive variation both within and between the groups. The referees' possibilities of improving their skills are confined to the three day course which the Football Association arranges each year. The content of this course does not fully satisfy the needs which emerge from the investigation. The planning of the course, for example, does not exploit the referees' experience. The majority of the referees had formerly been active players, but only 21 % of them at the élite level. The referees had wide experience of refereeing. They became referees first and foremost because of their interest in sport and in football. But a desire for achievement also plays a large part. The positive side of the referee's job is the companionship, while the negative consists of irresponsible criticism by management and the mass media. Measures are suggested concerning individual qualifications, external conditions, rules and regulations.

UNIV.
LEIDEN
BIBL.

© Leif Isberg 1978
Borgströms Tryckeri AB, Motala

Förord

Domarbefattningen och dess problem inom idrottens lagspel har intresserat mig såväl under som efter min aktiva karriär i ett flertal lagsporter. När jag dessutom upptäckte att det i stort sett saknades undersökningar rörande denna viktiga syssla, stimulerades jag till föreliggande arbete.

Forskningen har bedrivits vid Pedagogiska Institutionen, Uppsala universitet. Föreliggande undersökning hade inte kunnat genomföras om inte Idrottens Forskningsråd på ett välvilligt sätt stött projektet ekonomiskt. Ett icke obetydligt ekonomiskt stöd har också erhållits från Ograduerade forskares fond.

Professor Gösta Berglund och docent Sven Amcoff har varit mina handledare. Till dem riktar jag ett varmt tack för alla praktiska råd och givande diskussioner som har möjliggjort och underlättat avhandlingsarbetet.

Professor K-G Ahlström har också bidragit med viktiga synpunkter för vilka jag härmed framför mitt tack.

För översättningen till engelska av sammanfattningen tackar jag Jean Gray.

Svenska Fotbollförbundet har, i första hand genom domarkonsulent Hasse Carlson, tagit del av mitt arbete och bidragit med viktiga data. Till alla som deltagit i föreliggande undersökning i form av observatörer, försökspersoner, redigerare av TV film, utskrivning av manus m m, ingen nämnd och ingen glömd, ber jag att få rikta ett varmt tack.

Till sist vill jag tacka min idrottsintresserade familj för att de alltid varit positiva och ställt upp i alla sammanhang.

Borlänge i februari 1978
Leif Isberg

Innehåll

Del I Bakgrund, problem och syfte, uppläggning 1

Kapitel 1. Bakgrund 3
A. Inledning 3
B. Något om domarens speciella situation 4
C. Tidigare undersökningar inom området 9

Kapitel 2. Problem och syfte 12
A. Inledning 12
B. Domarens speciella problem 13
C. Syfte 14

Kapitel 3. Undersökningens strategi 15

Del II Domarens Arbetsuppgifter 17

Kapitel 4. Metod 1 19
A. Critical incident metoden (CIT) 19
1. Beskrivning av metoden 19
a. Datainsamlingsmetoder 20
b. Kategoriseringsförfarandet 21
c. Validitet och reliabilitet 22
2. Undersökningsmaterial 23
a. Domarkategorin 23
b. Spelare, ledare 23
c. Utbildningspersonal 24
d. Journalister 24
3. Proceduren 25

Kapitel 5. Resultat 1 28
A. Beskrivning av resultatredovisningen 28
B. Konstruktion av kategorischema av kritiska händelser 29
C. Beskrivning av kategorier av andra ordningen 34
D. Statistisk redovisning av kritiska händelser 40
1. Händelsernas fördelning på respektive kategori av andra ordningen . . 40

2. Redogörelse för varje huvudkategori med respektive kategorier av andra ordningen och de olika händelser, som ligger till grund för kategorierna 41
a. Huvudkategori I 41
b. Huvudkategori II 43
c. Huvudkategori III 43
E. Sammanfattning 44

Kapitel 6. Metod 2 49
A. Beskrivning av direktobservationsmetoden (DO) 49
1. Val av observatörer och hur de instruerats 52
2. Konstruktion av observationsschema 53
B. Undersökningsmaterial 56
C. Proceduren 57

Kapitel 7. Resultat 2 60
A. Domarens uppgifter före- och efter matchen 60
B. Domarens uppgifter under matchen 63
1. Vilka domslut fattar domaren under en match? 63
2. Vilka olika typer av frisparksförseelser förekommer under en match? 64
3. Vilka typer av diskutabla domslut förekommer under en match? . . . 66
4. Hur inverkar domarens avstånd från situationen på de fattade domsluten? 68
5. Jämförelse mellan internationella och nationella matcher? 69
6. Hur fördelar sig förseelserna under matchtiden? 71
C. Beskrivning av resultatredovisningen för de diskutabla situationerna. . . 71
1. Konstruktion av kategorischema av diskutabla händelser 72
2. Statistisk redovisning av diskutabla händelser 74
a. Händelsernas fördelning på respektive kategori av andra ordningen 74
b. Redogörelse för respektive kategoris (av andra graden) beteenden och hur händelserna fördelat sig på dessa 75
D. Sammanfattning 78

Del III Analys av elitdomarutbildningen 81

Kapitel 8. Strategi vid utvärdering av elitdomarutbildningen. 83

Kapitel 9. Kategorier av domare och deras utbildning 86
A. Klassificering av domare 86
B. Utbildning av domare 86
C. Utbildningstid för olika domarkategorier 87
D. Observationsverksamheten 87

Kapitel 10. Rådande förutsättningar, lämplig utbildning och förväntade resultat av utbildningen 88
A. Domarens förutsättningar enligt domarkommittén 88
B. Lämplig utbildning för elitdomarna enligt domarkommittén 88
C. Förväntade resultat av utbildningen 89

Kapitel 11. Observerade förutsättningar 90
A. Grundval för urval av domare 90
1. Betygssättning 90
a. Metod vid kartläggning av observatörernas betygssättning 90
b. Resultat 91
c. Kommentar 93
2. Fysiska förutsättningar 94

B. Domarnas erfarenhet 94
1. Metod vid kartläggning av domarnas erfarenhet av fotbollsspel, domarskap och av idrottsrörelsen i stort 94
a. Datainsamlingsteknik 94
b. Försökspersoner 95
c. Procedur 95
2. Resultat 95
a. Erfarenhet som spelare 95
b. Erfarenhet som domare 97
c. Erfarenhet av idrottsrörelsen i stort 98

C. Övriga förutsättningar 98
1. Skolutbildning 98
2. Yrke 99
3. Motivation för domarsysslan 99
4. Domarsysslans tidsmässiga omfattning 102
5. Kommentar 103

Kapitel 12. Observerad utbildning 105
A. Domarnas möjlighet till teoretisk förberedelse 105
1. Utbildningslitteratur för domare 105
2. Kommentar 107

B. Uppläggning och genomförande av en elitdomarkurs 107
1. Kursens principiella uppläggning 107
2. Innehåll 107
a. Samarbete mellan domare och linjemän 107
b. Beivrande av ojust spel 108
c. Fördelsregeln 108
d. Offsidebedömningen 108
e. Grupparbete 108
f. Enskilda samtal 109
g. Domarna och träningen under säsongen 109
3. Metod 109

C. Uppföljning av utbildningen 110

D. Den fysiska delen av utbildningen 111
1. Metod vid kartläggning av domarnas fysiska prestationsförmåga . . . 111
2. Resultat 112
3. Kommentar 113

Kapitel 13. Observerade resultat av utbildningen 114
A. Kartläggning av domarnas förmåga att tolka olika matchsituationer . . . 114
1. Metod 114
a. Variabler 115
b. Datainsamlingsteknik 115
c. Försökspersoner 116
d. Procedur 117
2. Resultat 118
a. Kommentar 122
B. Utvärdering av utbildningens uppläggning och innehåll 122
1. Metod 122
a. Enkät 122
b. Intervju 123
2. Resultat 123
a. Enkät 123
b. Intervju 125
3. Kommentar 126

Kapitel 14. Jämförelse mellan avsedda och observerade moment 127
A. Jämförelse mellan avsedda och observerade förutsättningar 127
B. Jämförelse mellan avsedd och observerad utbildning 128
C. Jämförelse mellan innehållet i observerad utbildning och de behov som framkommit i undersökningens resultat 128
D. Jämförelse mellan förväntade och observerade resultat 131

Del IV Sammanfattning av domarens arbetsuppgifter och förslag till åtgärder som kan förbättra domarens situation 133

Kapitel 15. Domarens arbetsuppgifter 135
A. Domarens instruktion till linjemännen 135
B. Arbetsuppgifter under match och krav på deras utförande 135
1. Individuella karakteristika 135
a. Mod 135
b. Konsekvens 136
2. Samarbete mellan domare och linjemän 136
3. Varning och utvisning 136
a. Sabotage mot spelet 137
b. Våldsamt spel 137
c. Olämpligt uppträdande 137
4. Speciella svårigheter 137
a. Uppmärksamhet 137
b. Rörlighet 137
c. Regeltolkning 138
d. Klargöra beslut 138
5. Sociala relationer 138

Kapitel 16. Domarnas förutsättningar 139
A. Rekryteringsgrund 139
B. Elitdomarnas bakgrund 139
1. Skolutbildning 139
2. Yrke 139
3. Aktiv karriär 139
C. Motivation 140
1. Varför blir man domare? 140
2. Varför fortsätter man att döma? 140
3. Positiva upplevelser 140
4. Negativa upplevelser 140
5. Tidsmässig omfattning 140
D. Förkovringsmöjligheter 140
1. Självstudier 140
2. Kurser 141
3. Uppföljning 141
E. Önskemål 142
Kapitel 17. Förslag till åtgärder som kan förbättra domarens situation . . . 143
A. Åtgärder rörande yttre förutsättningar 143
1. Kritik från utomstående 143
2. Observatörernas bedömning av domarnas insatser 144
B. Åtgärder rörande författningar och förordningar 145
1. Regeländringar 145
2. Arbetsfördelning 145
3. Tekniska hjälpmedel 146
C. Åtgärder rörande individuella förutsättningar 146
1. Fysisk träning 147
2. Övriga individuella karakteristika 147
3. Domarfunktionen i stort 147
4. Domarens instruktion till linjemännen 148
5. Uppföljning 148
6. Undervisningens planering 148
a. Förutsättningar 149
b. Mål 149
c. Innehåll 149
d. Metodik 150
e. Strukturanalys 151
Kapitel 18. Resultatens generaliserbarhet respektive begränsningar 153
A. Generaliserbarhet 153
1. Befattningar i allmänhet 153
2. Andra lagspel 153
B. Begränsningar 154
1. Undersökningsstrategi 154
2. Inskränkningar 155
3. Felkällor 155
Kapitel 19. Summary 156
Bilagor 173

Bilagor

Innehållsförteckning

Bilaga		
II.1	Frågeformulär Critical incident technique.	173
II.2	Bedömning av viktighetsgrad hos bildade kategorier av andra ordningen.	176
II.3	Antalet positiva och negativa händelser inom varje kategori av andra ordningen.	177
II.4	Procentuell fördelning inom de olika kategorierna uppdelad på de olika svarsgrupperna.	178
II.5	Procentuell fördelning av respektive grupps positiva och negativa händelser för varje kategori.	179
II.6	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.	180
II.7	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	182
II.8	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	184
II.9	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	186
II.10	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	187
II.11	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	188
II.12	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att acceptera vissa taktiska spelidéer.	189
II.13	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	190
II.14	Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna klara sociala relationer.	192
II.15	Observationsschema.	193
II.16	Domarens uppgifter före och efter matchen.	194
II.17	Domarens instruktion till linjemännen.	194
II.18	Jämförelse mellan innehållet i domarnas instruktion till sina linjemän med vad regelboken anger.	196
II.19	Domslutens fördelning under sex div I-matcher.	196

II.20	Domslutens fördelning under åtta div II–III-matcher.	197
II.21	Förseelser som föranlett frispark (nationella matcher).	198
II.22	Förseelser som föranlett frispark (internationella matcher).	199
II.23	Fördelning av felaktiga domslut i div I-matcher.	199
II.24	Fördelning av ''ej blåst''-domslut i div I-matcher.	200
II.25	Fördelning av felaktiga domslut i div II–III-matcher.	201
II.26	Fördelning av ''ej blåst''-domslut i div II–III-matcher.	201
II.27	Antalet domslut i div I-matcher, som fattats inom idealavståndet.	202
II.28	Antalet domslut i div II–III-matcher, som fattats inom idealavståndet.	203
II.29	Antalet diskutabla domslut i div I-matcher, som fattats inom idealavståndet.	204
II.30	Antalet diskutabla domslut i div II–III-matcher som fattats inom idealavståndet.	204
II.31	Diskutabla domslut inom kategorin övriga beslut fördelade på respektive domare.	205
II.32	Domslutens fördelning under tre internationella matcher.	206
II.33	Antalet diskutabla domslut i internationella matcher.	206
II.34	Antalet domslut i internationella matcher som fattats inom idealavståndet.	207
II.35	Antalet diskutabla domslut i internationella matcher, som fattats inom idealavståndet.	207
II.36	Domslutens fördelning under olika perioder i div I-matcher.	208
II.37	Domslutens fördelning under olika perioder i div II–III-matcher.	209
II.38	Medeltalet domslut per period för olika förseelser inom kategorin övriga beslut.	209
II.39	''Ej blåst''-domslutens fördelning under olika matchperioder.	210
III.1	Anvisningar för domarobservatörer.	210
III.2	Domarobservatörernas bedömningschema.	212
III.3	Frågeformulär.	214
III.4	Elitdomarnas yrken.	219
III.5	Elitdomarnas svar på varför de blev domare?	220
III.6	Orsaker till att elitdomarna fortsätter att döma.	221
III.7	Elitdomarnas positiva upplevelser under sin tid som domare.	221
III.8	Elitdomarnas negativa upplevelser under sin tid som domare.	222
III.9	Regelförändringar 1972–1976.	222
III.10	Elitdomarkurs i fotboll.	233
III.11	Svarsblankett för bedömning av inspelade matchsituationer.	243
III.12	Vad saknar domarna eller vad önskar de mera utav i domarutbildningen.	243
III.13	Domarnas rangordning av allvarlighetsgraden hos fyra alternativa regelbrott, vilka alla renderar minst varning.	244
IV.1	Elitdomarnas önskemål om domarsysslan i framtiden.	244

Litteraturförteckning 245

DEL I

Bakgrund, problem och syfte, uppläggning

Kapitel 1

Bakgrund

A. Inledning

För att ett samhälle ska kunna fungera krävs en viss specialisering av olika samhällsfunktioner. Det gäller dessutom att försöka få ett så effektivt utövande som möjligt av funktionerna. Detta möjliggörs genom att man inrättar olika befattningar för olika specialiteter. Med en befattning avses (Gestrelius 1970, s 15) ''de sociala positioner, vilka konstitueras av de skyldigheter och rättigheter som knytes till dem''. Befattningshavare blir då de som förordnas till att utöva dessa skyldigheter och rättigheter. Förutom att skyldigheterna och rättigheterna kan tillkännages i lagar och förordningar eller genom en utvecklad praxis, har befattningshavarna och t o m andra medborgare uppfattningar om hur en befattning ska fungera. Allt detta påverkar de förväntningar man ställer på befattningshavaren. Funktionerna som knyts till en befattning är av varierande omfattning. För att få en så hög effektivitet som möjligt är det viktigt att försöka få rätt man på rätt plats. Det innebär att det ställs stora krav på rekryteringen. Om man lyckas rekrytera personal, som p g a tidigare utbildning och erfarenhet har erforderliga kunskaper och färdigheter för respektive befattning, blir inte utbildningsbehovet så stort. Tyvärr visar det sig vara svårt att rekrytera personal som omedelbart klarar en viss befattnings arbetsuppgifter. Det krävs som regel någon form av utbildning. Denna ska då inriktas snävt på en bestämd befattning. Den s k befattningsutbildningen skiljer sig där från allmänutbildningen, vilken är av mera grundläggande karaktär.

För att kunna ge den erforderliga befattningsutbildningen måste man kunna bestämma de handlingar som ska utföras och de kunskaper och färdigheter som krävs för att fullgöra dessa handlingar. Detta ter sig inte så lätt då det i flera fall saknas befattningsbeskrivningar. Man måste oftast göra någon form av befattningsanalys, som klarlägger arbetsuppgifterna. Kompletteras denna med en målgruppsanalys får man fram en kartläggning av de förutsättningar som olika individer har för gällande syssla. Skillnaden mellan de krav som befattningsanalysen leder fram till och de förutsättningar

som erhålles från målgruppsanalysen försöker man vanligtvis överbrygga med befattningsutbildning.

I befattningsanalysen ingår att samla in data från såväl befattningshavarna som från grupper som kommer i kontakt med dessa. Det rör främst uppgifter från olika situationer som en befattningshavare ställs inför. Med hjälp av dessa data försöker man få fram lämpligt beteende i dessa situationer. Datainsamlingen kan ske i form av direktobservation (med observatör), självobservation, enkät, intervju m fl. Trots att datainsamlingen är tidskrävande är den dock nödvändig för att klargöra sysslans arbetsområden.

Samhället innehåller en mängd sektorer. Inom varje finns ett otal befattningar. Fritidssektorn är en av dem. Idrotten i sin tur utgör en betydande del av fritidssektorn. Med alla sina grenar och därtill knutna befattningar berörs ett stort antal individer i olika åldrar av idrott. Många av befattningarna inom idrotten utförs på ideell väg och saknar befattningsbeskrivningar. Det gör att det blir svårt att precisera tillhörande arbetsuppgifter och krav på deras utförande.

Fritiden ökar hos de flesta medborgare i samhället. Fritidssektorn måste vara beredd att ta emot ett ökat antal deltagare. Det medför att det kommer att krävas flera befattningshavare men också att kraven på dem kommer att öka. Det är därför angeläget att känna till vilka arbetsuppgifter som hör till olika befattningar. I föreliggande undersökning har författaren valt att studera en befattning, nämligen fotbollsdomarens.

B. Något om domarens speciella situation

Bedömningen inom idrotten vilar ofta på en subjektiv grund. De flesta idrottsgrenar har någon form av regler, som talar om hur deltagarna ska bete sig och hur resultatet ska bestämmas. Ett svårt problem är dessa reglers tolkning och tillämpning. Inom de individuella grenarna är det mindre vanligt, att det förekommer diskussion rörande fattade domslut än det är inom lagidrotterna. Det gäller främst för lagspelen och en orsak till diskussionen kan vara att det är tillåtet med kroppskontakt i varierande omfattning. Detta medför att det uppstår mera komplicerade situationer och följaktligen blir det svårare för bedömaren att avgöra vad som verkligen ägt rum.

Fotbollen är vårt största lagspel och utvecklingen inom spelet har gjort domarens roll betydligt svårare än tidigare. Innan slutresultatet fastställs har domaren, vars uppgift är att se till att reglerna följs, under den pågående matchen fattat många beslut, som i högre eller lägre grad kommit att påver-

ka slutresultatet. En önskesituation är att alla de domslut som fattats är korrekta och att domaren därmed är helt felfri i sitt utövande. Tyvärr tycks denna önskesituation inte komma närmare utan i stället längre ifrån verkligheten. Vad är det som ligger bakom denna utveckling?

Fotbollsspelet har utbrett sig såväl uppåt som nedåt i åldrarna. En tendens, som har följt med i denna utveckling, tycks vara att det *är viktigare att segra* än att motionera och ha roligt. En av de faktorer som kan ha bidragit till denna utveckling är den *ekonomiska*. De stora klubbarna har en ekonomisk budget som balanserar på sexsiffriga tal. Vinst eller förlust betyder stora svängningar i ekonomin för såväl klubb som spelare. Fruktan att förlora en match och därmed olika belöningar leder till våldsamt spel, vilket domaren, som själv hindras av rädsla, tvekar att beivra (Mercier 1975). Gadd (1975) anser, att om man ''ramlar ur'' en division hamnar man i en avgrund. Det medför spelarflykt från klubben och för att förhindra detta försöker klubbarna med alla medel förnya sina kontrakt med spelarna. Spelarna på elitnivå är oftast s k ''halvproffs'' med kontrakt med klubben. Det medför, att en matchförlust leder till ett minskat ekonomiskt utbyte för spelaren. ''Kontraktsidén'' innebär också, att klubben kan ställa ökade krav på spelarna, när det gäller träning och matcher.

Situationen framkallar en ökad press på såväl klubbens funktionärer som dess spelare. Ljung (1975), målvakt i allsvenskan, säger i en artikel i Svensk fotbolltidning, att de rättigheter spelaren har gentemot klubben består av ekonomisk ersättning och skyldigheterna av att träna och att spela matcher i den utsträckning klubben anbefaller.

En annan faktor som kan ha bidragit till den nuvarande utvecklingen inom fotbollsspelet är att *taktik, teknik, kondition och styrka* har utvecklats snabbt hos spelarna. Det leder till snabbare och kraftfullare spel och därmed är risken för hårdare kroppskontakt större. Gränsen till brutalitet blir i många fall hårfin. Brydolf (1975), läkare för div I laget GIF Sundsvall, tar i en artikel upp problemet med fotbollens tilltagande brutalisering. Som ansvarig lagläkare anser han, att spelet brutaliserats oroväckande. Han tar som exempel fula påhopp på icke bollförande spelare och stämplingar bakifrån. En av orsakerna till den ökade brutaliteten anser han vara den s k närmarkeringen och man mot man spelet. Den vanliga klyschan att man tillåter hårdare spel internationellt avfärdar han med att det är ingen motivering för att svenska amatörspelare ska skadas med ojusta medel. I Tyskland har det diskuterats vilka åtgärder man ska vidta för att minska det ojusta spelet. Man har tillsatt en ''ad hoc'' kommitté som ska se över det nuvarande varningssystemet i Tyskland (Fifa News 1976, nr 153). Miskjian (1976) nämner att det numera är sällsynt med fotbollsmatcher som inte innehåller

någon form av ''street-fighting'' mellan spelarna. Spelarna använder fötterna till att sparka på motståndarens kropp. Avsikten är att skada eller irritera motståndaren och på så vis minska dennes prestationsförmåga. Upptäcker domaren nämnda regelöverträdelser leder det i ''bästa fall'' till utvisning och avstängning från en eller flera matcher. Miskjian (1976) föreslår att FIFA (Féderation Internationale de Football Association) inför en allmän regel som medför kraftiga individuella böter för spelare som får en varning under en match. En förutsättning för att systemet ska få avsedd verkan är att spelarna själva och inte klubben betalar böterna. Proffsspelarna bör belastas med stränga böter för varje varning eller utvisning de erhåller. Drar spelaren trots detta straff på sig ytterligare varningar eller utvisningar bör hans kontrakt med klubben kunna brytas (Coll 1975). Det bästa botemedlet mot ojust spel är att introducera en ''fair play'' kampanj, där spelare och tränare medvetet påverkas till att i första hand ta hänsyn till sin motpartner, till regler och till domare (Schlegel 1975).

Tyvärr har heller inte *reglerna* följt med utvecklingen. International Board (högsta regelinstans) vidtar sällan ändringar i reglerna och när det sker är de oftast av petitesskaraktär. Inför säsongen 1975 infördes inga regelnyheter, däremot kom Svenska Fotbollförbundets domarkommitté med en del anvisningar.

Mercier (1975, s 60) citerar f d FIFA presidenten sir Stanley Rous, ''I do not think that the Laws could or should be changed. ... It is the players in the first place who cause their own misfortune and the misfortune of football – by hitting, jostling and pushing each other and committing offences.

But the powers given to the referees are also sufficient for them to stop this downslide. They must have the courage and the conscience to act in accordance with their duties.''

Det är tydligt att man på högsta officiella instans anser att reglerna är tillfredsställande, och att domarna har tillräcklig makt att stoppa ojustheterna. Under Europeiska Fotbollförbundets konferens för utbildningspersonal under januari månad 1975 framkom det förslag om att domarna ska vara fysiskt vältränade och i och med detta ska de accepteras som idrottsmän bland andra idrottsmän när de leder en match. Några förslag till regeländringar framkastades också bl a tidsbegränsad utvisning (10 minuter), förbud mot attack bakifrån och införande av effektiv speltid under matchens slutskede (Stjärnfeldt 1975).

I FIFA News (1976, nr 153) nämns från internationella domarkommitténs möte att flera förslag till experiment med gällande regler förekom. Man beslöt bl a att utvidga försöket med inspark istället för inkast. Tidigare nämnda faktorer (*attityden* att man måste vinna, spelarnas ökade *snabbhet*

och *styrka*, *ekonomi* och att *reglerna* inte följt med i utvecklingen) och förmodligen ännu flera ligger bakom att man som spelare ''tummar lite grann'' på reglerna. I samma stund som detta sker tilltar problemen för domaren. Han hinner många gånger inte med att se vad som sker och det leder ofta till att han och de inblandade spelarna uppfattar situationen olika. Dessutom kan det tänkas att domaren och spelarna har olika uppfattning om hur vissa regler ska tolkas. Det får anses som viktigt att man försöker att införa eller ändra regler och tolkningar, som underlättar för domaren när det gäller att kontrollera ojust spel. Trots att man inom högsta internationella instans anser att reglerna är tillfredsställande och att domarna har tillräckliga medel för att hålla spelet inom gällande gränser, tycks det inte fungera tillfredsställande i praktiken. Den som följt med debatten i massmedia under pågående säsong har kunnat läsa rubriker som:

''Domaren mobbas'', ''Domarens tabbe att underkänna målet'', ''Domaren slutar i protest'', ''Vår bäste fotbollsdomare slutar i protest, 'Spelarna hatar varandra' '', ''Jag tror domarna blivit tokiga i vår''. Ur en artikel (Linné 1975, s 32) saxas följande: ''Rolf Arnshed (rankad som vår främste domare) är grymt besviken på svenska spelare, ledare och tränare. Många matcher är fyllda av hat. Ledarna gör inte ett dugg för att lugna ner de överspända spelarna. I stället hetsar de spelarna, som ibland inte har den minsta självkontroll. Det är otäckt. – Tyvärr måste jag påstå att huvuddelen av de allsvenska spelarna inte kan reglerna.'' Därefter (Erlandsson 1975, s 32) ger vissa spelare svar på tal. ''Visst kan man tappa självkontrollen i vissa pressande situationer. Men jag tycker det är ett tecken på sundhet, att man kan explodera på fotbollsplanen ibland.'' (Cronqvist, spelare i Landskrona BOIS).

''Men att vi inte kan alla fotbollsregler stämmer väl, men de vanligaste kan man ju.'' (Wendt, spelare i IFK Norrköping). ''Ingen kan väl reglerna. Det kommer ju så mycket nya regler hela tiden så jag tror inte domarna heller känner till allihop.'' (Werner, spelare i Hammarby IF).

''Om spelarna tappar självkontrollen ibland beror väldigt mycket på hur domaren reagerar. Om man stoppar alla eventuella bråk i tid behöver ingen tappa kontrollen över sig själv. Inte alltid men ibland tycker jag domarna får ta på sig sådana saker.'' (Sjöberg, spelare i Malmö FF).

Dessa citat är ett axplock ur alla som förekommit i massmedia under säsongen 1975, men ett tillräckligt sådant för att belysa den rådande situationen.

Fotbollsdomarens uppgift är alltså att se till att reglerna följs och att utgången av matchen återspeglar styrkeförhållandet mellan de inblandade lagen. Det innebär många svårigheter för domaren som framgått av ovanstå-

ende. Om man betraktar följande punkter förstår man ännu lättare bakgrunden till domarens svårigheter.

Domaren ska

- ensam avgöra om ett fel begåtts och fatta ett omedelbart beslut om åtgärd
- betrakta ett stort antal individer, 22 spelare och två rådgivande linjemän
- bevaka ett område på ca 6000 m^2 inom vilket det sker mycket snabba skiftningar
- den fysiska ansträngningen till trots hålla alla regler och tolkningar av dessa i minnet
- klara en lång arbetstid 2 × 45 minuter i högsta tempo
- motstå den psykiska press som han utsätts för från såväl spelare, publik som massmedia.

Den sista punkten har t o m tagits upp till diskussion av Brodd (1975), ordförande i Svenska Fotbollförbundet.

Han tar upp tanken på en ''fair-play''-konferens för att få alla ledare, tränare, spelare och journalister att inse att även domarna och linjemännen är idrottsmän med idrottsmäns rätt att ''ha en dålig dag''. Följande citat (Linné 1975, s 38) efter en allsvensk match belyser de svårigheter våra elitdomare kan uppleva ibland: ''Det var en jobbig match. Jag reagerar mot allt djävelskap som lagen hade för sig. En massa dumma och onödiga protester, efterslängar, smällar bakifrån och en olustig stämning på planen.''

Att det förekommer problem beträffande matchledningen tycks vara odiskutablelt. Vilken betydelse har dessa problem om man ser till samhällsutvecklingen i stort? Fotboll spelas över hela världen. Antalet spelare ökar år från år. Man spelar fotboll i form av motionsserier och ungdomsserier förutom det nationella systemet. Med tanke på det stora antal spelare, som berörs av domarens beteende, måste det anses befogat att försöka klargöra bakgrunden till svårigheterna. Dessutom upptar detta problem stort utrymme i massmedia. De matcher som samlar de flesta åskådarna och som i första hand uppmärksammas av massmedia spelas i de högre serierna, div I–II. Vissa matcher, såväl i Sverige som utomlands, har orsakat riktiga kravaller. Åskådarna har antastat spelare och domare. Domaren har fått mottaga slag av såväl spelare som publik. De ekonomiska faktorerna spelar på denna nivå en mycket stor roll för såväl spelare som föreningar. Detta medverkar naturligtvis till att problemen uppmärksammas på ett annat sätt. Förmodligen förekommer samma problem med matchledningen på de lägre nivåerna, men de uppmärksammas inte i lika hög grad. Föreliggande undersökning koncentrerar sig på problemen inom elitfotbollen. Den utveckling som skett inom lagspelet fotboll kan man se ur två aspekter, dels en makro-

och dels en mikroaspekt. Med den förra avses att det som förekommer på fotbollsplanen ska anknytas till de problem som förekommer i samhället för övrigt. Den ökade brutaliteten på planen kan i så fall anknytas till de ökade våldstendenserna i samhället.

Mikroaspekten koncentrerar sig till det som händer i själva spelet och isolerar delvis fotbollsspelet från det övriga samhället. Problemen ses som mer eller mindre unika för lagspelet fotboll och liknande spel. Föreliggande undersökning anknyter till den senare aspekten. Dock måste domarsysslan kunna ses som en helt vanlig befattning i samhället och jämföras med dem. Detta trots att spelet delvis ses som en isolerad del. Rätt man på rätt plats är som tidigare nämnts ett önskemål man vill försöka infria när det gäller att tillsätta olika befattningshavare. Detta gäller naturligtvis även för fotbollsdomarna. Tyvärr anses domarsysslan som föga attraktiv, och därför föreligger i dag en skriande brist på dessa funktionärer. I en tidigare rapport (Isberg 1973 a) har belysts i vad mån teoretisk skolutbildning och praktiskt utövande av fotboll och andra bollspel har betydelse för framgång som fotbollsdomare. Resultatet visar att ingen skolutbildningskategori kan med säkerhet anses bli bättre domare än någon annan. Däremot fanns det en klar tendens, att de som spelat division I–II-fotboll blir bättre domare än övriga kategorier.

Kontaktproblemen mellan förbund (utbildare) och domare har också belysts i ett avsnitt i en tidigare rapport (Isberg 1973 b). Av resultatet framgår, att det finns mycket som kan ändras till det bättre. Fotbollsspelarna visar ett relativt stort intresse för domarproblematiken. Däremot görs det mycket lite för att tillgodose detta intresse.

En analys av domarens arbetsuppgifter kan ge uppslag till en omvärdering av rollen och på så vis indirekt stimulera rekryteringen. Dessutom kan resultatet ligga till grund för en styrning av utbildningen till de mest problematiska avsnitten inom domarbefattningen.

Problem inom domarutbildningen tycks även förekomma på den internationella nivån.

Reynolds (1976) menar att det är FIFA:s uppgift att ta initiativ till gemensamma kurser för de internationella domarna och på så vis lägga grunden till en enhetlig regeltolkning.

C. Tidigare undersökningar inom området

För att undersöka vad som tidigare gjorts rörande domarfrågan har följande källor utnyttjats

– Psychological abstracts (1970–75)
– Lidfors & Borg (1972)
– Engström & Ahlgren (1974)
– Litteraturbevakning från bokförlaget Almqvist & Wiksell (1973–76)
– Internationella fotbollförbundets litteraturförteckning.

I det följande återges i korthet de undersökningar som ansetts relevanta för föreliggande studie. Alker m fl (1973) har i en undersökning behandlat basketbolldomare. De hade som syfte att finna personlighetsvariabler som skiljer bra basketdomare från dåliga. Försökspersonerna har utgjorts av tre grupper domare indelade efter skicklighet, hög, medel och låg. Uppdelningen grundar sig på bedömningar av respektive lags lagledare och av meddomaren. Som mätinstrument har använts California Psychological Inventory (CPI). Resultatet visar obetydliga skillnader beträffande personlighetskarakteristika mellan grupperna och några speciella skiljevariabler framkommer därför inte.

Heisterkampf (1975) har undersökt hur spelare och åskådare upplever fotbollsdomarens situation. Metoden består av en standardiserad intervju. Försökspersoner är 50 fotbollsspelare. Dessutom görs en innehållsanalys av matchreferat och sportfoton ur tidningen ''Kicker''. Resultaten visar bl a att kategoriseringen bra – dålig domare beror på främst bestämdhet – obestämdhet, rörlighet – stillastående och konsekvens – inkonsekvens. Domaren nämns endast i 25 procent av matchreferaten och finns med på 8 procent av bilderna. I huvudsak framställs domaren negativt. Försökspersonernas skildring av en domarsituation berör även den i de flesta fall en negativ upplevelse.

Persson & Hansson (1972) har gjort en kravanalys av domarsysslan. De har underökt hjärtfrekvens under pågående match, syreupptagningsförmåga, rörelsebestämning och vätskeförlust. Resultaten visar på en mycket hög hjärtfrekvens trots normal rörlighet. Detta tolkar de som att nervösa betingelser har inverkat. Domaren visar ett successivt förbättrat konditionstillstånd under perioden 1964–72, men det bör kunna förbättras ytterligare om domaren informeras om moderna träningsmetoder. Domarens förflyttning under en match består främst av ryck om 5–30 löpsteg. Enkätresultatet antyder dessutom att 50 procent av domarna är osäkra på reglernas tillämpning.

Hällsås m fl (1973) har medelst en enkät undersökt karakteristika hos alla toppdomare i bandy.

Resultatet visar bl a att
– de flesta domarna spelat aktivt främst i bandy och fotboll

– domarna saknar inslag i utbildningen av typen filmade situationer som visar domarens agerande
– domarna tränar två gånger per vecka
– främsta motivet till att man blir bandydomare är intresse för bandy och idrott överhuvudtaget
– det mest positiva med sysslan är kamratskapet.

Eldberg m fl (1973) har gjort en sociologisk undersökning av handbollsdomare. Metoden har varit enkät och alla förbundsdomare har deltagit som försökspersoner.

Resultaten visar bl a att
– man påverkats i första hand av en kamrat när det gällde att bli domare
– motivet att bli domare är att få hjälpa till med ungdomshandboll och att få fortsatt kontakt med sporten då man slutat som aktiv
– utbildningen bör utökas med veckoslutskurser i bl a psykologi, pedagogik och ledarskap
– domarna önskar praktisk utbildning via t ex inspelade testmatcher
– många har varit aktiva fotbollsspelare och att 30 procent har arbetsledaruppgifter i sitt civila yrke.

Det framgår att det är få undersökningar som behandlat domarnas problem.

Alker m fl (1973) behandlar personlighetskarakteristika hos domarna och resultatet visar, att det förekommer mycket få skillnader mellan bra och dåliga domare. Heisterkampf (1975) visar orsaker till kategoriseringen bra och dåliga domare. Han grundar sina resultat på intervjuer och analys av matchreferat och -bilder i tidningen ''Kicker''. Man saknar dock domare i intervjumaterialet. Persson & Hansson (1972) redovisar vilka fysiologiska belastningar som domaren utsätts för. Hällsås m fl (1973) har gjort en sociologisk undersökning omfattande bl a motiv, träningsintensitet och utbildning hos bandydomare. Eldberg m fl (1973) har i stort gjort samma undersökning som Hällsås m fl men med handbollsdomare.

Vad man saknar i nämnda undersökningar är främst en specificering av de arbetsuppgifter som i första hand medför att domarna inte kan uppfylla de krav som ställs. Dessutom bör det vara nödvändigt att känna till vilka förutsättningar domarna har för att klara de olika arbetsuppgifter de ställs inför. Föreliggande undersökning belyser just dessa problemområden.

Kapitel 2

Problem och syfte

A. Inledning

För att ge en viss bakgrund till författarens syn på lagspelet fotboll och domarens problem inom detta, har spelet indelats i olika komponenter enligt figur 2. 1.

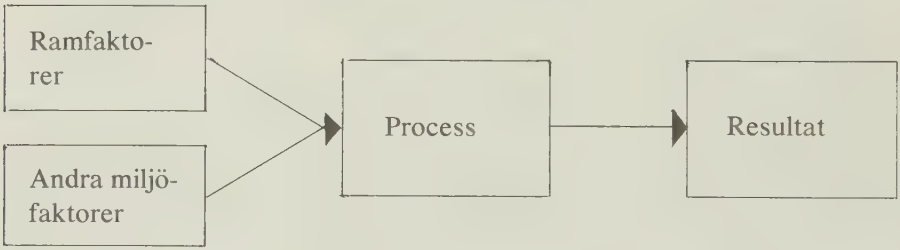

Figur 2. 1. Olika komponenter i lagspelet fotboll.

Processen dvs själva fotbollsmatchen går ut på att två lag kämpar mot varandra. Det gäller för lagen att göra mål samtidigt som de undviker att släppa in mål. De 22 spelarna måste hålla sig till gällande regler och bestämmelser. En domare och två linjemän har till uppgift att se till att dessa regler respekteras.

Resultatet betraktas officiellt som det antal mål respektive lag spelat in och blir alltså en följd av de händelser som utspelats under processen.

Med *ramfaktorer* menas i detta sammanhang faktorer i fotbollsmiljön, som kan manipuleras av organisationen (Svenska Fotbollförbundet), men som i en nuvarande process fungerar handlingsbegränsande för spelare och funktionärer. Tolkningen av begreppet anknyter till den innebörd Dahllöf (1973) givit det och som även tillämpats av Elgqvist–Saltzman (1976). Förutom ramfaktorerna finns det *andra miljöfaktorer*, som kan fungera hand-

lingsbegränsande. Till dessa räknas i denna undersökning bl a väderleksförhållanden. Eftersom dessa faktorer inte kan manipuleras av organisationen är de mindre intressanta i detta sammanhang. Ramfaktorerna har i undersökningen uppdelats i 1) yttre förutsättningar, 2) gällande författningar och förordningar samt 3) individuella förutsättningar.

Till 1) *yttre förutsättningar* räknas t ex massmedias och publikens roll och bedömning av domarnas prestationer.

2) Gällande *författningar och förordningar* innefattar reglerna och deras tolkning, arbetsfördelningen mellan funktionärerna och vissa administrativa åligganden.

Till 3) *individuella förutsättningar* räknas såväl spelares som funktionärers skicklighet och hur de lyckas utnyttja denna kapacitet från gång till gång. För spelarnas del varierar deras faktiska kapacitet inte i någon nämnvärd utsträckning under en säsong. Däremot kan vissa motivationsfaktorer leda till att spelarna utnyttjar mer eller mindre av denna kapacitet. Koncentrationen och uppladdningen inför en ''seriefinal'', där vinst betyder en extra stor belöning, går betydligt lättare än inför en match mot ett bottenlag. Denna extra motivationsfaktor kan även leda till att spelarna satsar hårdare under matchen och därmed ökar domarens svårigheter att upptäcka vad som sker i vissa s k ''täta'' situationer. De varierande individuella förutsättningarna hos spelarna kan alltså påverka processen på ett sätt som försvårar domarens arbetsuppgifter. Domarna har i sin tur olika förutsättningar att genomföra olika matcher. Detta diskuteras under kommande avsnitt B.

B. Domarens speciella problem

Som tidigare nämnts har fotbollsspelets utveckling medfört, att domarens svårigheter ökat. För att kunna behandla de olika problem, som därmed uppkommit för domarna, måste man känna till

- vilka krav som ställs på utförandet av domarsysslan, dels av domarna och dels av olika berörda grupper. Med sådana grupper avses i detta sammanhang spelare, lagledare, tränare, utbildningspersonal och journalister
- vilka förutsättningar domarna har att uppfylla de krav som ställs.

Den modell över lagspelet fotboll (fig 2.1) som behandlades i föregående avsnitt innefattade alla agerande i processen. Behandlar man domarna som en del i det hela kan följande innehåll fylla de olika boxarna.

Processen blir de domslut som domaren fattar. Det gäller korrekta som felaktiga tillsammans med de tillfällen där domaren inte blåst trots att han borde gjort det.

Resultatet utgörs av de reaktioner som domsluten åstadkommer hos spelare, ledare, tränare, journalister och publik. Boxen med *ramfaktorer* får, enligt tidigare uppdelning, nedanstående innehåll.

Yttre förutsättningar som inverkar är observatörernas bedömning av domarinsatserna. Dessutom kan familjeförhållanden m m inverka på insatsen under matchen. Även domarna påverkas av kritik från massmedia.

De *författningar och förordningar* som rör domarna är förutom gällande spelregler med tolkningar, de speciella anvisningar för domare som utfärdats av domarkommittén (DK). Anvisningarna innehåller bl a uppgifter om hur samarbetet mellan domare och linjemän ska äga rum.

Individuella förutsättningar rör bl a domarnas
- teoretiska regelkunskap och förmåga att tolka dessa regler
- förmåga att motstå psykologiska belastningar, t ex vid vissa kontakttillfällen med spelarna
- erfarenhet som spelare och domare.

Det förekommer med säkerhet ett samspel mellan flera av de ovan nämnda ramfaktorerna. Sålunda är domarens förmåga att motstå psykologiska belastningar beroende av flera av de faktorer som räknas till yttre förutsättningar.

C. Syfte

Syftet med föreliggande undersökning är
1. Att med hjälp av en befattningsanalys av fotbollsdomarsysslan kartlägga dess arbetsuppgifter och de krav som domare och olika kontaktgrupper ställer på sysslans utförande.
2. Att undersöka vilka förutsättningar domaren har att i enlighet med kraven genomföra dessa arbetsuppgifter.
3. Att med hjälp av de resultat som framkommer föreslå åtgärder som kan underlätta domarens situation.

Kapitel 3

Undersökningens strategi

Föreliggande undersökning begränsar sig till domarproblemen inom elitfotbollen. Skälen till denna inskränkning är

- att den ekonomiska aspekten gör att varje match får en stor betydelse
- att matcherna uppmärksammas av såväl massmedia som stor publik
- att de problem som förekommer på denna nivå bör rimligtvis även förekomma i de lägre divisionerna
- att begränsa undersökningens omfattning.

Undersökningen har följande strategi

Syfte 1.
Att klargöra domarens arbetsuppgifter samt de krav han ställs inför vid utförandet av dessa.

Metod
Vid behandling av syftet har befattningsanalys använts dvs den arbetsprocess som krävs för att få fram en befattningsbeskrivning. Metoden går i stort ut på att göra en situationsanalys dvs olika situationer samlas in, och en handlingsanalys vilket innebär att man undersöker med vilka handlingsmönster befattningshavaren löser situationerna. Befattningsanalys brukar användas för befattningar som kräver någon form av specialutbildning (se vidare Gestrelius 1970). Fotbollsdomaren måste genomgå en specialutbildning och metoden har därför ansetts användbar i detta sammanhang. Vid datainsamlingen har två olika tekniker kommit till användning. Den ena är Critical incident technique (CIT). CIT har tillämpats enär den leder fram till beteenden som kan anses vara avgörande i sammanhanget (se vidare kap 4 och 5). Den andra datainsamlingsmetoden är Direktobservation (DO) (se vidare kap 6 och 7). DO ska även ge data, som kan användas vid validering av resultaten som framkommit via CIT.

Syfte 2.
Att undersöka vilka förutsättningar domaren har att i enlighet med kraven genomföra dessa arbetsuppgifter.

Metod
Här studeras bl a utbildningens relevans. Detta sker med hjälp av litteraturstudier, intervjuer, enkäter, direktobservationer och bedömning av filmade matchsituationer (se vidare kap 8–14).

Syfte 3.
Att föreslå åtgärder som kan underlätta domarens situation. Förslagen baserar sig på de resultat som framkommit i undersökningens tidigare delar (se vidare kap 17).

DEL II

Domarens arbetsuppgifter

Kapitel 4

Metod 1

A. Critical incidentmetoden (CIT)

1. Beskrivning av metoden

CIT, som i första hand har utvecklats av Flanagan, går ut på att samla in så många s k kritiska händelser som möjligt rörande en viss befattning. I föreliggande undersökning befattningen som fotbollsdomare. Med en kritisk händelse menar Flanagan (1954, s 327) ''any observable human activity that is sufficiently complete in itself to permit inferences and predictions to be made about the person performing the act. To be critical, an incident must occur in a situation where the purpose or intent of the act seems fairly clear to the observer and when its consequences are sufficiently definite to leave little doubt concerning its effects.'' De kritiska händelserna utgörs alltså av situationer där speciellt effektivt eller ineffektivt beteende med avseende på arbetsuppgiften har observerats. Situationerna som observerats måste också vara relevanta för syftet och målsättningen med arbetet. Dessutom måste de kunna beskrivas entydigt. Ibland kan det vara svårt att få fram ett yttre kriterium på effekten av en händelse. Det kan därför bli nödvändigt att godtaga uppgiftslämnarens egen tillfredsställelse eller otillfredsställelse med det observerade beteendet. Detta har tillämpats av Andersson & Nilsson (1966) och Rovio-Johansson m fl (1972) i det s k BLL-projektet (Behovsanalys och läromedelsframställning för lärarutbildning av nyanställda akademiska lärare). Även i föreliggande undersökning får uppgiftslämnarna själva avgöra vad som är exempel på bra respektive dåligt domarskap.

Något övningsexempel anges ej på de enkätformulär på vilka försökspersonerna ska berätta om sina upplevda händelser. Detta för att undvika risken att de lämnade händelserna till största delen hamnar i den exemplifierade kategorin.

Allen (1950) visar i en undersökning att om det ges exempel på händelser hamnar de flesta i samma kategori som exemplet.

a. Datainsamlingsmetoder

Flanagan (1954) rekommenderar fyra datainsamlingstekniker, nämligen intervju, gruppintervju, frågeformulär eller observationsformulär. Intervjumetoden ger de flesta svaren, men den är också den ekonomiskt mest betungande.

I föreliggande undersökningar har ett försök gjorts att täcka olika grupper som berörs av domarsysslan (se s 23–25). Trots att en begränsning gjorts till domare och spelare på elitnivå (div I–II) blir antalet försökspersoner så stort och utspritt, att det av ekonomiska skäl varit nödvändigt att använda frågeformulär. Flanagan (1954, s 343) menar att: ''In situations where the observers are motivated to read instructions carefully and answer conscientiously this technique seems to give results which are not essentialilly different from those obtained by the interview method.''

I en del svenska undersökningar (Andersson & Nilsson 1966, Askling 1967, Herbert & Wirdenius 1968) som tillämpat CIT framkommer, att det inte finns någon skillnad mellan kategorier där händelser insamlats via intervju och frågeformulär trots att de sistnämnda ger signifikant färre händelser. Dessutom kompletteras CIT ofta med en annan metod för att t ex komplettera de extrema krav i ett arbete som CIT anger med mera rutin och volymmässiga aspekter. Detta för att få en mera allsidig belysning av ett yrke. Om man vet att arbetets art ändrats i någon nämnvärd utsträckning under den senaste tiden, bör man inte ta med händelser som ligger alltför långt tillbaka i tiden. När det gäller fotbollsdomarnas arbete har ingen större förändring ägt rum i de regler och anvisningar som styr deras arbete. Däremot har spelarnas skicklighet utvecklats mycket snabbt, vilket medfört att svårigheterna för domaren ökat.

För att i största möjliga mån undvika minneseffekter vid användandet av CIT och för att få överensstämmelse med DO har endast händelser som upplevts under säsongen 1975 medtagits i undersökningen. I föreliggande undersökning ska CIT användas för att i första hand belysa de olika krav som berörda grupper ställer på domarsysslan. DO metoden ska komplettera CIT genom att beskriva de olika arbetsuppgifterna. Dessutom ska ''diskutabla'' situationer noteras under observationsproceduren. Dessa situationer följs upp med intervjuer med de inblandade parterna. En jämförelse ska sedan göras mellan ''diskutabla'' situationer framtagna medelst CIT och DO för att på så sätt försöka visa om resultaten är valida.

Antalet händelser som ska samlas in vid CIT beror på undersökningens målsättning och arbetets art. Ju mer specificerade dessa är desto färre händelser behövs. Gäller det en analys av arbeten i ledande ställning anser

Flanagan (1954) att det krävs mellan 2000–4000 händelser, medan det för mer specificerade befattningar kan räcka med ett hundratal. I föreliggande undersökning är målsättningen att få fram de krav som olika grupper ställer på domarens beteende i olika sorters diskutabla situationer. Målsättningen får anses vara relativt specificerad. Det bör därför inte krävas ett alltför stort antal händelser. Däremot bör det vara viktigt att få fram händelser från olika berörda grupper. Viktigt är att dessa grupper är insatta i befattningens olika uppgifter. Gestrelius (1970) framhåller i liknande undersökningar, att det inte är säkert att de som sysslar med befattningen vet bäst om hur utövandet ska fungera.

b. Kategoriseringsförfarandet

De insamlade händelserna utgör resultatet av arbetsanalysen. Man brukar sedan kategorisera data för att erhålla större överskådlighet. Kategoriseringen kan i huvudsak ske enligt två modeller

- induktivt dvs kategorierna växer fram ur det insamlade materialet
- deduktivt dvs kategorierna är bestämda på förhand (Gestrelius 1970).

För att undvika att missa väsentliga kategorier väljs den induktiva metoden i denna undersökning. Kategoriseringsförfarandet är det mest subjektiva i analystekniken. Ju vidare kategorierna blir desto mer ökar subjektivitetsrisken. Flanagan (1954) rekommenderar, att man använder såväl positiva som negativa formuleringar för beteendena men att man sedan endast använder den positiva för den händelse, att man vill göra större kategorier. För att förenkla resultatredovisningen har i föreliggande undersökning använts en positiv beteckning på beteendena. Endast i undantagsfall anges den negativa beteckningen för att förtydliga beteendet.

Med CIT försöker man få fram de krav, som är mest kritiska för en arbetsuppgift. Flera forskare kritiserar metoden. Bland de synpunkter som framkommer är bl a att insamlade data kan påverkas av minnesfel och att händelserna är så ovanliga, att de just därför finns i minnet, att klassificeringen är subjektiv.

Travers (1958) är positiv till metodens datainsamlingssätt, som han tycker är ett försök till att minska subjektiviteten men är negativ till klassificeringsproceduren, och han betraktar dessutom metoden som arbetsam, tidskrävande och dyrbar.

Kershner (1955) är helt emot metoden. Han tror, att även andra beteenden kan vara viktiga för att belysa en befattning och att data är påverkade av minneseffekter.

I Sverige har, som tidigare nämnts, CIT använts i vissa undersökningar (Andersson & Nilsson 1966, Gestrelius 1970, Franke-Wikberg & Johansson 1975). Bland synpunkter som framkommer kan nämnas, att de kritiska händelserna utgör ett viktigt komplement till och att de ger fullständigare information rörande arbetskrav än frekvensstudier. En fördel med CIT är att den sysslar med konkreta situationsbeskrivningar. Metoden anses inte vara mer subjetiv än andra metoder där kategorisering ingår. I stort sett är alla positiva till metoden.

c. Validitet och reliabilitet

Det finns tre sätt att lösa problemet med innehållsvaliditet, nämligen att undersöka hur många nya beteenden som bildas av de sist insamlade händelserna, att göra om undersökningen med en annan metod och att jämföra de bildade kategorierna med moment som anses viktiga i utbildningslitteraturen.

I föreliggande undersökning ska dels en undersökning göras av hur många nya beteenden de sist inkomna händelserna bildar, dels en jämförelse mellan resultat från två olika metoder, CIT och DO kompletterad med intervjuer.

Alla insamlade händelser måste vara kritiska i och med att parterna själva fått avgöra vad som är en kritisk händelse. Detta medför en svaghet p g a att bedömning införes i registreringsögonblicket. Genom att olika grupper i efterhand får rangordna viktighetsgraden hos de bildade kategorierna, kan man få belägg för om antalet rapporterade händelser inom kategorierna står i proportion till bedömd viktighetsgrad.

När det gäller klassificering av materialet aktualiseras reliabilitetsproblematiken. Bedömarna kan påverka materialets systematisering. För att undersöka om så är fallet i denna undersökning företas en omkategorisering av ett antal händelser. Omkategoriseringen utförs av en som inte deltagit i den ursprungliga kategoriseringen, men som är insatt i domarproblematiken. Andersson & Nilsson (1966) finner att man får ett högt samband mellan den ursprungliga kategoriseringen och omkategoriseringen med denna metod. Sambandet stiger ytterligare, om man förser varje kategori med en viss förklarande information. Orsaken skulle vara att den som utför omkategoriseringen knappast kan hinna läsa igenom alla insamlade händelser, och därför har han mindre information än den som ursprungligen kategoriserade materialet. Resultaten av validitets- och reliabilitetsprövningarna redovisas i kap 5 B (s 30–31).

2. Undersökningsmaterial

För att få problematiken så väl belyst som möjligt har olika berörda grupper ingått som försökspersoner. Eftersom undersökningen rör elitfotboll har endast grupper som berörs av denna tagits med. Generellt kan sägas att när antalet inom en grupp varit omkring 50 har alla personer tagits med, i övriga fall har ett slumpmässigt urval ägt rum. De olika grupperna framgår av tabell 4.1.

Tabell 4.1. Totala antalet individer och antalet försökspersoner som ingår i undersökningens grupper.

Grupp	Totalt	Urval
Div I-domare	27	27
Div II-domare	53	53
Spelare div I	182	25
Spelare div II	364	50
Lagledare+tränare div I–II		6
Domarkommittén	3	3
Tävlingskommittén	4	3
Utbildningskommittén	5	5
Utbildningsledare	24	23
Auktoriserade domarinstruktörer	10	7
Distriktsdomarinstruktörer	24	18
Riksinstruktörer för tränare	14	11
Distriktsinstruktörer för tränare	24	15
Förbundspersonal	9	9
Journalister	?	23
Totalt		278

a. Domarkategorin

De domare som fick döma div I var vid säsongens början (1957) 27 st. Alla har medtagits som försökspersoner. Dessutom ingår de 53 förbundsdomare som fick döma i div II säsongen 1975. Domarnas hela elitskikt deltar i undersökningen.

b. Spelare och ledare

Spelarna har valts slumpmässigt enligt följande: 25 st (ca 14 procent) av det totala antalet div I-spelare (182 st), 50 st (ca 14 procent) av det totala antalet div II-spelare (364 st). Det totala spelarantalet har erhållits genom att multiplicera antalet lag med 13, vilket motsvarar det spelarantal som får användas under en match. Urvalet har skett från de namn som ingick i respektive lags uppställning vid den första seriematchen säsongen 1975.

Själva urvalsprocessen gick till så att lappar med alla div I-spelares namn lades i en urna. Ur denna drogs sedan 25 st lappar. Motsvarande skedde beträffande div II-spelarna med den skillnaden att 50 lappar drogs. Förfarandet måste anses helt slumpmässigt.

De tränare och lagledare som deltar har valts enligt samma förfarande som ovan, med undantag att två lappar med respektive lags namn den ena märkt med T (tränare) och den andra med L (lagledare) lagts ner i urnan. Tränarna och lagledarna har slagits ihop till en grupp p g a att de anses lika berörda vad beträffar domarfrågan. Urvalet motsvarar 14 procent och har tagits in under spelargruppen. Detta av två skäl, nämligen att ledargruppen är så liten och att den i detta fall anses ligga närmast spelarna.

c. Utbildningspersonal

Utbildningspersonalen har blivit representerad med det totala antalet som ingår i respektive grupp. Som framgår av tabell 4.1 skiljer sig i vissa fall den totala siffran för respektive grupp från den som rör urvalet. Detta beror på att samma individer ingår i flera grupper. Principen har varit att räkna med individen i endast en grupp och i den som ansetts mest berörd av domsluten. Förbundspersonalen består totalt av flera än nio, men endast de som har direkt kontakt med utbildning av spelare respektive domare har medtagits.

d. Journalister

Beträffande massmediapersonal har urvalet skett enligt följande: Pressen har representerats med sportchefen för den tidning, som har den största spridningen per hushåll i de ”allsvenska” orterna. Spridningssiffrorna har framtagits via Dagspressens detaljspridning (1975). Tabell 4.2 anger tidningarna och spridningen i antal exemplar per hundra hushåll.

Tabell 4.2. Tidningar med störst spridning per 100 hushåll i de ”allsvenska” orterna.

Tidning	Spridning per 100 hushåll	”Allsvensk ort”
Borås tidning	83	Borås
Göteborgsposten	85	Göteborg
Hallandsposten	82	Halmstad
Nordvästra Skånes tidning	67	Landskrona
Sydsvenska Dagbladet	53	Malmö
Norrköpings tidningar	81	Norrköping
Dagens Nyheter	59	Stockholm
Sundsvalls tidning	73	Sundsvall
Smålandsposten	83	Växjö
Östgötakorrespondenten	70	Åtvidaberg
Nerikes Allehanda	79	Örebro

Dessutom har följande tidningar medtagits i undersökningen:
Aftonbladet
Expressen
Gefle Dagblad
Göteborgstidningen
Kvällsposten
Nya Värmlandstidningen
Svenska Dagbladet
Skälen till att dessa tidningar medtagits är
- att de har stor spridning i de ''allsvenska'' orterna
- att de har en stor regional spridning
- att Göteborg och Stockholm har fler än ett allsvenskt lag
- att de tillsammans med de övriga tidningarna ger en relativt bra täckning av ''div II-orterna''.

I den händelse sportchefen inte har på sin uppgift att bevaka fotbollsspelet har möjlighet lämnats att delegera ärendet till den som han anser mest lämplig för uppgiften.

Man får inte glömma den roll som Sveriges radio och TV spelar i detta sammanhang. Formulär har skickats till
- sportchefen på TV-sporten i Stockholm
- sportchefen på Sveriges radio i Stockholm
- ansvarig sportrepresentant i Göteborg, Malmö och Sundsvall.

Detta skulle innebära en någorlunda landsomfattande täckning. Möjlighet till delegering av ärendet har även i detta fall medgivits.

3. Proceduren

De olika försöksgrupperna uppmanades att rapportera händelser, som de upplevt under säsongen 1975. Det gällde händelser där de ansett att domaren visat antingen ett gott eller ett dåligt domarskap.

Formuläret som användes (se bilaga II.1) bestod av en introduktions-, en instruktionssida och fyra svarsblanketter varav två för händelser som rörde positivt (vita) och två för händelser som rörde negativt domarskap (gula). Antalet svarsblanketter begränsades till fyra, två vita och två gula för varje försöksperson av den orsaken att tidigare undersökningar med metoden (Andersson & Nilsson 1966, BLL-projektet 1972) visar att det genomsnittliga antalet händelser ligger mellan två och tre per försöksperson. Om någon ville skriva mer påpekades, att man fick använda baksidan på svarsblanketterna. Det skickades ut samma antal positiva som negativa svarsblanketter då det var önskvärt, att fördelningen av svaren blev relativt jämn mellan de

båda. Enkäten skickades ut hösten 1975. Skriftlig påminnelse utgick efter 3 veckor. Svarskuvert med frimärke medskickades till samtliga försökspersoner. Adresser hämtades ur Svenska Fotbollförbundets tävlingskalender, klubbarnas interna adressregister och telefonkatalogen. Ytterligare två påminnelser skickades ut. Den sista innehöll ett nytt formulär. Svarsfrekvensen uppgick den 10 december till 70 procent, vilket ansågs något lågt. Kontakt togs därför per telefon med alla som inte besvarat formuläret. Många sade sig ha svårigheter att skriva ner händelser och de fick därför berätta via telefon och deras redogörelser noterades. Andra lovade att skicka in, vilket också skedde i vissa fall. Det var främst från spelar- och journalistgrupperna som svaren dröjde till sista omgången. Bland orsakerna nämndes skrivsvårigheter hos spelarna, resor för lagen, journalisternas besök på olika sportarrangemang.

Den slutgiltiga svarsfrekvensen visas i tabell 4.3.

Tabell 4.3. Antalet utsända formulär och svarsprocent för de olika kontaktgrupperna.

Grupper	Antal utsända formulär	Antal besvarade formulär	Svarsprocent
Domare	80	68	85
Utbildning	94	72	77
Spelare, lagledare	81	65	80
Journalister	23	19	83
Totalt	278	224	81

Tabell 4.3 visar att domarna har den högsta svarsprocenten. Totalt ligger svarsprocenten på 81, vilket får anses som godtagbart när det gäller en enkätundersökning.

Tabell 4.4 visar antalet rapporterade händelser för respektive grupp.

Tabell 4.4. Antalet rapporterade händelser för respektive grupp. Händelserna har uppdelats på användbara och kasserade.

Grupper	Totalt antal rapporterade händelser	Antal användbara händelser	Antal kasserade händelser
Domare	165	154	11
Utbildning	176	155	21
Spelare, lagledare	127	118	9
Journalister	33	30	3
Totalt	501	457	44

Orsaken till att vissa händelser kasserades var, att det inte rörde sig om en specificerad händelse utan om allmänna omdömen eller óm en uppräkning av önskemål av olika slag.

Tabell 4.5 anger antalet användbara positiva och negativa händelser för respektive grupp. Dessutom anges den genomsnittliga svarsfrekvensen för respektive grupp.

Tabell 4.5. Antal användbara positiva och negativa händelser för respektive grupp. Dessutom anges svarsandelen per individ för respektive grupps positiva och negativa och totala antal händelser.

Grupper	Antal positiva händelser	Antal positiva per individ	Antal negativa händelser	Antal negativa per individ	Totalt antal händelser per individ
Domare	81	1,2	73	1,1	2,3
Utbildning	67	0,9	88	1,2	2,2
Spelare, lagledare	36	0,6	82	1,3	1,8
Journalister	12	0,6	18	0,9	1,6
Totalt	196	0,9	261	1,1	2,0

Det genomsnittliga antalet positiva och negativa händelser är jämnt för alla grupper utom för spelarna, som har en övervikt åt den negativa sidan.

Domare och utbildningsgruppen ligger genomsnittligt högst när det gäller totala antalet händelser per individ. Totalt sett är den genomsnittliga svarsandelen 2,0 ungefär vad man erhållit i tidigare undersökningar (Andersson & Nilsson 1966, BLL-projektet 1972) med CIT och där man använt sig av enkät vid datainsamlingen.

Kapitel 5

Resultat 1

A. Beskrivning av resultatredovisningen

Resultatredovisningen har skett enligt följande principer
- Beskrivning av kategoriseringsförfarandet (moment B).
- Beskrivning av kategorier av andra ordningen (moment C).
- Statistisk redovisning av kritiska händelser (moment D).

Målsättningen för den statistiska redovisningen har varit att börja med huvudkategorierna och sedan fortsätta ända ner till exemplifiering av olika händelser. Detta för att efter hand öka detaljeringen i redovisningen och på så vis klargöra vad de olika kraven på domarbefattningen grundar sig på. För att inte göra denna resultatredovisning alltför detaljrik har endast kategorierna av andra ordningen (med det antal händelser de samlat) medtagits. I bilagorna II.3–II.10 redovisas de olika beteenden som ligger till grund för kategorierna av andra ordningen. Dessutom anges hur många positiva respektive negativa händelser varje beteende samlat. Beträffande de beteenden som samlat flest händelser redovisas hur antalet fördelat sig på olika försöksgrupper. Dessutom exemplifieras vissa händelser. I sammanfattningen återges olika krav som ställs, och i detta sammanhang hänvisas till respektive bilaga.

Det *första steget* i den statistiska redovisningen visar hur händelserna fördelat sig på kategorierna av andra ordningen. Kategorierna nämns i rangordning enligt antalet händelser de samlat. I samband med detta redovisas även fördelningen av antalet positiva och negativa händelser för respektive kategori. För varje kategori redovisas antalet händelser som respektive försöksgrupp lämnat. Även den procentuella fördelningen för varje försöksgrupp redovisas. En uppdelning har även skett i respektive grupps procentuella andel positiva och negativa händelser.

Det *andra steget* i den statistiska redovisningen visar varje huvudkategori för sig, dels redovisas hur antalet händelser fördelat sig på respektive kategori av andra ordningen, dels den procentuella andelen händelser (positiva som negativa) för motsvarande kategorier.

B. Konstruktion av kategorischema av kritiska händelser

Resultaten från befattningsanalyser med CIT utgörs av de insamlade händelserna. För en överskådlig presentation av resultaten krävs dock en sammanställning av något slag. Därför används ett kategoriseringsförfarande. Det bildade kategorischemat uttrycker de insamlade händelsernas innehåll i förhållande till undersökningens syfte. Kategoriseringsarbetet börjar med att de inrapporterade händelserna genomläses. Av de rapporterade 501 händelserna kasserades 44 st. Orsaker till kasserandet är bl a att det inte rörde sig om någon speciell händelse utan om uppräkningar och allmänna omdömen.

De användbara händelserna analyseras enligt följande målsättning.

- Det väsentliga var själva situationen. Detta för att möjliggöra skapandet av ett underlag för svårbedömda situationer.
- Domarens beteende i dessa situationer.
- Situationen har beskrivits i något förkortat skick på lätthanterliga kort, men den svarandes ordval har i största möjliga mån bibehållits.

Händelser av samma karaktär sammanfördes sedan till olika beteenden, som domarna visat och som orsakat att händelsen blivit kritisk. Beteendena benämndes i förhållande till de ingående händelserna. Sammanlagt bildades 86 olika beteenden varav 40 positiva och 46 negativa. Dessa beteenden sorterades i sin tur till kategorier av andra ordningen, dvs av en högre komplexitetsnivå.

Kategorierna av andra ordningen är 10 st om man endast använder den positiva beteckningen, som rekommenderas av Flanagan (1954). Den negativa motsvarigheten erhålles genom att man negerar den positiva formuleringen. Dessa kategorier av andra ordningen sammanfördes till tre huvudområden, vilka utgör kategorier av första ordningen. I figur 5.1 visas kategorischematats uppbyggnad.

Kategoriseringen har, som tidigare nämnts, byggt på ett induktivt förfarande för att undgå risken att en del viktig information förloras. Detta kan nämligen bli fallet om man använder sig av en styrd kategorisering. Det induktiva kategoriseringsförfarandet utgör det mest subjektiva inslaget i metoden. Förfarandet är dock nödvändigt för att kunna presentera resultaten på ett överskådligt sätt.

För att kontrollera kategorisystemets uppbyggnad och överensstämmelsen mellan olika bedömare gjordes en reliabilitetskontroll. Denna gick så till att 25 procent (114 st) av alla händelser utvaldes på ett sådant sätt, att de motsvarade händelsernas fördelning på olika beteenden. Först fick den

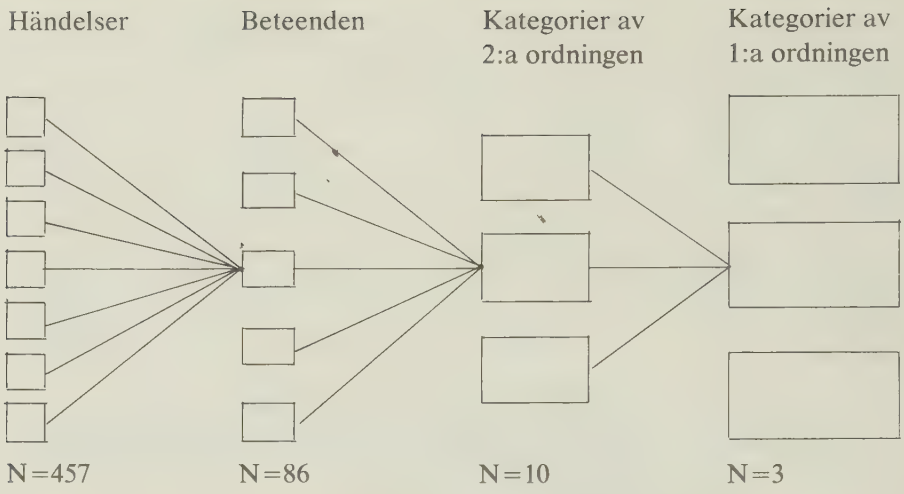

Figur 5.1. Modell över komplexitetsnivåer vid kategoriseringen av kritiska händelser.

utomstående bedömaren läsa igenom kategorierna av andra ordningen. Sedan sorterades händelserna på dessa 10 kategorier. Nästa steg blev att läsa igenom beteendena för en kategori i sänder av andra ordningen. Därefter sorterades händelserna för denna kategori på dess olika beteenden. När alla händelser sorterats uppmanades bedömaren att gå igenom de sorterade händelserna ytterligare en gång för att göra ev justeringar. Detta p g a svårigheten att hålla reda på alla beteenden och att denna svårighet avtar efter hand som kategoriseringen fortsätter.

Överenstämmelsen med den ursprungliga kategoriseringen blev 88 procent. Motsvarande resultat i undersökningar där CIT använts visar liknande värden. Franke-Wikberg & Johansson (1975) använde 50 slumpvis utvalda händelser för reliabilitetsprovet motsvarande 4 procent av det totala antalet. Två oberoende bedömare placerade 80 och 86 procent av händelserna i de ursprungliga kategorierna. Wedman (1973) har inte utfört någon reliabilitetskontroll i sin undersökning rörande lärares och elevers inställning till olika störningskällors betydelse för skolarbetet. Rovio-Johansson m fl (1972) använde 50 slumpmässigt utvalda händelser för reliabilitetsprovet, motsvarande 6 procent av totala antalet. Kategoriseringen gjordes av en utomstående bedömare. Andersson & Nilsson (1966) använder ett mer komplicerat förfarande. De gör reliabilitetsprovet i två omgångar, där den första sker efter de ursprungliga kategorierna och den andra med extra förklaringar till de ursprungliga kategorierna. Sammanlagt används 200 hän-

delser från vart och ett av tre huvudområden motsvarande 32 procent av totala antalet händelser. Dock kategoriserar varje bedömare högst 100 händelser motsvarande 5 procent av det totala antalet. Överensstämmelsen med den ursprungliga kategoriseringen blir högre vid den andra omkategoriseringen och varierar mellan 58 och 72 procent. Som förklaring till de låga procentsiffrorna nämner samma författare, att kategorierna inom en överkategori är mycket lika. De har därför kontrollerat hur ofta omkategoriserarna placerat händelserna i samma överkategori som vid den ursprungliga kategoriseringen. Resultatet varierar då mellan 71 och 88 procent för den andra omkategoriseringen.

Ett påpekande som kan göras är att i föreliggande undersökning har 25 procent av antalet händelser använts vid omkategorisering. Det tycks vara sällsynt att så många händelser används vid omkategoriseringen. Säkerheten i reliabilitetsuppskattningen kan därför anses vara stor. Det är viktigt att försöka klargöra hur väl de insamlade kritiska händelserna återspeglar en representativ bild av alla olika kritiska händelser som kan inträffa i fotbollsdomarens arbete. Detta mått på innehållsvaliditeten undersöktes genom att de 75 sist inkomna händelserna analyserades för att se om de skapade något nytt beteende. Resultatet blev två nya beteenden. Det ena av dessa skapade en ny kategori, nämligen ''att acceptera vissa taktiska spelidéer''.

Flanagan (1954) menar att man för de flesta syften kan anse att området är uttömt när hundra händelser inte ger mer än 2–3 nya beteenden. Trots att de 75 sista händelserna främst härrör sig från journalist- och spelargrupperna kan man anse, att de insamlade händelserna ger en representativ bild av domarens problematiska situationer och därmed följande beteende. Klassificeringen har lett till att följande huvudkategorier (I–III) och kategorier av andra ordningen har bildats. Siffrorna 1–10 anger rangordningen efter antalet samlade händelser.

I SPECIELLA KVALIFIKATIONER FÖR DOMARSYSSLAN.

2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman.
3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.
4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.
6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.
7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.
8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.
9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.
10. Övrigt

II PERSONLIGA KVALIFIKATIONER.

1. Att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.

III SOCIALA KVALIFIKATIONER.

5. Att kunna klara sociala relationer.

För att kontrollera om de kategorierna, som samlat de flesta händelserna också anses som de viktigaste, fick olika berörda grupper göra en viktighetsbedömning av kategorierna av andra ordningen.

Sjödahl (1973) påvisar att om en händelsekategori är ofta rapporterad betyder detta i första hand att många befattningshavare fäst sig vid och minns händelser tillhörande kategorin ifråga oberoende av om händelsen uppfattas som mer eller mindre ofta förekommande.

Andersson & Nilsson (1966, s 62) menar ''att sannolikheten för att en butiksföreståndare skall råka ut för en viss typ av händelser bör vara större ju fler händelser av denna typ som rapporteras''. Samma författare anser det vara viktigt som en vägledning för utbildningsplanering, att veta hur viktiga olika grupper bedömer de bildade kategorierna. Nämnda författare använder en sexgradig skala för att bedöma viktighetsgraden hos kategorierna av andra graden.

I föreliggande undersökning används en fyragradig skala för att bedöma viktighetsgraden hos kategorierna (formulär se bilaga II.2)

0..... Kategorin är oviktig för domarens arbete.
1..... Kategorin är av en viss vikt för domarens arbete.
2..... Kategorin är viktig för domarens arbete.
3..... Kategorin är mycket viktig för domarens arbete.

Fyra olika grupper har utfört bedömningen, nämligen div I-domare (26 st), domarkommittén (3 st), div I-spelare (32 st), distriktsdomare (27 st). Bedömningen omfattade alla kategorier av andra ordningen med undantag för ''*Övrigt*''. Försökspersonerna har gjort skattningen enligt ovannämnda skala. Värdena har summerats för respektive kategori och sedan rangordnats. Rangordningen återfinns i tabell 5.1. Om två kategorier rangordnats på första plats erhåller de värdet 1,5.

Tabell 5.1. Olika gruppers bedömning av viktighetsgraden hos kategorierna av andra ordningen. Kategorierna nämns i ordning efter antal händelser de samlat.

Kategori	Spelare	Div I-domare	Distrikts-domare	DK
1. Att kunna klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	1,5	1	1	5
2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.	5	4	2	5
3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	4	2	3,5	5
4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	6	7	7	5
5. Att kunna klara sociala relationer.	7	6	8	5
6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	3	4	3,5	5
7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	1,5	4	5	5
8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	8	8	6	5
9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	9	9	9	5

Tabell 5.2. Sammanlagda procentsiffrorna för bedömd viktighetsgrad 0 och 1 för de olika grupperna. Kategorierna anges med nummer enligt det antal händelser de samlat.

Kategori	Spelare	Div I-domare	Distrikts-domare
1. Att kunna klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.			4
2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.	9		
3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	6		4
4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.			7
5. Att kunna klara sociala relationer.	9	4	19
6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	3		4
7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.			7
8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	16	12	11
9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	56	12	59

För alla kategorier utom 9 anser grupperna att de ligger inom viktighetsområdet 2–3. Kategorierna 1–4 har samlat de flesta händelserna. De två första bildar ett block, kategori 3–4 ett annat block när det gäller antal samlade händelser. Det första blocket innehåller mer än dubbelt så många händelser som det andra. Av de övriga kategorierna kommer nummer 5 i ett mellanläge medan de övriga samlat ett fåtal händelser. Rangordningen visar att för domargrupperna stämmer viktighetsgraden och antalet händelser i stort sett överens för de tre första kategorierna. De anser däremot kategorierna 6 och 7 vara viktigare än vad som återspeglas genom antalet händelser.

Spelarna har överensstämmande bedömning med antalet händelser för kategorierna 1, 8 och 9. De tycker liksom domarna att kategorierna 6 och 7 är viktigare än vad som visas genom antalet händelser. Kategorierna 2, 3, 4 och 5 anser de mindre viktiga. Bedömningen av viktighetsgraden visar en liten skillnad mellan spelar- och domargrupperna. Den största skillnaden föreligger när det gäller kategori 2, där spelarna anser den mindre viktig än vad domarna gör.

Slutsatsen blir att antalet händelser delvis tycks indikera viktighetsgraden för de största kategorierna. Ser man till de kategorier som bedömts med 1:or och 0:or kan man säga att de indikerar att endast kategori 9 kan, om inte uteslutas så behandlas översiktligt i ett kommande utbildningsprogram. Motsvarande framgår även av antalet samlade händelser. Till varje kategori nämndes vissa beteenden för att förtydliga innebörden med kategorierna för bedömarna.

Alla grupper är överens om ”att kunna klara vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen”, skall ha rang nummer 1. DK anser att alla kategorier är lika viktiga.

Elitdomarna och distriktsdomarna är i stort sett överens om viktighetsgraden hos de olika kategorierna. De har omvänd rangordning mellan kategori 2 och 3 respektive 5 och 8.

Spelarna bedömer kategori nummer 7 som lika viktig som nummer 1. På tredje plats är man i stort överens med domarna om kategori 6. Spelarna anser det mindre viktigt ”att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt” än domarna gör. Samma är förhållandet med kategori 2. I övrigt är man i stort sett överens med domarna.

C. Beskrivning av kategorier av andra ordningen

1. Att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen

Denna kategori omfattar de flesta händelserna och rör sig främst kring domarens personlighet. Journalisterna och utbildningsgruppen betonar i

första hand denna kategori. Kategorin omfattar sex positiva och sju negativa beteenden. Uppgiftslämnaren betonar det viktiga i att domaren *vågar* fatta ett korrekt domslut, trots att matchen befinner sig i ett kritiskt läge t ex att

- blåsa för en klar straffspark till bortalaget när det återstår en minut av matchen och ställningen är oavgjord
- kunna avgöra när en straffspark skall gå om
- avdramatisera en utvisning
- ta saker lugnt och i tur och ordning vid en komplicerad situation
- döma straffspark till ''stjärnlagets'' nackdel.

Det betonas också att domaren måste vara *konsekvent* i sin bedömning t ex att

- inte ge såväl fördel som frispark för samma förseelse
- vara bestämd redan från matchens början
- hålla samma bedömningsnivå matchen igenom
- tillgripa varning trots att förseelsen sker i matchens början detsamma gäller för andra extrema straff
- hemmalag och bortalag bedöms lika. Det gäller också för ''stjärnlag'' och övriga
- tillämpa samma bedömning utanför som innanför straffområdet
- inte ge målvakten extra fördelar i situationer där han är inblandad
- inte fatta kompenserande domslut.

Domaren bör inte visa tveksamhet eller ha *förutfattade meningar* om spelare och lag.

Vidare påpekas att domaren ej får vara *nonchalant* i sitt uppträdande t ex genom att

- visa varningskortet på orimligt långt avstånd från spelarna
- nonchalera linjemannens råd
- vara slarvigt klädd.

Domaren bör under inga omständigheter *påverkas* av spelare, lagledare eller tränare i sitt beslutsfattande t ex att

- ändra ett domslut p g a spelarnas protester
- blåsa efter spelarnas skrik.

Att våga *fullfölja sina intentioner* anser uppgiftslämnarna vara viktigt. Det kan t ex vara att

- domaren varnar för småsaker och kan ej fullfölja med utvisning
- när domaren ser att spelaren tidigare har varning nöjer han sig med tillsägelse i stället för utvisning och stoppar ner det framtagna kortet.

Det anses dessutom väsentligt att domaren vågar erkänna ett fel.

2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen

Kategorin poängteras främst av journalister, spelare och domare. Sammanlagt omfattar kategorin 13 positiva och 11 negativa beteenden. Händelserna behandlar *samspelet mellan domare och linjemän* i olika situationer. Bl a nämns att

- domaren tittar för sällan på linjemannen och upptäcker honom därför oftast för sent. Detta leder till många obehagliga ändringar av fattade domslut
- domaren tittar för mycket där bollen är
- domaren måste lyssna till linjemannens uppfattning när denne varit bra placerad
- när domaren är skymd och ej upptäcker en förseelse bör han acceptera linjemannens version
- som ett ex på bra beteende nämns att när en anfallare gjort mål blåser domaren en signal kontaktar linjemannen och hör varför han vinkat. Domaren blåser sedan ytterligare en signal och verkställer det fattade beslutet
- domaren själv avgör offsidesituationer där han är bra placerad. Främst gäller detta situationer, där det är frågan om en offsidestående spelare inverkat på spelet
- domare och linjemän inte är för ivriga vid offsideavblåsningar
- linjemannen bör få ingripa vid förseelser på försvarande lag innanför straffområdet
- domaren bör kontakta linjemannen när det gäller om en förseelse skett innanför eller utanför straffområdet. Ögonkontakt anses inte tillräckligt
- det är positivt att ge linjemannen ökade befogenheter.

3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt

Spelarna har procentuellt sett de flesta händelserna till denna kategori, som omfattar fem positiva och åtta negativa beteenden. Det anses viktigt att domaren beivrar allt slags sabotage mot spelet t ex

- när bollen slås bort vid frispark
- när någon går för tidigt ur spelarmuren
- när någon tar med sig bollen med händerna in på planen och sedan kastar tillbaka den till spelaren som ska göra inkast.

Vidare nämns att våldsamt spel måste beivras redan i matchens början. Domaren måste kunna skilja mellan hårt men just och vårdslöst spel. Brutala saker måste omedelbart föranleda utvisning.

Det anses som mycket viktigt, att domaren verkligen *observerar orsaken* till den uppkomna situationen.

Domaren måste beivra *våldsamt spel lika hårt som olämpligt uppträdande*. Dessutom gäller det att kunna skilja på olika förseelsers art, när det blir fråga om varning eller utvisning (''grov'' eller ''lindrig'').

Besked ska lämnas omedelbart på planen om utvisningen betraktas som ''grov eller lindrig''.

Domaren bör kunna *skilja mellan protester* som är riktade mot domarens person, och de som är spontana uttryck p g a spelarens ev misslyckande. En viss förståelse för spelarens ilska bör domaren ha. Dessutom bör han ha såväl humor som ''glimten i ögat''.

Att kunna hålla reda *på ordningssaker* betonas, som t ex antalet varningar som respektive spelare har.

4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer

I denna kategori har vissa svårbedömda situationer samlats. Journalisterna ligger lågt när det gäller händelser till denna kategori, övriga gruppers händelser har till mellan 12 och 14 procent samlats i denna kategori. Kategorin har grundats på två positiva och sex negativa beteenden.

Man nämner situationer som

- att avgöra vem som orsakar en s k obstruktionssituation
- att kunna avgöra om bollen passerat sid- eller mållinjen på ''domarens diagonal''
- att uppmärksamma vad som händer i en luftduell
- att uppmärksamma om en förseelse ska föranleda straffspark t ex var armen i naturligt läge vid kontakten med bollen, var glidtacklingen just
- att inte bedöma försvarsspelaren mildare vid en situation innanför straffområdet
- att snabbt avgöra om man ska lämna ''fördel'' eller blåsa för fri- eller straffspark
- att inte avvakta för länge
- att snabbt kunna avgöra hur pass allvarlig en uppkommen skada är.

5. Att kunna klara sociala relationer

Denna kategori betonas främst av spelarna. Det gäller i första hand domarens kontakt med spelare, lagledare och tränare. Kategorin har samlat fyra positiva och fyra negativa beteenden.

Domaren bör ej inta en *''överlägsen''* attityd gentemot spelarna t ex genom att

- använda nedlåtande språk, som t ex svordomar
- dominera med gester och dylikt efter domsluten
- svara ohövligt på spelares tilltal
- förklara med långa ''haranger''
- provocera spelarna genom att t ex peka med fingret framför spelaren, följa spelare som utvisats en lång sträcka utanför planen
- blåsa långa och hårda signaler för ''småsaker''.

Vidare påpekar man att domaren bör *komma in i omklädningsrummet* före matchen och tala om hur han vill ha det under matchen. Dessutom bör domaren inbjuda båda lagen till gemensam *diskussion efter matchen*. Saker som uppkommit under matchen kan då tas upp och diskuteras.

Till slut anses det som viktigt att domaren kan lugna spelarna medelst *samtal* i stället för att ta till varning i alla kritiska situationer. Genom att kunna samtala med spelarna visar domaren förståelse för vad som skett.

6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet

Kategorin har samlat få händelser ungefärligen lika fördelade på de olika grupperna. Två positiva och fyra negativa beteenden ligger till grund för kategorin.

För att en händelse ska föras till denna kategori måste det poängteras, att den är i *första hand* beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.

Det anses viktigt att domaren

- uppmärksammar även de delar av planen där bollen ej befinner sig
- koncentrerar sig på själva spelet
- ''hänger med'' och är så nära situationerna som möjligt. Det gäller bl a i ytterlägena av diagonalen för att kunna avgöra när bollen passerat sid- eller mållinjen
- uppmärksammar allt som sker i en situation och inte bara den sista händelsen, t ex när en spelare ''ger igen''.

7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar

Kategorin har samlat få händelser. Utbildningsgruppen har bidragit med de flesta. Kategorin grundar sig på fyra positiva och fyra negativa beteenden.

Bland de *elementära regler* man poängterar märks

– att känna till när och hur en spelare ska återinträda i spelet
– att direkt frispark i eget mål ska föranleda hörnspark. Det påpekas även brister hos spelarna i detta fall
– att klargöra hur verkställighetssignal ges
– att göra tidstillägg, som exakt motsvarar den tid spelet varit brutet
– att kunna avgöra när bollen är i, respektive ur spel
– att efter en förseelse sätta igång spelet på rätt sätt.

Dessutom påpekas att domaren ska *undvika petitesser* som t ex att flytta bollen 1 m vid frispark mitt på planen. Det anses viktigare att spelet snabbt kommer igång.

8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt

Denna kategori tillhör de mindre och omfattar två positiva och två negativa beteenden. Alla grupper anser det viktigt att domaren *förklarar* sitt domslut kort och koncist utan långa ''haranger''.

Dessutom anses det vara viktigt att förklaringen kan komma vid en *tidpunkt* som är lämpligare än just efter det förseelsen skett t ex när domaren passerar spelaren nästan gång.

Väsentligt anses det vara att domaren *undviker att själv dominera* med prat och gester, t ex att skrika till spelare och lagledare.

Domaren bör också kunna *vidhålla sin uppfattning,* men samtidigt medge att den kanske inte är korrekt. Följande exempel kan nämnas: ''vid en lagledarprotest mot linjeman, går domaren fram till lagledaren och säger att han avgjort själv, men det kanhända att han haft fel och i så fall ber han om ursäkt''.

Domarna bör visa en mer *''mänsklig'' attityd.*

9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer

Kategorin grundar sig endast på ett positivt beteende som i sin tur grundar sig på en positiv händelse. Trots detta har kategorin medtagits p g a, att det kanske finns ett behov av att domarna lär sig mer om spelets taktiska finesser. Det nämns, att domaren måste acceptera närmarkering till en viss gräns (se bilaga II. 12).

10. Övrigt

Även denna kategori grundar sig på endast ett positivt beteende innehållande en positiv händelse, nämligen att domaren har en ordentlig genomgång med linjemännen före matchen och att den sker ute på planen (se bilaga II. 12).

D. Statistisk redovisning av kritiska händelser

1. Händelsernas fördelning på respektive kategori av andra ordningen

Tabell 5.3. Antalet kritiska händelser inom respektive kategori av andra ordningen. Siffran framför respektive kategori anger dess rangordning i förhållande till antal händelser.

Kategori		Antal händelser	Procent
II.	1. Att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	131	29
I.	2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman.	121	26
	3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	56	12
	4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	55	12
III.	5. Att kunna klara sociala relationer.	40	9
I.	6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	21	5
	7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	16	4
	8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	15	3
	9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	1	–
	10. Övrigt.	1	–
	TOTALT	457	100

Av tabell 5.3 framgår att nästan 4/5 av alla händelser hamnar i fyra kategorier. Två kategorier svarar tillsammans för över hälften av antalet händelser, nämligen

"att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen",

"att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman".

Av bilaga II.3 framgår att 43 procent av totala antalet händelser rör positiva och 57 procent negativa saker. Önskemålet om en relativt jämn fördelning mellan positiva och negativa händelser kan anses uppfyllt. De två första kategorierna av andra ordningen har samlat 51 procent av de positiva och 59 procent av de negativa händelserna.

Hur de olika försöksgruppernas händelser fördelat sig på kategorierna framgår av bilaga II.4. Nämnas kan att av domarnas händelser hamnar 60 procent i kategori 1 och 2. Motsvarande för utbildningsgruppen är 50, för spelarna 52 och för journalisterna 66 procent. De olika grupperna tycks vara överens om vilka kategorier, som är de mest kritiska. Bilaga II.5 visar hur respektive grupp procentuellt placerat sina positiva respektive negativa händelser. Det framgår att de två första kategorierna samlar majoriteten av varje grupps positiva och negativa händelseantal.

2. Redogörelse för varje huvudkategori med respektive kategorier av andra ordningen och de olika händelser, som ligger till grund för kategorierna

a. *Huvudkategori I* Speciella kvalifikationer för domarsysslan

Tabell 5.4. I. *Speciella kvalifikationer för domarsysslan.* Händelsernas fördelning på respektive kategori av andra ordningen. Uppdelning har skett i positiva och negativa händelser.

Kategori	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammmans med linjemannen.	42	79	121
2. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	21	35	56
3. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	28	27	55
4. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	11	10	21
5. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	4	12	16
6. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	11	4	15
7. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	1	–	1
8. Övrigt.	1	–	1
TOTALT	119	167	286

Tabell 5.5. I. *Speciella kvalifikationer för domarsysslan.* Händelsernas procentuella fördelning på positiva och negativa av det totala antalet positiva respektive negativa händelser. Dessutom anges kategorins totala procentuella fördelning.

	Händelser		
Kategori	Procent positiva	Procent negativa	Procent totalt
1. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.	21	30	26
2. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	11	13	12
3. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	14	10	12
4. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	6	4	5
5. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	2	5	4
6. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	6	2	3
7. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	–	–	–
8. Övrigt.	–	–	–
TOTALT	60	64	62

För den första huvudkategorin är antalet rapporterade negativa händelser större än antalet positiva, motsvarande 64 mot 60 procent. De flesta händelser har hamnat i kategorin ''att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen''. Totalt svarar nämnda kategori för drygt en fjärdedel av alla rapporterade händelser.

En intressant synpunkt är att antalet negativa händelser är nästan dubbelt så stort som antalet positiva. Det föreligger tydligen stora brister i fråga om samspelet mellan domare och linjemän. Motsvarande tendens förekommer när det gäller kategorin ''att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt''. De negativa händelserna motsvarar 62 procent av hela kategorins.

Vad beträffar ''att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt'' överväger antalet positiva händelser.

För den fjärde kategorin av andra ordningen är fördelningen jämn mellan positiva och negativa händelser. Trots att kategorin är relativt liten bör man inte ignorera uppmärksamhets- och rörlighetsproblemen.

''Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar'' är också en liten kategori. Den negativa sidan dominerar händelserna. Det kan ge en viss antydan om att det förekommer vissa tolkningsskillnader mellan de olika grupperna.

Vad beträffar ''att fatta korrekta avgöranden i olika situationer'' är fördelningen jämn mellan positiva och negativa händelser. Kategorin är relativt stor, motsvarande 12 procent av det totala antalet händelser. Man kan utan överdrift påstå att domarna har problem i fråga om att avgöra vissa situationer. Exempel på sådana situationer kommer att lämnas i bilagedelen. De två resterande kategorierna, ''att acceptera vissa taktiska spelidéer'' och ''övrigt'' är mycket små och kan i stort sett lämnas utan större avseende. Av bilaga II.6 framgår att kategorin ''att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen'' grundats på 24 olika beteenden av vilka ''att på ett korrekt (felaktigt) sätt utnyttja linjemannens hjälp när det gäller att avgöra om bollen passerat mållinjen mellan stolparna'' samlat de flesta händelserna. Motsvarande för kategorin ''att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt'' är 13 beteenden (se bilaga II.7) varav ''att beivra våldsamt spel'' samlat flest händelser. Beträffande kategorin ''att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer'' är den grundad på åtta beteenden (se bilaga II.8) och flest händelser har ''att kunna korrekt bedöma när man ska ge fördel respektive blåsa för fri- eller straffspark och eventuellt utdela varning i efterhand'', samlat. Kategorin ''att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet'', har bildats av sex beteenden (se bilaga II.9) varav ''att fatta ett

domslut, som grundar sig på bra uppmärksamhet'' har samlat flest händelser. Angående kategorin ''att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar'' har den bildats av åtta beteenden (se bilaga II.10) med flest händelser för ''att kunna tillämpa elementära regler''. Vad beträffar kategorin ''att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt'' har den skapats av fyra beteenden (se bilaga II.11) av vilka ''att förklara sitt beslut kort och koncist och vid rätt tidpunkt'' har samlat flest händelser.

b. *Huvudkategori II.* Personliga kvalifikationer

Tabell 5.6. Händelsernas fördelning på kategorin av andra ordningen. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

	Antal händelser		
Kategori	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	57	74	131

Tabell 5.7. Händelsernas procentuella fördelning på positiva respektive negativa i förhållande till det totala antalet positiva och negativa händelser.

	Procent	Procent	Procent
Kategori	positiva	negativa	totalt
1. Att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	29	28	29

Kategorin är den som samlat de flesta händelserna.

Av bilaga II.13 framgår att kategorin grundar sig på 13 beteenden av vilka ''att vara konsekvent i sin bedömning'' samlat flest händelser.

c. *Huvudkategori III.* Sociala kvalifikationer

Tabell 5.8. Händelsernas fördelning på kategori av andra ordningen. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

	Antal händelser		
Kategori	Positiva	Negativa	Totalt
5. Att kunna klara sociala relationer.	20	20	40

Tabell 5.9. Händelsernas procentuella fördelning på positiva respektive negativa i förhållande till det totala antalet positiva och negativa händelser.

	Procent	Procent	Procent
Kategori	positiva	negativa	totalt
5. Att kunna klara sociala relationer.	10	8	9

Huvudkategorin har samlat 20 positiva och 20 negativa händelser, vilket motsvarar 9 procent av det totala antalet. Huvudkategorin omfattar mindre händelser än de övriga två.

Av bilaga II.14 framgår att kategorin grundar sig på åtta beteenden. Av dessa har de flesta händelserna samlats av ''att inta en överlägsen attityd mot spelare''.

Sammanfattningsvis kan nämnas att

Huvudkategori I ''Speciella kvalifikationer för domarsysslan'' har samlat fler negativa än positiva händelser.

Beträffande den största kategorin av andra ordningen inom den första huvudkategorin, har den samlat nästan dubbelt så många negativa som positiva händelser.

När det gäller varnings- och utvisningsstraffens tillämpning är 62 procent av händelserna negativa.

Kategorin ''att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar'' har också en negativ händelsedominans.

I fråga om ''att fatta korrekta avgöranden i olika situationer'' är fördelningen jämn mellan positiva och negativa händelser.

Huvudkategori II ''Personliga kvalifikationer'' innehåller en kategori av andra ordningen, nämligen ''att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen''. Det är den ''största'' av alla och har samlat 29 procent av alla händelser. De negativa händelserna utgör ca 56 procent av kategorins händelser.

Huvudkategori III ''Sociala kvalifikationer'' innehåller en kategori av andra ordningen, nämligen ''att kunna klara sociala relationer''. Sammanlagt 40 händelser tillhör kategorin. Fördelningen är jämn mellan positiva och negativa händelser.

E. Sammanfattning

Syftet med den del av undersökningen som redovisas i kapitel 4 och 5 har varit att med hjälp av CIT kartlägga domarens arbetsuppgifter och de krav som domare och olika kontaktgrupper ställer på utförandet. En komplettering av dessa resultat kommer att ske med hjälp av data från direktobservationer.

Innehållsvaliditeten anses tillfredsställande enär de sista 75 inrapporterade händelserna endast bildar två nya beteenden.

Reliabiliteten har undersökts med hjälp av omkategorisering.

Överensstämmelsen med den ursprungliga kategoriseringen blev 88 procent, vilket får anses som tillfredsställande.

Kategorischemat består av tre huvudkategorier, tio kategorier av andra ordningen, 86 beteenden (40 positiva och 46 negativa) och 457 händelser.

Resultaten sammanfattas för varje huvudkategori.

Huvudkategori I ''Speciella kvalifikationer för domarsysslan''. Den kategori av andra ordningen som samlade de flesta beteendena (24 st) och händelserna (121 st) var ''att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen''.

Resultaten visar, att samspelet mellan domare och linjeman är en mycket kritisk punkt i domarens agerande. De negativa händelserna dominerar (65 procent) kategorin. Betraktar man de ''största'' beteendena finner man, att domarna lämnat de flesta händelserna. Alla grupperna har en relativt kraftig negativ händelseövervikt.

Följande krav ställer man på samspelet mellan domare och linjeman (se bilaga II.6).

1. Domaren ska kunna ''upptäcka'' linjemannen i ett tidigt skede innan han fattar sitt beslut. Som det nu är upptäcks linjemannen alltför sent. Det gäller bl a i fråga om att avgöra om bollen passerat mållinjen mellan målstolparna.
   Att linjemannen utnyttjas på ett felaktigt sätt leder till många obehagliga ändringar av fattade domslut. Det har förekommit matcher, t ex Kalmar FF – Västra Frölunda hösten 1975, där domaren först vinkar avvärjande vid en situation, där bollen passerat mållinjen mellan stolparna. Spelet fortsätter och bollen spelas utanför planen. Domaren upptäcker nu linjemannens vinkning och efter kontakt med denne ändrar domaren till mål.

2. Domaren ska tillsammans med linjemannen avgöra om en förseelse skett innanför eller utanför straffområdet. Den markanta negativa händelseövervikten tyder på att det brister vid vissa tillfällen när det gäller samspelet mellan domare och linjeman. Den metod som ska tillämpas är att domare och linjeman först tar ''ögonkontakt'' med varandra, sedan visar linjemannen genom att ta ett steg mot hörnflaggan, att förseelsen skedde innanför straffområdet och genom att stå still, om det skett utanför.
   Resultatet visar att ''ögonkontakten'' inte är något effektivt hjälpmedel i fråga om att avgöra dylika situationer.

3. Domaren bör i större utsträckning än som sker, ta hänsyn till linjedomarens uppfattning. Det gäller t ex att
   – domaren bör acceptera linjemannens version om han själv är skymd och inte upptäcker en förseelse

- domaren kontaktar linjemannen för att höra dennes uppfattning innan han blåser verkställighetssignal, när bollen spelats i mål
- linjemannen bör få ingripa och vinka för förseelser på försvarande lag innanför straffområdet
- linjemannen bör överhuvudtaget få ökade befogenheter.

4. Såväl domare som linjeman ska inte vara för ivriga vid offsideavblåsningar. Det gäller särskilt när det ska avgöras, om en offsidestående spelare inverkat på spelet. De positiva händelserna tyder på att ett visst avvaktande är att föredraga i dylika situationer. Som det nu sker avblåses spelet, innan man sett vart bollen tagit vägen.

Domarna ska kunna ''tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt''. Bland de krav man nämner inom denna kategori kan nämnas följande: (se bilaga II.7).

1. Domaren ska beivra våldsamt spel. Utbildningsgruppen anser att domaren inte kan skilja mellan hårt men just och vårdlöst spel. Vidare kräver man att domaren måste observera den verkliga orsaken till situationen.
2. Domaren måste beivra våldsamt spel enligt gällande bestämmelser redan från matchens inledning.
3. Domaren ska beivra våldsamt spel och olämpligt uppträdande enligt samma norm. Dvs domaren ska inte beivra olämpligt uppträdande och samtidigt undvika bestraffning för våldsamt spel.
   I detta fall är det spelarna som i första hand anser att domarna brister, och då främst i att de i alltför hög grad poängterar olämpligt uppträdande och att de gör det på ett ''petigt'' sätt. Utbildningsgruppen och domarna anser att man ska beivra olämpligt uppträdande i högre grad än man nu gör.
4. Domaren ska beivra sabotage mot spelet, vilket nu också sker enligt de flesta bedömare.
5. Domaren ska kunna hålla reda på vissa ordningssaker, som t ex antal utdelade varningar. I dagens situation förekommer det brister i detta avseende t ex att domaren visar ''gult'' kort två gånger i rad till samma spelare.

När det gäller ''att fatta korrekta avgöranden i olika situationer'' ställs följande krav på domaren (se bilaga II.8).

1. Domaren ska verkligen kunna bedöma, när det är, och vem som orsakar en s k obstruktionssituation.
2. Domaren ska snabbt kunna avgöra när man ska lämna ''fördel'' respektive blåsa för frispark. Spelarna anser att detta förfarande kan förbättras medan domarna anser i stort sett att det fungerar bra.
3. Domaren ska kunna uppfatta vad som sker i en luftduell.

4. Domaren ska inte bedöma försvarsspelarna mildare i fråga om situationer innanför straffområdet. I synnerhet gäller detta för målvakten.

Det krävs tydligen en mycket noggrannare penetrering av vissa situationer för att domaren ska lära sig att uppfatta vad som sker.

Beträffande domarens uppmärksamhet och rörlighet är det främst domare och utbildningsansvariga som betonar vikten av dessa egenskaper. Bland kraven kan nämnas följande (se bilaga II.9).

1. Domaren ska även uppmärksamma områden där bollen inte befinner sig.
2. Domaren ska väsentligen koncentrera sig på själva spelet och inte på saker som t ex långa förklaringar.
3. Domaren ska vara så nära situationerna som möjligt.
4. Domaren ska försöka uppmärksamma allt som sker i en situation, inte endast den sista fasen.

I fråga om ''att kunna tolka och känna till gällande regler och anvisningar'' är det främst utbildningsgruppen som påvisar brister hos domarna. Förmodligen är det främst tolkningen som brister angående tillämpningen av en regel under pågående match. Bland de krav som ställs kan nämnas (se bilaga II.10).

1. Domaren ska sätta igång spelet på rätt sätt efter en förseelse, t ex att tillämpa indirekt frispark och inte direkt efter en obstruktion.
2. Domaren ska undvika ''petitesser'' t ex att flytta bollen 1 m åt något håll vid en frispark mitt på planen.
3. Domaren ska göra tidstillägg som exakt motsvarar den tid spelet varit avbrutet.

Alla grupper anser det som ett krav, att domarna kan förklara sitt beslut och att det sker kort och koncist och vid lämplig tidpunkt. Förklaringen behöver dock inte ges i omedelbar anslutning till förseelsen.

Domaren ska trots att han vidhåller sin uppfattning, kunna medge att den kanske är felaktig. Spelare, domare och utbildningsgruppen anser detta vara positivt (se bilaga II.11).

Huvudkategori II. Personliga kvalifikationer.

Vad beträffar ''att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen'', visar det sig att de olika grupperna har mycket att andraga. Bland de krav som ställs kan nämnas följande (se bilaga II.13).

1. Domaren ska vara konsekvent i sin bedömning. Det är i första hand spelarna som anser att domarna brister i detta avseende. Det gäller t ex att
   - ''stjärnspelare och stjärnlag'' och övriga bedöms enligt samma normer
   - hemmalag och bortalag bedöms enligt samma normer

- samma bedömning tillämpas såväl innanför som utanför straffområdet
- samma ''bedömningsnivå'' tillämpas under hela matchen
- tillämpa de ''extrema'' straffen redan i matchens början.

2. Domaren ska våga fatta ett korrekt domslut i ett kritiskt läge av matchen. Han ska t ex våga blåsa straffspark för bortalaget när ställningen är 0–0 och det återstår 1 minut av matchen.
3. Domaren ska inte uppträda nonchalant. Han ska exempelvis inte uppvisa varningskortet på orimligt långt avstånd från spelaren.
4. Domaren ska inte låta sig påverkas av spelare, tränare eller publik i sitt beslutsfattande.
5. Domaren ska våga fullfölja sina intentioner. Den negativa händelseövervikten talar för att domarna brister i detta avseende. Bland exemplen kan nämnas
   - domaren tar upp varningskortet, men när han märker, att spelaren tidigare har en varning, stoppar han ner kortet och nöjer sig med en tillsägelse.

Huvudkategori III. Sociala kvalifikationer.

''Att kunna klara sociala relationer'' tycker såväl spelare som utbildningsgrupp är ett rimligt krav att ställa på våra domare. Bland kraven inom denna kategori kan nämnas att (se bilaga II.14).

1. Domaren ska inte inta en ''överlägsen attityd'' mot spelarna. Spelarna är måna om detta krav och man nämner som ex att
   - domaren ska undvika att svära åt spelarna
   - domaren ska svara hövligt på spelares frågor
   - domaren ska inte provocera spelarna
   - domaren ska inte försöka dominera med gester och långa förklaringar.
2. Domaren ska kunna tala spelarna till rätta i vissa situationer i stället för att varna. Det gäller i vissa s k bagatellartade situationer, där domaren genom att tala spelaren till rätta kan visa, att han har förståelse för vad som hänt.
3. Domaren ska samtala med spelarna före matchen och efter matchen inbjuda till diskussion med lagen om vissa situationer.

Kapitel 6

Metod 2

A. Beskrivning av direktobservationsmetoden (DO)

För att få en uppfattning om vilka uppgifter fotbollsdomaren har att utföra under matchen har direktobservationer utförts på ett antal matcher. DO anses ge en realistisk möjlighet att få reda på vilka olika sorters domslut domaren fattar under matchen. Andra författare (Cronbach 1966, Jones 1971, Brandt 1972) påpekar att trots att man inte kan kontrollera vissa variabler visar studierna ofta på väsentliga problem. Upprepade observationer (där observationsvillkoren anges) i naturlig miljö ger därför ett bra dataunderlag. I föreliggande undersökning är det väsentligt, att observationerna sker under matcherna. Det observationsförfarande som valts innebär att observatörerna placerats på läktaren på en plats där de får bra överblick över spelplanen. De båda observatörerna har inte haft möjlighet att kommunicera med varandra under pågående match. Placeringen av observatörerna kan ha en viss betydelse för vad de upptäcker under en match. Fotbollsplanens storlek är ca 65×105 m och det kan medföra svårigheter att upptäcka situationer som sker långt bort från observatörerna. Placeringen av observatörerna uppe på läktaren gör, att de ser situationerna ovanifrån vilket underlättar något. De domslut domaren fattar under matchen delger han sin omgivning genom att blåsa i sin visselpipa och vidta lämplig åtgärd. I vissa fall fattar han beslut genom att inte blåsa. Han anser då att det inte är nödvändigt att döma för förseelsen i fråga. Observatörerna har även noterat situationer, där domaren inte blåst, trots att observatörerna ansett det varit befogat med en signal. Observationen kan ske enligt olika modeller. Författare som Selltiz (1966) och Brandt (1972) menar att det är en fördel om man kan registrera ett beteende både när och hur det sker. Bäst är att notera i direkt anslutning till händelsen. Det är därför viktigt att observatörerna får klara instruktioner angående vad de ska observera och hur de ska notera. För att underlätta för observatörerna utarbetades ett schema som beskrivs på sidorna 53–56. De olika kategorierna på nämnda schema omfattar var och

en en sorts förseelse som kan äga rum. Domaren visar i vissa fall med tecken vilket domslut han fattat (t ex armen rakt upp vid indirekt frispark). Observatörerna kan också kontrollera beslutet genom att se vilken påföljd domslutet får. En viss form av dubbelkontroll möjliggörs. De hittills nämnda observationsuppgifterna går ut på att uppfatta och notera olika sorters domslut. Observatörerna behöver i dessa fall bara göra en markering av vad som skett och inte av svårighetsgraden i det skedda. För att få en viss bedömning av s k diskutabla händelser, dvs där domaren enligt observatörerna gjort ett felaktigt domslut eller där domaren ''ej blåst'', trots att observatörerna ansett att det varit befogat med en signal, har observatörerna fått notera dessa situationer på ett särskilt block. I dessa fall har det krävts att observatörerna ska göra en bedömning av den uppkomna situationen i förhållande till vad som sägs i gällande regler och tolkningar. Bijou m fl (1968) anser att observerade händelser måste definieras operationellt. Definitionerna i detta fall finns i Svenska Fotbollförbundets (SFF) regelbok. Det krävs därför att observatörerna besitter en tillräcklig kännedom om reglerna och dess tolkningar. Det framgår av moment 6. A. 1 (s. 52–53) hur observatörerna valts för att kravet ska kunna tillgodoses. För att ytterligare kunna belysa vad som hänt i de s k diskutabla situationerna har observatörerna fått notera de inblandade spelarnas nummer. Spelarna och domaren har omedelbart efter matchens slut intervjuats om sin uppfattning om det inträffade. Någon form av deltagande observatör har inte anlitats i dessa fall p g a att det blivit en alltför stor störningskälla. Flera författare (Festinger & Katz 1953, Cronbach 1966, Selltiz 1966) anser att det är mindre lämpligt med deltagande observatör i fråga om beskrivning av situationer. Om individen inte vet om han observeras får man en sann bild av beteendet. Intervjun är en framgångsrik datainsamlingsmetod beträffande folks beteende i olika arbetssituationer. I föreliggande undersökning vet domaren om att observation äger rum p g a att hans instruktioner till linjeman tas upp på band innan matchen börjar. Att observationen och intervjun inverkar på domarens uppträdande verkar föga troligt, enär elitdomarna alltid observeras och bedöms av en officiell granskningsman.

Man vet, att observatörer gör vissa systematiska fel vid bedömning. Guilford (1954), Cronbach (1966) nämner bl a

- Haloeffekten dvs ett fel som beror på att bedömaren bildar sig ett allmänt omdöme om den observerade individen och de fortsatta bedömningarna påverkas av detta omdöme. I föreliggande undersökning har effekten motverkats genom att två observatörer anlitats och deras resultat jämförts.
- Generositetsfel dvs man ger en alltför positiv bedömning av den observe-

rade p g a att man är bekanta. Någon bekantskap mellan observatör och observerad förekommer inte i denna undersökning.

- Centraltendenseffekt dvs man tvekar att använda extrema bedömningar. I föreliggande undersökning kan problemet uppkomma när det gäller de diskutabla situationerna. En viss gardering mot detta har skett genom att jämföra de båda observatörernas värden och en instruktion om att använda skalans ytterpunkter.
- Kontrastfel med detta avses att man gör en lägre bedömning i de fall där man själv äger hög grad av skicklighet. Risken torde i detta fall vara minimal då det förekommer varken bekantskap eller konkurrens mellan domare och observatörer.
- Exakticitetsfel uppkommer när observatörerna gör vissa markeringsfel p g a att de missuppfattat instruktionerna.

Beträffande observation och noterandet av de olika domsluten och placeringen av dem i rätt kategori, kan fel uppkomma genom att

- observatörerna inte hinner uppfatta vad som sker
- observatörerna inte hinner notera vad som sker
- observatörerna har missuppfattat instruktionerna

(t ex rörande den löpande nummerordningen). För att undvika att dessa fel uppstår uppmanas observatörerna att

- snabbt göra sina noteringar. Då hinner de i regel titta upp innan spelet börjar igen och missar därmed ingen situation
- med jämna mellanrum notera den löpande nummerordningen i marginalen på protokollet
- titta på domarens tecken och den åtgärd han vidtar.

Förutom observationsschemat försågs observatörerna med ett oskrivet block. Detta för att de ska kunna notera de diskutabla händelserna utan att titta alltför mycket på blocket. De kunde byta blad efter varje situation. Inga stilistiska krav förutom läsbarhet förekom. Det snabba noterandet gör att man undviker fel p g a minnespåverkan. De nämnda effekterna och sätten att försöka undvika dem ingår i den s k reliabilitetsproblematiken. I föreliggande undersökning används överensstämmelsen mellan observatörerna som reliabilitetsmått. Författare som Festinger & Katz (1953) anser det vara ett godtagbart mått. Jämförelsen sker i detta fall mellan antalet händelser, och observatörernas värden redovisas separat. Det medför, att läsaren ständigt kan kontrollera reliabiliteten.

De diskutabla händelserna tas upp till intervju även om bara en observatör uppfattat dem. Orsaken är att få situationen belyst med de inblandade parternas versioner. Dessa händelser kategoriseras sedan enligt det klassificeringsschema som använts för de kritiska händelser som insamlats via

enkät. Detta möjliggör en jämförelse mellan de resultat som framkommit medelst olika datainsamlingsmetoder och ett mått på innehållsvaliditeten.

1. Val av observatörer och hur de instruerats

Författare som Guilford (1954), Cronbach (1966) och Selltiz (1966) menar, att det är viktigt, att minst två observatörer utnyttjas samtidigt. De ska vara kunniga i det de ska bedöma och de bör heller inte vara överordnade dem som observeras. Dessutom ska instruktionen innehålla en förklaring av undersökningens målsättning, observationsschema samt gällande regler. I föreliggande undersökning har dessa synpunkter beaktats. Observationerna har utförts av författaren, som tidigare spelat såväl div II-fotboll, -ishockey som -bandy och dessutom tjänstgjort som domarinstruktör i ishockey, tränarutbildare i såväl fotboll som ishockey. Dessutom kommer författaren i sitt dagliga arbete som gymnastiklärare ständigt i kontakt med regelproblem och dömning. Tillsammans med författaren har en medobservatör anlitats vid de olika observationstillfällena. Följande krav har ställts på medobservatörerna

- de ska vara minst förbundsdomare i fotboll, dvs de har uppnått den kategori ur vilken elitdomarna (får döma i div I och II) väljs
- de ska ha någon form av vana med skrivarbete
- de ska inte vara bekanta med domaren.

Det första kravet ställdes för att få en garanti, att de känner till gällande regler och tolkningar och att de har en tillräcklig stor erfarenhet av dömning. Det andra kravet är till för att underlätta problemen när det gäller att relativt snabbt göra sina noteringar. Det tredje kravet är till för att minimera risken för kontrast och generositetsfel i bedömningarna. Dessutom har ingen utbildningspersonal anlitats p g a att domaren kan känna sig utsatt för någon form av personlig bedömning. Det kan tyckas vara en fördel, om samma medobservatör kunnat anlitas genomgående. Tyvärr gick detta inte att genomföra bl a av ekonomiska och praktiska skäl. Matcherna spelas ofta på kvällstid, och det urvalsförfarande för matcher (s 56–57) som tillämpats har medfört ett relativt långt resavstånd. Det skulle ha inneburit att medobservatören måste vara ledig från sitt arbete, vilket inte gick att genomföra. Resultatet blev att medobservatörer fick anlitas på respektive matchort. Telefonkontakt togs med vederbörande i god tid före respektive match och en del förklaringar lämnades om vad det hela gick ut på. I de fall där observationer skett på samma matchort vid upprepade tillfällen har i första hand samma observatör anlitats. Minst en timme före matchen anslogs till genomgång av instruktioner som gällde för proceduren. Instruktionen gick i

stort ut på att lära ut protokollets hantering och att informera om noterandet av de diskutabla händelserna.

Selltiz (1966) anser, att en instruktion till observatörerna ska innehålla förklaring av undersökningens målsättning och kategorier samt gällande regler. Observatörerna bör sedan ges tillfälle till frågor innan en del provbedömningar görs.

Instruktionen i detta fall har alltid följt samma mönster, nämligen
- förklaring av undersökningens målsättning
- förklaring av schemats konstruktion
- förklaring av den löpande nummerordningen
- förklaring av avståndsbedömning och markeringar
- förklaring av markeringen för ''felaktiga'' respektive ''ej blåst''-domslut
- förklaring av den separata noteringen av de i ovannämnda punkt nämnda domsluten
- test för att kontrollera att instruktionen uppfattats.

Observatörerna har hela tiden fått ställa frågor och genomgången har i stort sett blivit en trivsam dialog. För att underlätta för observatörerna finns de väsentligaste instruktionerna noterade på observationsschemat. I de fall där det funnits möjlighet har observatörerna fått träna på en förmatch. Vid sex tillfällen har även alla olika frisparksförseelser noterats. Detta för att få ett begrepp om förekomsten av olika förseelser. För att underlätta för observatörerna vid dessa tillfällen har de erhållit skrivhjälp för de sistnämnda bedömningarna. Sammanlagt har 14 olika medobservatörer anlitats för de 18 matcherna.

2. Konstruktion av observationsschema

Målsättningen med DO metoden är att
- undersöka vilka olika domslut domaren fattar under en match
- undersöka vilka av dessa domslut som kan betraktas som diskutabla.

För att kunna uppfylla målsättningen måste någon form av hjälpmedel användas. Andra författare (Selltiz 1966, Mitchell 1969, Rosenshine & Furst 1973) anser att det vanligaste systemet för notering är en lista med kategorier och rader att markera på. Dessutom bör metoden möjliggöra att en jämförelse kan göras mellan kodningen av varje händelse och inte bara mellan det totala antalet. Ett kategorisystem (händelsen noteras varje gång den inträffar) anses mer motståndskraftigt mot bedömarens inflytande än skattning. Dessa synpunkter har beaktats i föreliggande undersökning genom att ett schema (se bilaga II.15) innehållande följande kategorier har använts.

Mål	Hörna
Frispark	Inspark
Straffspark	Inkast
Indirekt frispark	Varning
Offside	Utvisning

En detalj som kräver ett påpekande är, att offside noteras som en separat kategori trots att det är en indirekt frispark. Författaren har därigenom velat visa hur ofta offsidesituationer förekommer. De vållar ofta diskussion mellan olika parter. Dessutom blir det ett visst mått på hur samarbetet fungerar mellan domare och linjemän. Schemat gällde för en halvlek (45 minuter). Förutom nämnda kategorier fanns det noterat på schemat

- vilka lag som spelade och i vilken division matchen ingick
- datum
- domarens och linjemännens namn
- respektive halvlek
- observatörens namn.

Schemat delades in i två halvor, en för hemma- och en för bortalag. Varje halva delades sedan i sin tur i två delar. Det medför att varje halvlek indelas i två delar om 22 1/2 minuter vardera och således matchen i motsvarande fyra delar. Denna indelning möjliggör en kontroll av i vilken matchdel de olika besluten äger rum. Domsluten noteras i löpande nummerordning. Denna omfattar alla domslut oavsett vilket lag, som får fördel av förseelsen. Ett undantag gäller dock för inkast. Vid utprovningen av schemat visade det sig, att antalet inkast blev så stort, att det blev svårigheter med att få plats med siffrorna i respektive kolumn. Dessutom nåddes så höga tal, att det blev svårigheter att komma ihåg dem. Det visade sig också, att inkasten sällan orsakade några problem. Därför beslöts att inkasten skulle streckmarkeras. Noteringsförfarandet får anses möjliggöra en tillfredsställande kontroll av interbedömarreliabiliteten. Dessutom kan data överföras till frekvensmätning (se vidare Bijou m fl 1968).

För att kunna tillgodogöra frågan om de diskutabla domsluten beslöts att observatörerna skulle markera varje domslut som de tyckte var felaktigt med en ring omkring respektive siffra t ex (35). Om observatörerna ansåg att domaren inte blåst för en förseelse, som de tyckte skulle beivras noterar de detta i kolumnen ”ej blåst”. Noteringen ska ske med ett nummer i den löpande nummerordningen. Kolumner finns för varje beslutskategori. För att ytterligare precisera de diskutabla domsluten fick observatörerna notera dessa på ett särskilt block enligt nedanstående

- förseelsens nummer i den löpande nummerordningen
- förseelse

– inblandade spelares nummer
– ungefärlig matchbild och plats på planen
– vilken åtgärd de ansåg att domaren borde vidtagit.

Det kan tyckas mycket att hinna notera allt detta och samtidigt inte missa någon situation i spelet. För att underlätta det hela fick observatörerna ett tomt block att göra dessa noteringar på. De kunde notera utan att titta alltför mycket på blocket. Det ställdes inga stilistiska krav på noteringarna. Observatörerna ombads att justera sina noteringar vid närmaste spelavbrott. Det visade sig under utprovningen, att systemet fungerade och att det uppstod mellan fem och tio diskutabla situationer per match.

Ju oftare domaren kan vara nära bollen desto större blir hans möjlighet att fatta korrekta domslut (se Riedel 1973). För att delvis kunna belysa avståndets betydelse vid de olika domsluten fick observatörerna skatta domarens avstånd från situationen i det ögonblick han blåste (eller borde blåst). Skattningen omfattade tre intervaller och markerades enligt nedan

0 –10 m –
10–25 m |
över 25 m ×

Markeringen skedde under respektive siffra i den löpande nummerordningen. De nämnda avstånden valdes av följande skäl. Det nämns ofta i domarkretsar ett s k idealavstånd. Genom intervjuer har det framkommit att detta avstånd inte bör överstiga 10 m. Bland de intervjuade märks SFF:s domarkommitté (DK), landets div I-domare, tre av världens mest ansedda domare. Persson & Hansson (1972) har använt genomsnittsavståndet från situationerna för respektive domare som idealavstånd. De har sedan räknat fram det procentuella antalet frisparksavblåsningar inom fem meters radie från idealavståndet. De får genomsnittsavstånd för alla domare till 17 m i första och till 19 m i andra halvlek. 40 procent av domsluten sker inom fem meters radie från idealavståndet.

I föreliggande undersökning har det ansetts som viktigare att försöka fastslå hur långt idealavståndet är och sedan försöka kontrollera hur ofta olika domare uppnår detta. Andra författare (Gelinsky 1951, Woodworth & Schlosberg 1958) visar att man kan bedöma avstånd helt säkert om man får adekvata ledtrådar för storleken. Dessutom inkluderar avståndsbedömningen en intellektuell korrektion av upplevt avstånd. Korrektionen har uppkommit genom erfarenhet från tidigare experiment och träning. Resultatet blir en säkrare bedömning. På fotbollsplanen förekommer det markeringar som kan ge hållpunkter för 10 meters måttet, t ex mittcirkelns radie 9,15 m, avståndet mållinje straffpunkt 11 m, avståndet mellan målstolparna 7,3 m. För 25 m måttet kan följande stödmått anges, ca hälften av planbredden, ca

halva längden av den ena planhalvan. Dessa stödmått underlättar observatörernas skattningar.

Observatörerna i denna undersökning har ju tidigare i sin egenskap av funktionärer på planen upplevt nämnda avstånd. Dessutom har de vid åtskilliga tillfällen befunnit sig på läktarplats och observerat matcher som åskådare. Detta ger en god erfarenhet och träning för de avståndsbedömningar, som ingår i undersökningen. Till stöd för observatörerna fanns vissa instruktioner noterade på observationsschemat. Instruktionerna gällde bl a den löpande nummerordningen, avståndsmarkeringen med olika tecken och markering av diskutabla domslut. Dessutom fanns det vissa uppgifter på protokollet som observatören skulle fylla i när matchen var slut. Det gällde

- styrkan på domarens signaler
- om domaren förklarar domsluten för spelarna
- om matchens karaktär
- att sätta ett betyg 0–4 på domarens insats.

Som tidigare nämnts har i vissa matcher även de förseelser som orsakar de olika frisparkarna noterats. Vid dessa tillfällen har observatörerna haft tillgång till skrivhjälp. Noteringen skedde genom att observatören angav numret i den löpande nummerordningen och förseelseart, t ex nummer 11 knuff i rygg. Dessa noteringar skall ligga till grund för en bedömning av vilka förseelser som domaren har att ingripa mot.

B. Undersökningsmaterial

DO metoden är tidskrävande och därför har antalet observerade matcher begränsats. För att få en viss kontinuitet i förfarandet utvaldes slumpmässigt fem av våra 27 div I-domare. Dessa fem domare observerades i tre matcher vardera. Matcherna valdes enligt följande principer

- de skulle tillhöra div I–III
- de skulle ske under olika tid på säsongen
- de skulle vara av olika viktighetsgrad
- de skulle ske under olika väderleksförhållanden
- det skulle vara varierande publikförhållanden
- resavståndet för observatören fick inte bli för långt

För att få ett visst jämförelsematerial har tre internationella matcher observerats. I dessa matcher har det ena laget varit svenskt. Funktionärerna har i dessa tre fall kommit från olika europeiska länder. Det slumpmässiga urvalet av domare ledde till att av de fem uttagna kom två från Norrland, en från Stockholm, en från Svealand och en från Götaland. Åldrarna varierar mellan 40–46 år och antalet år de dömt varierar mellan 15–23 år. En av de

fem har varit internationell domare i nio år. Antalet år de dömt i div I varierar mellan 4–15, för div II blir variationen 5–17. Som synes utföll det slumpmässiga så att det blev fem synnerligen rutinerade domare som observerades. Urvalet av matcher skedde från den officiella domarlistan. Den utkommer en gång per månad och införs i Svensk Fotbolltidning. Urvalet skedde enligt de tidigare nämnda punkterna. Sju av matcherna tillhör vår- och åtta höstsäsongen. Motsvarande för de internationella matcherna är två och en. De nämnda punkterna har beaktats i den ordning de nämnts. När det gäller viktighetsgraden tillhör

- sju av matcherna div I
- sex av matcherna div II och två div III.

Av div I-matcherna är

- två derbymatcher, en tidig seriefinal, en match mellan lag i seriens mellanskikt och en match rörande bottenstriden
- en spelad i hällande regn, en i extremt varmt väder, tre i normal väderlek och två i kyligare väderlek. Hälften av matcherna har spelats i elljus. Åskådarantalet har varierat mellan 3.000 och 40.000.

Av div II–III-matcherna är

- en seriefinal för avancemang till div I, en derbymatch, en topp- mot bottenlag, två rörande nedflyttning till div III, två mellan lag i seriens mitt
- två spelades i hällande regn, två i extremt varmt väder, två i kylig väderlek och två i normal väderlek. Tre av matcherna har spelats i elljus och åskådarantalet har varierat från ett hundratal till drygt 3.000.

För observatören blev svårigheten med resavståndet störst när det gällde kvällsmatcher. Av ekonomiska och praktiska skäl fick avståndet inte bli för långt. Det har medfört att vissa lag varit den ena parten i mer än en match. Åtta av allsvenskans 14 lag finns dock med i materialet. Div II-matcherna är ur den norra serien och representerar åtta av de 14 lagen. Div III-matcherna är endast två till antalet, varav en från östra svealandserien och en från mellersta. Av de internationella matcherna är två landskamper ingående i Europacupen och en klubbmatch ingående i Cupvinnarcupen. Landskamperna spelades i vackert väder på kvällstid. Cupvinnarcupmatchen spelades i elljus i regnigt och kyligt väder. Publiksiffrorna för de internationella matcherna har varierat mellan 1.500 och 28.000.

C. Proceduren

Observatörerna delgavs i god tid före matchen de instruktioner som tidigare nämnts. För att undvika missförstånd poängterades det särskilt, att respektive domslut ska noteras för det lag som fick fördel av förseelsen. T ex om

en av hemmalagets spelare fäller en motståndare, ska den följande frisparken noteras i bortalagets kolumn. Motsvarande förfarande tillämpas även för de s k ''ej blåst''-domsluten dvs det lag som borde fått fördel av domslutet får noteringen på sin sida. En viss inkonsekvens i noteringsförfarandet bildades för noterandet av varnings- och utvisningsförseelser. Fick en spelare i hemmalaget varning noterades det i hemmalagets protokollhalva. Detta förfarande valdes för att det vid utprovningen visade sig vara det mest naturliga. Förfarandet påpekades noga för observatörerna. Observatörerna försågs med två scheman (ett per halvlek), som var fastsatta på ett skrivunderlägg, pennor och ett tomt block (för notering av de diskutabla händelserna). Observatörerna placerades på sittplatsläktaren så långt ifrån varandra att kommunikation omöjliggjordes. De hade en bra överblick över händelserna på planen, samtidigt som de i största möjliga mån placerades så att de inte störddes av omgivningen. För att observatörerna inte skulle glömma den löpande nummerordningen uppmanades de att

- titta i den högra delen av respektive kolumn
- att med jämna mellanrum notera det löpande numret i protokollkanten.

När det gällde noteringen av de diskutabla händelserna, uppmanades observatörerna att notera situationen så snabbt som möjligt. För att inte missa något i det pågående spelet uppmanades de att göra noteringarna utan att titta alltför mycket på blocket. Vid första påföljande längre spelavbrott ombads de justera sina noteringar. Det sistnämnda förfarandet anses väsentligt för att undvika att vissa moment glöms bort (se vidare Selltiz 1966). En match har måst utgå ur div I-gruppen p g a att observatören tvingades lämna arenan tillfälligt och därmed missade flera situationer. Omedelbart efter matchen gick observatörerna igenom sina noteringar och de diskutabla situationerna samlades för att senare följas upp med intervjuer.

Spelare som varit inblandade i situationerna, domaren, ev linjemän, ev närstående spelare, lagledare och tränare intervjuades. Intervjuerna som bandades, gjordes av försöksledaren omedelbart efter matchens slut. I regel började intervjuandet med bortalaget och gick via hemmalaget till domaren. Före respektive match bandades även domarens instruktion till sina linjemän. Orsaken till detta var att undersöka

- på vilket sätt instruktionen ägde rum
- om några av de diskutabla händelserna orsakats av de givna instruktionerna.

Inspelningen skedde antingen i omklädningsrummet eller ute på planen i anslutning till uppvärmningsfasen.

Författare som Festinger & Katz (1953) och Dalström (1957) påpekar att det är en fördel att använda inspelningsapparater p g a att man får ett rikare

svarsmaterial. Dessutom är det viktigt att de som ska intervjuas ges en ordentlig introduktion.

I föreliggande undersökning informerades därför intervjuobjektet om varför de valts och om orsakerna till intervjun och till vad uppgifterna ska användas. Dessutom påpekades att inga namn lämnas ut utan att data endast behandlas statistiskt.

Vissa problem har uppkommit i samband med intervjuandet. Det har främst gällt tidsbristen. Spelare och domare har ofta bråttom från arenan efter matchens slut. Ibland har det därför varit svårt att hinna med att få alla situationer belysta av alla parter. Dessutom har spelare blivit skadade och forslats till sjukhus innan matchens slut. De flesta situationer har dock belysts med olika gruppers åsikter. Intervjuobjektens första uppgift var att berätta om någon situation där de tyckte att domaren gjorde något bra eller dåligt. Om situationen som observatörerna avsett varit mycket diskutabel och kanske av avgörande betydelse för matchutgången, berättade spelaren ofta om den situationen direkt. Var situationen av mindre betydelse måste spelarna ges ledtrådar för att minnas den sökta händelsen. Ledtrådarna gavs alltid i följande ordning och däremellan gavs svaranden möjlighet att berätta om situationen

- inblandade spelare
- förseelse
- plats på planen, ungefärlig matchtid.

I vissa fall kunde de inte minnas situationen trots alla ledtrådar. I dessa fall fick de övriga parternas versioner belysa händelsen. När den intervjuade kommit på situationen ifråga fick han berätta med egna ord vad som hade hänt och vad han ansåg om domslutet. Dessa situationer noterades sedan på lätthanterliga kort och alla inblandade parters version noterades i något förkortat skick, men med så mycket som möjligt av den svarandes egna ord. Situationerna kategoriserades sedan enligt samma schema som användes för data som behandlats medelst CIT.

Kapitel 7

Resultat 2

Resultaten i denna del visar vilka arbetsuppgifter domarna har såväl före, under, som efter matchen. Dessutom klassificeras de s k diskutabla situationerna efter det schema som användes i kapitel 5 när det gällde Critical incident technique. Detta för att försöka uppnå en viss validering av resultaten.

A. Domarens uppgifter före och efter matchen

Bilaga II.16 visar vilka arbetsuppgifter domaren har att utföra före och efter matchen enligt SFF:s spelregler (1975). Domarens betungande uppgifter sker under själva matchen. Bland de uppgifter som sker före matchen kan främst instruktionen till linjemännen få en direkt inverkan på besluten under själva matchen. I bilaga II.17 redovisas vad instruktionen ska innehålla (Svenska Fotbollförbundets spelregler 1975, s 36–37). Det sägs däremot inget om hur denna instruktion ska ges. Det saknas med andra ord en metod. Det enda som nämns är, att linjemännen ska ges tillfälle till frågor. En toppdomare måste kunna kosten att leda, styra och undervisa folk. Dessutom påpekas att man bör använda sig av material som utarbetats av vetenskaplig expertis (Riedel 1973). Vid de matcher som observerats har domarens instruktion till sina linjemän tagits upp på band. Bandupptagningen har alltså skett vid tre olika tillfällen med varje domare. Analysen, har gått ut på en jämförelse mellan innehållet i domarens instruktion och det som regelboken anger. De fem elitdomare som observerats har aldrig haft regelboken framme eller haft något annat skriftligt stöd för sin genomgång. Av bilaga II.18 framgår överensstämmelsen mellan domarens och regelbokens instruktioner. Domarna anser tydligen, att linjemannens huvuduppgift är att bedöma offside, eftersom alla nämner detta moment tre gånger. Ruff i anslutning till straffområdet kommer därnäst, sedan följer allvarliga regelbrott och boll ur spel efter mållinjen. Endast en domare uppmanar linjemännen till frågor vid varje instruktionstillfälle. En av domarna utelämnar sex av

momenten vid alla tillfällen. Trots att instruktionerna står i regelboken förekommer det intra- som interindividuella variationer hos domarna. Regelboken anger en 11:e punkt ''Övrigt'' där det bland annat påpekas det viktiga i att ögonsamband sker mellan domare och linjeman.

I tabell 7.1 anges vad domarna tar upp i sina instruktioner och som kan klassificeras under punkt 11.

Tabell 7.1. Instruktionsinnehåll som kan klassificeras under punkt 11, och antal gånger (av totalt 3) varje domare gått igenom det.

	Domare				
Innehåll	1	2	3	4	5
1. ''Korridoren'' hjälp med allt, men ge mig en chans.	2	3	3	3	2
2. Avstånd vid frispark.	1	–	3	1	1
3. Ögonsamband.	3	1	1	–	1
4. Vem tar offside respektive mållinje vid frisparkar nära mål.	1	–	–	–	–
5. Snabb kontring i spelet.	2	–	1	–	–
6. Placering vid straffspark.	2	–	1	1	1
7. Arbetsfördelning vid förseelser innanför straffområdet.	2	1	2	2	–

Bland de övriga delmomenten nämns i första hand uttrycket ''korridoren'', dvs det område som är markerat i figur 7.1 och att linjemännen bör hjälpa till med allt inom detta område. Domaren är dock mån om att själv i första hand få en chans att avgöra innan linjeman vinkar.

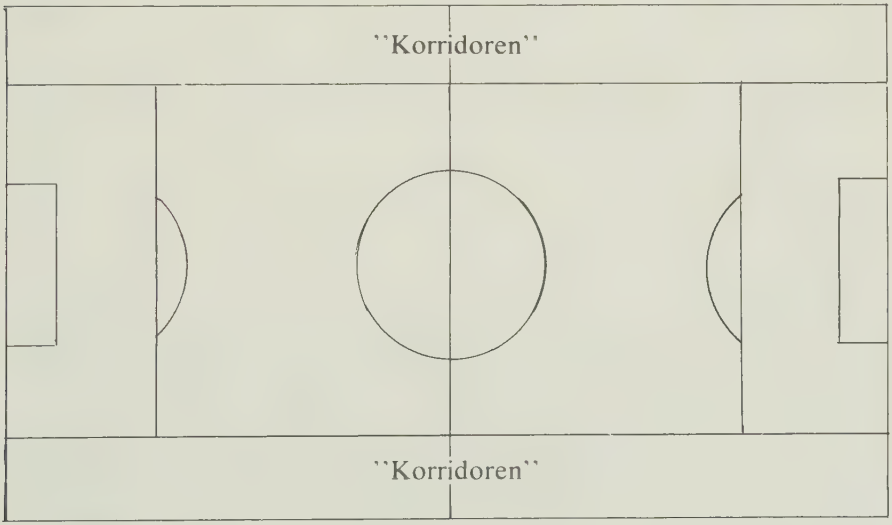

Figur 7.1. ''Korridoren'' på fotbollsplanen.

Domarna påpekar även att innanför straffområdet avgör de allt själva med undantag för om mål göres med handen. Vid instruktionen säger man: ''vi är tre domare som ska hjälpas åt'', trots detta tycks domarna vara angelägna om att själva få avgöra vissa saker. Vid ett flertal tillfällen har det uppstått diskutabla domslut, som helt orsakats av att nämnda instruktion missuppfattats av linjeman. I ett fall var det en fällning som skedde innanför straffområdet. P g a att linjemannen missuppfattat instruktionen rörande ögonsamband bedömdes fällningen ha skett utanför straffområdet. Åtgärden blev frispark istället för straffspark. Matchutgången kunde ha blivit en helt annan om rätt domslut hade tillämpats och om instruktionen hade givits på ett tydligare sätt. Vid ett annat tillfälle tog en försvarsspelare avsiktligt bollen med händerna för att hindra motståndaren från att göra mål. Förseelsen upptäcktes av alla utom domaren. Linjemannen vinkade ej när förseelsen inte skedde i ''korridoren''. I ett tredje fall vinkar linjemannen för en fasthållning, som skett på mitten av planen. Domaren blåser och uppfattar det som offside. Flera fall har uppkommit där linjemannen vinkat för offside, och när domaren inte upptäckt detta genast, har linjemannen stått kvar alltför länge med flaggan uppe. När moståndarna startat ett motanfall och offsidesituationen för länge sedan upphävts, då upptäcker domaren linjemannen och blåser av spelet i ett felaktigt läge. Det förekommer diskutabla domslut, som kan undvikas genom att domarna ger en klarare och mer metodisk genomgång till sina linjemän. Tidigare nämndes uttrycket ''korridoren'' och i figur 7.1 visas vad som officiellt avses med detta uttryck. Två av de fem domarna avser den officiella betydelsen av uttrycket ''korridoren''. I övrigt förekommer variationer som

- 2–3 m från straffområdets sidlinje till sidlinjen av planen. Området sträcker sig från mållinjen upp till halva planen, men även ett stycke framför straffområdet räknas hit
- straffområdets sidlinje t o m sidlinjen på planen. ''Korridoren'' går ej ända upp till mittlinjen
- 6–7 m in på plan från sidlinjen på planen. ''Korridoren'' fortsätter en bit in på andra planhalvan.

Det förekommer klara variationer av vad som menas med ''korridoren'' på en fotbollsplan. För att ytterligare undersöka innebörden i uttrycket fick 27 distriktsdomare i Dalarna ange vad de avsåg med ''korridoren''. Resultatet blev sju olika områden vilka skilde sig markant från varandra. Resultaten visar att det förekommer stora tolkningsskillnader för ett enda uttryck. Lägger man dessutom till att domaren såväl som linjemännen aldrig nämnt sin uppfattning om ''korridoren'' vid instruktionstillfällena förstår man att missförstånd kan förekomma.

B. Domarens uppgifter under matchen

1. Vilka domslut fattar domaren under en match?

Data grundar sig på sex div I-, sex div II-, två div III- och tre internationella matcher. Resultaten redovisas separat för div I-, div II–III- och för internationella matcher. Vissa jämförelser görs mellan de olika divisionerna. Genom att redovisa de olika domslut, som domaren fattar under en match, kan man i stort beskriva hans arbetsuppgifter under matchen. I bilagorna II.19 och II.20 redovisas domslutens fördelning under sex div I- och åtta div II–III-matcher. I tabell 7.2 visas medelvärdena för de olika domslutskategorierna. För att möjliggöra en fortlöpande reliabilitetskontroll redovisas genomgående i resultatkapitlet de båda observatörernas värden.

Tabell 7.2. Medelvärden (avkortade till heltal) för de olika domslutskategorierna, grundade på div I- respektive div II–III-matcher.

	Div I-matcher		Div II-III-matcher	
	Observatör		Observatör	
Domslut	1	2	1	2
Mål	4	4	4	4
Frispark	34	32	34	35
Straffspark	–	–	–	–
Indirekt frispark	3	3	3	3
Offside	9	9	8	7
Hörna	13	13	10	10
Inspark	20	19	19	18
Varning	3	3	2	1
Utvisning	–	–	–	–
Inkast	44	41	51	46
Summa	127	123	131	126
Summa exkl inkast	84	81	80	79

Beträffande div I-matcherna är det bara för direkta frisparkar och inkast som medeltalet för observatörerna skiljer två enheter. För div II-matcherna är det bara för inkast som skillnaden överstiger en enhet (5). Bortser man från inkasten och de svårigheter det medför att hinna observera dessa, kan skillnaden mellan observatörerna anses falla inom ramen för det acceptabla. Om man använder vanliga avkortningsregler för att höja och sänka decimalvärden och om man tar medelvärdet för de två observatörernas bedömningar, kan man säga att domaren i div I och div II fa'tar domslut enligt tabell 7.3.

Tabell 7.3. Medeltalet domslut i en div I- respektive div II-III-match.

Domslut	Div I	Div II–III
Mål	4	4
Frispark	33	35
Straffspark	–	–
Indirekt frispark	3	3
Offside	9	7
Hörna	13	10
Inspark	19	19
Varning	3	1
Utvisning	–	–
Inkast	42	49
Summa	126	128

Det sker i medeltal lika många domslut i de båda divisionerna. De flesta domsluten utgörs av inkast och frispark. En knapp övervikt för dessa domslut finns för div II, men skillnaden är för liten för att man ska kunna säga, att det föreligger någon generell skillnad. I stället frapperas man av likheten i resultaten. Domarens arbetsuppgifter under matchen går i stort sett ut på att fatta ett domslut var 43:e sekund. Arbetsuppgifterna har indelats i ''rutinuppgifter'' och ''övriga'' och där de förstnämnda består av inkast, hörna och inspark. Uppdelningen i rutinbeslut och ''övriga'' grundar sig på att rutinbesluten fattas av domare med linjemannens medverkan och oftast är det linjemannens avgörande, som ligger till grund för domarens beslut. Dessa domslut kan förmodas vara lättare att fatta än de övriga. När det gäller de ''övriga domsluten'' fattas de oftast av domaren ensam dock med undantag för offside, där linjemannens rådgivande roll oftast har stor betydelse. Beträffande rutinuppgifter fattar domaren ett avgörande var 71:a sekund och motsvarande för ''övriga'' är ett var 106:e sekund. Domaren fattar tydligen ett beslut av mera invecklad karaktär ungefärligen varannan minut.

2. Vilka olika typer av frisparksförseelser förekommer under en match?

I föregående kapitel visade det sig, att de flesta domsluten gällde inkast eller olika frisparksförseelser. Eftersom inkasten klassificerades under rutinbeslut och inte ansågs vålla några större problem, ska endast frisparksförseelserna undersökas närmare. En redovisning ska ske för vilka olika frisparksförseelser, som förekommer under en match. Direkta och indirekta frisparkar med undantag för offside behandlas. I bilaga II.21 redogörs för vilka

förseelser som förorsakat de olika frisparkarna. Data grundar sig på observationer från fyra div I- och två div II-matcher. I bilaga II.22 visas motsvarande för två internationella matcher. Tabell 7.4 omfattar en jämförelse mellan frisparksförseelser i nationella och internationella matcher. Medelvärden från bilagorna II.21 och II.22 ligger till grund för jämförelsen.

Tabell 7.4. En jämförelse mellan frisparksförseelser i nationella och internationella matcher. Värdena gäller medeltal för sex nationella- och två internationella matcher.

	Nationella		Internationella	
	Observatör			
Förseelse	1	2	1	2
Armbåge	1	1	1	1
Fasthållning	1	1	1	2
Fällning	15	11	15	13
Hands	1	1	1	1
Hopp mot spelare	1	–	1	1
Höfttackling	1	–	1	1
Hög spark	1	1	1	–
Knuff	13	13	14	15
Låsning av boll	1	1	1	1
Obstruktion	2	2	2	1
Spark	2	3	5	4
Stämpling	–	–	–	1
Summa	39	34	43	41

Det bör påpekas att en match (nr 2) i det nationella materialet är av derbykaraktär. En sådan match innehåller ofta många avblåsningar, och observatörerna får svårigheter att notera allt som sker. I de nationella matcherna förekommer en klar dominans för två sorters förseelser, nämligen fällningar av olika slag och knuffar. De förra består främst av missade glidtacklingar och krokningar av allehanda slag. På tredje plats kommer spark på motståndaren. Bedömningarna går isär mellan observatörerna beträffande spark och fällning, vilket tyder på svårigheter att dra gränsen mellan dessa förseelser.

Angående de internationella matcherna grundar sig data endast på två matcher och resultaten får därför betraktas med försiktighet. Dock bör resultaten kunna användas till vissa antydanden ur jämförelsesynpunkt. Tendensen visar att fällningar och knuffar dominerar även här. Spark ligger också långt fram i rangordningen. Domarens huvudsakliga uppgift beträffande frisparkar blir att klara situationer som rör fällningar och knuffar, sparkar och obstruktioner.

3. Vilka typer av diskutabla domslut förekommer under en match?

Observatörerna har som tidigare nämnts noterat dels de domslut som de ansett felaktiga och dels de där domaren inte blåst trots att observatörerna ansåg det befogat. Dessa domslut benämns diskutabla. I bilaga II.23 återges de felaktiga domsluten för div I-matcherna. Bilaga II.24 omfattar ''ej blåst''-domsluten för motsvarande matcher. Sammanfattningsvis kan sägas att beträffande felaktiga domslut ligger observatör 1 något högre än observatör 2. Skillnaderna kan bero på att författaren, som alltid varit observatör 1 antingen har en hårdare bedömning eller fått en större observationsvana p g a observerandet i alla matcher. Tack vare att domsluten numrerats i löpande nummerordning och att de diskutabla besluten noterats särskilt är det lätt att se, om observatörerna upptäckt samma situation. Som regel kan sägas att observatörerna varit ense om de flesta situationerna men ibland kan antalet situationer variera. Orsaken kan bl a vara observatörernas olika placering på läktaren, vilket medför att de observerar olika saker i en situation. Totalt över alla matcherna tycks det jämna ut sig relativt bra mellan observatörerna. Totalt över sex matcher har observatör 1 noterat 25 ''ej blåst''- och 763 noterade domslut, tillsammans utgör det 788 domslut. De diskutabla domsluten (48 st) motsvarar 6 procent av observatör 1:s domslut. Observatör 2 har noterat 25 ''ej blåst''- och 735 domslut tillsammans 760. De diskutabla domsluten (42 st) motsvarar 6 procent av observatör 2:s domslut.

I bilagorna II.25 och II.26 redovisas de felaktiga respektive ''ej blåst''-domsluten för div II–III-matcher. Förhållandet mellan observatörerna är ungefär detsamma för div II–III-matcher, som för de allsvenska angående det totala antalet observerade diskutabla domslut. Observatör 1 ligger något högre. Samma orsaker som tidigare angivits kan anses ligga bakom skillnaden. Totalt över åtta matcher har observatör 1, 25 ''ej blåst''-domslut och 1044 noterade domslut, tillsammans 1069 avgöranden. De diskutabla domsluten (49 st) motsvarar 5 procent av observatör 1:s domslut. Observatör 2 har noterat 20 ''ej blåst''-domslut och noterat 1004 avgöranden. De diskutabla domsluten (43 st) motsvarar 4 procent av totalt 1024 domslut. Procentsiffrorna är beräknade på andelen diskutabla domslut av det totala antalet fattade domslut tillsammans med ''ej blåst''-besluten. I tabell 7.5 redovisas de diskutabla domslutens fördelning på rutinbeslut och ''övriga'' för div I- och div II–III-matcher.

Tabell 7.5. Diskutabla domslutens fördelning på rutinbeslut och ''övriga'' för såväl div I- som div II–III-matcher.

	Div I-matcher				Div II–III-matcher			
	Antal Observatör	Procent Observatör	Antal Observatör	Procent Observatör	Antal Observatör	Procent Observatör	Antal Observatör	Procent Observatör
Domslut	1	1	2	2	1	1	2	2
Rutin	6	1	5	1	2	–	3	–
Övriga	42	13	37	12	47	11	40	9
Summa	48	6	42	6	49	5	43	4

Procentsifforna har beräknats på summan av det totala antalet noterade domslut och ''ej blåst''-domslut. Av tabellen framgår, att problemen förekommer inom kategorin ''övriga''. En tendens till en lägre felprocent i div II–III-matcher tycks föreligga. I tabell 7.6 redovisas den procentuella fördelningen inom kategorin ''övriga'' för såväl div I- som div II–III-matcher.

Tabell 7.6. Procentuella fördelningen för diskutabla domslut inom kategorin ''övriga'' för såväl div I- som div II–III-matcher.

	Div I-matcher			
	Observatör 1		Observatör 2	
Domslut	Antal diskutabla	Procent	Antal diskutabla	Procent
Mål	1	5	1	5
Frispark	22	10	22	11
Straffspark	4	100	2	100
Indirekt frispark	2	12	1	6
Offside	7	13	6	11
Varning	6	24	5	24
Summa	42	13	37	12

	Div II-matcher			
	Observatör 1		Observatör 2	
Domslut	Antal diskutabla	Procent	Antal diskutabla	Procent
Mål	1	3	–	–
Frispark	24	8	19	7
Straffspark	1	50	1	50
Indirekt frispark	6	23	6	22
Offside	4	7	5	9
Varning	11	52	9	53
Summa	47	11	40	9

Procentsiffrorna har även här beräknats på det totala antalet observerade domslut och ''ej blåst''-domslut för varje förseelseart inom kategorin. Av tabellen framgår, att skillnaden i rangordning mellan div I- och div II–III-matcher är liten. För observatör 1 toppar straffspark före varning. I div II–III är förhållandet omvänt. Offside och frisparks-kategorin har också bytt plats. För observatör 2 gäller samma som för observatör 1 i fråga om straffspark och varning.

4. Hur inverkar domarens avstånd från situationen på de fattade domsluten?

Observatörerna har som tidigare nämnts fått skatta domarens avstånd från situationen i det ögonblick han blåser. Resultaten ska användas till att se hur ofta domaren lyckas uppnå det s k idealavståndet (0–10 m). Skattningsförfarandet beskrivs på s 55–56.

Bilaga II.27 redovisar antalet domslut inom kategorin ''övriga'' som fattats inom idealavståndet i div I-matcher. Resultatet visar, att totalt sett ligger observatör 2 något högre, om man ser till den totala procentandelen domslut som fattats inom idealavståndet 38 mot 32. Skillnaden härrör sig främst från frisparkar. Totalt sett kan man säga att domaren uppnår idealavstånd i ca 1/3 av de fattade domsluten beträffande div I-matcher. I bilaga II.28 visas motsvarande för div II–III-matcher. Totalt ligger observatör 2 något högre procentuellt sett än observatör 1, (26 mot 24 procent) när det gäller antalet domslut, som fattats inom idealavståndet. Skillnaden härrör främst från frisparksförseelser.

Bilagorna II.29 och II.30 visar antalet *diskutabla domslut* inom kategorin ''övriga'', där domaren befunnit sig *inom idealavståndet*. Resultaten grundar sig på observationer av matcher ur div I respektive div II–III. För div I-matcherna ligger observatör 1 högre än observatör 2. Observatör 1 anser att 12 procent av de diskutabla domsluten fattas inom idealavståndet, motsvarande för observatör 2 är 3 procent. Trots den relativt stora skillnaden mellan observatörerna kan man säga att ca 90 procent av feldomsluten äger rum när domaren inte hinner inta idealavståndet. Beträffande div II–III-matcherna ligger observatör 2 betydligt högre än observatör 1 rörande andelen diskutabla domslut inom idealavståndet. Trots att skillnaden är i största laget tycks dock de flesta diskutabla domsluten uppkomma när domaren befinner sig längre än 10 m från situationen.

I bilaga II.31 redovisas hur antalet fattade diskutabla domslut inom idealavståndet inom kategorin ''övriga beslut'' fördelat sig på varje domare. Resultatet visar att det inte tycks vara någon större skillnad mellan domar-

na. Det bör antyda att de situationer som observerats är allmängiltiga och förekommer hos alla domare. Dessutom tycks det vara en allmän företeelse hos domarna, att de diskutabla domsluten tilltar med ökat avstånd.

5. Jämförelse mellan internationella- och nationella matcher

Det lilla materialet rörande internationella matcher kan användas som jämförelsematerial till våra inhemska matcher. De internationella matcherna består av två landskamper och en cupmatch. Domarna var i två fall från Östtyskland och i det tredje från Belgien.

I bilaga II.32 redovisas hur det totala antalet domslut fördelar sig på olika förseelser. I tabell 7.7 jämförs medeltalen fattade domslut i nationella div I-matcher och i internationella matcher. Medeltalen har beräknats på vanligt sätt och vedertagna avkortningsregler har tillämpats.

Tabell 7.7. En jämförelse mellan nationella div I- och internationella matcher rörande medeltalet fattade domslut.

Domslut	Nationella	Internationella
Mål	4	3
Frispark	33	34
Straffspark	–	–
Indirekt frispark	3	2
Offside	9	5
Hörna	13	11
Inspark	19	21
Varning	3	1
Utvisning	–	–
Inkast	42	46
Summa	126	123
Summa exkl inkast	84	77

Någon större skillnad råder inte mellan nationella och internationella matcher. Offside tycks dock vara mindre vanligt i internationella matcher. Det förekommer ett spelavbrott var 43:e sekund. Räknar man bort rutinbesluten fattar domaren ett avgörande i stort sett varannan minut i såväl nationella som internationella matcher. Hur förhållandet är med de diskutabla domsluten i de internationella matcherna framgår av bilaga II.33. I tabell 7.8 redovisas domsluten uppdelade i kategorierna ”rutin” och ”övriga”.

Tabell 7.8. Antalet diskutabla domslut i internationella matcher. Uppdelning har skett i rutinbeslut och "övriga".

Domslut	Observatör 1 Antal D	Tot antal	Observatör 2 Antal D	Tot antal	Observatör 1 Procent	Observatör 2 Procent
Rutin	0	241	4	228	0	2
Övriga	23	153	22	148	15	15
Summa	23	394	26	376	6	7

D = diskutabla domslut

Problemen ligger även här inom kategorin övriga beslut. Procentuellt sett tycks de internationella matcherna innehålla fler diskutabla domslut än svenska div I-matcher, som i sin tur innehåller fler än div II–III-matcherna (jämför tabell 7.5).

I tabell 7.9 redovisas fördelningen av domsluten på olika förseelser inom kategorin "övriga".

Tabell 7.9. Antalet diskutabla domslut inom kategorin "övriga" för internationella matcher uppdelade på olika förseelser.

Domslut	Observatör 1 Antal D	Procent	Observatör 2 Antal D	Procent
Mål	–	–	–	–
Frispark	11	10	14	13
Straffspark	3	75	1	50
Indirekt frispark	2	25	2	29
Offside	4	29	2	14
Varning	2	33	2	33
Utvisning	1	100	1	100
Summa	23	15	22	15

D = diskutabla domslut

Procentsiffrorna har beräknats på summan av noterade domslut och "ej blåst"-domslut. De båda observatörerna varierar i rangordning endast för offside och indirekt frispark. Utvisning toppar följd av straffspark, varning, offside, indirekt frispark och frispark. Motsvarande för div I-matcherna var straffspark, varning, offside, indirekt frispark, och frispark. Tendensen är tydligen densamma för både internationella och nationella matcher. Felprocenten tycks tillta ju strängare straff domaren tillämpar.

I bilaga II.34 redovisas domsluten inom kategorin "övriga" som fattats inom idealavståndet. Totalt sett befinner sig domaren mindre ofta inom idealavståndet i internationella matcher än han gör i nationella. Bilaga II.35 omfattar de diskutabla domslut som fattats inom idealavståndet. Felprocenten är ca 25 när domaren befinner sig inom idealavståndet.

6. Hur fördelar sig förseelserna under matchtiden?

Observationsschemats konstruktion möjliggjorde en analys av förseelsernas fördelning under matchen. Matchen indelades i fyra perioder om 22 1/2 minut vardera. Av bilaga II.36 framgår hur förseelserna fördelar sig på olika matchperioder beträffande div I-matcher. Motsvarande för div II–III-matcher framgår av bilaga II.37. I bilaga II.38 visas medeltalet domslut för respektive förseelseart och period. Det framgår, att det utdöms färre frisparkar i div I-matchernas 1:a period och något fler varningar under perioderna 3 och 4.

Av tabell 7.10 framgår totala antalet domslut inom respektive matchperiod för kategorin ''övriga''.

Tabell 7.10. Totala antalet domslut per period inom kategorin ''övriga'' för de observerade div I-, (6 st) och div II–III-, (8 st) matcherna.

	Div I-matcher		Div II-matcher	
	Antal domslut		Antal domslut	
Period	Observatör 1	Observatör 2	Observatör 1	Observatör 2
I	60	60	93	93
II	73	69	85	85
III	76	75	98	93
IV	80	71	96	102

En svag tendens föreligger till att antalet domslut tilltar under matchens andra hälft. Tendensen är så svag att några generella slutsatser inte kan dras.

Genom att undersöka hur ''ej blåst''-domsluten fördelar sig, kan man få en uppfattning om domarens uppmärksamhetsgrad under matchens olika perioder. Det visar sig (se bilaga II.39) att dessa domslut tilltar något under period 4 för div I- och internationella matcher.

C. Beskrivning av resultatredovisningen för de diskutabla situationerna

Resultatredovisningen har skett enligt följande principer
- beskrivning av kategoriseringsförfarandet
- statistisk redovisning av kritiska händelser.

Målsättningen för den statistiska redovisningen har varit att börja med huvudkategorin och sedan fortsätta ända ner till exemplifiering av olika

händelser. Detta för att efterhand öka detaljeringen i redovisningen och på så vis kunna klargöra vad de olika kraven på domarsysslan grundar sig på.

Det första steget i den statistiska redovisningen visar hur händelserna fördelat sig på kategorierna av andra ordningen. Kategorierna nämns i rangordning efter antal händelser de samlat.

Det andra steget redovisar varje kategori av andra ordningen för sig med det antal beteenden och händelser de samlat.

1. Konstruktion av kategorischema av diskutabla händelser

När det gäller befattningsanalyser enligt modellen med CIT utgörs resultaten av de insamlade händelserna. För en överskådlig presentation av resultaten krävs dock en sammanställning av något slag. Därför användes ett kategoriseringsförfarande. Det bildade kategorischemat uttrycker de observerade händelsernas innehåll i förhållande till undersökningens syfte. I föreliggande undersökningsdel används observationsmetoden med åtföljande intervjuer för datainsamling. För att kunna göra en viss jämförelse med resultaten som framkom via CIT, har samma kategoriseringsschema använts i denna del. Händelserna har alltså analyserats enligt följande målsättning

- det väsentliga var själva situationen, för att kunna få en möjlighet att bilda sig en uppfattning om svårbedömbara händelser
- domarens beteende i dessa situationer
- situationerna har beskrivits på lätthanterliga kort, på vilka även resultaten av intervjuerna noterats.

Händelser av samma karaktär har förts samman till olika beteenden, som domaren visat och som orsakat att händelsen blivit diskutabel. Sammanlagt insamlades 118 händelser. Dessa fördelade sig på 29 beteenden varav 8 positiva och 21 negativa. Dessa beteenden har sorterats till kategorier av andra ordningen dvs av en högre komplexitetsnivå. Kategorierna av andra ordningen är fem till antalet, om man endast använder den positiva beteckningen (se vidare s 29). Dessa kategorier av andra ordningen sammanfördes till en huvudkategori, nämligen ''Speciella kvalifikationer för domarsysslan''. Figur 7.2 visar kategorischemats uppbyggnad.

Kategoriseringen av data vid tillämpning av CIT byggde på ett induktivt system för att undgå risken att en del viktig information går förlorad. I detta fall bygger kategoriseringen på det tidigare angivna schemat och kan därför anses vara deduktiv. Denna metod har valts för att resultaten från respektive del ska kunna jämföras. För att kontrollera kategorisystemets uppbyggnad och överensstämmelsen mellan olika bedömare gjordes en reliabilitets-

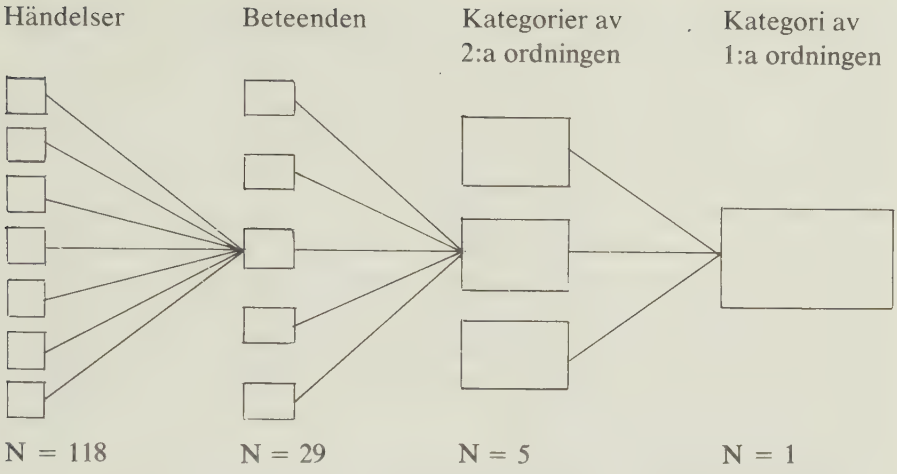

Figur 7.2. Modell över komplexitetsnivåer vid kategoriseringen av diskutabla händelser.

kontroll. Denna gick till så att 30 st händelser uttogs som motsvarade den ungefärliga fördelningen på olika beteenden. Reliabilitetskontrollen utfördes av samma person för data som insamlats med såväl CIT som DO. CIT data kategoriserades först. Det medförde en viss fördel, enär sorteraren efter hand lär sig mer om de olika beteendena.

Först fick bedömaren läsa igenom kategorierna av första och andra ordningen. Sedan sorterades de 30 händelserna på respektive kategori av andra ordningen. Nästa steg var att läsa igenom beteendena för en kategori av andra ordningen i taget och sedan sortera händelserna på dessa beteenden. När alla händelser sorterats på de olika kategorierna, uppmanades bedömaren att snabbt gå igenom alla en extra gång för att göra ev justeringar. Detta p g a svårigheten att hålla reda på alla beteenden från början. Överensstämmelsen med den ursprungliga kategoriseringen blev 97 procent. Resultatet får betraktas som mycket tillfredsställande. Huvudkategorin och kategorierna av andra ordningen fick följande beteckningar.

I. Huvudkategori: Speciella kvalifikationer för domarsysslan.

1. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.
2. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.
3. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman.
4. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.
5. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.

Direktobservationsdata har endast hamnat i huvudkategori I "Speciella kvalifikationer för domarsysslan". Observationen har skett under själva processen (matchen) och koncentrationen har varit riktad på s k diskutabla händelser. Detta har lett till att personliga kvalifikationer som t ex att vara konsekvent i sin bedömning inte kunnat bedömas med metoden. Jämförelsen och valideringen av data kan därför bara omfatta huvudkategori I.

När det gäller CIT (enkätdata) utgjordes den första huvudkategorin av åtta kategorier av andra ordningen, totalt 286 händelser. Motsvarande för DO data var fem kategorier och 118 händelser. För enkätdata hade motsvarande fem kategorier samlat 94 procent av huvudkategorins händelser. De tre kategorier som samlat de flesta händelserna för de båda datainsamlingsmetoderna är desamma. Enda skillnaden är i rangordningen, där för DO "att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer" kommer på första plats, medan för CIT denna kategori hamnar på tredje plats. CIT har istället "att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen på första plats", medan denna kategori kommer på tredje plats i DO materialet. På andra plats för båda metoderna placerar sig "att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt". De tre kategorierna har för CIT metoden samlat 81 procent, för DO metoden 87 procent av huvudkategorins händelser. Båda metoderna visar, att de händelser som samlats in i stort sett rör samma beteenden hos domaren. Det tyder på att resultaten är valida och återspeglar det verkliga förhållandet.

2. Statistisk redovisning av diskutabla händelser

a. Händelsernas fördelning på respektive kategori av andra ordningen

Tabell 7.11. Antalet diskutabla händelser inom respektive kategori av andra ordningen. Siffran framför anger kategorins rangordning i förhållande till antalet händelser den samlat.

Kategori	Antal händelser	Procent
1. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situtationer.	49	42
2. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	31	26
3. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.	22	19
4. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	11	9
5. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	5	4
Totalt	118	100

87 procent av alla händelser faller inom tre kategorier (1–3). Motsvarande för CIT var, att drygt 81 procent av alla händelser återfinns i kategorierna 1–3.

Tabell 7.12. Antalet diskutabla händelser inom respektive kategori av andra ordningen. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

Kategori	Antal händelser Positiva	Negativa
1. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	8	41
2. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	1	30
3. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.	2	20
4. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	1	10
5. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	—	5
Totalt	12	106

Den klara negativa dominansen bland händelserna beror delvis på observationens uppläggning. Observatörernas uppgift var att notera särskilt sådana händelser där de tyckte, att domaren fattat ett felaktigt domslut eller där han inte blåst trots att observatörerna ansett det befogat. I vissa fall har observatörerna noterat händelser där domaren visat ett positivt beteende som skilt sig från det ''normala''.

b. Redogörelse för respektive kategoris (av andra graden) beteenden och hur händelserna fördelat sig på dessa

Tabell 7.13. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.

Beteenden	Antal händelser Positiva	Negativa	Totalt
1. Att kunna avgöra om det var straffspark eller inte straffspark.	4	7	11
2. Att kunna avgöra vad som skett i en luftduell.	–	9	9
3. Att kunna avgöra när det är kamp om bollen och spel på bollen.	3	6	9
4. Att kunna bedöma en obstruktionssituation på ett korrekt sätt.	1	7	8
5. Att kunna avgöra om det är hands eller inte.	–	5	5
6. Att kunna bedöma när man ska ge fördel respektive blåsa för fri- eller straffspark och ev utdela varning i efterhand.	–	4	4
7. Att kunna korrekt bedöma när en spelare knuffar en motståndare i ryggen.	–	3	3
Totalt	8	41	49

De största problemen inom kategorin gäller tydligen ''att kunna avgöra om det var straffspark eller inte''.''Att kunna avgöra vad som sker i en luftduell'' och när det är kamp om respektive spel på bollen och ''att kunna bedöma en obstruktionssituation på ett korrekt sätt'', har samlat de flesta händelserna. Motsvarande beteenden hade rangordningen inom CIT data, 2, 5, –, 3. Av dessa är det endast nr 2, som skiljer sig markant från de övriga i antalet samlade händelser. DO:s sjätte beteende har hamnat på första plats i CIT data.

Beteendena 1, 2, 3 och 6 har samlat 65 procent av händelserna i DO materialet och 95 procent i enkätmaterialet. En klar tendens visar sig alltså.

Tabell 7.14. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.

Beteenden	Antal händelser		
	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att beivra våldsamt spel.	1	20	21
2. Att beivra olämpligt uppträdande.	–	5	5
3. Att beivra sabotage mot spelet.	–	4	4
4. Att kunna urskilja protester som är riktade mot domarens person.	–	1	1
Totalt	1	30	31

Det helt dominerande beteendet är ''att beivra våldsamt spel''. Domarna klarar tydligen inte av att uppfylla de krav, som ställs på dem i dylika situationer. Av de totalt 118 observerade händelserna utgör de nämnda ca 18 procent. När det gäller ''att beivra olämpligt uppträdande och sabotage mot spelet'' tycks situationen vara något bättre.

Beträffande CIT är rangordningen densamma för beteendena 1–3. ''Att kunna urskilja protester som är riktade mot domarens person'' intar en sjätte plats i rangordningen för CIT. De fyra beteendena har samlat 68 procent av händelserna inom kategorin vad beträffar CIT. Resultaten från de båda metoderna visar samma tendens.

Tabell 7.15. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.

Beteenden	Antal händelser Positiva	Negativa	Totalt
1. Att döma offside på en offsideställande spelare, som inte inverkar på spelet.	–	5	5
2. Att blåsa för offside då motståndarlaget redan startat ett motanfall (spelet vänt).	1	4	5
3. Att utnyttja linjemannens hjälp när det gäller att avgöra en situation där linjemannen varit bra placerad.	1	4	5
4. Att döma offside på en spelare som ej är i offsideposition när bollen spelas till honom. Att inte döma offside på en spelare som är i offsideposition när bollen spelas till honom.	–	4	4
5. Att ändra ett fattat domslut p g a att linjemannen upptäckts för sent eller p g a att linjemannen ingripit.	–	2	2
6. Att kunna avgöra om förseelsen skedde innanför eller utanför straffområdet.	–	1	1
Totalt	2	20	22

Svårigheten när det gäller samspelet mellan domare och linjemän är tydligen störst vid offsidesituationer av olika slag. Sammanlagt 14 av kategorins 22 händelser berör dylika situationer. Dessutom framkommer det tecken på att domaren har svårigheter att utnyttja linjemannens hjälp, trots att denne är bra placerad. Det finns även en tendens till att domaren upptäcker linjemannen för sent och därmed tvingas till obehagliga ändringar av domslut.

I CIT-materialet samlar motsvarande beteenden 53 procent av händelserna. Rangordningen blir, om alla offside beteenden slås tillsammans till en grupp 1, 5, 3, 4. Även här tycks överensstämmelse finnas mellan de båda metodernas resultat.

Tabell 7.16. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.

Beteenden	Antal händelser Positiva	Negativa	Totalt
1. Att efter en förseelse sätta igång spelet på ett korrekt sätt.	–	5	5
2. Att kunna tillämpa elementära regler.	–	3	3
3. Att kunna avgöra när bollen är i spel.	1	2	3
Totalt	1	10	11

Domaren har tydligen problem med att kunna sätta igång spelet på ett korrekt sätt. Vissa brister föreligger också när det gäller tillämpningen av elementära regler. För CIT-materialet blir rangordningen 4, 1, 4, men det är endast ''att kunna tillämpa elementära regler'', som samlar händelser till ett något större antal, för övrigt är det jämnt mellan beteendena. Såväl CIT som DO data ger få händelser i denna kategori. Det tycks dock föreligga en tendens till att problem finns inom nämnda beteenden. De tre DO beteendena samlar för CIT 75 procent av kategorins händelser.

Tabell 7.17. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.

Beteenden	Antal händelser		
	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att fatta ett beslut som grundar sig på bra uppmärksamhet.	–	5	5

Denna kategori har samlat endast ett beteende. Samma beteende toppar ordningen i CIT-materialet, vilket tyder på att resultaten visar var de verkliga problemen ligger inom nämnda kategori.

D. Sammanfattning

När det gäller domarens arbetsuppgifter kan de uppdelas i dels de som sker före, och efter matchen och dels i de som sker under matchen. Denna undersökning har koncentrerats på de uppgifter som sker under matchen.

Av de åligganden domaren har att utföra före och efter matchen är det endast hans instruktion till sina linjemän, som kan inverka på domsluten under matchen. Dessa instruktioner har därför analyserats. Instruktionerna har upptagits på band. Inspelningen har skett antingen inne i omklädningsrummet eller ute på planen helt enligt domarens önskemål. Det kan tänkas, att domarna blir nervösa när de har inspelningsapparater vid instruktionen och att de därför glömmer viktiga saker. Men eftersom inspelningen skett vid tre tillfällen bör de ha fått en viss vana. De resultat som framkommer visar, att domaren inte uppfyller allt som står i regelboken när det gäller innehållet i instruktionen. Dessutom framkommer det såväl intra- som interindividuella skillnader mellan de olika inspelningarna. Vad som frapperar är, att det saknas en vettig metod vid genomgången och att man inte är överens om innebörden i vissa uttryck, t ex ''korridoren''. När det gäller observation och de data, som framkommit genom denna, måste det påpekas att 14 matcher ligger till grund för det nationella materialet och endast tre för

det internationella. Försök har gjorts att variera olika variabler vid observationerna, som t ex tid på säsong, matchens betydelse, åskådarantal och väderleksförhållanden.

För att få en viss kontinuitet i materialet har fem elitdomare utvalts slumpmässigt och sedan följts i tre matcher vardera. Trots att antalet matcher kan synas litet ger det dock vissa möjligheter till olika slutsatser.

Olika medobservatörer har använts, men genom de krav som ställts på dem får deras bedömning anses som vederhäftig. Skillnaden mellan observatörerna, där författaren alltid varit den ene, är i de flesta fall mycket liten, vilket speglar en hög reliabilitet i data. Därför bör vissa slutsatser kunna dras av resultaten. Det visar sig att domaren fattar i genomsnitt ett domslut var 45:e sekund. Uppdelas domsluten i rutinbeslut och ''övriga'' fattar domaren ungefärligen ett rutinbeslut per minut och ett övrigt varannan minut. Domaren ska ungefärligen fatta ett domslut varannan minut, där han måste göra en bedömning av mera ingående natur. Det krävs alltså, att domaren håller sig alert under hela matchen. Beträffande beslut, som hamnar inom kategorin ''övriga'' utgör frisparkar det största antalet. Bland frisparksförseelser dominerar knuffar och fällningar, sparkar och obstruktion. Ingen skillnad föreligger mellan nationella och internationella matcher. Från resultaten kan man utläsa vilka situationer domarna i första hand bör träna sig i att bedöma. Utbildningsansvariga får alltså en anvisning för framtida kursuppläggning. De diskutabla domsluten hamnar så gott som uteslutande inom kategorin ''övriga beslut''. Domarens förmåga att befinna sig inom idealavståndet (0–10 m från situationen) har undersökts för att delvis kunna bedöma betydelsen av närheten till händelsen. Det visar sig, att domaren oftare befinner sig inom idealavståndet i div I- än i div II–III-matcher, trots att tempot är högre i de förra. I de internationella matcherna uppnår domarna idealavståndet betydligt färre gånger än i nationella matcher. Vad beträffar antalet diskutabla domslut som fattats inom idealavståndet skiljer sig värdena för observatörerna mer än i övriga fall. Tar man den av observatörerna som har den högsta siffran när det gäller felprocenten inom idealavståndet, blir resultatet 27 procent för internationella, 20 procent för div II–III- och 12 procent för div I-matcher. Betraktar man de nationella matcherna för sig, visar det sig, att felprocenten inom idealavståndet är lägre för div I- än för div II–III-matcher. Trots att det är samma domare, som observerats i div I och div II–III tycks det förekomma en viss skillnad mellan bedömandet i de olika divisionerna.

Domarna hinner i stort sett uppnå idealavståndet för ca 1/3 av domsluten. Det har visat sig, att feldomsluten sker oftare när domaren befinner sig utanför idealavståndet. Resultaten visar ingen större skillnad mellan de

olika domarna utan de tendenser, som förekommer när det gäller diskutabla domslut inom och utom idealavståndet, tycks vara allmängiltiga för våra elitdomare. För att få en möjlighet att studera, om förseelser av olika slag sker mer eller mindre ofta under någon del av matchen, hade observationsschemat konstruerats så att det fanns möjlighet att undersöka fyra olika perioder av matchen. En svag tendens till att domsluten tilltar något i slutet av matchen tycks föreligga.

I div I- och internationella matcher tycks ''ej blåst''-domsluten tillta något under period fyra dvs under den sista delen av matchen. Div II-matcherna uppvisar denna tendens bara för period två.

Angående de krav, som olika grupper ställer på domarbefattningen visar de båda metoderna CIT och DO en hög överensstämmelse i resultaten. Det gäller såväl för kategorierna av andra ordningen, som för de olika beteendena. Dock har jämförelsen måst begränsats till huvudkategori I: ''Speciella kvalifikationer för domarsysslan''. Den överensstämmelse som visas tyder på att resultaten är valida och att det därför kan anses vara de verkliga problemen som återspeglas i undersökningen.

DEL III

Analys av elitdomarutbildningen

Kapitel 8

Strategi vid utvärdering av elitdomarutbildningen

Vid utvärderingen av utbildningen för elitdomare har den strategi tillämpats som framgår av figur 8.1.
Figurens vänstra sida anger de förutsättningar, den utbildning och de resultat som domarkommittén (DK) anser föreligga respektive förväntar (se vidare kap 10). Den motsatta sidan behandlar de förhållanden som undersökts empiriskt.

De observerade förutsättningarna undersöks med hjälp av enkät. DK anser att landets bästa domare tjänstgör i div I. För att undersöka om så är fallet har författaren analyserat de moment på vilka DK grundar sitt val. Det gäller betygsättning av dömda matcher tillsammans med de löpprov som används som mått på domarnas fysiska prestationsförmåga. För att belysa situationen ytterligare undersöks domarnas erfarenhet som spelare, domare och övriga förutsättningar som skolutbildning, yrke, motivation m fl (se vidare kap 11).

I fråga om observerad utbildning analyseras en domarkurs för div I-domare. Författaren har bandat alla teoretiska moment och deltagit i de praktiska. Den principiella uppläggningen, innehållet och metoden med vilken det förmedlas redovisas i kapitel 12.

När det gäller att eliminera vissa bedömningsproblem grundar sig det observerade resultatet på en analys av domarnas förmåga att tolka olika regler. Författaren har valt att undersöka detta genom att nyttja ett antal inspelade händelser. Bedömningen av situationerna har skett av elitdomare, elitspelare, domare och spelare av lägre grad. Det möjliggör jämförelser mellan olika kategoriers tolkningsförmåga. I sammanhanget ges även möjligheter att jämföra med ett kriterium, nämligen den officiella bedömningen som görs av DK (se vidare kap 13). Domarnas synpunkter på effekten av utbildningen ingår också i de observerade resultaten.

Om man jämför innehållet i de avsedda och observerade momenten bör man få en god uppfattning om i vilken utsträckning nuvarande utbildning leder fram till förväntade resultat. Gör man dessutom en jämförelse mellan

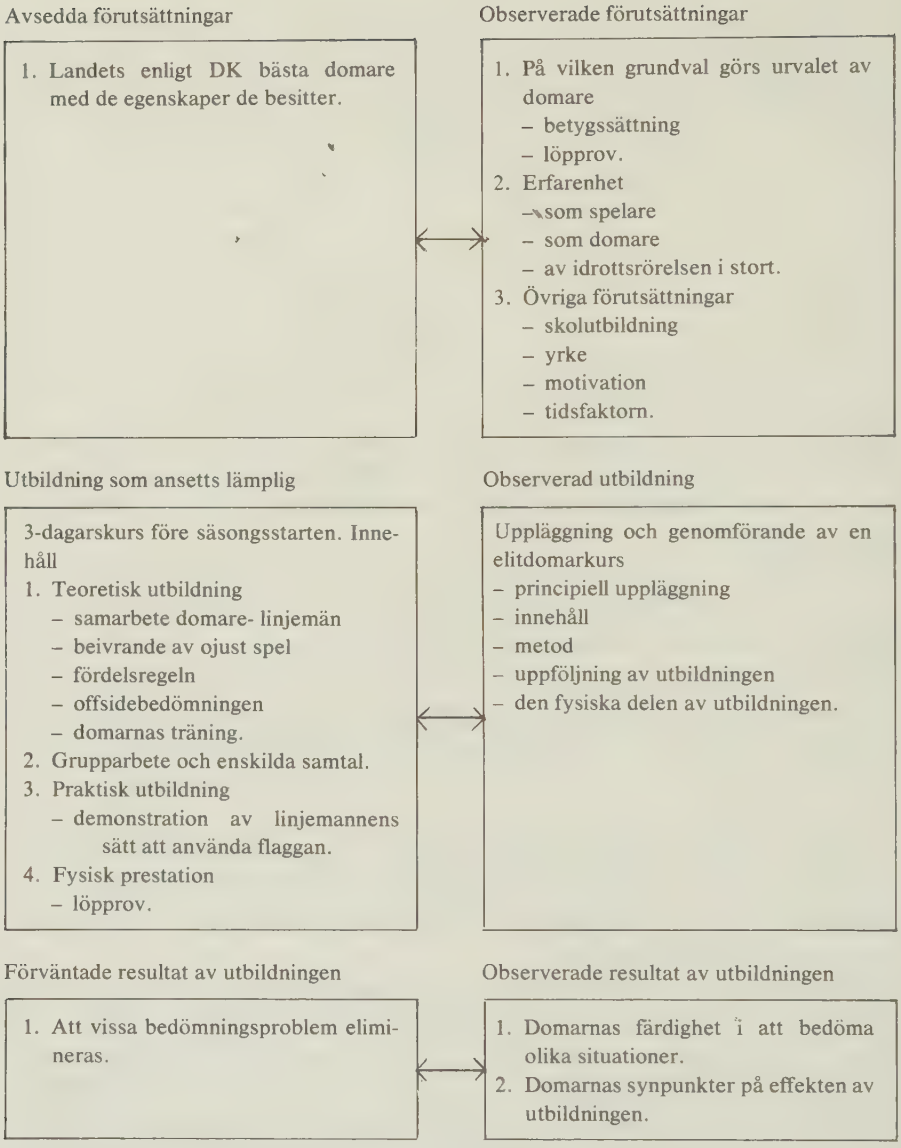

Figur 8.1. Strategi för analys av elitdomarutbildningen.

innehållet i den observerade utbildningen och de krav som olika berörda grupper ställer på sysslans utförande, får man också fram vilken relevans innehållet har i förhållande till behoven. Dessa båda jämförelser redovisas i kapitel 14.

I viss mån har Stakeś (1967) modell för evaluering av deskriptiva data varit förebild för den tillämpade strategin.

Tillämpningen av den skisserade strategin redovisas mer ingående i kapitlen 10–14. Som en bakgrund ges i kapitel 9 en kort redovisning av klassificering och utbildning av domare.

Kapitel 9

Kategorier av domare och deras utbildning

A. Klassificering av domare

I figur 9.1 redovisas de olika domarkategorierna.

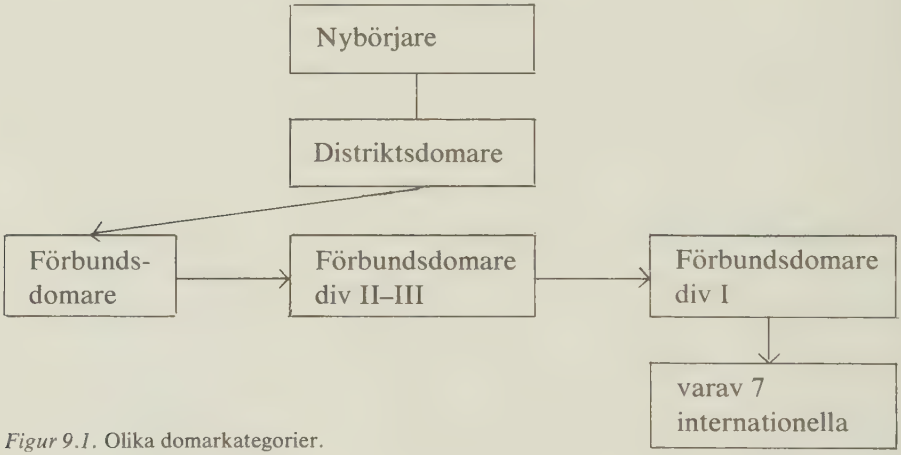

Figur 9.1. Olika domarkategorier.

Domarna kan avancera mellan de olika kategorierna. Efter genomgången nybörjarutbildning får man legitimation som distriktsdomare med rätt att döma i distriktets lägre serier. Avancemangshastigheten beror på dokumenterad skicklighet och rutin. Under säsongen 1976 har 25 domare tillhört div I kategorin, 51 st div II och 186 st div III.

B. Utbildning av domare

Utbildningen av domarna sker med hjälp av utbildade instruktörer. Instruktörerna är indelade i tre kategorier, nämligen distrikts-, regions- och Svenska Fotbollförbundets domarkommitté.

Distriktsinstruktörerna svarar i första hand för grundutbildningen av nybörjare och för fortsatt utbildning av distriktsdomare. Dessutom medverkar de som biträdande instruktörer vid förbundsdomarkurser. Regionsinstruktörerna leder förbundsdomarkurser för dem som dömer i div IV. De tjänstgör även som biträdande instruktörer vid kurserna för div II–III-domarna och för yngre lovande förbundsdomare. Svenska Fotbollförbundets domarkommitté leder kursen för yngre lovande förbundsdomare.

C. Utbildningstid för olika domarkategorier

Grundutbildningen omfattar 12–14 timmar och är såväl teoretisk som praktisk. Distriktsdomarkursen omfattar 12–14 timmar och alla domare som dömt i de lägre distriktsserierna är med.

Förbundsdomarkursen pågår i två dagar. Den anordnas av respektive distrikt eller av flera distrikt gemensamt. Deltar gör alla förbundsdomare som dömt i distriktsserierna. Förbundsdomarkursen för div II–III-domarna pågår i två dagar och arrangeras regionsvis av distrikt och Svenska Fotbollförbundets domarkommitté. Deltagare är domare som klassificerats för att döma div II–III under kommande säsong. Div I-domarkursen varar i tre dagar och arrangeras av Svenska Fotbollförbundets domarkommitté. Med som deltagare är de domare som uttagits att döma div I fotboll under kommande säsong. Innehållet i kurserna är i stort detsamma för div I- och div II–III-domarna. Förutom dessa kurser ordnas extra utbildning av yngre lovande förbundsdomare centralt under en vecka. Dessutom har flera distrikt anordnat utbildning av domare i ungdomsserier.

D. Observationsverksamheten

Vid varje match i div I–II bedöms domarens insats av en utsedd observatör. De utses av Svenska Fotbollförbundets domarkommitté. Observatörerna utbildas som regel under en endagskurs. Enligt domarkommitténs rapport till representantskapet (Svenska Fotbollförbundet 1976, s 11–19) anses verksamheten vara av stor betydelse för domarnas klassificering.

Kapitel 10

Rådande förutsättningar, lämplig utbildning och förväntade resultat av utbildningen

A. Domarnas förutsättningar enligt domarkommittén

Domarkommittén anser att landets bästa domare tjänstgör i div I–II. Den grundar sitt påstående på

- ett bedömningssystem där utsedda observatörer betygssätter domarnas insatser
- uppgifter om domarnas fysiska kapacitet. Det gäller att klara fyra olika löpprov
- domarnas erfarenhet av dömning.

Nämnda punkter har lett till att vissa domare har degraderats till div II och vissa avancerat till div I.

B. Lämplig utbildning för elitdomarna enligt domarkommittén

En kurs om tre dagar strax före seriepremiären har ansetts som lämplig.

Kursen innehåller fyra huvuddelar med olika underrubriker.

1. Teoretisk utbildning

- samarbete mellan domare och linjemän
- beivrande av ojust spel
- fördelsregeln
- offsidebedömningen
- domarnas träning.

2. Grupparbete och enskilda samtal.

Grupparbetet rör följande uppgifter

- diskutera och lämna synpunkter på möjligheterna att lösa frågan om ett bättre samarbete mellan domare och linjemän
- diskutera ingående och penetrera offsideregeln
- diskutera ingående hur gruppen ser på problemet med att i tid och på enklast tänkbara sätt beivra ojust spel. Diskutera hur domaren och linjemannen i tid kan ingripa mot alla former av olämpligt uppträdande, och

hur man ska kunna vara konsekvent i bedömningen av olämpligt uppträdande och sabotage mot spelet
- hur vi ska kunna få en riktigare bedömning av direkta- och indirekta frisparkar
- gruppen ska gemensamt lämna en skriftlig rapport över grov utvisning i tre olika fall av förseelser
- gruppen ska ingående diskutera och lämna en redogörelse över hur fördelsregeln ska kunna tillämpas i en från början tät match.

Enskilda samtal ska äga rum mellan en ledamot av domarkommittén och respektive domare.

3. Praktisk utbildning
- demonstration av nya bestämmelser gällande linjemannens sätt att använda flaggan.

4. Fysisk prestation.

Domarna har före kursen genomgått en hälsoundersökning. Under kursen ska de utföra fyra olika löpprov där det gäller att klara angivna gränser. De fyra proven består av

–50 m löpning	maximi	tid	8,0 sekunder	
–4×10 m löpning	”	”	11,5 ”	
–400 m löpning	”	”	80,0 ”	för alla som fyllt 40 år.
–400 m löpning	”	”	75,0 ”	för de som ej fyllt 40 år och för alla som dömer i div I.

–12 minuters löpning minimisträcka 2.000 m för de som fyllt 40 år.
–12 minuters löpning minimisträcka 2.300 m för de som ej fyllt 40 år.

C. Förväntade resultat av utbildningen

De resultat som förväntas av utbildningen är att vissa bedömningsproblem elimineras.

Kapitel 11

Observerade förutsättningar

A. Grundval för urval av domare

1. Betygssättning

Enligt kapitel 9 erhåller observatörerna en endagsutbildning. Till stöd för denna utbildning erhåller observatörerna en broschyr ''Anvisningar för domarobservatörer'' (Svenska Fotbollförbundet 1975). I inledningen nämns, att man måste kräva förståelse för domarens jobb. Domarkommittén (DK) anser att man via observationer kan få en uppfattning om domarens skicklighet. Man har därför byggt upp en organisation för observatörsverksamheten. På varje ort där det spelas div I–III-fotboll finns en eller flera observatörer. Beträffande de lägre divisionerna åligger det respektive distriktsförbund att organisera observatörsverksamheten. Observatörerna utbildas under en endagskurs före säsongsstarten. Till stöd för utbildningen finns nämnda broschyr. I bilaga III.1 redogörs för det huvudsakliga innehållet i broschyren. Observatörerna bedömer domarna i ett antal huvudpunkter (se bilaga III.2), men i anvisningarna anges, att det är helhetsintrycket som är det avgörande för det slutgiltiga beslutet.

a. Metod vid kartläggning av observatörernas betygssättning

Data har inhämtats från observatörsprotokoll, som finns tillgängliga på Svenska Fotbollförbundets kansli. Fyra div I-lag valdes slumpmässigt. Bedömningen av domarinsatsen under respektive lags hemmamatcher under vårsäsongen 1976 granskades, sammanlagt sju matcher per lag. Totalt har sex observatörer tjänstgjort. Bedömningsprotokollen granskades med avseende på satta betyg på de olika orterna. Ett medelbetyg för respektive ort framräknades och användes som jämförelsematerial. Dessutom gjordes en jämförelse mellan tre observatörer som bedömt samma match. Jämförelsen gäller betyg och de olika uttryck som använts för att bedöma olika moment i protokollet. En observatör väljs slumpmässigt. De uttryck som han använt vid bedömningen av de olika momenten på sina sex matcher undersöks.

b. Resultat

I tabell 11.1 redovisas de betyg domarna erhållit på respektive ort.

Tabell 11.1. Observatörernas bedömning av domarnas insatser på fyra olika orter våren 1976. Medelbetyget (M) för respektive ort anges.

	Domare							
Matchort	1	2	3	4	5	6	7	M
A	3,5	3,0	3,5	2,5	3,0	3,0	4,0	3,2
B	3,5	3,0	3,0	2,5	3,0	3,5	3,5	3,1
C	3,0	3,0	3,0	3,0	2,5	2,0	3,5	2,9
D	3,5	2,5	3,0	2,5	3,5	3,0	3,5	3,1

Tilläggas bör att av matcherna i ort A har sex st bedömts av samma observatör och en av annan, i ort B sju st, i ort C fyra st och tre st av annan, i ort D sju st. Tydligen ligger medelbetyget något lägre i ort C. Av 28 domarinsatser har en bedömts med högsta betyg (4,0) och en med 2,0. Alla bedömningar ligger inom variationen 2,0–4,0.

I tabell 11.2 redogörs för ett observationstillfälle där tre observatörer bedömt samma domarinsats.

Tabell 11.2. En jämförelse mellan tre observatörers bedömning av samma domarinsats.

	Observatör		
Bedömning	1	2	3
Ojust spel	Gott	Mindre gott	Bra
Olämpligt uppträdande	Gott	Mindre gott	Borde varnat
Total kontroll av match	Utmärkt	God	Mycket bra
Regeluppfattning	God	God	Bristande uppfattning om var frisparken skall läggas. Markerar ej med handen vid indirekt frispark.
Uppträdande mot			
Spelare	Utmärkt	Gott	Gott
Medfunktionär	Utmärkt	Gott	Gott
Allmänt	Utmärkt	Gott	Gott
Rörlighet			
Förmåga att följa med i spelet	Utmärkt	God	Dröjer sig kvar vid frisparksplatsen i stället för att inta ny position.
Allmän rörlighet	Utmärkt	God	God
Samarbete domare–linjemän	Utmärkt	Bra	Mycket bra
Betyg	3,0	2,0	3,0

Vad man bör lägga märke till är att det saknas bestämda graderingar för bedömningspunkterna. Ordvalet varierar mellan bedömarna.

För att kontrollera intrabedömarreliabiliteten har samma observatörs bedömning granskats med avseende på de bedömningsuttryck han använt under de sex matcherna. Resultatet framgår av tabell 11.3.

Tabell 11.3. Samma observatörs uttryck vid olika bedömningstillfällen.

	Bedömningstillfällen					
Domarens bedömning	1	2	3	4	5	6
Ojust spel	Mycket bra	Mycket god	Ojämn	Trevande	Mycket bra	Ojämn
Olämpligt uppträdande	Helt perfekt	Mycket god	Bättre	Korrekt	Mycket bra	Mycket gott
Total matchkontroll	Mycket bra	I stort mycket god	I stort bra	I stort gott saknar kurage	Perfekt 1:a, mindre bra 2:a halvlek	Helt utan anmärkning
Regeluppfattning	Helt perfekt	Perfekt	Korrekt	God	Helt perfekt	Mycket goda
Domarens uppträdande						
Mot spelare	Fast, bestämt	Fast, bestämt	Tvekande, god pondus	Ovanligt tam	Mycket bestämt	Korrekt bestämt
Mot funktionärer	Korrekt	Gott	Korrekt	Korrekt	Korrekt	Mycket god
Allmänt uppträdande	Helt utan anmärkning	Mycket gott	I stort bra	I stort gott	I stort utan anmärkning	Helt utan anmärkning
Domarens rörlighet						
Förmåga att följa med i spelet	Mycket bra	Gott	Rätt så god	Rätt bra	Perfekt 1:a, sämre 2:a halvlek	Ibland för långt ifrån situationen.
Allmän rörlighet	Helt perfekt	I stort gott	Bra	Rätt god	Helt utan anmärkning	Mycket
Samarbete domare–linjemän	Mycket bra	Rättade sig för mycket efter linjeman	Utan anmärkning	Utan anmärkning	Utan anmärkning	Mycket gott
Betyg	4,0	3,0	3,0	2,5	3,0	3,5

Vissa korta uttryck blandas med längre kommentarer. Beträffande match fyra tycks det vara domarens bedömning av ojust spel och hans totala kontroll över matchen, som ligger till grund för betyget. Bedömningsprotokollet innehåller ett utrymme för särskilda kommentarer. De vanligaste noteringarna sammanfattas i tabell 11.4.

Tabell 11.4. Bedömarnas vanligaste kommentar rörande domarinsatsen.

Kommentar	Frekvens	
	Negativ	Positiv
Rörande varning och utvisning		
Bedömning av upprepade förseelser	7	1
Pratar i stället för att varna	7	–
Varnar i stället för att visa ut	2	–
Varnar för sabotage mot spelet	2	1
Rörande bedömning av olika situationer		
Straffspark	1	–
Hands	1	–
Olika ojustheter bedöms ojämnt (inkonsekvens)	2	–
Fördel	3	–
Rörande samarbete mellan domare–linjemän		
Observerar linjeman	1	–
Utnyttjande av linjeman	3	–
Linjeman tveksam vid offsidebedömning	1	–
Rörande uppträdande		
Prat med spelare	1	–
Teckengivning	2	1
Noggrannhet vid bollens placering	2	–
Signaler	–	1
Kondition, rörlighet	7	5
Mod	4	1
Summa	46	10

Av resultaten framgår att kommentarerna i första hand rör domarens uppträdande (16 negativa + 8 positiva), i andra hand bestraffning i form av varning och utvisning (18 negativa + 2 positiva). Noteringarna rörande uppträdandet gäller främst domarens kondition och rörlighet. Kommentarerna är till övervägande del negativa.

c. Kommentar

Resultaten visar att medelbetygen ligger något lägre på en matchort. Detta kan knappast bero på att domarna presterar sämre resultat på denna ort. Förmodligen beror det på att observatörerna har olika bedömningsnormer. Betygen visar att endast en maximal insats (4,0) och ingen underkänd

prestation (1,0) ägt rum. Variationen visar en klar tendens till en sammandragning mot skalans mitt, ett exempel på att centraltendenseffekten förmodligen har inverkat. Av tabell 11.2 framgår att samma domarinsats bedömts med samma betyg av två observatörer och med ett klart avvikande betyg av den tredje. Tittar man närmare på de bedömningsuttryck som använts blir man något förvånad över att de två observatörerna kommit fram till samma slutbetyg. Av tabell 11.3 framgår att samma observatör varierar i sina bedömningsuttryck mellan olika matcher. Detta resultat stöder det tidigare antagandet om fördelen med fasta bedömningsalternativ. Av de noteringar som rör kommentarer av domarinsatsen framgår att det är främst negativa saker som observerats. De negativa omdömena gäller främst, ''bedömning av upprepad förseelse'', ''pratar i stället för att varna'', ''och kondition och rörlighet''. Man kan utläsa att vissa personlighetsvariabler finns med t ex mod, pratar för mycket och noggrannhet.

2. Fysiska förutsättningar

Domarkommittén grundar sina slutsatser på nämnda löpprov (s 112). De förutsättningar domarna har för att klara dessa ska återges i samband med att löpproven observeras under utbildningen (s 111–112).

B. Domarnas erfarenhet

1. Metod vid kartläggning av domarnas erfarenhet av fotbollsspel, domarskap och av idrottsrörelsen i stort

Domarnas kvalitativa fotbollskarriär har undersökts tillsammans med deras deltagande i fotboll och övriga lagspel. Domare som tidigare spelat div I–II-fotboll jämförs med de övriga beträffande erhållna betyg för säsongen 1975. Detta för att se om det föreligger någon skillnad till förmån för endera parten. En jämförelse ska göras med de resultat som framkommit i en tidigare undersökning (Isberg 1973a). Jämförelsen bör påvisa eventuella skillnader mellan förbunds- och elitdomare.

a. Datainsamlingsteknik

Den information man söker och vilka informationskällor man tänker utnyttja avgör valet av datainsamlingsteknik. Dessutom inverkar personaltillgången och ekonomiska aspekter. I föreliggande undersökning används landets div I–II-domare som försökspersoner. Domarnas varierande bostadsort, kostnads-, och tidsskäl har lett till att den sökta informationen insamlats medelst enkät (bilaga III.3).

b. Försökspersoner

Som försökspersoner utnyttjas de domare, som fick döma div I–II-fotboll under säsongen 1975. Att säsongen 1975 valdes beror på att dessa domare har medverkat som försökspersoner i undersökningens tidigare delar. Hela populationen totalt 80 st (varav 27 st div I-domare) ingår som försökspersoner. Totalt inkom svar från 68 st motsvarande 85 procent. Två av domarna angav att de slutat och att de därför endast besvarat vissa frågor som rör motivation. För de övriga frågorna blir det totala antalet försökspersoner 66 st. Av de svarande tillhörde 25 st div I-domarna och 43 st div II-domarna. Tilläggas kan att svarsprocenten var densamma för samma population i undersökningens andra del där Critical incident technique användes.

c. Procedur

Frågeformuläret utprovades på 25 domare under våren 1976 och efter smärre justeringar kunde formuläret användas. Div I-domarna besvarade enkäten under elitdomarkursen i Växjö under april månad. Div II-domarna tillsändes enkäten per post under samma månad. Efter skriftlig påminnelse, innehållande bl a nytt frågeformulär; och en telefonpåringning inkom svar från 85 procent av försökspersonerna.

2. Resultat

a. Erfarenhet som spelare

I tabell 11.5 redovisas elitdomarnas aktiva bakgrund. Domarna har uppdelats i de som får döma div I och de som bara får döma div II.

Tabell 11.5. Elitdomarnas aktiva bakgrund som spelare i div I–II.

	Dömer högst		
Aktiv bakgrund	Div I	Div II	Totalt
Div I	1	2	3
Div II	3	8	11
Totalt	4	10	14

Totalt har 21 procent av våra elitdomare spelat elitfotboll. I tabell 11.6 redogörs för vilka av våra elitdomare som varit aktiva i fotboll och andra lagspel.

Tabell 11.6. Elitdomarnas aktiva karriär. Förutom fotboll redovisas de övriga lagspel där de deltagit aktivt.

Aktiv bakgrund	Dömer högst Div I	Div II	Totalt
Ej aktiv	1	1	2
Fotboll	5	12	17
,, +1 lagspel	9	13	22
,, +2 ,,	3	13	16
,, +3 ,,	5	4	9
Totalt	23	43	66

Endast två elitdomare har inte varit aktiva. Majoriteten (71 procent) har tidigare spelat såväl fotboll som något annat lagspel. Märkligt är att endast 21 procent har spelat elitfotboll.

I tabell 11.7 jämförs medelbetyget för de domare som spelat div I–II-fotboll med de övriga.

Tabell 11.7. En jämförelse mellan medelbetygen för domare som tidigare spelat div I–II-fotboll med de övriga domarna.

	Aktiva i div I–II			Övriga		
Dömer högst	Antal domare	Antal matcher	Medel-betyg	Antal domare	Antal matcher	Medel-betyg
Div I	4	34	3,13	22	249	3,05
Div II	10	35	2,86	43	188	2,99
Totalt	14	69	2,97	65	437	3,02

Medelbetyget grundar sig på div I-domarnas matcher i såväl div I som div II och div II-domarnas matcher i div II. Betygen gäller år 1975. Om medelbetyget bara grundar sig på domarnas div II-matcher blir resultatet enligt tabell 11.8.

Tabell 11.8. En jämförelse angående medelbetyget för dömda matcher i div II mellan domare som tidigare spelat div I–II-fotboll och övriga domare.

	Aktiva i div I–II			Övriga		
Dömer högst	Antal domare	Antal matcher	Medel-betyg	Antal domare	Antal matcher	Medel-betyg
Div I	4	15	3,20	22	93	3,14
Div II	10	35	2,86	43	188	2,99
Totalt	14	50	2,96	65	281	3,04

Räknar man med div I-domarnas matcher i såväl div I som II ligger de som tidigare varit aktiva något högre när det gäller medelbetyget. Div II-domarnas medelbetyg för div II-matcher visar motsatt tendens. Jämförs de olika domargruppernas medelbetyg endast för div II-matcher blir tendensen densamma. Div I-domarna visar som tidigare en övervikt för de tidigare aktiva. Någon markant skillnad totalt sett mellan de som tidigare spelat div I–II-fotboll och övriga tycks inte föreligga. I detta sammanhang kan nämnas att i en tidigare undersökning (Isberg 1973a) framkom det en svag tendens till att framgången som fotbollsdomare blir större för de som tidigare spelat div I–II-fotboll. Resultatet grundar sig på ett systematiskt urval av förbundsdomare. Kriteriet på prestationen utgjordes av det medelbetyg domarna erhöll för dömda matcher. Resultatet i föreliggande undersökning visar att 97 procent av elitdomarna varit aktiva och att 21 procent av dem spelat i div I–II. Majoriteten av dem (71 procent) har dessutom spelat i minst ett övrigt lagspel. Hällsås & Isacsson (1973) visar i sin undersökning att 90 procent av bandydomarna varit aktiva idrottsutövare och då främst i fotboll och bandy. Eldberg m fl (1973) redovisar i sin undersökning av handbollsdomare att 95 procent varit aktiva.

Det tycks råda stor överensstämmelse mellan domarna i olika lagsporter beträffande aktiv karriär. Det kan synas egendomligt att endast 21 procent spelat elitfotboll. Medelbetygen visar dock ingen markant skillnad mellan domare som tidigare spelat aktivt i div I–II och övriga.

b. Erfarenhet som domare

Resultaten grundar sig på uppgifter från 20–23 allsvenska domare och 43 kolleger som dömer i div II. Domarna har i medeltal dömt i 14 år. Variationen ligger mellan 5 och 26 år. Av de nuvarande div I–II-domarna har de allsvenska dömt i medeltal 5 år i div I med variationen 1–15 år. Div II-domarna har tjänstgjort i div II i medeltal 4 år med variationen 1–11 år. Tilläggas bör att två div II-domare tidigare dömt i div I. De allsvenska domarna har dömt i div II i medeltal 7 år med variationen 1–17 år. Resultaten visar att domarna bör ha en gedigen domarerfarenhet. Dessutom visar resultaten att vissa domare har avancerat mycket snabbt till elitskiktet. Det snabba avancemanget leder till att man har möjlighet att skapa en yngre elitdomarkår i framtiden. Tilläggas kan att 76 procent av domarna dömer eller har dömt i ett annat lagspel och av dem 15 procent i fler än ett. Det ger ytterligare stöd för att domarna har en stor erfarenhet av sysslan.

c. Erfarenhet av idrottsrörelsen i stort

Beträffande domarnas idrottsutbildning redovisas de olika kurserna i tabell 11.9.

Tabell 11.9. Elitdomarnas idrottsutbildning.

Utbildning	Div I	Dömer högst Div II	Totalt
Tränarkurs	10	11	21
Ungdomsledarkurs	5	8	13
Administrativ kurs	1	1	2
Utbildningsledarkurs	1	1	2
Psykologi	1	–	1
Korpens kurser (motion, testledare)	2	2	4
Ingen kurs	9	22	31
Totalt	29	45	74

Totalt anger 47 procent (31 st) av elitdomarna att de inte genomgått någon form av idrottsutbildning. Vissa domare har genomgått mer än en kurs. Dominerar gör tränarkurser av skilda slag och på olika nivåer. Av div II-domarna anger tre att de är utbildade riksinstruktörer i fotboll. Det innebär att ca hälften av våra elitdomare saknar den erfarenhet om idrottens mål, medel, träning m m som delges på olika kurser.

C. Övriga förutsättningar

1. Skolutbildning

Resultaten grundar sig på tidigare nämnda data (se s 94–95). I tabell 11.10 återges elitdomarnas skolutbildning.

Tabell 11.10. Elitdomarnas skolutbildning.

Skolutbildning	Div I	Dömer högst Div II	Totalt
Folkskola	8	16	24
Folkskola + kort vidareutbildning	5	8	13
Handelsskola + korrespondenskurs	1	1	2
Realskola	1	7	8
Folkhögskola	1	–	1
Gymnasium	2	8	10
Akademiker	4	2	6
Ej svar	2	–	2
Totalt	24	42	66

Två domare har ej velat ange sin utbildning. Av de som redovisat sin utbildning har gymnasium genomgåtts av 16 procent, medan 9 procent är akademiker. Tillsammans har 25 procent av våra elitdomare en utbildning på minst gymnasienivå. Motsvarande siffror i den tidigare refererade undersökningen (Isberg 1973a) var 15 procent. Elitdomarna tycks ha en högre teoretisk utbildning. Detta kan också beaktas när det gäller rekrytering av elitdomare. 38 procent av elitdomarna har endast genomgått folkskola som teoretisk utbildning.

Hällsås & Isacsson (1973) visar att av bandydomarna är det 57 procent som enbart har genomgått folkskola. Eldberg m fl (1973) påpekar att 49 procent av handbollsdomarna har enbart folkskola och 21 procent har minst gymnasial utbildning. Det framkommer inte i nämnda undersökningar något speciellt om elitdomarna utan de ingår tillsammans med övriga i nämnda värden.

2. Yrke

I bilaga III.4 redogörs för elitdomarnas yrken. Sex domare i div I (26 procent) och tio i div II (totalt ca 24 procent) kan sägas inneha någon form av chefsställning i sitt yrke. Eldberg (1973) visar att elitdomarna i handboll har till 30 procent en chefsbefattning i det civila. Majoriteten av elitdomarna i två stora lagspel har alltså en underordnad roll i sin civila sysselsättning.

3. Motivation för domarysslan

På frågan varför de blev domare, fördelade sig svaren enligt bilaga III.5.

I tabell 11.11 sammanfattas de främsta motivationsfaktorerna.

Tabell 11.11. Varför blir man domare?

Motivationsfaktor	Div I	Dömer högst Div II	Totalt
Intresse för fotboll	9	14	23
Kontakt med fotbollen efter aktiv tid	4	12	16
Skadad som aktiv, men ville vara kvar inom spelet	–	11	11
Påverkan av utomstående t ex släkt, vänner, förening	1	9	10
Roligt	2	5	7
Intresse för dömning	1	4	5
Kamratskap	–	4	4
Vill avancera som domare	–	3	3
Totalt	17	62	79

Ingen större skillnad föreligger mellan de två domarkategorierna. Kontakten med fotbollen efter aktiv tid och avbruten spelarkarriär p g a skada utgör tillsammans den främsta motivationen. På andra plats följer ''intresse för fotboll''. Rena prestationskrav kommer relativt långt ner på listan. Påverkan från utomstående tycks också vara en viktig faktor. Domarna råkar som regel ut för en del mindre trevliga incidenter. Trots detta fortsätter de med domarsysslan. Svaren på frågan om den främsta orsaken till att de fortsätter att döma redovisas i bilaga III.6. I tabell 11.12 redovisas de främsta orsakerna.

Tabell 11.12. De främsta orsakerna till att elitdomarna fortsätter med domarsysslan.

	Dömer högst		
Orsaker	Div I	Div II	Totalt
Intresse för fotboll	5	13	18
Kontakter med aktiva och kolleger	7	9	16
Lyckats bli bättre som domare	6	9	15
Trevligt	4	9	13
Motiv till fysisk träning	1	10	11
Intressant, spännande, stimulerande	6	4	10
Hålla sig i psykisk form	–	6	6
Totalt	29	60	89

''Intresse för fotboll'' är den främsta orsaken till att elitdomarna fortsätter att döma. I tät följd kommer sedan kontakter och kamratskap och att man lyckats bli bättre som domare. Intressant är att sex domare anger att de håller sig i psykisk form genom att döma fotboll. En jämförelse mellan resultaten i tabellerna 11.11 och 11.12 visar överensstämmelse mellan de två främsta faktorerna. En sak som är värd att påpeka är att prestationsmotivet kommit högre upp på listan i tabell 11.12. På frågan om vad domarna upplevt som mest positivt under sin tid som domare, fördelade sig svaren enligt bilaga III.7. I tabell 11.13 sammanfattas de flesta angivna positiva upplevelserna.

Tabell 11.13. Elitdomarnas positiva upplevelser under domartiden.

	Dömer högst		
Positiva upplevelser	Div I	Div II	Totalt
Kontakt med människor	12	50	62
Avancerat som domare	3	7	10
Resor	6	3	9
Totalt	21	60	81

Kamratskap och kontakter med aktiva och kolleger dominerar klart. Därefter följer prestationstillfredsställelse och att få göra resor. Kontaktbehovet är av stor betydelse för domarna. Vad beträffar domarnas negativa upplevelser redovisas de i bilaga III.8. I tabell 11.14 redogörs för de flest angivna upplevelserna.

Tabell 11.14. Faktorer som elidomarna upplevt som negativa.

	Dömer högst		
Negativa upplevelser	Div I	Div II	Totalt
Ovederhäftig kritik från massmedia	7	16	23
Ovederhäftig kritik från ledare	2	8	10
Avundsjuka bland kolleger	1	6	7
Svårighet att bli accepterad som idrottsman	3	2	5
Totalt	13	32	45

Massmedias obefogade kritik utgör den klart främsta orsaken till domarnas negativa upplevelser. Eftersom ''ovederhäftig kritik från ledare'' kommer på andra plats, tycks denna aspekt utgöra ett problem. ''Avundsjuka bland kolleger'' ligger på tredje plats. Det har ju tidigare framgått att domarna värderar kamratskap mycket högt. Därför måste det vara störande när avundsjuka splittrar vi-känslan i gruppen. Det ger också en antydan om att prestationsmotivet kanske värderas högre än som tidigare framgått i undersökningen. Domare ägnar mycken tid till sysslan i fråga. Domarna får alltså offra en hel del fritid. Den ekonomiska ersättningens roll för domarsysslan framgår av tabell 11.15.

Tabell 11.15. Den ekonomiska ersättningen för domarsysslan och dess betydelse för försörjningen.

	Inkomsten har		
Dömer högst	Betydelse	Ingen betydelse	Totalt
Div I	7	16	23
Div II	13	30	43
Totalt	20	46	66

Inkomsten från domarsysslan har betydelse för försörjningen för 33 procent av domarna.

4. Domarysslans tidsmässiga omfattning

Följande variabler har ansetts väsentliga i sammanhanget
- träningstid
- antal domaruppdrag
- restid för att kunna utföra uppdragen.

För att få en ram kring det hela har även deras vistelse som åskådare på fotbollsmatcher belysts. Domarna tränar i genomsnitt 2 timmar och 25 minuter per vecka; div I-domarna 2 timmar och 39 minuter och div II-domarna 2 timmar och 17 minuter. Av domarna tränar 29 procent tillsammans med ett fotbollslag minst en gång per vecka. Dock tränar endast 4 procent med ett div I–II-lag. Domarna tränar 11 månader per år. Ingen skillnad föreligger mellan de båda grupperna. I genomsnitt dömer man 50 matcher per säsong. Div I-domarna 47 st och div II-domarna 52 st. Räknar man med att domarna måste vara på plats en timme före matchens början, att matchen tar en och en halv timme och att det tar ca 30 minuter till ombyte efter matchen, går det åt ca tre timmar per match. Det innebär i genomsnitt 150 timmar per säsong. Den genomsnittliga restiden utgör 12 timmar per vecka. Div I-domarna har 17 och div II kollegerna 10 timmar per vecka. Fotbollssäsongen beräknas i detta fall till 7 månader (28 veckor). Sammanställer man ovannämnda resultat rörande träningstid, tid för matcher och resor blir resultatet enligt tabell 11.16.

Tabell 11.16. Tid till domarsysslan. Säsongen beräknas till 7 månader (28 veckor).

Aktivitet	Antal timmar/säsong
Träning	68
Matcher	150
Resor	336
Totalt	554

Säsongen varar i 28 veckor. Det innebär att dessa personer ägnar ca 20 timmar per vecka till domarverksamheten. Det kräver att domarna i medeltal är lediga knappt 4 timmar per vecka från sitt civila arbete. Dessutom bevistar div I-domarna olika domarkurser i genomsnitt 6 dagar per säsong motsvarande för div II-domarna är 3 dagar. Totalt blir medelvärdet 4 dagar per säsong. Div I-domarnas höga siffra beror på att några är domarinstruktörer. Tilläggas kan att
- 66 procent av domarna tittar på fotboll som åskådare minst en gång per vecka
- 76 procent dömer eller har dömt i något annat lagspel; av dem 15 procent i fler än ett.

5. Kommentar

De motivationsfaktorer som inverkar när det gäller att bli fotbollsdomare är främst ''intresse för fotboll'', ''kontakt med fotbollen efter aktiv tid'' och avbruten spelarkarriär p g a skada. Tillsammans utgör dessa 63 procent av nämnda motivationsfaktorer. I dessa fall kommer rena prestationskrav som ''vill avancera som domare'' långt ner på listan. Vad beträffat det fortsatta dömandet år efter år beror det främst på ''intresse för fotboll'', ''kontakter med aktiva och kolleger'', och ''lyckats bli bättre som domare''. Det tycks vara så att strävan att uppfylla ett visst prestationskrav tilltar efterhand. ''Kontakten med människor'' är den klart ledande positiva upplevelsen under domartiden, sedan följer ''avancerat som domare'' och ''resor''. Domarna är tydligen väldigt beroende av god kontakt med såväl kolleger som spelare och ledare. Detta styrks av att som negativ upplevelse hamnar på andra plats ''avundsjuka bland kolleger''. Den negativa sidan domineras dock av ''ovederhäftig kritik från massmedia och ledare''.

Hällsås & Isaksson (1973) anger som främsta motivationsfaktor när det gäller att bli domare, ett allmänt idrotts- och ett särskilt bandyintresse. Eldberg m fl (1973) visar i sin tur att handbollsdomare blir man främst p g a att man vill ha fortsatt kontakt med sporten efter det man slutat som aktiv och att man vill göra en insats för ungdomshandbollen. Heisterkampf (1975) redovisar följande skäl till att man blir fotbollsdomare i Tyskland

- man vill kompensera sig för sin mindre skicklighet som spelare
- man är engagerad sportmänniska
- man vill kompensera personliga brister (t ex mindervärdighetskomplex).

Någon större skillnad förekommer inte mellan de olika undersökningarnas resultat. Intresse för fotboll tillsammans med ett visst kontakt- och prestationsbehov tycks vara de främsta skälen till att man blir domare och att man fortsätter att döma.

Den tid som domarna ägnar till träning rör den fysiska prestationsförmågan. Tiden som läggs ner borde räcka till bättre prestationer än vad löpproven kräver. Ingenting har nämnts om moderna träningsmetoder under kurserna 1975–76. Däremot framkom ett önskemål från domarkommittén att domarna tränar med ett fotbollslag minst en gång per vecka. Skälet till detta skulle vara att domarna ökar sin fotbollsförståelse. Resultatet i föreliggande undersökning visar att endast 29 procent tillämpar detta. Ser man till den totala tid som ägnas till domarsysslan motsvarar den minst en halv tjänst på arbetsmarknaden. Många timmar ligger på helgdagar, vilket medför att

domarna inte behöver vara lediga från sitt civila arbete mer än knappt 4 timmar per vecka. Drygt 3/4 av domarna dömer även i andra lagspel och flera på elitnivå. Det innebär, att de offrar en betydande tid till domarverksamheten.

Kapitel 12

Observerad utbildning

Resultaten grundar sig på uppgifter som författaren insamlat genom deltagande observation under en domarkurs för div I-domare våren 1976. De olika momenten i kursen bandades vilket möjliggjorde en analys i efterhand.

Följande moment behandlas

- domarnas möjlighet till teoretisk förberedelse
- metod
- innehåll
- uppföljning
- löpprov.

Resulat av löpproven insamlades. Dessutom deltog författaren i löpproven för att få en uppfattning om prestationens svårighet.

A. Domarnas möjlighet till teoretisk förberedelse

Ingen litteratur tillställdes domarna i förväg. Detta föranledde en undersökning av tillgänglig litteratur för domare.

1. Utbildningslitteratur för domare

Svenska Fotbollförbundets utbildningskommitté gav år 1975 ut en broschyr, ''Till blivande domare''. I inledningen nämns de svårigheter och problem som kan uppkomma i samband med domarsysslan, men även ett fåtal positiva saker t ex kamratskap. I broschyren redogörs sedan för utbildningens gång och hur man ska förfara vid besvarandet av det frågeformulär som medföljer broschyren. Broschyren är främst en introduktion till domarsysslan och dess teoretiska del. Den praktiska delen ska tydligen ske under träningsmatcher och under domarkurser. För elitdomarna finns ingen annan litteratur än regelboken. I förordet till 1976 års regelupplaga (Svenska Fotbollförbundet 1976) nämns; ''Denna regelbok avser att ge domare, spelare,

tränare, ledare och övriga fotbollsvänner en ingående kännedom om de regler, efter vilka fotboll spelas över hela världen''.

Fotbollsspelet har ändrat karaktär under senare år. Det har skapats nya taktiska system som innebär närmarkering och som medfört att man hela tiden spelar på gränsen till vad reglerna tillåter. I många fall överträdes gränserna t o m grovt. För att se vilka åtgärder internationella fotbollförbundet vidtagit för att stävja det ojusta spelet, gjordes en analys av regeländringar som skett under åren 1972–76. Analysen följer regelbokens uppläggning av de olika momenten, nämligen

- spelregler med tillhörande officiella beslut
- kommentarer till reglerna gällande speciellt för svenska förhållanden
- samarbetet mellan domare och linjemän, rörande bl a instruktionen till linjemännen och diagonalsystemet. I bilaga III.9 ges en ingående beskrivning av förändringarna. I tabell 12.1 sammanfattas förändringarna, vilka har delats in i beslut om administration och själva spelet.

Tabell 12.1. Förändringar i spelets regler, officiella beslut och kommentarer till reglerna. Ändringarna har uppdelats på administrativa beslut och på beslut rörande själva spelet.

Ändringar	År	Administrativa	Rörande spelet
Spelets regler	1972–73	3	3
	1973–74	3	2
	1974–75	–	1
	1975–76	2	1
Officiella beslut	1972–73	3	–
	1973–74	–	3
	1974–75	1	1
	1975–76	1	1
Kommentarer	1972–73	–	1
	1973–74	2	1
	1974–75	5	2
	1975–76	1	1
Summa		21	17

En liten övervikt föreligger för ändringar rörande administrativa saker. Av de ändringar som mera direkt rör spelet gäller två regel 5 Domaren, nio regel 12 Otillåtet spel och olämpligt uppträdande, tre regel 13 Frispark, en regel 14 Straffspark, en regel 15 Inkast och en regel 17 Hörnspark. Tio av förändringarna är av mindre omfattning. Bland de sju mera väsentliga ändringarna kan t ex nämnas tillämpning av utvisning för lindrig respektive grov förseelse. Regel 12 tycks vara den mest problematiska. Den är också mycket omfattande till innehållet.

2. Kommentar

Trots att kritiken mot domarna tilltagit under de senaste åren, har inga allvarliga försök gjorts till några revolutionerande regel- eller tolkningsändringar under perioden 1972–76 för att lösa nämnda problem. Den nuvarande uppläggningen innebär att mycken möda måste läggas ner för att skapa en enhetlig tillämpning av reglerna hos domarna. Eftersom det i Sverige saknas utbildningslitteratur måste hela insatsen göras på de olika domarkurser som äger rum före seriestarten.

B. Uppläggning och genomförande av en elitdomarkurs

1. Kursens principiella uppläggning

Kursen omfattade två och en halv dag. Av den tillgängliga tiden ägnades
–30 procent till teoretisk regelgenomgång
–20 ,, till löpprov
–17 ,, till grupparbete inklusive redovisning
–8 ,, till administrativa meddelanden
–5 ,, till kontaktfrågor
–5 ,, till praktisk regelgenomgång
–5 ,, till hur träningen sköts
–5 ,, till övriga frågor
–5 ,, till regelnyheter och förbundsnytt.

Elitdomarkursen är den enda utbildning som många av domarna erhåller. Den ekonomiska sidan lägger vissa hinder i vägen för ytterligare sammankomster. Till kursen kallades förutom alla domare som kvalificerat sig för att få döma i div I under säsongen 1976 också ett antal ''coming men'' som beräknas få döma i div I säsongen 1977.

2. Innehåll

Innehållet grundar sig på problem som uppkommit under föregående säsong (1975). I bilaga III.10 redogörs mera detaljerat för innehållet i varje moment. Här ska en kort sammanfattning göras.

a. Samarbete mellan domare och linjemän

Följande moment tas upp
- tillämpning av diagonalsystemet
- närhet till situation
- linjemans rätt att ingripa mot förseelser innanför straffområdet

– domarens instruktion till sina linjemän
– användandet av team dvs samma domare och linjemän
– teckengivning mellan domare och linjemän
– domarens och linjemannens placering vid fasta uppställningar.

b. Beivrande av ojust spel

Följande moment behandlas
– svårigheter att avgöra vilka förseelser som ska föranleda direkt respektive indirekt frispark
– att förseelser ofta sker på den plats till vilken bollen spelas och inte där den befinner sig
– användandet av det gula varningskortet
– åtgärder från domarkommittén, om inte domaren följer givna anvisningar
– svårigheter när det gäller att beivra provokation
– hur varningsproceduren ska äga rum
– händelser som ska föranleda utvisningar för grov förseelse
– ett förslag från tränarna att få med domarna på sina kurser.

c. Fördelsregeln

Följande moment tas upp
– domarna måste följa med i utvecklingen av det moderna fotbollsspelet
– krav som ställs på domarnas rörlighet
– vissa tumregler för avvaktning
– olika tolkningar under olika skeden av matchen.

d. Offsidebedömningen

Följande punkter behandlas
– domarens svårigheter att upptäcka linjemannen i tid
– de krav som den nya tolkningen av offsideregeln ställer på domare och linjemän
– tumregler för åtgärder vid offside som rör fasta uppställningar
– domarna måste leva med mera i spelet.

e. Grupparbete

Varje grupp bestod av fyra till fem deltagare, varav en gruppledare. I bilaga III.10 redogörs för de frågor som behandlas. P g a tidsbrist kunde endast behandlingen av fråga 1 ''Diskutera och lämna synpunkter på möjligheterna

att lösa frågan om ett bättre samarbete mellan domare och linjemän'', följas upp.

Följande resultat framkom av diskussionen

- det är önskvärt med team
- varje team får inte ''bindas för hårt'', då får vissa domare alltid agera linjemän
- avundsjuka i distrikten kan leda till problem beträffande nomineringen av team
- om man använder team möjliggör det att man kan utbyta erfarenheter i god tid före matchen
- när linjemännen får större befogenheter, blir det betydelsefullt att känna till deras fysiska och psykiska resurser
- vikten av att tillämpa de officiella instruktionerna.

f. Enskilda samtal

Samtalen äger rum mellan en ledamot av domarkommittén och en domare. Samtalen berör bl a

- orsaker till positiva eller negativa insatser under säsongen, t ex personliga skäl
- speciella egenheter såväl positiva som negativa som observerats hos respektive domare
- speciella saker som respektive domare bör förbättra inför kommande säsong.

g. Domarna och träningen under säsongen

Följande moment tas upp

- domarnas kondition
- att träningen sker kontinuerligt under säsongen
- att domaren ska öka sin spelförståelse genom att träna med ett fotbollslag minst en gång per vecka
- ev direktkontakt mellan spelare och domare i samband med match.

3. Metod

Den praktiska regelgenomgången bestod av en demonstration av de nya bestämmelserna när det gäller linjemannens sätt att använda flaggan. Den teoretiska regelgenomgången skedde uteslutande i form av föreläsning. Envägskommunikation dominerar, endast fem procent av tiden inom varje moment ägnas till frågor och svar. Det innebär att domarna i stort sett är

passiva åhörare. De enda hjälpmedel som utnyttjades var en arbetsprojektor och en modell av en spelplan. Arbetsprojektorn användes i första hand som en ersättning för föreläsarens anteckningar. Regeltavlan användes endast vid två tillfällen.

C. Uppföljning av utbildningen

Den nuvarande elitdomarutbildningen omfattar en kurs på knappa tre dagar. För att se hur kontakten mellan domarna och utbildningspersonalen fungerar under säsongen undersöktes

- hur ofta domaren tar initiativ till kontakt med någon utbildningspersonal för att diskutera sina bedömningsproblem
- hur ofta någon utbildningspersonal tar initiativ till kontakt med domarna för att diskutera ev bedömningsproblem
- hur ofta domarna diskuterar sina bedömningsproblem med kolleger.

Den tredje punkten har tagits med för att se om domaren har något behov av att överhuvudtaget diskutera bedömningsproblem. Resultaten, som redovisas dels separat för div I-respektive div II-domarna, dels totalt, framgår av tabellerna 12.2, 12.3, 12.4.

Tabell 12.2. Hur ofta tar domaren kontakt med någon instruktör för att diskutera sina bedömningsproblem? Uppdelning i div I- och II-domare har skett.

Alternativ	Dömer högst Div I	Div II	Totalt
Aldrig	4	4	8
Ibland	10	24	34
Ofta	8	9	17
Mycket ofta	1	6	7
Totalt	23	43	66

Tabell 12.3. Hur ofta tar någon utbildningsansvarig kontakt med domaren för att diskutera bedömningsproblem?

Alternativ	Dömer högst Div I	Div II	Totalt
Aldrig	9	22	31
Ibland	10	16	26
Ofta	2	4	6
Mycket ofta	2	1	3
Totalt	23	43	66

Tabell 12.4. Hur ofta diskuterar domaren bedömning med sina kolleger?

Alternativ	Div I	Dömer högst Div II	Totalt
Aldrig	–	–	–
Ibland	3	11	14
Ofta	8	17	25
Mycket ofta	12	15	27
Totalt	23	43	66

Resultaten visar att domarna tar fler initiativ till kontakt än utbildningspersonalen. 12 procent av domarna tar aldrig initiativ till kontakt, medan 47 procent av domarna aldrig upplevt ett kontaktinitiativ från utbildningspersonalens sida. Att domarna önskar diskutera sina bedömningproblem framgår av att 79 procent gör det ofta eller mycket ofta med sina kolleger. Det tycks vara så att flera div II-domare tar kontakt och att flera div I-domare får motta något kontaktinitiativ från utbildningspersonalen. 87 procent av div I-domarna och 74 procent av div II-domarna diskuterar ofta eller mycket ofta med kolleger. Det framgår också att div I-domarna oftare får uppleva att någon utbildningsansvarig kontaktar dem. Detta beror förmodligen på att domarkommittén följer upp dessa domare mera noggrant. Trots detta har 39 procent av domarna aldrig kontaktats. Motsvarande siffra för div II-domarna är 51 procent. Förmodligen blir procentsiffrorna högre ju längre ner i divisionssystemet man kommer. Jämför man de domare som anger att de aldrig tagit kontakt med de som aldrig erhållit kontakt med utbildningspersonal visar det sig att

- ingen av div I-domarna behöver uppleva att inte få kontakt med någon utbildningspersonal
- 6 procent av div II-domarna saknar överhuvudtaget kontakt med utbildningspersonal.

D. Den fysiska delen av utbildningen

1. Metod vid kartläggning av domarnas fysiska prestationsförmåga

Till detta moment bör domarna komma väl förberedda dvs de bör ha tränat sin snabbhet och kondition. Domarna visste om gällande krav i god tid. Måttet på domarens prestationsförmåga utgörs av resultaten på följande fyra löpprov

–4×10 m	maximitid	11,5 sekunder	
–50 m	,,	8,0 ,,	
–400 m	,,	80 ,,	för de som fyllt 40 år
–400 m	,,	75 ,,	för de som ej fyllt 40 år
–400 m	,,	75 ,,	för de som ska döma div I oavsett ålder.

–12 minuters löpning minimisträcka 2.000 m för de som fyllt 40 år.
–12 minuters löpning minimisträcka 2.300 m för de som ej fyllt 40 år.

Landets 27 bästa fotbollsdomare säsongen 1975 utgör undersökningsgruppen. Åldersvariationen ligger mellan 26–49 år med medelåldern 39,4 år. Tilläggas bör att man inte får döma elitfotboll längre än tills man fyller 50 år. Valet av försökspersoner motiveras av att undersökningen rör domarsituationen och dess problem inom elitfotbollen. Gruppen utgör en population, nämligen alla domare som får döma div I-fotboll. Elitdomarna utförde sina löpprov under två dagar. Den första dagen avverkades 50 m och uthållighetsprovet. Den andra dagen ägnades åt 4×10 m och 400 m. Den första dagens prov skedde inomhus. Snabbhetsprovet på asfaltsbana och uthållighetsprovet på en 200 m rundbana med grusbeläggning. Den andra dagens prov gjordes på rak bana (400 m) utomhus.

Uthållighetsprovet gick så till att man startade på given signal, efter 12 minuters löpning kom en ny signal, som innebar stopp.

Löparna stannade på respektive plats. Det tidigare markerade antalet varv och ev övriga meter noterades. På de korta sträckorna noterades tiderna tagna med kronometer. Löparna startade i heat om minst tre.

2. Resultat

Domarna presterade de resultat som framgår av tabell 12.5.

Tabell 12.5. Div I-domarnas resultat på löpproven. Medelvärden för löptid och löpsträcka anges tillsammans med variationsområden.

	4×10 m	50 m	400 m	Löpning 12 minuter
Medeltid	10,1 s	7,0 s	69,6 s	2.413 m
Variationsområde	9,8–11,2 s	6,2–7,5 s	66,5–73,0 s	2.000–2.600 m

Medelvärdena ligger klart under angivna gränser. Variationsvärdena antyder att gränsfall i första hand förekommer under uthållighetsprovet.

3. Kommentar

Domarna tycks klara de nämnda löpproven utan större svårighet.

Orsakerna kan vara att

- domarna är bra tränade
- kraven är för anspråkslösa.

Författaren löpte i varje heat under uthållighetsprovet för att närmare kunna kontrollera domarnas beteende. Det visade sig att flera av domarna inte behövde prestera sin maximala kapacitet för att klara minimigränsen. Andra hjälpte de konditionssvaga genom att bistå med farthållning. För att få ytterligare ett mått på uthållighetsprovets relevans i detta sammanhang använde författaren en vanlig motionsgrupp. Deltagarna sysslade med motionsgymnastik två gånger per vecka. Aktiviteten hade nyligen startat för hösten. Gruppen fick löpa på en slät terrängbana så långt de kunde under 12 minuter. Gruppen bestod av 14 manliga deltagare med medelåldern 49,5 år med variansen 29–69 år. Motionsgruppens medelvärde blev 2.221 m med variationen 1.781–2.700 m. Några definitiva slutsatser kan man inte dra av jämförelsen mellan motionsgruppen och elitdomarna. Men en antydan kan göras om att 2.000 m gränsen inte ställer några större krav på domarnas uthållighet. Detta stöds också av de erfarenheter författaren gjorde vid samlöpningen med domarna.

Kapitel 13

Observerade resultat av utbildningen

Förväntade resultat av utbildningen var att den skulle eliminera vissa bedömningsproblem. För att få en uppfattning om i vilken grad de uppsatta målen nåtts har författaren valt att studera två saker, nämligen domarnas förmåga att bedöma olika matchsituationer och deras synpunkter på utbildningens effekt.

A. Kartläggning av domarnas förmåga att tolka olika matchsituationer

1. Metod

För att kontrollera domarnas regelkunskap och tolkningsförmåga har ett antal inspelade matchsituationer använts. Inspelningen har skett på videoband. Video torde vara ett lämpligt hjälpmedel när det gäller att undersöka domarnas tolkningsförmåga. Möjligheter ges för domarna att tillämpa sina tidigare erfarenheter tillsammans med de stimuli som ges från själva situationen. Väsentligt är dock att filmen är up-to-date och att den är användbar för det avsedda ändamålet. Videoinspelningen har i detta fall skett enbart för denna undersöknings syfte. Upptagningarna har gjorts på div I- och II-matcher under vårsäsongen 1976. De olika situationerna har kopierats över på ett band. Sammanlagt innehåller bandet 20 testsituationer och en situation att användas till att göra försökspersonerna förtrogna med förfarandet. Bilden har koncentrerats till själva händelsen för att undvika störande moment för tittarna. Varje situation varar 10–15 sekunder och omfattar spelet några moment före och till dess själva förseelsen ägt rum. Ingen möjlighet finns för försökspersonerna att se matchdomarens beslut, och de kan därför inte påverkas av detta. Varje situation visas endast en gång. Mellan varje situation görs paus för noteringar. Pausens längd bestäms av den tid försökspersonerna behöver för att göra sina noteringar. Tidsinterval-

let för varje situation kan tyckas kort men i detta ingår förspel och själva situationen, som ska bedömas.

Försökspersonerna är hela tiden medvetna om att en händelse dyker upp på TV-rutan och de kan därför koncentrera sig. Vissa svårigheter som förekommer under en match har eliminerats, t ex att domaren är skymd, den tilltagande trötttheten efterhand som matchen fortgår, avståndet från situationen m fl. Bedömningen av de olika situationerna bör kunna ge ett tillförlitligt utslag på tolkningsförmågan och tillämpningen av gällande fotbollsregler.

a. Variabler

De olika situationerna på videobandet har valts så att de ska stå i proportion till de olika frisparksförseelser som förekommer under en match i div I–II (tabell 7.4 s 65).

Följande förseelsegrupper är representerade på videobandet

– fällningar	5 st
– knuffar	4 ,,
– tacklingar	4 ,,
– hands	2 ,,
– armbågstacklingar	2 ,,
– obstruktion	2 ,,
– spark	1 ,,

Grupperna ''fällning och knuff'' är något underrepresenterade på videobandet. Detta har skett för att lämna plats för andra situationer. Bedömningen av ovanstående situationer bör kunna ge svar på hur domarna tolkar de vanligaste förseelserna.

b. Datainsamlingsteknik

Varje försöksperson försågs med ett svarsformulär om 21 sidor. En sida för varje situation (bilaga III.11). Varje sida var uppdelad i två halvor. Den övre innehöll fyra alternativ för bedömning av domslut, nämligen

–ingen åtgärd
–frispark
–straffspark
–indirekt frispark.

Den nedre halvan omfattade tre alternativ rörande bestraffning av spelare, nämligen
–varning
–avvaktande varning
–utvisning.

För de olika domsluten på den övre delen ska försökspersonerna även markera vilket lag som får fördel av beslutet. Eftersom inspelningen skett i svart-vitt angavs svart- respektive vitt lag som alternativ. Motsvarande skedde på den nedre halvan, men där fick man ange vilket lags spelare som skulle bestraffas. Fasta alternativ har använts för att göra bedömningen och noteringen så objektiv som möjligt. Alternativen blir desamma för alla försökspersoner och de grundar sig på gällande spelregler för fotboll.

Varje sida i formuläret försågs med en bokstav för respektive försöksperson inga namn noterades på formuläret. Dessutom numrerades sidorna.

c. Försökspersoner

Internationella fotbollförbundets domarkommitté fastställer gällande regler och tolkningar inom fotbollen. Varje nations fotbollförbund har en domarkommitté, som är ansvarig för regeltolkningen och att den efterföljs. Svenska Fotbollförbundets domarkommitté består av tre medlemmar. De har fått bedöma situationerna individuellt enligt samma princip som övriga. Dessutom har de tillsammans fått se situationerna upprepade gånger för att sedan diskutera fram den officiella bedömningen, som i detta fall fått bilda facit.

Ett liknande kriterium (medelbedömning av fyra pedagogiska experter) har använts av Bierschenk (1972) i en undersökning rörande videobandningens möjlighet att återge objektiviteten i lärarkandidaternas perception och värderingar.

I tabell 13.1 redovisas de försökspersoner som deltar i bedömningen.

Tabell 13.1. Försökspersoner som deltar i bedömningen.

Kategori	Antal
Div I–II-domare (elitdomare)	15
Domare av lägre rang	18
Elitspelare	18
Div II-spelare	18
Totalt	69

Av div I–II-domarna har åtta valts slumpmässigt. De övriga sju är våra internationella domare. Beträffande domare av lägre rang har, p g a praktis-

ka och ekonomiska skäl, urvalet inte skett slumpmässigt. De domare har testats, som tjänstgjort som linjemän där någon av div I–II-domarna fungerat som matchledare. Deltagarna i denna kategori kommer från Dalarna, Gästrikland, Uppland och Östergötland.

Elitspelarna utgörs av de spelare som ingick i landslagstruppen inför VM-kvalmatchen mot Norge i juni månad 1976. Elitspelarna har valts för att en jämförelse ska kunna göras med elitdomarna. Att landslagsspelarna valts beror på att de bör vara landets skickligaste spelare. Div II-spelarna tillhör samma lag. Laget har valts slumpmässigt. De olika grupperna av försökspersoner möjliggör en jämförelse mellan

- elitdomare och domare av lägre rang
- elitspelare och spelare av lägre rang
- elitdomare och elitspelare.

d. Procedur

Innan själva testet ägde rum instruerades försökspersonerna dels angående själva videobandet och situationerna, dels angående noteringsförfarandet. Beträffande videobandet påpekades

- att varje situation varar kort tid
- att situationerna visas endast en gång
- att man måste vara koncentrerad.

Vad beträffar noteringsförfarandet omfattade instruktionen följande moment

- att olika bedömningsalternativ ges
- att lägga märke till markeringen på den övre och nedre halvan av formuläret. Med särskild påpekan om skillnaden när det gällde markeringen av vilket lag som ska ha fördel av domsluten respektive vilken spelare som ska bestraffas
- att färgen på respektive lags skjortor var avgörande för alternativen svart och vitt
- att man ska vända blad efter varje situation
- att inga samtal får förekomma under testningen.

Proceduren inleddes med en situation där försökspersonerna fick göra en provbedömning med åtföljande notering. Efter denna gavs tillfälle till frågor. I de fall där en hel grupp testats samtidigt har alla placerats så att de ser bra. TV-monitorn har satts upp på väggen på lämplig höjd. Ingen bedömare har befunnit sig på längre avstånd än 5 m från TV-apparaten. Bildvinkeln har hållit sig inom 90°. Vidare diskussion angående detta återfinns i Ericksson (1966).

I de fall där ett fåtal personer testats samtidigt har inga särskilda placeringsåtgärder behövt vidtagas. Landslagsspelarna och div II-spelarna är de enda större grupper som testats samtidigt. Proceduren förlöpte relativt snabbt. Bedömarna gjorde sina noteringar utan diskussion och pauserna blev korta mellan varje situation.

2. Resultat

För att kunna göra en jämförelse mellan de olika grupperna ska som bedömningsunderlag användas åsikterna från respektive grupps majoritet. I tabell 13.2 visas gruppernas bedömning av olika fällningssituationer.

Tabell 13.2. Försöksgruppernas bedömning av olika fällningssituationer.

Situation	Elitdomare	Domare av lägre rang	Elitspelare	Div II-spelare	Facit
1. Ingen åtgärd	9	7	12	6	x
Frispark till vitt lag	5	9	5	11	
2. Ingen åtgärd	5	7	13	15	
Frispark till vitt lag	9	6	3	2	x
Indirekt frispark till vitt lag	–	4	1	1	
11. Ingen åtgärd	6	6	3	7	x
Frispark till vitt lag	5	12	15	10	
19. Ingen åtgärd	–	2	–	1	
Frispark till svart lag	1	2	1	1	
Straffspark till svart lag	13	12	17	16	x
Varning till vit spelare	3	–	–	–	
20. Frispark till vitt lag	12	14	14	16	
Frispark till svart lag	2	4	4	–	x
Varning till svart spelare	7	6	3	10	x
Varning till vit spelare	1	2	2	–	
Utvisning av svart spelare	–	–	1	–	

Av tabell 13.2 framgår att de olika domarkategorierna skiljer sig åt vid bedömningen av tre situationer (1, 2, 11), spelarkategorierna i två situationer (1, 20) varav den sista gäller utdelande av varning, elitdomarna och elitspelarna i två situationer (2, 11).

Beträffande avvikelser från facit blir resultaten enligt nedan

elitdomare	situation 11, 20 den sista gäller både domslut och varning
domare av lägre rang	situation 1, 2, 11, 20 den sista gäller både domslut och varning
elitspelare	situation 2, 11, 20 den sista gäller både domslut och varning
div II-spelare	situation 1, 2, 11, 20

I tabell 13.3 redovisas försöksgruppernas bedömning av olika ”knuffsituationer”.

Tabell 13.3. Försöksgruppernas bedömning av olika ”knuffsituationer”.

Situation	Elitdomare	Domare av lägre rang	Elitspelare	Div II-spelare	Facit
4. Ingen åtgärd	7	6	10	14	
Frispark till vitt lag	8	8	4	2	x
Indirekt frispark till vitt lag	–	1	3	–	
5. Ingen åtgärd	–	1	2	–	
Frispark till svart lag	15	12	14	10	x
Frispark till vitt lag	–	3	3	5	
Varning på vit spelare	10	1	1	–	x
7. Ingen åtgärd	7	5	6	3	
Frispark till vitt lag	7	11	9	14	x
Frispark till svart lag	1	2	1	–	
9. Ingen åtgärd	2	1	5	5	
Frispark till vitt lag	12	13	11	13	x

Av tabell 13.3 framgår, att de olika domarkategoriernas majoritet skiljer sig åt vid bedömningen av två situationer (5, 7) varav situation 5 rör utdelande av varning, spelarkategorierna i ingen situation, elitdomarna och elitspelarna i två situationer (4, 5) varav situation 5 gäller utdelande av varning.

Beträffande avvikelser från facit blir resultatet följande

elitdomare	situation 7
domare av lägre rang	situation 4, 5 utdelande av varning
elitspelare	situation 4, 5 utdelande av varning
div II-spelare	situation 4, 5 utdelande av varning

I tabell 13.4 visas försöksgruppernas bedömning av situationer som rör obstruktion och spark.

Tabell 13.4. Försöksgruppernas bedömning av situationer rörande obstruktion och spark.

Situation	Elitdomare	Domare av lägre rang	Elitspelare	Div II-spelare	Facit
Obstruktion					
3. Ingen åtgärd	4	12	15	17	
Frispark till svart lag	5	3	1	–	x
Varning på svart spelare	1	–	1	–	x
18. Ingen åtgärd	13	17	16	18	
Frispark till vitt lag	2	1	2	–	x
Spark					
8. Ingen åtgärd	12	13	13	16	x
Frispark till vitt lag	–	4	4	2	
Indirekt frispark till vitt lag	2	1	–	–	

Av tabell 13.4 framgår att de olika domarkategorierna skiljer sig åt vid bedömningen av en situation (3), de olika spelarkategorierna av ingen situation, elitdomarna och elitspelarna i en situation (3).

Vad beträffar avvikelser från facit blir resultatet följande

elitdomare	situation 3 domslut och varning, 18
domare av lägre rang	situation 3 domslut och varning, 18
elitspelare	situation 3 domslut och varning, 18
div II-spelare	situation 3 domslut och varning, 18

I tabell 13.5 redovisas försöksgruppernas bedömning av olika tacklingssituationer.

Tabell 13.5. Försöksgruppernas bedömning av olika tacklingssituationer.

Situationer	Elitdomare	Domare av lägre rang	Elit-spelare	Div II-spelare	Facit
10. Ingen åtgärd	15	18	18	18	x
13. Ingen åtgärd	–	6	–	–	
Frispark till vitt lag	10	9	18	17	x
Varning på svart spelare	3	–	2	–	
Straffspark till vitt lag	4	–	–	–	
15. Frispark till vitt lag	10	15	17	17	x
Varning på svart spelare	8	7	9	9	x
Frispark till svart lag	1	3	–	–	
17. Ingen åtgärd	3	4	6	3	
Frispark till svart lag	10	9	9	15	x
Frispark till vitt lag	2	5	3	–	
Varning på svart spelare	2	–	–	–	
Varning på vit spelare	4	1	2	–	x

Av tabell 13.5 framgår, att domarkategorierna skiljer sig åt vid bedömningen av en situation (15) och det rör utdelande av varning, spelarkategorierna av ingen situation, elitdomarna och elitspelarna av ingen situation.

Rörande avvikelser från facit blir resultatet följande

elitdomare	situation 17 utdelande av varning
domare av lägre rang	situation 15 utdelande av varning, 17 utdelande av varning
elitspelare	situation 17 utdelande av varning
div II-spelare	situation 17 utdelande av varning

I tabell 13.6 redovisas försöksgruppernas bedömning av olika fall av hands och tackling med armbåge.

Tabell 13.6. Försöksgruppernas bedömning av olika fall av hands och tackling med armbåge.

Situation	Elitdomare	Domare av lägre rang	Elit-spelare	Div II-spelare	Facit
Hands					
6. Ingen åtgärd	10	8	8	10	x
Frispark till vitt lag	4	8	5	5	
Indirekt frispark till vitt lag	–	–	4	2	
12. Ingen åtgärd	3	2	2	3	
Frispark till vitt lag	11	9	13	8	x
Frispark till svart lag	1	5	–	3	
Varning på svart spelare	2	–	1	–	
Indirekt frispark till vitt lag	–	1	3	–	
Armbågstacklingar					
14. Ingen åtgärd	–	4	12	10	
Indirekt frispark till vitt lag	4	10	1	6	
Frispark till vitt lag	9	3	5	2	x
16. Ingen åtgärd	7	8	11	3	x
Frispark till svart lag	6	9	6	13	

Av tabell 13.6 framgår att de olika domargrupperna skiljer sig åt vid bedömningen av tre situationer (6, 14, 16), spelargrupperna av en situation (16), elitdomarna och elitspelarna i en situation (14). Beträffande avvikelser från facit visar grupperna följande resultat

elitdomare	situation 16
domare av lägre rang	situation 6, 14, 16
elitspelare	situation 6, 14
div II-spelare	situation 12, 14, 16

I tabell 13.7 sammanställes gruppernas avvikelser från facit.

Tabell 13.7. Gruppernas sammanlagda avvikelse från facit.

Kategori	Domslut	Antal	Varning	Antal
Elitdomare	11, 20, 7, 3, 18, 16	6	20, 3, 17	3
Domare av lägre rang	1, 2, 11, 20, 4, 3, 18, 6, 14, 16	10	20, 5, 3, 15, 17	5
Elitspelare	2, 11, 20, 4, 3, 18, 6, 14	8	20, 5, 3, 17	4
Div II-spelare	1, 2, 11, 20, 4, 3, 18, 12, 14, 16	10	5, 3, 17	3

Alla grupperna avviker vid tolkningen av domsluten för situationerna 11, 20, 3 och 18 och vid varning för situationerna 3 och 17.

a. Kommentar

Resultaten angående domarnas regelkunskap- och tolkningsförmåga visar, att de båda domargruppernas majoritet skiljer sig åt vid bedömningen av domsluten i åtta situationer och vid utdelande av varning i två situationer. Skillnaden är störst vad beträffar situationer som rör fällningar, hands och angrepp med armbåge. Sammanlagt skiljer sig gruppernas bedömning i 50 procent av fallen. Detta trots att alla domare bör ha instruerats i den officiella tolkningen. Skillnaden måste anses alltför stor.

Beträffande spelargruppernas majoritet skiljer de sig vid bedömningen av domslut i två situationer och vid utdelande av varning i en situation. Situationerna rör fällning och angrepp med armbåge. Skillnaden är klart mindre än mellan domargrupperna.

Angående skillnaden mellan elitdomare och elitspelare visar den sig i fem situationer rörande domslut och i en rörande varning. Sammanlagt skiljer de sig i bedömningen av 30 procent av situationerna. I första hand gäller det fällningar. Skillnaden är mindre mellan elitdomare och elitspelare än mellan domargrupperna.

En viktig sak i sammanhanget är gruppernas avvikelse från den officiella tolkningen, som i detta fall utgjort facit. Av tabell 13.7 framgår att alla grupper avviker för samma situationer i fyra fall när det gäller domslut och två vad beträffar varning. I dessa fall har alla grupperna gjort en likartad bedömning.

Tittar man på tabellerna 13.2–13.6 finner man, att spridningen inom respektive grupp i första hand omfattar två alternativ. Ett påpekande är berättigat i sammanhanget och det är, att alla försökspersoner inte valts slumpmässigt. Trots detta bör dock resultatet återspegla de huvudsakliga skillnader som föreligger.

B. Utvärdering av utbildningens uppläggning och innehåll

1. Metod

a. Enkät

Den tidigare nämnda enkäten (s 94–95) berörde följande frågor beträffande utbildningen

- uppdelning
- principiell uppläggning
- innehåll
- kontakt med spelare och utbildningsansvariga.

Dessutom innehöll enkäten två frågor rörande bedömningsprinciper.

b. Intervju

I anslutning till div I-domarkursens slut 1976 intervjuades deltagarna angående utbytet av kursen. Intervjuerna bandades och den fråga som ställdes rörde ''vad de lärt sig på kursen''.

2. Resulat

a. Enkät

I tabell 13.8 och 13.9 redovisas domarnas önskemål beträffande utbildningens uppdelning och principiella uppläggning.

Tabell 13.8. Elitdomarnas önskemål angående utbildningens uppdelning.

	Antal utbildningstillfällen				
Dömer högst	1	2	3–5	mer än 5	Totalt
Div I	7	16	–	–	23
Div II	15	24	4	–	43
Totalt	22	40	4	–	66

Tabell 13.9. Elitdomarnas önskemål angående utbildningens principiella uppläggning.

	Dömer högst		
Alternativ	Div I	Div II	Totalt
Varje utbildningstillfälle koncentreras på en sak som behandlas grundligt.	11	22	33
Varje utbildningstillfälle koncentreras på flera saker som behandlas mera ytligt.	8	19	27
Ej svar.	4	2	6
Totalt	23	43	66

De flesta domare önskar flera utbildningstillfällen. Deras önskemål är främst att få ytterligare ett utbildningstillfälle. Ingen större skillnad föreligger mellan grupperna i fråga om att koncentrera utbildningen till en sak eller att behandla flera vid samma tillfälle. Beträffande innehållet i kurserna redovisas vad elitdomarna saknar eller vill ha mer av i utbildningen (se bilaga III.12). I tabell 13.10 sammanfattas de mest önskade alternativen.

Tabell 13.10. Vad saknar domarna och vad vill de ha mer av i utbildningen?

Önskemål	Antal
Mer praktisk genomgång t ex filmade situationer	19
Psykologi	8
Ökad utbildning för linjemän	3

Man saknar främst praktiska inslag i utbildningen. Den psykologiska sidan har också betonats. I begreppet psykologi innefattar domarna bl a förmågan att motstå ”trycket” från spelare och journalister.

Dessutom önskar de hjälp med mental träning, för att kunna rätta till brister i sitt domarutövande genom att koncentrera tankarna på de korrekta beteendena.

De moment som domarna vill utesluta från utbildningen framgår av tabell 13.11.

Tabell 13.11. Moment som domarna vill utesluta ur utbildningen.

Önskemål	Antal
Den praktiska delen som den nu är upplagd	2
Löptesten	3
All ”underlig teori” som återkommer år från år	2
Skriftliga prov	1
Totalt	8

Endast ett fåtal önskemål har framkommit. Den praktiska delen tycks inte fungera bra. Det stämmer överens med önskemålen i tabell 12.10 om en annorlunda praktisk utbildning.

Vad beträffar domarnas önskemål om kontakt med spelare och ledare redovisas resultaten i tabell 13.12.

Tabell 13.12. Elitdomarnas önskemål angående kontakt med spelare och ledare.

	Antal gånger		
Dömer högst	1 per säsong	2–3 per säsong	mer än 3 per säsong
Div I	6	13	3
Div II	8	29	4
Totalt	14	42	7

Domarna önskar en ökad kontakt med spelare och ledare. Man vill i första hand koncentrera den till 2–3 utbildningstillfällen per säsong.

Två frågor rörande bedömningsprincipen fanns med i den tidigare nämnda enkäten (s 94–95). Den första frågan innehöll fyra alternativ. Det gällde att markera vilken eller vilka bedömningsprinciper man tillämpade. I tabell 13.13 redovisas div I–II-domarnas bedömningsprinciper.

Tabell 13.13. Elitdomarnas bedömningsprinciper.

Alternativ	Div I	Div II	Totalt
1. Att blåsa för alla regelbrott som du upptäcker, oavsett förseelsens svårighetsgrad.	2	3	5
2. Att undvika att blåsa för ''småfel'' för att inte blåsa sönder matchen.	8	24	32
3. Att blåsa för alla regelbrott, som du upptäcker i början av matchen för att på så sätt skapa disciplin och sedan undvika att blåsa för ''småfel'' under resten av matchen.	7	27	34
4. Att nöja sig med tillsägelse för varningsberättigade förseelser i matchens början för att undvika att skapa irritation bland spelarna.	2	1	3
Totalt	19	55	74

Ca 48 procent av domarna undviker att blåsa för ''småfel'' för att inte blåsa sönder matchen. 52 procent av domarna blåser för alla regelbrott i början för att senare undvika att blåsa för ''småfel''.

Författaren undersöker vidare domarnas bedömningsprinciper genom att ange fyra alternativa regelbrott, vilka bör föranleda minst varning. Domarnas uppgift var att rangordna förseelserna efter allvarlighetsgrad. Rang nummer 1 gavs till det regelbrott som ansågs allvarligast. Resultatet av bedömningarna visas i bilaga III.13. Det framgår där att 63 av 66 domare rangordnar alternativ ett som allvarligast.

Den genomsnittliga rangordningen visas i tabell 13.14.

Tabell 13.14. Elitdomarnas genomsnittliga rangordning av de fyra alternativen.

Alternativ	Medelrang
1. En spelare i lag A sparkar benet av en spelare i lag B med en brutal spark.	1,1
2. En spelare i lag A befinner sig innanför lag B:s straffområde och avancerar mot mål. Han tacklas just av en motståndare i skottögonblicket och missar därför målet. Han skriker då till domaren: ''Vad fan blåser du inte för, domardjävel''?	2,4
3. En spelare i lag A angriper målvakten i lag B genom att sätta knät i magen på målvakten i en luftduell.	2,2
4. En spelare i lag A sparkar ut bollen över sidlinjen efter det att domaren blåst för frispark för lag B.	4,0

b. Intervju

Domarna angav följande positiva saker angående vad de lärt sig på domarkursen

- att få träffa alla kolleger
- att få uppleva kamratskap och stöd från kollegerna
- att kursledning och deltagare respekterar varandra
- att de anmärkningar som framkommit varit befogade.

En mycket markant övervikt föreligger för de två första punkterna. I fråga om negativa saker angavs att

- man saknar praktiska inslag, t ex matchbedömning, inspelade situationer som grund för tolkningsdiskussion, att få se sig själv döma och sedan få diskutera insatsen
- det är svårt att få en klar uppfattning om vad som är rätt eller fel i vissa situationer
- ekonomiska frågor behandlas för knapphändigt. Domarna särbehandlas på ett negativt sätt i förhållande till spelarna
- utbildningen är för kort.

3. Kommentar

Vad beträffar utbildningen önskar majoriteten två utbildningstillfällen. När det gäller den principiella uppläggningen av utbildningen tycks hälften vilja, att varje utbildningstillfälle koncentreras på en sak och att denna behandlas grundligt. Intresset för att ta upp flera saker vid varje tillfälle och gå igenom dem mera ytligt är ungefärligen lika stort. Det kan tänkas att en växelvis variation mellan dessa inriktningar är att föredra. Önskemål om psykologi kan tyda på att vissa domare vill ha hjälp med att klara problem som mer ligger på den individuella sidan. Denna del förekommer inte alls i nuvarande utbildning. Det framkommer också önskemål om utbildning för linjemän. Intressant är att domarna önskar få en ökad kontakt med spelare och ledare. Detta förekommer inte alls i dagens utbildning. Otvivelaktigt skulle detta utbyte kunna underlätta lösandet av vissa problem. Beträffande överflödiga moment i dagens utbildning har endast åtta förslag framkommit. Trots att domarna saknar en hel del i utbildningen tycks de vara belåtna med det som ingår.

Sammanfattningsvis önskar domarna

- utbildning för linjemän
- utbildningstillfällen med omväxlande behandling av en sak grundligt och flera saker ytligt
- mera praktiska inslag i utbildningen
- en ökad kontakt med spelare och ledare.

Enligt tabell 13.14 och bilaga III.13 visar det sig att domaren bedömer en förseelse, som förorsakat en skada allvarligare än en annan. Det finns dessutom en tendens till att ju allvarligare skadan blir desto svårare bedöms förseelsen. Domarna bedömer en varningssituation företrädesvis efter handlingens resultat och inte efter själva handlingen.

Kapitel 14

Jämförelse mellan avsedda och observerade moment

Avsikten med detta kapitel är att göra en jämförelse mellan avsedda och observerade moment. Dessutom jämförs innehållet i den observerade utbildningen med de krav som tidigare framkommit på sysslans utförande.

A. Jämförelse mellan avsedda och observerade förutsättningar

Domarna som dömer i div I anses av DK vara de skickligaste i landet. Betraktar man de grunder på vilka urvalet skett visar det sig, att

- observatörernas betygssättning är långt ifrån ett tillfredsställande urvalsinstrument
- observatörerna erhåller en mycket knapphändig utbildning för sin viktiga uppgift
- löptesten inte ger något mått på domarnas egentliga prestationsförmåga, enär de enbart går in för att klara minimitiderna
- domarnas erfarenhet av elitfotboll i egenskap av spelare inte är alltför stor
- erfarenheten av dömning är mycket stor
- erfarenhet från idrottens övriga områden, som träning och ledarutbildning saknas hos ca hälften av domarna
- övriga förutsättningar som utbildning, yrke, tidsåtgång m fl inte utgör någon urvalsgrund. Dessa faktorer kan däremot ge värdefulla upplysningar som bör tillvaratas, när man planerar såväl uppläggning av utbildningen som undervisningsmetod. I sammanhanget kan nämnas, att elitdomarna har en högre teoretisk utbildning än övriga förbundsdomare
- trots att domarna använder ca 20 timmar per vecka (under pågående säsong) för att kunna fullgöra sin syssla tas ingen hänsyn till detta utan man ställer högre krav. I framtiden har man för avsikt att minska elitskiktet bland domarna. Det innebär att de kvarvarande får döma mera och resa längre. Sysslan kommer alltså att bli ännu mera tidskrävande i framtiden
- motivationen för domarsysslan inte beaktas nämnvärt.

B. Jämförelse mellan avsedd och observerad utbildning

Innehållet i utbildningen grundas på uppgifter från observatörernas protokoll och DK:s personliga uppfattning. Betraktar man kursens principiella uppläggning finner man en klar dominans för momenten teoretisk regelgenomgång och löpprov. Den teoretiska regelgenomgången sker i form av föreläsning. Envägskommunikation är helt dominerande. Ett sporadiskt användande av arbetsprojektor och regeltavla är de enda hjälpmedel som används i samband med föreläsningarna. Detta trots att de flesta domare har en teoretisk utbildning, som knappast gör dem vana att mottaga en teoretisk information under någon längre tid. Man tillvaratar inte domarnas stora erfarenhet av dömning. Deltagarna sitter passiva under större delen av tiden. Under grupparbetet och de enskilda samtalen är domarna aktiva. Förutom att relativt kort tid ägnades till dessa moment, var de placerade sist på dagsprogrammet.

Den praktiska sidan kommer helt i skymundan. Det enda som sker är en demonstration rörande linjemannens sätt att använda sin flagga.

Den del av utbildningen som rör domarnas fysiska prestationer utgörs av de tidigare nämnda löpproven. Det är ingen ubildning utan endast en kontroll av färdigheten. Ingen undervisning om träningslära eller dylikt äger rum.

Domarna kom helt oförberedda till kursen om man ser till den teoretiska delen. De erhöll ingen form av förberedelsematerial. Nämnas kan att förutom regelboken saknas det litteratur som berör domarskapet. Man behandlade heller ingenting om hur man ska förfara för att lösa ev problem som uppkommer under säsongen.

C. Jämförelse mellan innehållet i observerad utbildning och de behov som framkommit i undersökningens resultat

I föreliggande undersöknings andra del (s 34–39) behandlas domarens olika arbetsuppgifter och de krav som olika berörda grupper ställer på utförandet. I detta moment jämförs dessa resultat med utbildningens innehåll. Det medför att man får ett svar på utbildningsinnehållets relevans i förhållande till behoven.

Huvudkategorin *personliga kvalifikationer* (s 34–35) innehåller den största kategorin av andra ordningen, ”att kunna klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen”. De saker som framkommer är sådana som i första hand ligger på den individuella sidan. Det gäller t ex

- att våga fatta ett korrekt domslut i ett kritiskt läge t ex döma straffspark till stjärnlagets nackdel
- att vara konsekvent i sin bedömning t ex att inte variera i sin bedömningsnivå under matchen
- att inte påverkas i sin bedömning av spelare eller ledare
- att inte uppträda nonchalant eller visa tveksamhet (se vidare s 34–35).

Trots att kraven inom denna del är stora behandlas de endast sporadiskt under utbildningen. Man penetrerar inte varför det brister och hur man ska åtgärda det. Mera sporadiskt nämns saker som att man måste utdela varning redan i matchens början och inte nöja sig med tillsägelse. Tränarna efterlyser också mera konsekvens i bedömningen av olika lag och spelare. Under momentet som rör avvaktning lämnas uppgifter, som kan leda till en ökad inkonsekvens i domsluten.

Till de *speciella kvalifikationerna* för domarsysslan räknas de uppgifter och krav som framkommit i kategorierna 2–4 och 6–10 (s 34–39). Jämför man dessa krav med kursinnehållet (se bilaga III.10) finner man att

- ingenting tas upp för att lösa det väsentligaste problemet, nämligen domarens svårighet att upptäcka linjemannen i tid. Man nämner bara att domaren ska placera sig så att spelet befinner sig mellan honom och en linjeman. Domaren bör också befinna sig i händelsernas centrum för att kunna fatta korrekta beslut.
  Dessutom påpekas att linjemannen skulle vinka ordentligt med flaggan. Det framgår av undersökningens resultat att flaggan är ett otillräckligt hjälpmedel för att i tid påkalla domarens uppmärksamhet. Förutsättningen för att tecken och ögonkontakt ska fungera är att funktionärerna upptäcker varandra i tid. Detta problem är fortfarande olöst
- linjemannens befogenheter ökar, men att man är rädd om domarens auktoritet. Det gör, att vid avgörande tillfällen (innanför straffområdet), där domaren i första hand behöver hjälp, där får linjemannen endast ingripa om domaren inte ser situationen. Linjemannens arbetsområde är ''korridoren''. Beslut om förseelser som sker längre in på planen får han endast fatta då de skett ''bakom domarens rygg''. Det framgår av vissa frågor som ställdes av kursdeltagarna att en viss tveksamhet föreligger om beslutsfördelningen mellan funktionärerna
- domaren bör deltaga mer aktivt i offsidebedömningen. Den mesta tiden ägnades åt de svårigheter som gäller i fråga om en offsidestående spelare inverkat eller inte inverkat på spelet. Detta är i överensstämmelse med undersökningens resultat
- under grupparbetet framkom det ett förslag för att underlätta samarbetet

mellan domare och linjemän, nämligen att införa team. Detta önskemål framkommer även i undersökningen. DK lovar att försöka genomföra detta så långt deras ekonomiska resurser räcker till

- ifråga om varnings- och utvisningsstraffens tillämpning behandlas de viktigaste kraven som gäller stävjande av våldsamt spel
- ingenting tas upp om domarnas konsekvens angående bestraffning av ojust spel och olämpligt uppträdande
- ingenting berörs när det gäller att skilja på förseelsernas svårighetsgrad
- man behandlar inte svårigheterna med att urskilja protester som är riktade mot domarens person och de som är spontana uttryck för en spelares misslyckande
- DK anser att det grövsta brott som kan förekomma på en fotbollsplan är gester av olika slag riktade mot domaren. DK beordrar domarna att beivra minsta protest
- TK (tävlingskommittén) inför sanktioner för de domare som underlåter att beivra dylika förseelser
- DK i enlighet med undersökningens resultat anser problemet med avvaktning vara viktigt. Det lämnas nio tumregler för när man ska avvakta. Trots detta saknas det en klar gränsdragning för hur och när man ska avvakta. Enligt DK:s instruktioner vilar avgörandet helt på domarens omdöme. Det är därmed öppet för olika tolkningar av likartade situationer
- ingenting tas upp som kan underlätta domarens svårigheter med att uppmärksamma olika saker. Däremot kräver man att domaren ska upptäcka allt i en situation inte bara den sista händelsen. Han skall också hinna titta på platser där bollen inte befinner sig
- ingenting som har med domarens svårigheter att komma tillräckligt nära situationerna berörs. Man säger bara att domaren måste befinna sig nära situationerna
- ingenting tas upp som berör de elementära reglerna och deras tolkning
- ingenting tas upp som rör domarnas svårigheter att klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt
- överhuvudtaget berörs ingenting som har att göra med domarens attityder och uppträdande i förhållande till spelarna
- DK i enlighet med undersökningens resultat försöker öka spelförståelsen hos domarna genom att uppmana dem att träna tillsammans med ett fotbollslag
- DK påpekar vikten av att domaren instruerar linjemännen. Man kräver att domaren i detalj ska precisera vad han menar och att ansvarsfördelningen är helt klar. Dessutom önskar DK att domarna och linjemännen tillsammans diskuterar igenom matchen efteråt.

Den tredje huvudkategorin i undersökningen (s 37–38) rör *sociala kvalifikationer*. Underkategorin ''att kunna klara sociala relationer'' innehåller väsentliga krav på utförandet av domarens arbetsuppgifter. Under kursen behandlas dessa problem mycket översiktligt. Man tar inte upp något som rör domarnas uppträdande och förhållningssätt gentemot spelarna. Det enda som sägs är att man inte ska tolerera vare sig protester mot domsluten eller att någon tar på domaren.

Två förslag framkom i undersökningen om att öka kontakten mellan berörda grupper och domare. Det gällde att man växlade några ord före och efter matchen. DK avvisade dessa förslag som önsketänkanden. Detta trots att de kommit från berörda grupper. DK anser att kontakten kan förbättras genom att domarna tränar med ett lag.

Under kursen behandlas domarnas träning. Det påpekas att DK ämnar införa ytterligare ett löptest under säsongen. Dessutom vill DK att spelarna tränar med ett lag minst en gång per vecka. Fördelen med detta skulle vara att domaren ökar sin spelförståelse och att han kan förklara vissa regeltolkningar för spelarna.

I föreliggande undersökning framkommer att endast 29 procent av div I-II-domarna tränar med ett lag. Det kan därför anses befogat att tillgodogöra detta önskemål. Det framgår också av resultaten att domarna ägnar ca 2,5 timme per vecka till träning. Ingenting nämns om moderna träningsmetoder som kan underlätta för domarna och ev nedbringa tidsinsatsen. I stället ställs ytterligare tidskrav i samband med att de måste träna med ett lag.

D. Jämförelse mellan förväntade och observerade resultat

De observerade resultaten visar, att man inte uppnått den avsedda effekten med utbildningen. Beträffande regeltolkningen framgår, att skillnaden för olika frisparksförseelser är alltför stor såväl inom elitdomargruppen som mellan olika domargrupper. Skillnaden i tolkning är mindre mellan elitdomare och elitspelare än mellan domarkategorierna, men ändock för stor. Att alla parter ''talar samma språk'' i tolkningsfrågan måste anses vara en grundförutsättning för att domarnas situation ska underlättas. Det visar sig, att för vissa situationer har alla grupper samma avvikande bedömning. Domarna anser sig i nuvarande läge ha svårt att få en klar uppfattning om vad som är rätt eller fel i olika situationer. Resultaten visar dessutom, att elitdomarna saknar kontakt med spelarna.

DEL IV

Sammanfattning av domarens arbetsuppgifter och förslag till åtgärder som kan förbättra domarens situation

Kapitel 15

Domarens arbetsuppgifter

Uppgifterna grundar sig på de resultat som framkommit i föreliggande undersökning. Kapitlet utgör samtidigt en sammanfattning av resultaten i del II. På så sätt underlättas för läsaren att ta del av de åtgärder som föreslås i kapitel 17.

A. Domarens instruktion till linjemännen

Domarens arbetsuppgifter sker i huvudsak under matchen. Beträffande de uppgifter domaren har före matchen visar resultaten i föreliggande undersökning att instruktionerna till linjemännen är mycket väsentliga, då dessa kan påverka samarbetet under matchen. Instruktionerna har därför undersökts närmare. Av resultaten framkommer såväl intra- som interindividuella variationer. Vad man i första hand saknar är en metod för genomgången. Nu sker endast en uppräkning av vissa punkter som förekommer i regelboken (se bilaga II.14). Domaren använder inget stöd i form av anteckningar eller bildmaterial vid instruktionen. Först i slutskedet ges linjemännen möjlighet till frågor.

B. Arbetsuppgifter under match och krav på deras utförande

De arbetsuppgifter, som domaren har under matchen, och kraven på utförandet av dem har undersökts i del II. Här redovisas några av de beteenden som ligger till grund för de ställda kraven.

1. Individuella karakteristika

a. Mod

Med att våga fatta ett korrekt domslut i ett kritiskt läge av matchen, menas t ex att blåsa för en klar straffspark till bortalaget, när en minut återstår av matchen och ställningen är oavgjord, att utdela varning till ''stjärnspela-

ren''. Av de s k diskutabla domsluten är de allvarligaste åtgärderna (straffspark och varning) de procentuellt sett mest frekventa. Det finns tydligen fog för att domarna ska vara modiga.

b. Konsekvens

Att hålla samma nivå i bedömningen under hela matchen, att bedöma hemma- och bortalag, ''stjärnlag'' och övriga enligt samma normer är krav som faller under begreppet konsekvens. Direktobservationen ger ingen möjlighet att direkt bedöma konsekvensen. Antalet varningar visar dock en tendens att stiga under div I-matchernas slutskede. Detta kan tolkas antingen som att spelet hårdnar till i slutet eller att domarna inte tillgriper åtgärden i början. En svag tendens till att ''ej blåst''-domsluten tilltar under slutet av matchen kan också ge intryck av inkonsekvens. Data från enkäten visar att 52 procent av domarna tillämpar en annan bedömningsnorm under matchens början. Reglerna föreskriver inte att man ska tillämpa olika bedömningsnormer under matchen. Sjilágyi (1973) anser att matchens första 10–15 minuter är av särskild betydelse. Det är under denna period man ska skaffa sig respekt hos spelarna. Tydligt är att det förekommer åsikter på det internationella planet, som kan inspirera till varierande tolkningsnormer under samma match. Detta kan leda till att spelarna uppfattar domarnas beteende som inkonsekvent.

2. Samarbete mellan domare och linjemän

De flesta kraven hänför sig dels till domarens förmåga att upptäcka linjemannen i tid och dels till hans benägenhet att ta råd av linjemannen. Observationsresultaten visar, att rutinbeslut (där linjeman medverkat) sällan vållar några problem. Offsidebedömningen ger däremot ofta upphov till diskutabla domslut, oftast beroende på domarens bristande förmåga att upptäcka linjemannen i tid. Enkätundersökningen visar att domarna vill ge linjemännen ökade befogenheter. Under utbildningen diskuteras samarbetet, men diskussionen förutsätter, att domaren upptäcker linjemannen i tid. Observationerna visar också, att funktionärerna är oense om innebörden i vissa uttryck. En förbättring av samspelet mellan matchfunktionärerna är nödvändig.

3. Varning och utvisning

Under denna punkt behandlas förseelser som bör föranleda varning eller utvisning av spelare.

a. Sabotage mot spelet

Exempelvis om en spelare tar med sig bollen in på planen och kastar den tillbaka till motspelaren som ska göra inkast, bör detta räknas som sabotage mot spelet och den förstnämnda spelaren ska i detta fall varnas.

b. Våldsamt spel

Detta måste beivras även under matchens början. I nuvarande läge utdelas flera varningar under matchens slutskede. Våldsamt spel bör beivras lika strängt som olämpligt uppträdande. Detta berör även den tidigare nämnda konsekvensen i bedömningen.

c. Olämpligt uppträdande

Det poängteras att domarna ska kunna skilja protester som är riktade mot domarens person från de som är spontana uttryck för en spelares ev misslyckande. Tyvärr har inte sådana saker kunnat observeras. Domarna saknar helt utbildning i psykologi. Det torde vara viktigt att domarna känner till hur individer normalt reagerar i vissa stressituationer. Under domarkursen sker två föreläsningar angående domarens möjligheter att beivra ojust spel och olämpligt uppträdande. Resultatet av testfilmen visar dock att domarna trots detta har svårt för att beivra ojust spel på ett korrekt sätt.

4. Speciella svårigheter

a. Uppmärksamhet

Det krävs bl a att domarna ska uppmärksamma allt som sker i en situation. Dessutom krävs att domarna uppmärksammar delar av planen där bollen inte befinner sig. De händelser som visat sig svårast är knuffar och glidtacklingar. Resultatet av observationerna visar att bedömningen av dessa förseelser orsakar de flesta diskutabla domsluten. Bedömningen av vissa situationer har diskuterats under utbildningen. Trots detta visar resultaten av testfilmen (innehåller vanliga frisparksförseelser) på en betydande oenighet. Detta kan bero på att man under utbildningen inte presenterat situationerna på lämpligt sätt. Ett stöd för denna antydan är domarnas krav på mer filmat material som stöd för undervisningen.

b. Rörlighet

Man kräver även att domarna ska hinna uppfatta allt som sker i en situation. För att klara detta bör de uppnå idealavståndet (0–10 m) dvs komma tillräck-

ligt nära situationen. Observationerna visar att domaren intar idealavståndet i ca 30 procent av situationerna. Feldomsluten ökar i antal när domaren befinner sig utanför idealavståndet. Det är uppenbart att det ställs stora krav på domarnas rörlighet. Deras fysiska prestationsförmåga kontrolleras under utbildningen genom att de får utföra fyra löpprov. Trots att alla domarna klarade gällande tidsgränser uppnår de idealavståndet alltför sällan. Det ger en antydan om att anspråken är alltför lågt ställda. Kursdeltagarna delges inga träningsråd.

c. Regeltolkning

Förutom kravet på en enhetlig tolkning av alla regler, nämns vissa speciella saker. Det gäller att ev tidstillägg ska motsvara den exakta spelavbrottstiden och att domaren bör undvika petitesser, som att flytta bollen en meter vid frispark mitt på planen. Resultatet av observationen har visat att brister förekommer i båda fallen. Båda sakerna nämns i förbigående under kursen.

d. Klargöra beslut

Man kräver att domslutet förklaras kort och koncist, men förklaringen behöver inte komma i direkt anslutning till förseelsen. Domaren bör undvika att dominera med prat och gester. Att domaren ska kunna erkänna ett fel anser man vara mycket viktigt. Observationen kan endast ge en antydan om dessa saker enär samtalen på planen ej kunnat avlyssnas. Under kursen poängteras dock att förklaringen inte behöver ske i samband med förseelsen. Överhuvudtaget behandlas relationen domare–spelare alltför sällan.

5. Sociala relationer

Man kräver att domaren inte ska visa en överlägsen attityd mot spelarna. Som exempel nämns att de inte ska svara ohövligt på frågor. Vid intervjuerna efter matchen har det framkommit önskemål från spelarna om en diskussion med domaren. Det finns ett behov av ökat utbyte mellan domare, spelare och ledare. På domarkursen sägs att man inte bör provocera spelarna men det poängteras också att man inte bör tolerera protester mot domsluten.

Kapitel 16

Domarnas förutsättningar

A. Rekryteringsgrund

För att bli elitdomare måste man ha avancerat från distrikts- till förbundsdomare. Bland dessa väljs de domare som erhållit högsta medelbetyget för dömda matcher. Innan man får döma i div I måste man dokumentera sin skicklighet i div III och II. Det gäller också att inför varje säsong klara de nämnda löpproven. De domare som får döma i div I har skaffat sig en gedigen domarerfarenhet. Förutom betygen är löpproven de väsentliga urvalsinstrumenten som domarkommittén beaktar.

B. Elitdomarens bakgrund

1. Skolutbildning

25 procent av elitdomarna har en utbildning motsvarande lägst gymnasienivå. Motsvarande för förbundsdomarkategorin (se Isberg 1973 a) var 15 procent. Elitdomarna har tydligen en högre skolutbildning. Dock har 38 procent av dem endast genomgått vanlig folkskola. Jämför man med övriga lagspel tycks fotbollsdomarna ha en något högre utbildning.

2. Yrke

Totalt har 24 procent av elitdomarna någon form av chefsställning i sin vardagliga sysselsättning. De flesta har alltså en underordnad ställning i det civila.

3. Aktiv karriär

Två av landets elitdomare har inte spelat aktivt. 21 procent har tidigare spelat div I–II-fotboll.

C. Motivation

1. Varför blir man domare?

Att få behålla den direkta kontakten med spelet efter det att den aktiva karriären avslutats eller att man fått avbryta den p g a skada, är de faktorer man främst anför för att bli domare. Intresse för spelet som sådant är också en väsentlig faktor.

2. Varför fortsätter man att döma?

Förutom de faktorer som nämnts under punkt 1 tillkommer, att man lyckats bli bättre som domare. Ett prestationsmotiv kommer alltså in i sammanhanget.

3. Positiva upplevelser

Kontakten med människor dominerar klart, följt av att man lyckats avancera som domare.

4. Negativa upplevelser

Massmedias och ledares ovederhäftiga kritik upplevs som det mest negativa med domarsysslan.

5. Tidsmässig omfattning

Elitdomaren ägnar i medeltal 20 timmar per vecka till domarverksamheten under de 28 veckor som säsongen beräknas pågå. Det kräver också att de i medeltal är lediga ca 4 timmar per vecka från sitt civila arbete. Dessutom intar 66 procent av domarna rollen som åskådare minst en gång per vecka.

D. Förkovringsmöjligheter

1. Självstudier

Denna möjlighet saknas i stort sett. Det finns ingen litteratur med undantag av regelboken som behandlar domarskapet. Genom att studera andra domares beteende kan de dock erhålla vissa impulser.

2. Kurser

Den årliga tredagarskursen för elitdomare är den främsta möjligheten domarna har att förkovra sig. Det innebär att domarkommittén måste lägga ner mycken möda före och under kursen för att göra den så effektiv som möjligt. Betraktar man den nuvarande kursens principiella uppläggning måste man fråga sig om det är riktigt att ägna så lång tid för att kontrollera löpproven. Administrativa meddelanden upptar även dyrbar kurstid. Den teoretiska regelgenomgången dominerar över den praktiska. Undervisningsmetoden är så gott som uteslutande föreläsningar med ringa inslag av audivisuella hjälpmedel. Denna envägskommunikation upplevs som väldigt tröttsam. Ytterst få individer klarar av att under en längre tid motta och behålla innehållet som förmedlats med denna metod. Innehållet grundar sig enligt DK på de problem som uppkommit under föregående säsong. Målsättningen är att eliminera dessa bedömningsproblem. Resultatet av testfilmen visar att man inte uppnått denna enhetlighet. Jämförelsen mellan såväl olika domargrupper som mellan domar- och spelargrupper visar på en alltför stor skillnad. I vissa fall förekommer för samma situation avvikelser från den officiella tolkningen som är gemensamma för alla grupper. Det ger en antydan om orsaker som att den officiella tolkningen inte är tillämpbar i praktiken eller att instruktionen gällande tolkningen inte fått avsedd effekt. Resultaten visar vilka situationer som är de mest problematiska. För dessa tycks det vara så att avvikelserna tilltar ju längre från elitskiktet man befinner sig. En felkälla kan vara att situationerna hämtats från elitfotbollen vilket underlättar bedömningen för de grupper som har erfarenhet från denna nivå. En förklaring till att instruktionen ej nått avsedd effekt kan vara

- att ju längre från elitnivån man kommer desto svårare är det att få instruktörer från högsta instans
- att den officiella tolkningen kan förändras ”på vägen” från riks- till distriktsinstruktör
- att spelarna i lägre serier ofta får hålla till godo med en domare av lägre rang vid ev regelgenomgång.

För att öka domarnas spelförståelse rekommenderar DK att domarna deltar i ett lags träning en gång per vecka. Inga krav på lagens spelkvalité ställs dock.

3. Uppföljning

Resultaten visar, att man från instruktörshåll sällan tar kontakt med domarna för att diskutera ev problem under pågående säsong. Domarna själva tar ofta kontakt med utbildningspersonalen, men även detta initiativ borde ske

oftare. Att det finns problem som behöver lösas visas av att ca 80 procent av domarna ofta eller mycket ofta diskuterar med sina kolleger. Dessutom har domarna gått samman och bildat lokala domarklubbar. Div I-domare upplever oftare än lägre domarkategorier att utbildningspersonalen kontaktar dem. Man kan förmoda att förhållandet blir sämre ju längre ner man kommer inom domarkategorierna.

E. Önskemål

Domarna önskar ytterligare ett utbildningstillfälle per säsong. Innehållet i kursen bör medge, att man får se sig själv agera som domare, att man får se inspelade situationer som grund för en tolkningsdiskussion. Man önskar ett psykologiskt inslag i utbildningen med bl a undervisning om människors reaktionsmönster i olika situationer och om hur man kan rätta sina felaktiga beteenden med hjälp av mental träning. En viktig sak i sammanhanget är att domarna önskar kontakt med spelare och ledare under utbildningen.

Hällsås & Isaksson (1973) redovisar liknande synpunkter i sin undersökning rörande bandydomare. Det nämns önskemål om

- att på film studera perfekt domararbete
- att få döma matcher och kritiseras efteråt
- att få se matcher och analysera domsluten
- att erhålla förberedelsematerial inför domarkurserna.

Eldberg m fl (1973) påpekar liknande saker i sin undersökning rörande handbollsdomare. Det nämns t ex att domarna vill förbättra sin utbildning genom veckoslutskurser i bl a psykologi, pedagogik och ledarskap. Dessutom vill de gärna få möjlighet att se sina domarinsatser och att få dem kritiserade.

Det finns tydligen en hel del gemensamma önskemål från domarna i våra olika lagspel.

Kapitel 17

Förslag till åtgärder som kan förbättra domarens situation

Utifrån erhållna och tidigare redovisade resultat diskuteras i följande avsnitt tänkbara förslag till åtgärder, som kan förbättra domarens situation. De förslag som lämnas rör förändringar i boxen med ramfaktorer i kapitel 2.

A. Åtgärder rörande yttre förutsättningar

1. Kritik från utomstående

Beträffande de yttre förutsättningarna (se s 14) upplever domarna den ovederhäftiga kritiken från massmedia och ledare mycket negativt. För att motverka denna negativa upplevelse bör man upplysa sportjournalister och våra ledare angående gällande tolkningar och önskvärda beteenden från domarna. Man kan tänka sig att Fotbollförbundet ordnar en kurs för sportjournalister inför säsongsstarten. En ''regelruta'' i våra stora dagstidningar kunde ge information till såväl journalister som läsare (publik). Före varje match kan matchspeakern informera om någon speciell regel och dess tolkning. Matchspeakern bör även kunna meddela till publiken vilka olika domslut som fattas. Att inte effektiv speltid tillämpas i fotboll bör inte spela någon roll. Dessa korta meddelanden kan inte störa spelet. Det gör att åskådarna får möjlighet att lära sig reglerna utan ansträngning. Efter respektive match bör domaren inbjuda ledare, spelare, domarobservatörer och journalister till en diskussion rörande de domslut som fattats. Det är viktigt med denna direkta kontakt mellan de berörda grupperna. På så sätt kan vissa diskutabla domslut förklaras, medan de fortfarande är aktuella. Dessa åtgärder bör förutom att de ökar möjligheterna till en enhetlig regeltolkning, skapa en ökad förståelse för domarna och deras svårigheter. Deltar domarna i klubbarnas träning kan de även informera om olika tolkningar. Det underlättar förståelsen för de olika gruppernas problem.

2. Observatörernas bedömning av domarnas insatser

Grundförutsättningen enligt DK är att landets bästa domare dömer i div I. Resultaten visar, att betygssättningen, som är den viktigaste urvalsgrunden, bör kunna göras mera objektiv. Domarna måste också med den tid de offrar på sin domarverksamhet, ha rätt att göra anspråk på en rättvis bedömning. De åtgärder som kan vidtas är

- en förbättring av bedömningsschemat
- en förbättrad utbildning av observatörerna
- en upplysning i broschyrerna för domarobservatörer om felkällor vid bedömning av individer
- ett ökat antal observatörer, som samtidigt bedömer domarinsatsen.

Vad beträffar bedömningsschemat (se bilaga III.2) krävs det öppna svar på varje bedömningspunkt. Detta försvårar en enhetlig bedömning. Ett antal fasta alternativ för varje bedömningspunkt där observatören markerar lämpligt alternativ, ger ökad säkerhet i bedömningen. Den som sammanställer resultaten behöver då inte göra egna värderingar angående innebörden i de olika uttrycken. Detta förfaringssätt påverkar säkerheten i bedömningen i positiv riktning. Som det nu är varierar uttrycken såväl för samma bedömare från match till match som för olika bedömare för samma match. Domarobservatörernas utbildning bör förbättras med tanke på deras viktiga uppgift. De bör instrueras i nya tolkningar och andra krav som ställs på domarna. Lämpligt är att de deltar i elitdomarkursen. I nuvarande läge får de en utbildning som varar i bästa fall en dag per år. I undervisningen bör man behandla svårigheter som uppkommer vid bedömning av individer. I broschyren för domarobservatörerna saknas också en upplysning om dessa svårigheter. Det nämns t ex ingenting om exakticitetsfel, haloeffekt, centraltendenseffekt och bedömarmobilitet (se s 50–51).

Ett påpekande om dessa saker i broschyren tillsammans med att de tas upp under utbildningen bör kunna medverka till att observatörerna blir medvetna om nämnda felkällor. Dessutom uppmanas observatörerna i Anvisningar för domarobservatörer (Svenska Fotbollförbundet 1975, s 8): ''var inte för snabb med den definitiva betygssättningen efter en match''.

– . . . ''Vänta gärna till dagen efter, innan du sätter ditt slutliga betyg. Det är alltid nyttigt att få perspektiv på en upplevelse innan man bestämmer sig för att ge sin åsikt''. Det medför, att observatörerna lätt kan påverkas i sin bedömning t ex genom utlåtanden om matchen och domaren i massmedia. Ju längre man väntar med den slutliga bedömningen desto större blir risken för påverkan. Med vissa förändringar i bedömningsschemat, i broschyren och i utbildningen av observatörerna, bör man kunna skapa ett bättre

underlag för bedömningen av landets fotbollsdomare. För att ytterligare öka reliabiliteten i bedömningarna är det önskvärt, att minst två oberoende observatörer bedömer samma domarinsats. Någon större ekonomisk belastning bör dessa åtgärder inte medföra.

B. Åtgärder rörande författningar och förordningar

1. Regeländringar

I kapitel 2 som rör problem nämns vissa författningar och förordningar som inverkar på domarnas situation. Bl a nämns regler och officiella beslut och tolkningar. Ett förslag till förbättring är, att man minskar domarnas risker till feldomslut t ex genom regeländringar. På grundval av de resultat som framkommit är ett förslag att indirekt frispark ersätts med direkt frispark. Det får till följd, att det kommer att utdömas flera straffsparkar. En fördel är dock, att man tar bort risken att domaren förvandlar en straffspark till indirekt frispark. Spelet påverkas inte, om de indirekta frisparkarna som förekommer utanför straffområdena ändras till direkta.

Internationellt anses (Seipelt 1973), att domarna måste grunda sina antaganden på vad som angivs i reglerna och sin tolkning av reglerna enligt FIFA:s och International Board:s direktiv. Vidare är inga stora regeländringar att förvänta. Det är inte bra om regler ändras för ofta. I stället måste man skapa en enhetlig tolkning hos domarna. UEFA (United European Football Association) har samlat de internationella toppdomarna till en konferens (1973) för att

- öka utbytet mellan UEFA:s och nationernas DK
- få en gemensam behandling av domarproblem på elitnivån
- få en enhetlig tolkning av spelreglerna och av domarnas uppträdande på spelplanen.

Regeländringar torde vara svåra att genomföra. Den regelgenomgång som gjorts visar också på ytterst få ändringar.

2. Arbetsfördelning

Ett annat sätt att underlätta för domarna när det gäller vissa ramfaktorer är att dela upp deras uppgifter på flera funktionärer. Det innebär, att man kan minska antalet krav på varje individ genom att fördela uppgifterna. Man kan tänka sig en fördelning mellan ytterligheter som två-domarsystem med linjemän och måldomare och en-domarsystem med två linjemän, vilka får större befogenheter. Av resultaten framgår (bilaga IV.1), att en klar majori-

tet hos domarna önskade det sistnämnda alternativet. Hur långt man vill sträcka sig i fråga om linjemannens befogenheter framgår inte. Det visar sig dock att domarna själva vill avgöra situationer som sker innanför straffområdena. Vad som borde ligga till grund för uppdelningen av funktionerna är möjligheten att uppnå idealavståndet (0–10 m från situationen). Ett krav är att utbildning för linjemän startas och att man använder s k ''team'' dvs samma domare och linjemän samarbetar hela säsongen. På så vis lär de känna varandras beteenden i olika situationer. Detta måste anses som en stor fördel. De kan diskutera under resor till och från matcherna. Att gå igenom matchen efteråt måste anses vara minst lika viktigt som instruktionerna före. Åtgärderna kan dessutom göra linjemannens uppgifter mer intressanta.

3. Tekniska hjälpmedel

Resultaten visar att domaren har svårt att upptäcka linjemannen i tid. Ett förslag för att underlätta för domaren i dylika situationer är att införa tekniska hjälpmedel. Tänkbart är någon form av trådlös kommunikation mellan funktionärerna t ex ''Walkie-talkie'' eller summerton. Kostnadsmässigt bör det inte föranleda några problem. Naturligtvis förekommer det en risk för störningar från omgivningen vid användande av ''Walkie-talkie'' trafik. Någon försämring av nuvarande situation kan knappast inträffa. Man kan även tänka sig övriga tekniska hjälpmedel för att underlätta för domaren. Det blir emellertid fråga om betydande ekonomiska insatser. En tänkbar åtgärd är att införa någon form av TV-bevakning av t ex straffområdet eller mållinjen mellan stolparna. En viktig sak i sammanhanget är dock att dessa hjälpmedel ska hjälpa domaren, inte stjälpa honom. Författaren anser att endast domaren, linjemännen och ev lagkaptenerna bör få se reprissituationen om ett dylikt hjälpmedel införs. Detta för att domaren med hjälp av bilden ska kunna fatta beslut. Det hela bör då ske så, att domaren blåser en signal, kontrollerar snabbt bildmaterialet, fattar beslut och blåser verkställighetssignal. Kostnaden blir som sagt stor och hjälpmedlen kan knappast användas annat än på de stora matcherna. Som synes kan det i praktiken bli svårt att genomföra förändringar i ovan nämnda huvudkategori av ramfaktorer.

C. Åtgärder rörande individuella förutsättningar

Ytterligare ett sätt att förbättra domarnas situtation är att öka deras färdighet genom mera utbildning. Det sker i första hand genom en effektivare undervisning, där man med en lämplig metod förmedlar ett aktuellt innehåll.

1. Fysisk träning

Beträffande den fysiska träningen bör upplysningar ges om moderna träningsmetoder, vilka också kan praktiseras under kursen. Domarna bör också förses med ett lämpligt träningsprogram. De löpprov som nu användes för att kontrollera domarnas prestationsförmåga skulle kunna utföras på ''hemorten'' och inte som nu uppta dyrbar kurstid. I nuvarande läge nöjer sig flera domare med att klara gällande minimigränser i stället för att visa sin verkliga förmåga. Det kan ha sin orsak i att gruppens starka ''vi-känsla'' gör att man inte vill distansera kolleger som har svårt att klara proven. Sker kontrollen på hemorten försvinner detta dilemma. Dessutom borde kraven ses över. Resultaten visar att inga större krav ställs på prestationsförmågan för att klara vissa prov. Det kan dessutom ifrågasättas om inte ett uthålighetsprov som varar längre tid bör införas. Detta med tanke på att den effektiva speltiden är ca 25 minuter per halvlek. De nuvarande kraven räcker knappast för att höja domarnas anseende bland spelare och ledare. Persson & Hansson (1972) redovisar i sin undersökning att domaren sällan springer längre sammanhängande sträckor än 5–30 löpsteg under en match. Tar man detta i beaktande bör ''25-minuters'' provet ske i varierande tempo. Önskvärt är att man även kontrollerar prestationsförmågan under pågående säsong, lämpligen mellan vår- och höstsäsong. Detta för att domarna ska tvingas träna även under säsongen.

2. Övriga individuella karakteristika

Individuella karakteristika behandlas inte alls i den nuvarande domarutbildningen. Stora brister föreligger, enligt resultaten i undersökningen, i fråga om domarnas mod och konsekvens. Domarna är delvis medvetna om dessa brister. De önskar utbildning i psykologi och de avser främst moment som hur människor reagerar i olika stressituationer och hur man kan förbättra sina brister genom att koncentrera tankarna på det korrekta beteendet (se vidare Railo 1975). Domarnas synpunkter i detta sammanhang borde beaktas till kommande kurser.

3. Domarfunktionen i stort

Domarna borde få en ökad upplysning om idrottsrörelsen i stort. De bör bl a ges en inblick i klubbarnas och tränarnas situation för att sedan kunna passa in sin egen domarroll i det hela. Det innebär, att de får möjlighet till en vidare syn på sin roll i sammanhanget.

Vid rekryteringen av nybörjare bör man beakta vissa saker som en elitdomare har nytta av, t ex erfarenhet av elitfotboll. Man kan propagera för att elitspelare blir domare i stället för att ''varva ner'' som spelande tränare i en mindre klubb. En förutsättning är att domarsysslan görs lika ekonomiskt attraktiv som tränarsysslan. Resultaten i föreliggande undersökning visar att elitspelarna varken blir bättre eller sämre domare än övriga, men att de är en bortglömd grupp i sammanhanget.

4. Domarens instruktion till linjemännen

En bra metod är att föra genomgången i dialogform, där allas synpunkter kommer fram. I dialogen bör domaren och linjemännen avslöja, om de har speciellt svårt med någon situation. Detta för att man ska kunna planera samarbetet särskilt noga för den situationen. En ytterligare fördel är om domaren har tillgång till någon form av bildmaterial eller anteckningar vid genomgången. Detta stöd skapar underlag för en enhetligare genomgång och tolkning av olika uttryck. Som stöd för detta krav hänvisas till den olikartade tolkningen av uttrycket ''korridoren'' (s 62).

5. Uppföljning

Innehållet i domarnas utbildning ska vara aktuellt och behandla de för domarna allvarligaste problemen. För att detta ska kunna ske måste en ordentlig uppföljning av domarnas insatser äga rum. Den nuvarande observatörsverksamheten får endast ses som en del i uppföljandet. Domarna borde också få hjälp att lösa problem som uppkommer under pågående säsong. Kontaktmöjligheten mellan utbildningsansvariga och domarna måste därför förbättras. DK bör skaffa sig såväl en personlig uppfattning som ett gediget material över situationerna som ska behandlas. Händelserna borde finnas i filmad version och användas som diskussionsunderlag. Lämpliga situationer kan t ex kopieras från de matchfilmer TV gör för sina sändningar. Man erhåller då ett samlingsband med olika situationer. DK kan naturligtvis även göra egna inspelningar. Viktigt är att man belyser såväl förseelser som domarnas agerande.

6. Undervisningens planering

För att undervisningen ska ge ett gott resultat beträffande domarnas kompetens kan man analysera deras förutsättningar, målen för samt innehållet och metodiken i undervisningen. Planeringen bör bygga på resultaten av dessa analyser.

a. Förutsättningar

Man bör ta reda på vilka förutsättningar domarna har. Som exempel kan nämnas (se vidare s 95–102)
- motiv för att deltaga
- erfarenhet som spelare
- erfarenhet som domare
- skolbakgrund
- yrke
- fysisk färdighet.

I rådande domarutbildning tar man inte tillräcklig hänsyn till deltagarnas förutsättningar när man planerar undervisningen.

b. Mål

Det huvudsakliga målet måste vara, att domarna lär sig saker av relevans för utförandet av domarsysslan.

Varje domare har naturligtvis sina personliga mål. Dessa borde man ta reda på då de i sin tur påverkar domarnas engagemang i undervisningen. Målen bör vara realistiska så att domarna kan tillfredsställa sina behov. Motiven som ingick i förutsättningsanalysen är alltså en väsentlig del i målsättningarna. I detta fall visar resultaten på en inte alltför stor spridning i målen. De flesta vill träffa kolleger och få uppleva kamratskapet och avancera som domare. Den ringa spridningen underlättar planeringen.

En viktig sak är att deltagarna känner att de arbetar mot en gemensam målsättning och samtidigt tillfredsställer de sina egna mål. Det kräver, att man använder samarbete och att alla har en realistisk uppfattning av slutmålet. Slutmålet (slutmålen) bör beskrivas konkret så att deltagarna vet vad de ska prestera för att uppfylla målet (målen). I nuvarande utbildning får deltagarna inte reda på något om gällande mål.

c. Innehåll

Det bör vara balans mellan deltagare, mål och kursinnehåll. Man måste vara kritisk och hela tiden välja ett stoff som är väsentligt för att uppfylla målen. För att inlärningen ska ge resultat måste undervisningen upplevas som meningsfull.

Det nuvarande innehållet baserar sig i stort sett på observatörernas rapporter. Resultaten av föreliggande undersökning visar att man inte behandlar de s k diskutabla situationerna tillräckligt. Domarna anser också att det för vissa situationer är svårt att veta, vad som är rätt eller fel.

d. Metodik

Man brukar använda sex olika faser när man planerar behandlingen av ett ämne nämligen motivations-, informations-, demonstrations-, aktivitets-, feed-back och avrundningsfas (Jensen 1970). Själva arbetsformerna kan indelas i två huvudgrupper lärar- (läraren har hela ansvaret) och deltagarcentrerad (lärare och deltagare delar ansvaret) undervisning. I domarsammanhang bör man skapa bl a tolerans, enhetlighet i tolkningar, ansvar och hjälpsamhet. Det gör att tonvikten borde läggas på deltagarcentrerad undervisning. Motivationsfasen ska skapa intresse för undervisningen. Informationsfasen ska introducera ämnet och ge upplysningar om hur det ska behandlas. Demonstrationsfasen ska konkretisera och exemplifiera det som sagts i informationen. Under denna fas kan man nyttja lämpliga audivisuella hjälpmedel. För domarna är det lämpligt med filmat material för att visa situationer och domaragerande. En del saker kan och bör även utföras praktiskt t ex olika träningsformer. Aktivitetsfasen ska tillvarata deltagarnas behov av aktivitet. Av domarnas kurstid ägnas alltför lite till denna fas. Den stora erfarenhet som deltagarna har av dömning skulle man kunna tillvarata genom t ex mera grupparbete och gemensam diskussion och planläggning. Man bör också ha deltagarnas teoretiska bakgrund i åtanke vid t ex gruppindelning. Att domarna vill utöka de två sistnämnda faserna visas av att de vill få se sig själva agera som domare, få kritik och diskutera insatsen. De vill även diskutera bedömningen av olika förseelser. Domarna vill även ha förberedelsematerial i god tid före kursen. Dessutom önskar de att litteratur som berör domarskapet framställs. Deltagarna vill tydligen ändra såväl metod som innehåll.

Feed-back-fasen går ut på att värdera undervisningen både för ledare och deltagare. Man måste bl a undersöka vad som saknas, vad som kan utgå och lämplig kurstid. I detta sammanhang skulle detta kunna ske på sista kursdagen genom en gemensam diskussion mellan parterna. Det framgår av resultaten i föreliggande undersökning att domarna önskar fler utbildningstillfällen, att kontakt erhålles med såväl observatörer som spelare och tränare under utbildningen, att audivisuella hjälpmedel används och att några nya moment i innehållet införes. Lämpligt är, att en spelar- och ledarrepresentant från respektive lag tillsammans med domarobservatörerna deltar i elitdomarutbildningen. På så sätt kan man tillvarata de berörda gruppernas åsikter i diskussionen. Inget av dessa önskemål har framkommit till de utbildningsansvariga, då man inte utnyttjat någon form av feed-back i utbildningen.

Avrundningsfasen ska ge domarna en sammanfattning av det stoff som genomgåtts. Den bör också skapa intresse för fortsatt undervisning.

e. Strukturanalys

I slutskedet bör man beakta kursens struktur. Man måste ta hänsyn till ekonomiska och tidsmässiga aspekter. Dessutom ska man välja en lämplig tid och plats för undervisningen. Av resultaten i föreliggande undersökning framgår, att utbildningen bör bestå av minst två kurstillfällen. Lämpliga tidpunkter är före vårsäsongen och mellan vår- och höstsäsongen. Med två kurstillfällen får DK möjlighet att nå alla domare och övriga berörda och ta upp problemen till behandling medan de är aktuella.

I figur 17.1 sammanfattas schematiskt hur domarutbildningen i stort kan organiseras.

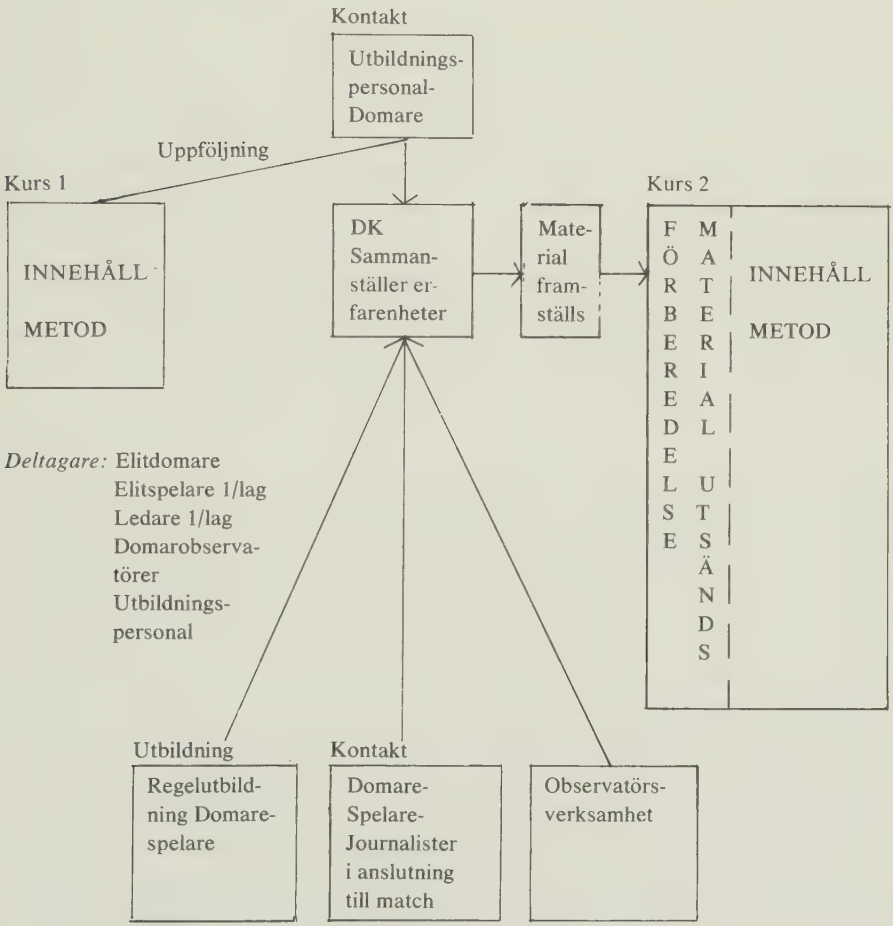

Figur 17.1. Förslag till uppläggning av domarutbildningen på elitnivå.

Man får inte glömma den ekonomiska sidan i sammanhanget. En vanlig invändning mot allt nytt är att utgifterna blir för stora. Det nämnda förslaget till ny utbildning bör dock inte föranleda en så stor utgiftsökning att förslaget förkastas av detta skäl. Man måste beakta resultatet av utbildningen och väga detta mot övriga insatser. Resultaten i föreliggande undersökning visar att en ökad insats från förbundets sida på elitdomarutbildningen är nödvändig.

Kapitel 18

Resultatens generaliserbarhet respektive begränsningar

A. Generaliserbarhet

1. Befattningar i allmänhet

I inledningen berördes olika svårigheter som föreligger i samband med befattningar. Eftersom idrotten utgör en betydande del i samhällsmaskineriet bör de resultat som framkommit delvis kunna generaliseras till liknande befattningar inom övriga samhällssektorer. Det gäller sysslor där innehavaren har att göra med individer och där det gäller att fatta omedelbara beslut samtidigt som man utsätts för såväl fysisk som psykisk belastning. Visserligen nämndes i momentet som berörde domarens situation, att undersökningen anknyter till en mikroaspekt. Det innebär inte att man behöver isolera domaren från övriga befattningshavare i samhället. Däremot kan skeendena på planen betraktas ur en mera isolerad aspekt.

2. Andra lagspel

Inom idrotten som sådan förekommer flera stora lagspel. Till dem räknas fotboll, bandy, basketboll, handboll och ishockey. Föreliggande undersökning har av tidigare nämnda skäl koncentrerat sig på elitnivån inom fotboll. Resultaten bör dock i stort kunna generaliseras till lägre nivåer inom spelet. Detta med tanke på att organisationen är densamma. Innan generaliseringsmöjligheter till andra lagspel diskuteras kan nämnas att domarsysslan i vissa fall delas av två funktionärer. Trots vissa olikheter i fråga om sysslans utövande kan säkert en del av förslagen tillämpas även i andra lagspel. Ett exempel på detta rör de yttre förutsättningarna. Det gäller åtgärderna för att undvika ovederhäftig kritik. Att en matchspeaker meddelar fattade domslut till publiken förekommer redan inom ishockey. Beträffande olika författningar och förordningar är resultaten svårare att generalisera. Det bör därför vara en lämplig forskningsuppgift att se över vilka förändringar som kan göras i detta avseende inom de andra spelen.

När det gäller domarens individuella färdigheter och de förbättringar som kan ske medelst ändrad utbildning torde flera kunna generaliseras. Det rör såväl den principiella uppläggningen som innehållet. För att ge domarna ett begrepp om sin roll i ett större sammanhang kan de ges upplysning om hur idrottsrörelsen i stort fungerar. Beträffande undervisningens planering bör resultaten rörande deltagarnas förutsättningar och individuella motiv visa nödvändigheten av att en dylik analys görs även inom övriga spel. Metodiskt sett bör arbetsformen, deltagarcentrerad undervisning med grupparbete och diskussion vara generaliserbar, enär domarna inom flera spel tycks ha liknande bakgrund och motiv (se Eldberg m fl 1973 och Hällsås & Isaksson 1973). Ett digert arbetsmaterial krävs för att konkretisera och exemplifiera innehållet. Inom alla lagspel torde det vara lämpligt med filmat material angående tolkning av olika regler och domarens agerande. Dessutom måste det vara viktigt att kursledning och deltagare gemensamt utvärderar undervisningen.

B. Begränsningar

1. Undersökningsstrategi

Undersökningen kan ha en viss begränsning enär ingenting nämnts om den psykologiska beslutsmekanismen. Författarens syfte har dock i första hand varit att klargöra befattningshavarens arbetsuppgifter och kraven på deras utförande tillsammans med domarnas förutsättningar att uppfylla dessa krav. Resultatet har bl a lett till en precisering av vilka situationer som skapar de verkliga svårigheterna och vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta för domarna. Det kan vara en lämplig framtida forskningsuppgift, att med föreliggande undersöknings resultat som bakgrund, diskutera domarens situation med utgångspunkt baserad på en teori om beslutsfattande, t ex teorin om signalupptäckt som behandlar hur urvalet av information bestäms av förväntningar och motiv respektive av signalstyrkan. Man vet också från tidigare undersökningar (se t ex Zetterblom 1975), att mängden av information inte är avgörande för tillförlitligheten i beslutet. Det är dock viktigt att känna till tillförlitligheten i beslutsunderlaget för att kunna göra en korrekt bedömning. Man vet också att när informationen ökar övergår bedömaren ofta till en ny strategi när det gäller att välja ut information för att fatta ett korrekt beslut. Det medför att han ofta undviker viktig information. Det är därför viktigt att bedömaren har tillgång till relevansen hos olika data för att kunna sovra ut det väsentligaste. Dessutom tenderar individerna att anamma information som stöder den uppfattning man redan har och

undviker motsatt information. Man vet att för att klara krävande uppgifter måste man mobilisera nästan alla sina mentala resurser medan man vid enklare uppgifter kan utföra flera saker samtidigt. De krävande uppgifterna för domarsysslan framkommer i undersökningen och kan därför bilda underlag för fortsatt forskning angående domarnas problem när det gäller att fatta korrekta beslut.

2. Inskränkningar

Undersökningen behandlar bara domarproblemen inom ett lagspel och endast på elitnivån. Det är kanske en snäv infallsvinkel men också ett sätt att begränsa arbetets storlek med hänsyn till praktiska och ekonomiska skäl. De metoder som valts för befattningsanalysen har tidigare använts med framgång. Ett önskemål var att banda samtal mellan spelare och domare under pågående spel. Det hade krävt, att domaren försetts med bärbar sändarapparatur. Etiska och praktiska skäl gjorde att detta inte kunde genomföras.

Spelarnas och föreningarnas roll i sammanhanget, t ex i fråga om ekonomins inverkan och kontakten med domarna behandlas inte i undersökningen. En framtida forskning om detta skulle utgöra ett viktigt komplement till föreliggande undersökning. Dessutom borde en försöksverksamhet startas med gemensam diskussion mellan berörda parter direkt efter match.

3. Felkällor

Trots att åtgärder vidtagits för att motverka de flesta felkällor kan dock inte alla risker undgås. Vad beträffar CIT har reliabiliteten kontrollerats med hjälp av omkategorisering. Denna kunde ha utförts av flera personer men av tids- och kostnadsskäl har endast en kategoriserare använts.

Vid DO har fem försökspersoner följts i tre matcher vardera. Urvalet kan tyckas litet, men då domarna valts slumpmässigt och matcherna valts enligt vissa principer bör antalet vara tillräckligt för undersökningens syfte.

När det gäller kontroll av resultatet av elitdomarutbildningen har bl a olika förseelser på en TV-film fått bedömas. Försökspersonerna har av ekonomiska skäl endast delvis valts slumpmässigt. Men författaren har inte påverkat urvalen och en viss ''slumpmässighet'' kan därför anses föreligga. Resultaten bör därför kunna betraktas med tillförsikt.

Chapter 19

Summary

The thesis consists of four sections, each of which is discussed separately.

Part I

Background, Problems and Aims

A. Introduction

A certain specialisation of social functions is essential if a society is to function. This is made possible by the establishment of different posts for different specialities. The holder of a post is called an official. A specialist training is usually necessary for an official to carry out his duties efficiently. The society comprises a number of sectors, one of which is concerned with leisure time activites. Sport represents a large proportion of this sector. The length of the citizens' leisure is on the increase. Consequently more and more people are turning to sport. The demands made on our officials are increasing. Therefore it is essential to examine the tasks incumbent upon various officials. The author has chosen to study a job in Sweden's major team game, namely the football referee.

B. The Referee's Special Situation

Decisions in sport are often made on subjective grounds. Most branches of sport have some form of rules governing the behaviour of the participants and the assessment of the result. One difficult problem consists in the interpretation and application of these rules. Disputes often arise concerning the interpretation of these rules in team games. One reason may be that body contact is permitted to some extent. This creates complicated situations, so that it is more difficult for the referee to determine the actual course of events. Football is Sweden's major team sport, and developments in the game have made the referee's role far harder than before. The ideal

situation would be if all decisions made were correct. Unfortunately this ideal seems further and further away from reality. The reasons for this alienation appear to be:

- winning is more important than enjoyment
- money has too much influence
- the condition, strength, technique and tactics of the players have improved
- the rules and their interpretation have not kept pace with progress.

On the international scene it is considered advantageous if the rules are not altered too often. On the other hand, consistency of interpretation is important. In the present investigation the role of the referee is discussed with regard to the élite level in the game of football. Far more publicity is given at this level to the conditions, and economic factors play a vital role. Moreover it provides a suitable delimitation for the investigation. The investigation is primarily concerned with the duties enjoined on the referee during the actual game.

C. The Problem

The game of football, seen from the referee's viewpoint, can be illustrated by the following diagram:

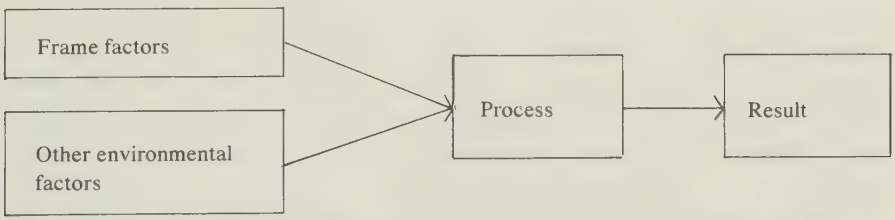

Fig. 1. Different Elements of the Game of Football Seen from the Referee's Viewpoint.

The Process is composed of the decisions made by the referee. It comprises both correct and incorrect decisions, together with the occasions when the referee did not blow his whistle although he should have done so.

The Result consists of the reactions which the decisions provoke in the groups concerned.

Frame factors in this context are factors in the football environment which can be manipulated by the organization (the Swedish Football Asso-

ciation), but in the present process curtail the freedom of action of players and officials.

Other environmental factors which may delimit action are, for example, weather conditions, but since these are beyond the organization's control they are of minor interest in this context.

The point at issue consists in the multiple problems which arose for the referee with regard to the making of right decisions. One way of illustrating these problems is to scrutinize the demands made by management, players etc. on the referees, and the referees' capacity to satisfy them.

D. Aims of the Investigation

1. With the help of an analysis of the job of the football referee, to survey his duties and the demands made by referees and various contact groups on the performance of the job.
2. To examine the qualifications of the referee to carry out these duties in accordance with the demands.
3. With the help of the results which emerge, to suggest measures to facilitate the referee's situation.

Part II

The Referee's Duties

A. Method (CIT)

The analysis was made with the help of the Critical Incident Technique (CIT), and Direct Observation (DO).

With regard to CIT the method is intended to elicit the various demands made on the performance of the referee's job. In order to clarify these demands, consideration must be given to the opinions of the group concerned. The subjects were therefore drawn from four different groups.

1. Subjects

The subjects are:
- referees in divisions I and II (population)
- players and leaders from teams in divisions I and II (random selection)
- teaching staff (population)
- journalists (selection according to the dissemination of the daily press in the towns having first division teams).

2. Procedure

Data were collected by means of a questionnaire; although this technique gives fewer incidents than e.g. interviews, there is no difference in the number of categories (see further Andersson & Nilsson 1966, and Askling 1967). The response rate reached 81 %, and the number of incidents reported was regarded as sufficient (see Flanagan 1954). The classification resulted in 86 different patterns of behaviour, 10 categories of second rank and three of first.

3. Reliability and Validity

The result of the reclassification reveals a high degree of reliability. The validity of the content was examined partly by a study of the number of patterns of behaviour represented by the last incidents collected, partly by the repetition of the investigation with a different method (DO). All the evidence indicates that a satisfactory validity was attained, and that the results reflect the actual circumstances.

B. Method (DO)

The direct observation was intended to give an idea of the referee's duties, and the extent to which they are carried out. The results reached by other authors (e.g. Cronbach 1966, Jones 1971 and Brandt 1972) prove that the method is realistic. The observations were made with the help of two independent observers. The author was always one, while the other was chosen at the place of the match. The demands made on the observers are described on pp. 52–53.

1. Subjects

The subjects were five first division referees, who were followed in three matches each. Such factors as the importance of the match, the weather, number of spectators etc. were taken into consideration. Three international matches were observed. This yielded material for comparison with the national first and second division matches. The referee's instruction to his linesmen were recorded on tape before each match. The aim was to investigate the extent to which this may affect the course of the match.

2. Observation Plan and Procedure

A scheme of categories was used as an aid to the observation. The categories correspond to the offences committed during the game. Each offence was listed in numerical order on the plan. The plan was constructed in such a way that each half was divided into two parts. This allows of comparison between incidents at different stages of the match. The observers also assessed the referee's distance from the incident at the moment when he blew the whistle. There were three possible distances. In addition, the observers made note of incidents when the referee did not blow his whistle although he should have done so. Apart from the latter incidents, all the wrong—according to the observers—decisions are listed on a special pad. The notes include data on type of offence, numbering, players involved, and suggested measures. Immediately after the match the parties involved were interviewed concerning their version of the incident.

In order to get an idea of the most common free kick offences, all the incidents which resulted in free kicks were noted in six matches.

3. Reliability

The reliability was examined by means of a comparison of the assessments of the two observers. These are invariably given in the tables. The difference between the observers is very slight, and the method of measurement can therefore be regarded as reliable.

C. Results

1. Results (CIT)

The results show that the categories of second rank tend to reflect the demands made on the performance of the referee's job. The following categories were created:

- to cope with specific patterns of behaviour and demands in the referee's situation
- to make certain decisions together with the linesman
- to punish correctly by means of warning or sending off
- to make the right decisions in different situations
- to cope with social relations
- to make a decision the rightness of which depends primarily on the referee's watchfulness and/or mobility

– to be cognizant of, and able to interpret, current rules and instructions
– to be able to explain a decision correctly
– to accept certain playing tactics
– other.

The categories are listed in order of the number of incidents they gathered.

About 80 % of all incidents (457 in all) fell into the first four categories, and half into the first two. Fifty-seven per cent of the reported incidents are negative.

2. Results (DO)

The results reveal the need for a method of mediating instructions to the linesmen. Nor is there agreement on the meaning of certain expressions.

During the match most of the decisions consist of throw ins or free kicks. The former are classified together with goal kicks and corners as routine decisions, which seldom create problems. The investigation therefore concentrated on the category "Other decisions". The free kick offences dominate "other decisions", and were therefore examined in greater detail. The major causes of free kicks are tripping—variously effected—and pushing. The trippings consist primarily of missed flying tackles and hookings. Controversial decisions, i.e. those in which the observers considered that the referees made a wrong decision, or where the referee did not blow his whistle although he should have done so, are chiefly concerned with penalty kicks and warning situations. The controversial decisions evidently increase with distance from the incident. Very few wrong decisions seem to be reached within the so-called ideal distance, namely 0–10 m away. The matches were also divided into four observation periods. The results show that there is no great difference in the number of offences in the category "Other decisions" during the various periods of the match. The disputed situations observed here were, as previously stated, followed up with interviews. The incidents were later classified according to the same principles as were used by CIT. The comparison of the results from the two methods can only be applied to main category 1, "Special qualifications for the job of referee". The comparison shows for CIT that the first three categories of second rank collect 81 % of all incidents, and for DO 87 %. Since the two methods lead to approximately the same result, the validity is underlined still further.

Part III

Analysis of the Training of Referees for Elite Football

The referees' qualifications and potential to satisfy all the demands made on their performance were discussed in the third section of the investigation.

A. Method

Questionnaire and analysis of a first division referee course. In addition, a test film (video tape) about the interpretation of different situations was used. Interviews with the course participants were also held.

1. Subjects

The questionnaire was answered by the referees in charge of first and second division matches in the 1975 season. The referee course was held in spring 1976 and the participants were those chosen to referee first division matches in 1976. The test film was judged by the following groups: top referees, crack players, referees and players of lower class.

2. Investigation Strategy

The analysis was carried out according to a model in which intended and observed factors were compared. The factors concern qualifications, training and result of training. The subject matter of the observed course was then compared with the duties and related demands which emerged in the investigation. This illustrates the relevance of the present content of the course in relation to the needs.

B. Results

1. Observed Qualifications

The investigation of the qualifications indicated that the method used to grade the referees' achievements was open to improvement. Under the present system, the same observer varies his assessment from one match to another. Different observers also use completely different expressions of the same achievement, but the final grade is still the same.

The majority of the referees (71 %) had formerly played both football and another team game. Twenty-one per cent had played first or second division football. Judging by the grades, there is no great difference between referees who had played first or second division football and the others. The referees' experience was considerable. On average, they had refereed for 14 years. Seventy-six per cent of the referees referee, or had refereed, some other team game. About half of them had not undergone any athletic training other than referee courses.

With regard to formal education, 25 % of the top referees had an education equivalent to at least upper secondary school.

Thirty-eight per cent had only attended compulsory school.

Contacts with the game of football after active participation, or a playing career interrupted by e.g. injury, together with interest in the game and a successful career as a referee were the primary motivations. The positive experiences in connection with the referee's job are, first and foremost, the contact with people, while the negative side is dominated by irresponsible criticism from the mass media and management. For 33 % of the referees the income from the job was of significance for their livelihood.

Practice, refereeing matches and travel claim 20 hours per week during the seven months of the season.

2. Observed Training

a. Literature

There are no special textbooks for referees. The rule book is the only literature available. An analysis of the rules indicates that only a few major changes were made between 1972 and 1976.

b. The Composition of the Training

The training consists of a three day course held before the start of the season. Half the time is devoted to theoretical examination of the rule and running tests. By and large, this course is the referees' only opportunity to practice their skill.

c. Content

The content is based on the experience of DK (the referees' committee), together with opinions culled from the observers' records. The factors included in the theoretical scrutiny of the rules cover co-operation between referee and linesmen, penalising of unfair play, and assessment of off sides.

d. Method

Lectures clearly predominate. A sporadic use of projectors and rule board are the only teaching aids used.

e. Follow-up

It proved that 47 % of the first and second division referees had never felt that the teaching staff communicated with them. Only 12 % of the referees never got in touch with the teaching staff to discuss problems which had arisen. The existence of a need among the referees to discuss assessment problems is indicated by the fact that 79 % often, or very often, do so with colleagues.

3. Observed Results

The results are based on the referees' assessments of various free kick offences (test films) and their views of the effect of the course.

In the event, the DK hardly reached the desired consistency of interpretation of the rules. The difference is greater between different classes of referee than between top referees and crack players. The majorities in the respective groups were used as an assessment base. The variation is primarily concerned with two alternatives. The divergence from the official interpretation is greatest for referees of lower class and second division players, and somewhat less for first division players and top referees. For certain situations the groups diverge along the same lines.

Concerning their training the referees are of the opinion that:

- it should be increased by another course
- training for linesmen should be introduced
- filmed match situations should be used as bases for discussion
- perfect refereeing should be shown on film
- the referee should be enabled to see himself at work

The referees' own experiences were obviously not considered in the planning of courses. No mention was made of the role of athletics in general, although some 50 % of the referees had not taken part in any form of training in sport apart from the referee courses. No attempt was made to increase the referees' motivation. The selection of first class referees is defective because the observers' grading cannot be regarded as reliable. No measures were suggested to reduce the time which the referees devote to football. In future the corps of first division referees will diminish because

each referee will answer for more matches. This will involve longer travelling time.

Current teaching methods do not make use of the referees' experience on the field. Their theoretical background is also ignored.

All the referees reached the standards for the running tests. The experience gained by the author in racing the referees, and from comparisons with an exercise group suggest that the standards are too low.

C. Comparison of Intended and Observed Qualifications

The comparison shows that:

- the observers' grading is far from satisfactory as an instrument of selection
- the referees' experience of playing first class football is not particularly great
- the experience of refereeing is extremely wide
- no attention is paid to the long periods which the referees devote to football without significant recompense
- motivation is more or less ignored
- about half the referees lack experience of athletics in general.

D. Comparison Between Intended and Observed Training

The composition of the course is dominated in principle by theoretical scrutiny of the rules and by running tests. The theoretical examination takes the form of lectures. One-way communication dominates totally. The formal education of most referees is such that they are hardly accustomed to absorbing theoretical information over a long period. The participants were passive for the most part but active when working in groups; little time was devoted to this aspect, however. Furthermore, group work was the last subject of the day. The running tests which take up so much time are not educational but a check on the referees' capacity. No instruction is given on the theory of training or the like.

E. Comparison of the Content of the Observed Course with the Needs Illustrated by the Results of the Investigation

The course deals only sporadically with questions relating to the main category "*Personal qualifications*", although "Ability to cope with certain specific patterns of behaviour and demands in the referee situation" collect-

ed the majority of critical incidents. This includes such essential issues as lack of consistency and courage. The course does not penetrate the problem of why deficiencies exist and how they can be remedied.

"*Special qualifications for the job of referee*" covers the duties and demands which emerged from categories 2–4 and 6–10 (pp. 36–39). A comparison of these demands with the content of the course shows that:

- no attempt is made to solve the most important problem, namely the referee's difficulty in perceiving the linesman in time
- the linesman's powers are increased at the same time as the referee's authority is safe-guarded
- no discussion is held to solve the problem of distinguishing the gravity of different offences
- concerning the imposition of punishment by warning or sending off, the DK deals with the most important demands associated with the suppression of unfair play
- there is no discussion of the difficulties of differentiating protests directed against the referee personally from those which are a spontaneous expression of a player's failure
- TK (the competition committee) imposes sanctions on the referees who refrain from punishing provocations directed against the referee
- in accordance with the results of the investigation DK considers the problem of waiting upon events to be important. Yet there is no clear demarcation of when and how one should wait
- no mention is made of the referee's difficulty in coming sufficiently close to the incidents
- DK emphasized the importance of a detailed briefing of the linesmen.

The third main category of the investigation, *social qualifications*, with the subsidiary class "the capacity to cope with social relations" contains essential demands on the performance of the referees' duties. These problems are only superficially treated in the course. No time is devoted to the referee's behaviour and attitude to the players. The only aspect discussed is the ban on tolerance of protests against decisions, or of attacks on the referee. Two suggestions which emerged in the investigation to increase the contact between interested parties and referees were rejected by the committee as wishful thinking. The DK would increase the understanding of the referees by inducing them to train with a football team. This may be regarded as justified, since the investigation indicated that only 29 % of the referees at present do so.

F. Comparison of Expected with Observed Results

The observed results show that the aims of the course have not yet been realised. Concerning the interpretation of the various free kick offences, the differences proved to be excessive, both among the first class referees and between different groups. For certain situations all groups have the same divergent opinion. The referees consider that they face difficulties in clearly discerning right and wrong in different situations. Moreover there are indications that the referees lack contact with the players.

Part IV

Summary of the Referee's Duties and Proposals to Improve His Situation

A. Proposal Concerning External Qualifications

1. Criticism from Outsiders

The referees regard irresponsible criticism from the mass media and management as a highly negative element. The Football Association can counteract this by arranging courses in rule interpretation for journalists. A "rule column" in our major daily newspapers can disseminate information to management, players, general public, and journalists. Before every match the loudspeaker can describe a specific rule and its interpretation. The loudspeaker could also mediate decisions to the spectators. After a match the referee should invite management, players, referee observers, and journalists to a discussion of the decisions made. These measures should also lead to an increased understanding of the difficulties inherent in the referee's job.

2. The Observers' Assessment of the Referees' Achievements

A fairer judgement is obtained if at least two observers assess the achievements of the same referee. A change in the grading procedure (introduction of fixed alternatives), together with the provision of certain data on sources of error in judging individuals, should facilitate the observers' work. Furthermore, the observers should be given a different training, which can suitably coincide with the course for first class referees.

B. Proposals Concerning Rules and Regulations

1. Rule Changes

One proposed change would reduce the referee's risk of making wrong decisions, e.g. by changes in the rules. One suggestion based on the results which have emerged is that an indirect free kick be replaced by a direct free kick.

2. Division of Labour

The demands made on each referee can be reduced by dividing the duties among several officials. One possible solution is a variation between extremes, such a two referee system with linesmen and referees, and a one referee system with two linesmen who have wider powers. The results of the investigation indicate that a clear majority of the referees prefer the second alternative. It is not clear how far the referees would go with regard to the linesmen's powers.

Nevertheless the referees themselves wish to make the decisions on incidents inside the penalty area. The distribution of labour should be based on the referee's possibility of attaining the so-called ideal distance (0–10 m) from the incident.

3. Technical Aids

The introduction of technical aids was suggested as a means of improving the referee's possibilities of perceiving the linesman in time. Some form of radio communication between the officials, e.g. walkie-talkie or buzzer, is feasible. The cost of such a device is not excessive. The introduction of some form of televisual supervision of the field would be extremely expensive, and can only be considered for the major grounds.

C. Proposal Concerning Individual Qualifications

One way of improving the referee's situation is to increase his skill by more training. This is best provided by more efficient instruction, in which up-to-date data are instilled with suitable methods.

1. Physical Training

Information should be provided on modern training methods which are also put into practice. The present running tests can be arranged referees' home

towns. Possibly an endurance test lasting at least 25 minutes will be introduced.

2. Other Individual Characteristics

The referees display serious defects with regard to courage and consistency. They are aware of their shortcomings. They desire training in psychology and hope thereby to learn both how people react in different situations and how they can remedy their defects by concentrating on correct behaviour (mental training). None of this is included in the present course. The referees' views should be taken into consideration when planning future courses.

3. The Referee's Function in General

The referees should receive increased information on the sports movement in general. They should be given an understanding of the situation of management and coaches in order to fix their own role into the whole. When recruiting beginners attention should be paid to certain factors of use to a crack referee, e.g. experience of first class football. The idea that crack players should become referees instead of "unwinding" as playing coaches in minor clubs should be propagated.

4. The Referee's Instructions to the Linesmen

One good method is to carry out the briefing as a dialogue in which the opinions of all are articulated. Both referee and linesmen should admit to their special difficulties in any situation. This would facilitate the planning of detailed co-operation in the particular situation. It is an advantage if the referee has access to some form of illustration or notes as the briefing.

5. Follow-up

A thorough follow-up of the referee's achievements is essential. The opportunities for communication between those responsible for courses and the referees are open to improvement. The referees' committee should acquire both a personal opinion and a substantial pictorial material about the situations which are to be discussed. The incidents are best shown on video tape.

6. Planning of the Instruction

If the instruction is to yield a satisfactory result in terms of the referees' competence, then it is necessary to analyse their qualifications and the aims, content, and method of instruction.

a. Qualifications

The authorities must be cognizant of the referees' qualifications, in terms of their motives in attending the course and their experience as players and as referees.

b. Aims

The chief aim must be that the referees learn facts which are relevant to the performance of their duties. Furthermore, it is advisable to discover each referee's personal goal, since these affect the participants' involvement in the course. The goals should be realistic to the extent that the referees can satisfy their needs. The final aims should be defined in concrete terms so that the participants know what they must achieve.

c. Content

The instructors must be critical and always select material which is essential for the attainment of the aims. The instruction must be considered meaningful if the learning is to give results.

d. Method

The instruction should be centered on the students. Consideration should be given to the usual phases when the course is planned, namely motivation, demonstration, activity, feed-back, and finishing touches. It should be pointed out that audiovisual aids may be used to articulate and exemplify in the demonstration phase.

The activity phase must satisfy the participants' need for action, which is not the case in the present course. The feed-back phase will yield tips on suitable measures for future courses.

e. Structure Analysis

In the final stage the structure of the course is considered. At this point attention is paid to economic and temporal aspects.

The General Applicability and Limitations of the Results

A. General Applicability

1. Posts in General

The results should be open to general application in similar functions in the society. This is true, first and foremost, of posts where the holder has to deal with people, and where instant decisions must be made, at the same time as the individual is exposed to physical and mental stress.

2. Other Team Games

The results should, despite certain differences in the performance of the job, be open to application in other team games. Suggestions which should be susceptible to transfer are, e.g., means of avoiding irresponsible criticism (p. 143), and improvement of the instruction (pp. 148–150).

B. Limitations

1. Strategy of Investigation

Some delimitation may consist in the absence of any mention of the psychological decision mechanism. The prime aim of the investigation, however, was to clarify the official's duties and the standards for their performance, together with the referees' qualifications for fulfilling these demands. The result proved to be a précis of the critical situations. A task for future research could then be to use the present results to discuss the referee's problems, starting from a theory on decision-making.

2. Reservations

The investigation was limited to referee problems in one team game, and only at the first class level. This is perhaps a narrow viewpoint but also a way to curtail the magnitude of the task for practical and financial reasons.

3. Sources of Error

Although steps were taken to counteract most sources of error, not all risks could be evaded. For CIT the reliability was checked by reclassification.

This could have been carried out by several people but on grounds of time and expense only one was used.

With regard to the checking of the result of crack referee training, various offences on a TV film were assessed. For financial reasons the subjects were only partly chosen at random. But the author did not influence the selection, and a certain "randomness" may therefore be considered present.

Bilagor

Bilaga II.1. *Frågeformulär Critical incident technique*

''DOMAREN SKÄLLS UT – BÅDE UNDER OCH EFTER MATCHEN''.
''DOMARENS TABBE ATT UNDERKÄNNA MÅLET''.
''DOMAREN SLUTAR I PROTEST''.

Du känner säkert igen de här situationerna, som beskrivs i de ovannämnda tidningscitaten.

Jag som skickar ut denna enkät, heter Leif Isberg och är mycket intresserad av domarproblematiken. Förutom att jag nu studerar vid Pedagogiska Institutionen vid Uppsala universitet, är jag tidigare gymnastikdirektör och aktiv div II-spelare i såväl fotboll, bandy som ishockey.

Den här enkäten ingår som en del i en större undersökning rörande domarproblematiken. Bland de övriga metoder som ingår i undersökningen kan nämnas direktobservationer, TV-inspelningar och intervjuer.

Jag vänder mig nu till dig för att jag tror att du kan hjälpa till att skapa drägligare förhållanden för domaren. Som du kanske förstår är Svenska Fotbollförbundets domarkommitté intresserad av undersökningen och den ser gärna att du bidrager genom att besvara det utsända formuläret.

Samtidigt vill jag meddela att du är slumpmässigt uttagen till att deltaga i denna undersökning och att du därför inte kan ersättas med någon annan.

De uppgifter som du lämnar behandlas konfidentiellt, endast en statistisk bearbetning av data kommer att ske.

På nästa sida skall jag förklara för dig hur det går till att besvara formuläret.

INSTRUKTION

Jag vill att du skall beskriva händelser, som du upplevt (inte sådana som du hört eller läst) under fotbollssäsongen 1975 där du tyckte att domaren gjorde något *bra* eller *dåligt*. Vad som är bra eller dåligt domarskap, det kan du säkert bedöma själv med den erfarenhet du har av fotboll. Naturligtvis är jag tacksam för minsta bidrag, men ju fler desto bättre. Kom bara ihåg att endast beskriva en händelse på varje formulär. På *vitt formulär* beskriver du händelser där domaren gjorde något bra, och på *gult formulär* där han gjorde något dåligt.

Bry dig inte om formuleringar och stavning, men skriv tydligt.

Svårare än så här är det inte, skriv alltså

a) en händelse på varje formulär
b) på vitt formulär för bra domarskap
c) på gult formulär för dåligt domarskap
d) om en upplevd händelse säsongen 1975.

Uppgifterna längst ner på sidan gäller dig själv och hur länge du sysslat med aktivt fotbollsspel och -dömning. Det räcker om du fyller i dessa uppgifter på ett av de formulär som du skickar in.

Till sist glöm inte att skriva namn, adress och telefonnummer och tid när du är lättast att få kontakt med på telefon.

Nu återstår för dig att stoppa formulären i bifogade svarskuvert och stoppa det i brevlådan. Jag hoppas att du kan skicka det så jag får det före den 15 november.

Tackar på förhand för ditt bidrag

Hasse Carlsson
Svenska Fotbollförbundet
Solna

Leif Isberg
Pedagogiska Institutionen
Uppsala universitet
Svarsadress: Leif Isberg
Svartmangatan 16
752 21 *Uppsala*

Formulär

Bra domarskap

Här nedan beskriver du en händelse, som du *upplevt* under säsongen 1975 och som du tycker är ett exempel på *bra domarskap*. (Bry dig inte om formuleringar och stavning – men skriv tydligt).
Det hela gick till så här .....

och slutade så här .....

Du tycker att händelsen är ett exempel på *bra domarskap* därför att .....

Händelsen inträffade i en div ..... match.

Hur många år har du spelat fotboll? ..... år.
Hur många år har du varit elitdomare i fotboll? ..... år.
Hur många år har du varit förbundsdomare i fotboll? ..... år.
Hur många år har du varit distriktsdomare i fotboll? ..... år.
Det kan hända att dina uppgifter behöver kompletteras, därför ber jag dig att skriva ut namn, adress och telefonnummer och gärna tid när du är lättast anträffbar på telefon.
Namn ..... Bostadsadress .....
Postnummer ..... Ortsadress .....
Telefon ..../..... Tid när du lättast är anträffbar på telefon .....

OBS! räcker inte utrymmet till skriv på baksidan.

Formulär

Dåligt domarskap

Här nedan beskriver du en händelse, som du *upplevt* under säsongen 1975 och som du tycker är ett exempel på *dåligt domarskap*. (Bry dig inte om formuleringar och stavning – men skriv tydligt).
Det hela gick till så här .....

och slutade så här .....

Du tycker att händelsen är ett exempel på *dåligt domarskap* därför att ..

Händelsen inträffade i en div ..... match.

Hur många år har du spelat fotboll? ..... år.
Hur många år har du varit elitdomare i fotboll? ..... år.
Hur många år har du varit förbundsdomare i fotboll? ..... år.
Hur många år har du varit distriktsdomare i fotboll? ..... år.
Det kan hända att dina uppgifter behöver kompletteras, därför ber jag dig att skriva ut namn, adress och telefonnummer och gärna tid när du är lättast anträffbar på telefon.
Namn ..... Bostadsadress .....
Postnummer ..... Ortsadress .....
Telefon ..../..... Tid när du lättast är anträffbar på telefon .....

OBS! räcker inte utrymmet till skriv på baksidan.

Bilaga II.2. *Bedömning av viktighetsgrad hos bildade kategorier av andra ordningen.*

Instruktion.

För att få en uppfattning om hur viktiga de nedanstående kategorierna är för domarnas arbete, ber jag dig att för varje beskriven kategori i svarsrutan skriva någon av siffrorna 0–3. Siffrorna betyder:
0.....kategorin är oviktig för domarens arbete.
1.....kategorin är av en viss vikt för domarens arbete.
2.....kategorin är viktig för domarens arbete.
3.....kategorin är mycket viktig för domarens arbete.

☐ Att kunna klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen (t ex att vara konsekvent, att våga döma straffspark till bortalaget trots att det återstår 1 minut av matchen och ställningen är 0–0).

☐ Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt (t ex att beivra våldsamt spel redan från början, att varna när någon kastar bort bollen vid inkast).

☐ Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman (t ex att kunna upptäcka linjeman i tid, att gemensamt kunna avgöra om förseelsen skedde innanför straffområdet).

☐ Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer (t ex att kunna uppfatta vad som händer vid obstruktion).

☐ Att kunna klara sociala relationer (t ex att inte inta en ''överlägsen'' attityd mot spelarna).

☐ Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet (t ex att inte bara titta där bollen befinner sig).

☐ Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar (t ex att veta när det är indirekt frispark).

☐ Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt (t ex att kunna förklara sitt domslut kort och koncist).

☐ Att acceptera vissa taktiska spelidéer (t ex närmarkering).

Bilaga II.3. *Antalet positiva och negativa händelser inom varje kategori av andra ordningen.*

Tabell II.3.1. Antalet kritiska händelser inom respektive kategori av andra ordningen. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa. Siffrorna framför kategorierna anger huvudkategori och rangordning med avseende på antal händelser.

Kategori		Antal händelser Positiva	Negativa
II.	1. Att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	57	74
I.	2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman.	42	79
	3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	21	35
	4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	28	27
III.	5. Att kunna klara sociala relationer.	20	20
I.	6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	11	10
	7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	4	12
	8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	11	4
	9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	1	–
	10. Övrigt.	1	–
	TOTALT	196	261

Kategorierna 1 och 2 har tillsammans samlat 51 procent av de positiva och 59 procent av de negativa händelserna.

Bilaga II.4. *Procentuell fördelning inom de olika kategorierna uppdelad på de olika svarsgrupperna.*

Tabell II.4.1. Fördelningen av antalet kritiska händelser och den procentuella fördelningen inom olika kategorier uppdelat på de olika svarsgrupperna. D=domare, U=utbildning, S=spelare, lagledare, J=journalister. Endast hela procenttal anges, varför det totala värdet kan avvika något från 100 procent.

Kategori		D	Procent	U	Procent	S	Procent	J	Procent
II.	1. Att klara vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	43	28	50	32	28	24	10	33
I.	2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman.	50	32	28	18	33	28	10	33
	3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	18	12	17	11	18	15	3	10
	4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	19	12	21	14	14	12	1	3
III.	5. Att kunna klara sociala relationer.	10	6	13	8	15	13	2	7
I.	6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	7	5	9	6	4	3	1	3
	7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	4	3	11	7	1	1	–	–
	8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	2	1	6	4	5	4	2	7
	9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	–	–	–	–	–	–	1	3
	10. Övrigt.	1	1	–	–	–	–	–	–
	TOTALT	154	100	155	100	118	100	30	99

Domarnas händelser hamnar till 60 procent i två kategorier. I samma kategorier hamnar utbildningsgruppens händelser till 50 procent och motsvarande för spelarna blir 52 och för journalisterna 66 procent.

Bilaga II.5. *Procentuell fördelning av respektive grupps positiva och negativa händelser för varje kategori.*

Tabell II.5.1. Den procentuella fördelningen av positiva och negativa kritiska händelser för respektive grupp och för varje kategori. Siffrorna framför respektive kategori anger huvudkategori och rangordning med avseende på antal händelser. Totalt kan avvikelse från 100 procent förekomma då endast hela tal anges.

Kategori		Domare procent		Utbildning procent		Spelare procent		Journalister procent	
		+	–	+	–	+	–	+	–
II.	1. Att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.	26	30	36	30	17	27	50	22
I.	2. Att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjeman.	26	40	15	20	28	28	8	5
	3. Att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.	11	12	9	13	17	15	–	16
	4. Att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.	19	5	15	13	5	15	8	–
III.	5. Att kunna klara sociala relationer.	5	8	10	7	19	10	17	–
I.	6. Att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.	6	3	7	4	3	4	–	6
	7. Att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.	4	1	2	11	–	1	–	–
	8. Att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.	2	–	6	2	11	1	8	6
	9. Att acceptera vissa taktiska spelidéer.	–	–	–	–	–	–	8	–
	10. Övrigt.	1	–	–	–	–	–	–	–
	TOTALT	100	99	100	100	100	101	99	101

Den procentuella fördelningen visar att kategorierna 1 och 2 har tillsammans samlat 52 procent av domarnas, 51 procent av utbildningsgruppens, 45 procent av spelarnas och 58 procent av journalisternas positiva händelser. För de negativa händelserna blir motsvarande siffror 70, 50, 55, och 73 procent. De två kategorierna dominerar såväl de positiva som negativa händelserna för grupperna domare, utbildning och journalister. Spelarna poängterar kategori 5 före kategori 1, när det gäller positiva händelser.

Bilaga II.6. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen.*

Tabell II.6.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta vissa avgöranden tillsammans med linjemannen. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser Positiva	Negativa	Totalt
1. Att på ett korrekt (felaktigt) sätt utnyttja linjemannens hjälp när det gäller att avgöra om bollen passerat mållinjen mellan stolparna.	8	17	25
2. Att döma offside på en offsidestående spelare som inte inverkar på spelet.	11	6	17
2. Att ändra ett fattat beslut p g a att linjemannen upptäckts för sent eller p g a att linjemannen ingripit.	6	11	17
4. Att kunna avgöra om förseelsen skedde innanför eller utanför straffområdet.	2	13	15
5. Att kunna avgöra förseelser där försvarande lag felat innanför straffområdet och där linjemannen enligt instruktion ej får vinka.	2	9	11
6. Att ingripa om linjemannen ej följer sina instruktioner.	2	5	7
6. Att utnyttja linjemannens hjälp när det gäller att avgöra en situation, där linjemannen varit bra placerad.	2	5	7
8. Att fatta ett beslut grundat på linjemannens redogörelse, när domaren ej själv sett förseelsen.	4	2	6
8. Att döma offside på en spelare som ej är i offsideposition när bollen spelas till honom. Att inte döma offside på en spelare som är i offsideposition när bollen spelas till honom.	1	5	6
10. Att såväl domare som linjeman *inte* upptäcker en tydlig förseelse.	–	5	5
11. Att domaren och linjemannen stöder varandra vid en protest efter matchens slut.	1	1	2
12. Att tillåta linjemannen vinka för andra förseelser än offside, inspark, hörna och inkast.	1	–	1
12. Att *inte* blåsa offside då motståndarlaget redan startat ett anfall.	1	–	1
12. Att döma offside på en spelare som inverkat på spelet genom att skrika i offsideposition.	1	–	1
TOTALT	42	79	121

När det gäller att kunna fatta vissa beslut tillsammans med linjemannen har 24 olika beteenden legat till grund för kategorin. Det beteende som samlat flest händelser är att avgöra om det var mål eller inte mål. Den negativa sidan dominerar klart.

Beteendet ”att ändra ett fattat beslut p g a att linjemannen upptäckts för

sent eller p g a att linjemannen ingripit", har samlat 17 händelser. Även här föreligger det en klar negativ övervikt.

Om alla beteenden, som berör offside, slås tillsammans i en grupp omfattar den 25 händelser med en liten positiv övervikt. Dominerar gör "att döma offside på en offsidestående spelare, som inte inverkar på spelet".

I fråga om "att kunna avgöra förseelser som sker inom eller i närheten av straffområdet", föreligger en klar negativ händelsedominans.

Sammanfattningsvis visar resultaten var de stora problemen ligger i samarbetet mellan domare och linjeman.

Tabell II.6.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper, rörande de "största" beteendena inom kategori I.1. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
Beteenden	D	U	S	J	D	U	S	J
Att på ett korrekt (felaktigt) sätt utnyttja linjemannens hjälp, när det gäller att avgöra om bollen passerat mållinjen mellan målstolparna.	3	1	3	1	4	1	10	2
Att avgöra olika slags offsidesituationer (sammanslagning av fyra beteenden).	6	5	3	–	4	3	4	–
Att ändra ett fattat beslut p g a att linjemannen upptäckts för sent eller p g a att linjemannen ingripit.	3	1	2	–	7	3	–	1
Att kunna avgöra om förseelsen skedde innanför eller utanför straffområdet.	2	–	–	–	6	5	1	1
Att kunna avgöra förseelser där försvarande lag felat innanför straffområdet och där linjemannen enligt instruktion ej får vinka.	2	–	–	–	3	1	4	1
TOTALT	16	7	8	1	24	13	19	5

Det är spelarna som i första hand anser, att det brister i samspelet mellan domare och linjeman i fråga om att avgöra, om bollen passerat mållinjen mellan målstolparna. Även domarna bidrar till den negativa uppfattningen, medan däremot utbildningsgruppen bidrar i mindre omfattning.

Vad beträffar avgörande av offsidesituationer överväger den positiva sidan. Spelarna har dock en knapp negativ övervikt. Domarna har lämnat de flesta negativa händelserna när det gäller "att kunna avgöra om en spelare som är i offsideposition inverkar på spelet".

Den negativa sidan domineras av domarna inom kategorin "att ändra ett fattat beslut p g a att linjemannen upptäckts för sent eller att linjemannen ingripit".

Då det gäller "att avgöra om förseelsen skedde innanför eller utanför

straffområdet'', överväger på den negativa sidan domarna och utbildningsansvariga.

När det till slut rör förseelser där ''försvarande lag felat innanför straffområdet och där linjemannen enligt instruktion ej får vinka'', är det spelarna och domarna som främst bidragit till den negativa sidan.

För att ytterligare belysa beteendena skall en händelse för varje beteende i tabell II.6.2 återges.

Följande negativa händelse angående om bollen passerat mållinjen mellan målstolparna berättas av en spelare. ''En försvarare står inne i målet och nickar ut bollen. Domaren är bättre placerad än linjemannen. Domaren vinkar, att vi skall spela vidare. Linjemannen vinkar för mål. Domaren upptäcker senare linjemannen, och kontaktar denne. Domaren ändrar till mål''.

En negativ händelse rörande att avgöra en offsidesituation berättad av en domare. ''En spelare på högerkanten befinner sig i offsideposition. Spelet sker på vänsterkanten. En passning kommer till en icke offsidestående spelare på mitten av plan. Spelaren gör mål. Linjemannen vinkar dock offside på spelaren ute på högerkanten. Trots att domaren har bra blick över spelet dömer han offside''.

Följande negativa händelse belyser beteendet ''att ändra ett fattat domslut p g a att linjemannen upptäckts för sent eller p g a att linjemannen ingripit''. En domare berättar. ''En duell medför att forwarden faller. Samtidigt rullar bollen över mållinjen. Domaren dömer straffspark. Linjemannen vinkar för hörna. Efter kontakt med linjemannen ändrar domaren till hörna''.

En domare berättar följande negativa händelse i fråga om ''att avgöra om förseelsen skedde innanför eller utanför straffområdet''. ''En förseelse sker intill straffområdeslinjen, domaren dömer straffspark. Senare upptäcker han linjemannen som vinkar och skriker: ''Det var utanför''. Domaren ändrar till frispark''.

Slutligen ska en händelse berättad av en spelare belysa beteendet ''att avgöra förseelser, där försvarande lag felat innanför straffområdet och där linjeman enligt instruktion ej får vinka''. ''Målvakten springer ner en forward. Domaren vinkar avvärjande. Linjemannen vinkar ej, men säger efteråt, att han sett situationen. Domaren borde ha kontaktat linjemannen, innan han avgjorde''.

Bilaga II.7. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt.*

Tabell II.7.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att tillämpa varnings- och utvisningsstraffen på ett korrekt sätt. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser		
	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att beivra våldsamt spel.	6	6	12
2. Att beivra olämpligt uppträdande.	2	9	11
2. Att beivra sabotage mot spelet.	8	3	11
2. Att beivra olämpligt uppträdande men ej våldsamt spel. Att inte beivra olämpligt uppträdande men våldsamt spel.	–	6	6
4. Att kunna skilja på olika förseelsers art när det gäller varnings- och utvisningssituationer.	2	4	6
6. Att kunna urskilja protester, som är riktade mot domarens person.	3	1	4
6. Att *inte* kunna hålla reda på utdelade varningar och inte omedelbart meddela om utvisningen anses som ''grov eller lindrig''.	–	4	4
8. Att ändra ett beslut om ''grov'' till ''lindrig'' utvisning eller vice versa.	–	2	2
TOTALT	21	35	56

Det ''största'' beteendet inom kategorin I.2 utgörs av, ''att beivra våldsamt spel''. Fördelningen är jämn mellan positiva och negativa händelser.

''Att beivra sabotage mot spelet'' tycks till största delen utfalla till belåtenhet. Det motsatta förhållandet gäller när det rör olämpligt uppträdande. En klar negativ övervikt tyder på vissa brister hos domarna i detta avseende.

Resultaten tyder på att domarna ibland beivrar olämpligt uppträdande men ej våldsamt spel eller vice versa under samma match. Dessutom ges vissa antydningar om att domarna brister, när det gäller att hålla reda på antalet varningar som utdelats och att kunna skilja på arten hos olika förseelser.

Tabell II.7.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper när det gäller de ''största'' beteendena inom kategori I.2. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
	D	U	S	J	D	U	S	J
1. Att beivra våldsamt spel.	2	1	3	–	2	4	–	–
2. Att beivra olämpligt uppträdande.	–	1	1	–	4	3	1	1
2. Att beivra sabotage mot spelet.	6	2	–	–	–	2	1	–
4. Att beivra olämpligt uppträdande men ej våldsamt spel. Att inte beivra olämpligt uppträdande men våldsamt spel.	–	–	–	–	1	–	5	–
TOTALT	8	4	4	–	7	9	7	1

Beträffande ''att beivra våldsamt spel'' är det utbildningsgruppen, som svarar för det största negativa bidraget, medan domarna främst anser att sabotage beivras på ett korrekt sätt.

En intressant synpunkt är att domarna anser, att man inte beivrar olämpligt uppträdande på ett korrekt sätt.

Spelarna bidrar med fem och domarna med en av de negativa händelserna rörande ''att beivra olämpligt uppträdande men ej våldsamt spel eller vice versa'' under samma match. Tydligen upplever spelarna en viss inkonsekvens hos domarna vad beträffar dylika situationer.

Följande händelser belyser de olika beteendena.

En negativ händelse från utbildningsgruppen om våldsamt spel: ''Domaren varnar ej för en våldsam tackling i matchens början''.

Följande positiva händelse rörande ''att beivra sabotage mot spelet'' berättas av en ur utbildningsgruppen: ''Frispark. En spelare i muren går för tidigt två gånger med varning och utvisning som följd''.

En domare berättar följande negativa händelse i fråga om ''att beivra olämpligt uppträdande'': Domaren varnar ej en spelare som smädar linjeman''.

När det gäller olika bedömning av olämpligt uppträdande och våldsamt spel under samma match bidrar en spelare med följande negativa händelse. ''Domaren visar ut en spelare för en ojusthet men gör inget åt de spelare som attackerar honom med knuffar under varningsproceduren''.

Bilaga II.8. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer.*

Tabell II.8.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna fatta korrekta avgöranden i olika situationer. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser		
	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att kunna korrekt bedöma när man ska ge fördel respektive blåsa för fri- eller straffspark och eventuellt utdela varning i efterhand.	23	7	30
2. Att kunna avgöra om det var straffspark eller inte.	5	12	17
3. Att *inte* kunna bedöma en obstruktionssituation på ett korrekt sätt.	–	4	4
4. Att fatta beslut innan man är säker på vad som skett.	–	2	2
5. Att *inte* kunna avgöra om det var mål eller inte mål.	–	1	1
5. Att *inte* kunna avgöra vad som skett i en luftduell.	–	1	1
TOTALT	28	27	55

Tre beteenden inom kategori I.3 är särskilt intressanta. När det gäller ''att kunna bedöma en obstruktionssituation på ett korrekt sätt'' har det endast rapporterats fyra händelser men alla är negativa.

En negativ dominans när det gäller rapporterade händelser är det också inom beteendet'' att avgöra, om det var straffspark eller inte''.

Motsatsen föreligger för kategorins ''största'' beteende, ''att korrekt bedöma när man ska lämna fördel respektive döma fri- eller straffspark''.

Tabell II.8.2 visar vilka olika grupper som lämnat händelser till dessa beteenden.

Tabell II.8.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper vad beträffar vissa beteenden inom kategori I.3. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
Beteenden	D	U	S	J	D	U	S	J
1. Att kunna korrekt bedöma där man skall ge fördel respektive blåsa för fri- eller straffspark och ev utdela varning i efterhand.	14	8	1	–	2	3	2	–
2. Att kunna avgöra om det var straffspark eller inte straffspark.	1	2	1	1	1	5	6	–
3. Att *inte* kunna bedöma en obstruktionssituation på ett korrekt sätt.	–	–	–	–	–	2	2	–
TOTALT	15	10	2	1	3	10	10	–

Det är spelare och utbildningsgruppen som anser att domaren har svårigheter i fråga om att korrekt avgöra när det är straffspark eller inte och att avgöra en obstruktionssituation korrekt.

När det gäller avvaktningssituationer är det domarna och utbildningsgruppen som främst bidrar och då i första hand till den positiva sidan.

Följande händelser får belysa de olika beteendena.

En ur utbildningsgruppen berättar: ''En forward är helt fri, sparkas av en back, men kan fortsätta mot målet, han gör mål. Domaren dömer mål och varning till backen''.

Spelare berättar följande två negativa händelser: ''Målvakten drar omkull anfallsspelaren genom att hålla fast foten. Domaren är 15–20 meter i från händelsen och blåser ej straffspark''.

''En anfallsspelare slår bollen förbi en försvarare. Domaren uppfattar ej att anfallsspelaren stängs''.

Bilaga II.9. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet.*

Tabell II.9.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att fatta ett beslut vars riktighet i första hand är beroende av domarens uppmärksamhet och/eller rörlighet. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser		
	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att fatta ett domslut, som grundar sig på bra uppmärksamhet.	5	2	7
2. Att med hjälp av god rörlighet hos domaren kunna fatta ett korrekt domslut.	6	–	6
3. Att *inte* kunna fatta ett korrekt domslut p g a för dålig rörlighet hos domaren.	–	4	4
4. Att *inte* koncentrera sig på uppgiften såväl före som under matchen.	–	2	2
4. Att *inte* kunna uppfatta en situation där det skett mer än en förseelse.	–	2	2
TOTALT	11	10	21

Beteendena inom denna kategori grundas på få händelser. Det är dock intressant att se att man betonar såväl uppmärksamhet som rörlighet.

Tabell II.9.2 visar vilka grupper det är som betonar olika händelser inom denna kategori.

Tabell II.9.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper rörande de "största" beteendena inom kategori I.4. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
	D	U	S	J	D	U	S	J
1. Att fatta ett domslut, som grundar sig på bra uppmärksamhet.	1	4	–	–	–	1	1	–
2. Att med hjälp av god rörlighet hos domaren kunna fatta ett korrekt domslut.	4	1	1	–	–	–	–	–
3. Att *inte* kunna fatta ett korrekt domslut p g a för dålig rörlighet hos domaren.	–	–	–	–	1	2	1	–
TOTALT	5	5	1	–	1	3	2	–

Det är tydligt att domarna och utbildningsgruppen är de som i första hand betonar vikten av att domaren har såväl bra uppmärksamhet som god rörlighet.

Följande händelser får belysa de tre beteendena.

En domare betonar bra uppmärksamhet med följande händelse. ''Målvakten håller fast en forward. Trots att bollen befinner sig på annan plats ser domaren vad som händer och blåser straffspark''.

En negativ händelse berättad av en ur utbildningsgruppen får belysa rörlighetens betydelse. ''Domaren vågar ej blåsa för en solklar straffspark, då han p g a dålig placering, för långt från situationen, inte uppfattar vad som händer''.

En domare betonar det positiva med en god rörlighet med följande händelse. ''Domaren är rörlig och alltid i händelsernas centrum. Domaren kan därför korrekt bedöma en fällning''.

Bilaga II.10. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar.*

Tabell II.10.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att känna till och kunna tolka gällande regler och anvisningar. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

	Antal händelser		
Beteenden	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att kunna tillämpa elementära regler.	1	9	10
2. Att tillåta en spelare att komma in på planen vid ett felaktigt tillfälle.	1	1	2
2. Att undvika petitesser.	1	1	2
4. Att kunna avgöra när bollen är i spel.	1	–	1
4. Att efter en förseelse sätta igång spelet på ett felaktigt sätt.	–	1	1
TOTALT	4	12	16

Även beteendena inom denna kategori grundar sig på få händelser. Det beteende som samlat de flesta händelserna är ''att kunna tilllämpa elementära regler''. Det föreligger en klar negativ övervikt. Tabell II.10.2 visar vilka grupper det är som svarat för dessa händelser.

Tabell II.10.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper när det gäller det ''största'' beteendet inom kategori I.5. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
Beteende	D	U	S	J	D	U	S	J
Att kunna tillämpa elementära regler.	1	–	–	–	1	7	1	–

Resultatet visar att det är utbildningsgruppen som i första hand anser, att domarna brister när det gäller tillämpning av elementära regler.

Följande negativa händelse får belysa utbildningsgruppens ståndpunkt. "Domaren blåser frispark för lag A p g a en fällning. Den fällde spelaren rusar upp, sparkar en spelare i lag B. Domaren visar ut spelaren, men ändrar frisparken till lag B.

Bilaga II.11. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt.*

Tabell II.11.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna klargöra sitt beslut på ett korrekt sätt. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

	Antal händelser		
Beteenden	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att förklara sitt beslut kort och koncist och vid rätt tidpunkt.	5	3	8
2. Att vidhålla sin uppfattning men samtidigt medge, att den kanske inte är korrekt.	6	–	6
3. Att *inte* kunna motivera sitt beslut.	–	1	1
TOTALT	11	4	15

Samtliga beteenden inom denna kategori har samlat relativt få händelser. Intressant är dock den positiva övervikten i fråga om att förklara ett domslut och vad beträffar att medge att ens uppfattning kanske inte är korrekt.

Tabell II.11.2 visar vilka grupper som främst bidragit med händelser till denna kategori.

Tabell II.11.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper för beteenden inom kategori I.6. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
Beteenden	D	U	S	J	D	U	S	J
1. Att förklara sitt beslut kort och koncist och vid rätt tidpunkt.	1	2	1	1	–	2	1	–
2. Att vidhålla sin uppfattning men samtidigt medge att den kanske inte är korrekt.	1	2	3	–	–	–	–	–
3. Att *inte* kunna motivera sitt beslut.	–	–	–	–	–	–	–	1
TOTALT	2	4	4	1	–	2	1	1

Utbildningsgruppen visar tydligen intresse för hur domaren förklarar sina domslut.

Utbildnings- och spelargruppen ser det positivt, att domaren kan medge att hans uppfattning kanske är felaktig, men att han ''står'' för denna sin uppfattning.

Följande två positiva händelser från utbildningsgruppen och domarna får belysa beteendena. ''Domaren förklarar positivt, kort och klart vissa beslut. Det blir 23 aktörer i stället för att domaren blir isolerad''.

''Domaren dömer frispark för en ojusthet vid straffområdeslinjen. Protester från spelarna, men domaren håller fast vid sin uppfattning, men säger att han kanske har fel. Spelarna accepterar''.

Bilaga II.12. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att acceptera vissa taktiska spelidéer.*

Tabell II.12.1. Händelsens fördelning på beteende inom kategorin, att acceptera vissa taktiska spelidéer.

	Antal händelser		
Beteende	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att acceptera ''tät'' markering.	1	–	1

Händelsen har lämnats av en journalist.

Tabell II.12.2. Händelsens fördelning på beteende inom kategorin övrigt.

	Antal händelser		
Beteende	Positiva	Negativa	Totalt
1. Övrigt.	1	–	1

Den positiva händelsen har lämnats av en domare och behandlar vikten av att domaren håller en ordentlig genomgång med linjedomarna och att den sker ute på planen.

Bilaga II.13. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen.*

Tabell II.13.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att klara av vissa speciella beteenden och krav i domarsituationen. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

	Antal händelser		
Beteenden	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att vara konsekvent i sin bedömning.	32	37	69
2. Att våga fatta ett korrekt domslut i ett kritiskt läge.	14	2	16
3. Att våga fullfölja sina intentioner.	4	11	15
4. Att påverkas av spelare, lagledare, tränare eller publik i sitt beslutsfattande.	1	12	13
5. Att uppträda nonchalant.	4	7	11
6. Att våga erkänna ett misstag.	2	4	6
7. Att ha förutfattade meningar om lag och spelare.	–	1	1
TOTALT	57	74	131

Totalt omfattar kategorin 13 beteenden, sex positiva och sju negativa. Av de rapporterade händelserna är 56 procent negativa. Totalt svarar kategorin för 29 procent av alla rapporterade händelser. Beteendet ”att vara konsekvent i sin bedömning” dominerar såväl den positiva som negativa sidan.

Vidare anses det viktigt att domaren *vågar* fatta ett korrekt domslut i ett kritiskt läge. Den positiva dominansen bland händelserna är ett gott tecken.

Däremot visar domarna en viss *feghet* när det gäller ”att våga fullfölja sina intentioner”.

Man ser det som mycket negativt, att domaren påverkas av utomstående i sitt beslutsfattande.

Tydligen efterlyser man också, att domaren ska våga erkänna ett misstag.

I tabell II.13.2 visas vilka grupper det är som bidragit med händelser till de olika beteendena inom kategorin.

Tabell II.13.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper beträffande beteendena inom kategori II.1. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
Beteenden	D	U	S	J	D	U	S	J
1. Att vara konsekvent i sin bedömning.	9	16	3	4	8	11	15	3
2. Att våga fatta ett korrekt domslut i ett kritiskt läge.	5	5	2	2	1	1	–	–
3. Att våga fullfölja sina intentioner.	4	–	–	–	5	3	3	–
4. Att påverkas av spelare, lagledare, tränare eller publik i sitt beslutsfattande.	1	–	–	–	4	3	4	1
5. Att uppträda nonchalant.	3	1	–	–	4	3	–	–
6. Att våga erkänna ett misstag.	–	1	1	–	–	4	–	–
7. Att ha förutfattade meningar om lag och spelare.	–	–	–	–	–	1	–	–
TOTALT	22	23	6	6	22	26	22	4

Totalt har tre grupper en relativt jämn fördelning mellan positiva och negativa händelser. Spelarna har däremot en kraftig negativ dominans. Det visar sig främst när det gäller konsekvensen i bedömningen. Spelarna är tydligen uppmärksamma på konsekvensen i domsluten och tycker att den bör förbättras.

Samtliga grupper poängterar det positiva i ''att våga fatta ett korrekt domslut i ett kritiskt läge''.

Såväl domare, utbildnings- som spelargrupp anser att domarna många gånger inte vågar fullfölja sina intentioner.

Alla grupperna är ense om det negativa i att påverkas av utomstående i sitt beslutsfattande. Det verkar dock förekomma alltför ofta, att domarna påverkas och ändrar fattade domslut.

En viss tendens till nonchalans i uppträdandet påpekas av domare och utbildningsgruppen, däremot tycks spelarna inte ta så allvarligt på detta.

Utbildningsgruppen anser, att domarna har en benägenhet att ej våga erkänna sina misstag.

Följande händelser får belysa de olika beteendena inom den andra huvudkategorin.

En spelare berättar. ''Domaren blåser straffspark för en tveksam situation. Senare uppkommer två mycket klarare straffsparkssituationer, men domaren blåser ej''.

En domare berättar. ''En spelare fäller en motståndare brutalt med en spark. Domaren blåser, tar den felande åt sidan, ser sedan till den skadade. Därefter visar han ut den felande spelaren''.

En spelare berättar. ''Domaren varnar i nästan varje närkamp i matchens början. Det blir många varningar för småsaker. Domaren kan ej fullfölja med utvisning''.

En ur utbildningsgruppen berättar. ''En försvarsspelare halkar och får bollen på handen, bollen rullar till hörna. Linjeman vinkar ej. En motståndare ''snackar'' med linjeman. Domaren springer dit. Domaren ändrar till straffspark''.

En domare berättar. ''En förbundsdomare uppträder nonchalant som linjeman och får domaren att ''tappa matchen''. Nonchalansen bestod i upprepade felvinkningar vid offsidesituationer p g a att han nonchalerade instruktionen att inta rätt placering''. En ur utbildningsgruppen berättar. ''En direkt frispark skjuts i mål. Domaren säger att frisparken ska gå om p g a att den var indirekt. Domaren vågar ej erkänna sitt misstag''.

Bilaga II.14. *Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin att kunna klara sociala relationer.*

Tabell II.14.1. Händelsernas fördelning på olika beteenden inom kategorin, att kunna klara sociala relationer. Händelserna har uppdelats i positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser		
	Positiva	Negativa	Totalt
1. Att inta en ''överlägsen'' attityd mot spelare.	8	15	23
2. Att kunna tala spelarna till rätta istället för att varna.	8	3	11
3. Att samtala med spelare före och efter matchen.	3	1	4
4. Att ha kontakt med lagledare och tränare	1	1	2
TOTALT	20	20	40

Huvudkategorin består totalt av 8 beteenden, fyra positiva och fyra negativa.

Två beteenden tycks vara av större intresse nämligen attityden mot spelare och att kunna samtala med spelare. Dessutom visar resultaten att det ses som positivt, att domaren pratar med spelarna före och efter matchen.

Tabell II.14.2 visar vilka grupper det är som poängterat de olika beteendena.

Tabell II.14.2. Händelsernas fördelning på olika kontaktgrupper när det gäller beteendena inom kategori III.1. Händelserna har uppdelats på positiva och negativa.

Beteenden	Antal händelser							
	Positiva				Negativa			
	D	U	S	J	D	U	S	J
1. Att inta en ''överlägsen'' attityd mot spelare.	2	2	4	–	4	6	5	–
2. Att kunna tala spelarna tillrätta i stället för att varna.	2	3	2	1	1	–	2	–
3. Att samtala med spelare före och efter matchen.	–	1	1	1	–	–	1	–
4. Att ha kontakt med lagledare och tränare.	–	1	–	–	1	–	–	–
TOTALT	4	7	7	2	6	6	8	–

Det betonas av alla grupper utom journalisterna det viktiga i ''att inte inta en ''överlägsen'' attityd gentemot spelarna''. Spelarna betonar främst detta beteende.

Det anses som positivt ''att kunna tala en spelare till rätta i stället för att varna'' i fråga om vissa situationer.

Även här ligger spelarna främst beträffande antalet händelser. Alla grupper utom domarna anser det viktigt, att domaren samtalar med spelarna före och efter matchen.

Följande händelser får belysa de olika beteendena.

Här återges en negativ händelse: ''Spelet är avblåst för inkast och en spelare påpekar för domaren att en motspelare skrikit i luftdueller. Domaren snäser ''Du ska inte snacka för nästa gång är det du som skriker''.

En domare berättar följande positiva händelse: ''En vårdslös tackling innanför straffområdet. Den fällde spelaren reser sig och skall ''ge igen'' men domaren är snabbt framme och lugnar spelaren genom att tala med honom''.

Bilaga II.15. *Observationsschema*

MATCHPROTOKOLL.....–..... Div.... Datum..... Observatör.....
Domare ..... Linjemän .....
Halvlek

Hemmalag				Bortalag		
	0–22 min	23–45 min	Ej blåst	0–22 min	23–45 min	Ej blåst
MÅL						
FRISPARK						
STRAFFSPARK						
INDIR. FRISP						
OFFSIDE						
HÖRNA						
INSPARK						
INKAST						
VARNING						
UTVISNING						

Varje avblåsning skall markeras. Första avblåsningen markeras med nr 1, andra med 2 osv. Under varje siffra sätter du ett

– Om domaren var *0–10 m* ifrån händelsen när han blåste
| Om domaren var *10–25 m* ifrån händelsen när han blåste
× Om domaren var *mer än 25 m* ifrån händelsen när han blåste.

Det är viktigt att du bedömer avstånden så gott du kan. Tycker du att ett domslut var *Felaktigt* sätter du en ring kring resp siffra ex (3). Domaren var här 10–25 m ifrån händelsen när han blåste.
Markera när matchen är slut genom att stryka under rätt alternativ här nedan.

a. Styrkan på domarens signaler Svag Normal Stark
b. Förklarar domaren domsluten för spelarna Aldrig Ibland Alltid
c. Tyckte du matchen var Lättdömd Normaldömd Svårdömd.

Om du skulle få ge domaren ett *betyg* från 0 till 4 vad skulle du då ge honom .....

Bilaga II.16. *Domarens uppgifter före och efter matchen.*

Domaren ska *före matchen,* enligt SFF:s spelregler (1975)

a. inspektera planen med dess tillhörigheter och meddela vaktmästare ev justeringar som måste göras
b. kontrollera matchbollar (ordinarie + reservboll)
c. kontrollera spelarnas utrustning, i första hand att tillåtna skor används
d. införskaffa spelarförteckningar och i lagledarens närvaro kontrollera att förteckningen upptar högst 13 man och att avbytarna markeras med ett kryss
e. vara på idrottsplatsen minst en timme före avspark
f. tillåta att ersättare insätts för en spelare som utvisas före matchens början
g. instruera sina linjemän
h. värma upp sig.

Domaren ska *efter matchen* enligt SFF:s spelregler (1975)

a. insända rapport inom två dagar efter det matchen spelats. Rapport rörande händelser, som utvisning eller annat som nödvändiggör en redogörelse till förbund, ska insändas omedelbart efter matchen.

Bilaga II.17. *Domarens instruktion till linjemännen.*

Enligt SFF:s spelregler (1975, s 36–37) skall instruktionen omfatta

"1. Boll ur spel efter sidlinjen.
Vinka med flaggan och ange platsen.

2. Boll ur spel efter mållinjen.
   Inspark – gå raskt mot mittlinjen (giv signal med flaggan).
   Hörnspark – gå raskt mot hörnflaggan (giv signal med flaggan).
   Mål – gå raskt mot mittlinjen, peka med flaggan mot mittpunkten.
   Ej mål – stå still och vinka med flaggan över huvudet.
3. Offside föreligger.
   Vinka med flaggan över huvudet, håll kontakt med domaren.
   Tag ner flaggan på domarens tecken, eller om sådant uteblir, så snart offside upphäves. Följ därefter spelet.
4. Inkast göres felaktigt (en eller båda fötterna på spelplanen). Vinka med flaggan, tag ett steg in på planen och åter, då domaren ser det.
5. Ruff i anslutning till straffområdet.
   Inom straffområdet – gå två steg mot hörnflaggan, då domaren fått ögonsamband.
6. Spelare, lagledare, eller tränare söker – utan domarens medgivande – inträda på spelplanen.
   Förhindra (avvisa) sådant inträde.
7. Utbyte av spelare.
   Biträd domaren med att tillse att spelaren lämnar spelplanen innan ersättaren inträder på densamma. Ersättaren skall till linjemannen avlämna ett kort upptagande spelarens nummer och namn.
8. Allvarliga regelbrott.
   Linjeman är skyldig göra domaren uppmärksam på allvarliga regelbrott, speciellt ojust spel och olämpligt uppträdande, som domaren ej iakttagit.
9. Tidssignalgivning.
   Då första halvlek eller matchen är slut – rulla ihop flaggan vågrätt och håll den vågrätt, så att domaren ser det. Exakt kvarstående tid av matchen skall vid alla tillfällen kunna lämnas domaren.
10. Har linjemännen något att fråga om?
    Linjemännen skall beredas tillfälle att fråga domaren om detaljer i instruktionen, som varit oklara eller otillräckliga.
11. Övrigt.
    Under all signalgivning med flaggan skall linjemännen hålla ögonsamband med domaren och då denna gjort klartecken (uppfattat), skall flaggsignalen upphöra. Signalgivning med flaggan är endast avsedd för domaren, ej för spelare och publik''.

Det sägs däremot inget om hur denna instruktion skall ges. Med andra ord det saknas en metod. Det enda som nämns är i moment 10, att linjemännen skall ges tillfälle till frågor.

Bilaga II.18. *Jämförelse mellan innehållet i domarnas instruktion till sina linjemän med vad regelboken anger.*

Tabell II.18.1. En jämförelse mellan innehållet i domarnas instruktion till sina linjemän med vad regelboken anger. Jämförelsen omfattar tre instruktionstillfällen per domare.

Moment	Domare 1	2	3	4	5
1. Boll ur spel efter sidlinjen.	–	2	3	–	3
2. Boll ur spel efter mållinjen.					
inspark	3	–	1	1	2
hörnspark	3	2	3	2	3
mål	3	–	1	3	2
ej mål	3	–	1	3	2
3. Offside föreligger.	3	3	3	3	3
4. Inkast göres felaktigt.	2	–	–	–	–
5. Ruff i anslutning till straffområdet.	3	2	1	3	3
6. Spelare, lagledare eller tränare söker – utan domarens medgivande inträda på spelplanen.	1	1	–	–	–
7. Utbyte av spelare.	1	–	1	–	1
8. Allvarliga regelbrott.	3	2	1	–	3
9. Tidssignalgivning.	3	–	2	–	1
10. Har linjeman något att fråga om.	1	3	1	1	1

Domarna anser tydligen, att linjemannens huvuduppgift är att bedöma offside eftersom alla nämner detta moment tre gånger. Ruff i anslutning till straffområdet kommer därnäst sedan följer allvarliga regelbrott och boll ur spel efter mållinjen.

Endast en domare uppmanar linjemännen till frågor vid varje instruktionstillfälle. En av domarna utelämnar sex av momenten vid alla tillfällen.

Trots att instruktionerna står i regelboken förekommer det såväl intra- som interindividuella variationer hos domarna.

Bilaga II.19. *Domslutens fördelning under sex div I-matcher.*

I tabell II.19.1 visas domslutens fördelning under sex div I-matcher. Observatörernas värden redovisas separat för att möjliggöra en fortlöpande jämförelse.

Tabell II.19.1. Domslutens fördelning under sex div I-matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match													
	1		2		3		4		5		6			
	Observatör												Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	5	5	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3	21	21
Frispark	31	31	36	33	46	41	31	32	36	31	22	23	202	191
Straffspark	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Indir. frisp.	3	3	1	3	4	–	3	3	1	2	3	4	15	15
Offside	4	2	23	25	8	8	3	3	10	10	4	3	52	51
Hörna	11	12	13	14	11	11	15	15	6	6	19	18	75	76
Inspark	17	17	16	14	17	17	26	27	19	19	22	21	117	115
Varning	3	3	4	4	5	5	3	3	2	2	3	1	20	18
Utvisning	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Inkast	33	36	48	44	43	44	48	50	42	31	47	43	261	248
Totalt	107	109	144	140	137	129	132	136	120	105	123	116	763	735
Totalt exkl. inkast	74	73	96	96	94	85	84	86	78	74	76	73	502	487

Bilaga II.20. *Domslutens fördelning under åtta div II–III-matcher.*

Tabell II.20.1. Domslutens fördelning under åtta div II–III-matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match																	
	1		2		3		4		5		6		7		8			
	Observatör																Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	3	3	3	3	4	4	2	2	4	4	8	8	3	3	4	4	31	31
Frispark	38	37	27	29	35	37	33	35	23	25	38	41	44	41	37	37	275	282
Straffspark	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–	–	–	1	1
Indir. frisp.	–	5	3	–	2	2	1	1	3	1	5	6	5	4	5	5	24	24
Offside	8	5	6	7	9	10	12	12	4	4	9	6	4	4	8	8	60	56
Hörna	9	9	15	15	8	8	13	12	13	14	9	9	9	9	7	7	83	83
Inspark	19	22	21	21	17	17	18	17	17	14	16	14	19	19	23	22	150	146
Varning	2	2	–	–	1	–	–	–	1	–	2	2	3	3	3	3	12	10
Utvisning	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Inkast	50	53	53	53	63	56	54	52	47	45	37	28	53	47	51	37	408	371
Totalt	129	136	128	128	139	134	133	133	113	108	124	114	140	130	138	123	1044	1004
Totalt exkl. inkast	79	83	75	75	76	78	79	81	66	63	87	86	87	83	87	86	636	633

Bilaga II.21. *Förseelser som föranlett frispark (nationella matcher).*

De flesta domsluten utgörs av inkast och olika frisparksförseelser. Eftersom inkasten klassificeras under rutinbeslut och inte anses vålla några större problem, ska endast frisparksförseelserna undersökas närmare. En redovisning ska ske för vilka olika frisparksförseelser, som förekommer under en match. Direkta- och indirekta frisparkar med undantag för offside behandlas.

I tabell II.21.1 redogörs för de olika frisparksförseelserna.

Tabell II.21.1. Förseelser som föranlett direkt- och indirekt frispark med undantag för offside. Data omfattar sex nationella matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	1		2		3		4		5		6		Totalt	
	Observatör													
Förseelse	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Armbåge	2	2	–	–	–	1	–	–	1	–	–	–	3	3
Fasthållning	2	1	1	3	–	1	1	2	1	1	1	–	6	8
Fällning	14	13	28	16	9	7	11	11	9	11	9	9	80	67
Hands	–	–	1	1	2	2	–	–	1	2	1	1	5	6
Hopp mot spelare	2	1	2	1	1	–	–	–	–	–	1	–	6	2
Höfttackling	–	1	2	–	–	–	1	1	–	–	1	–	4	2
Hög spark	–	–	1	1	–	–	1	1	2	1	1	1	5	4
Knuff	14	12	13	15	14	10	6	6	17	19	12	15	76	77
Låsning av boll	1	1	–	–	–	–	–	–	1	1	1	1	3	3
Obstruktion	–	1	1	–	3	3	4	5	1	1	–	–	9	10
Spark	1	3	1	4	5	11	1	1	1	–	–	–	9	19
Stämpling	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1
Totalt	37	36	50	41	34	35	25	27	34	36	27	27	207	202

Matcherna är hämtade från div I (4 st) och div II (2 st). Match nummer två var av ''derbykaraktär'' och medförde många avblåsningar. Två sorters förseelser dominerar klart, nämligen fällning av olika slag och knuffar. De senare förekommer i de flesta fall i motståndarens rygg och ofta i luftdueller. Fällningarna består av missade glidtacklingar och krokningar av olika slag. På tredje plats kommer spark på motståndaren. Bedömningarna går här i sär mellan observatörerna, vilket kan tyda på att det är svårt att avgöra när det är spark respektive fällning.

Bilaga II.22. *Förseelser som föranlett frispark (internationella matcher).*

Tabell II.22.1. Förseelser som föranlett direkt- och indirekt frispark med undantag för offside. Data omfattar två internationella matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match 1		Match 2			
	Observatör				Totalt	
Förseelse	1	2	1	2	1	2
Armbåge	1	1	1	1	2	2
Fasthållning	–	1	2	2	2	3
Fällning	16	14	13	11	29	25
Hands	1	1	1	1	2	2
Hopp mot spelare	–	–	1	1	1	1
Höfttackling	1	1	–	–	1	1
Hög spark	1	–	–	–	1	–
Knuff	15	17	13	13	28	30
Låsning av bollen	–	–	1	1	1	1
Obstruktion	1	–	2	2	3	2
Spark	6	5	3	3	9	8
Stämpling	–	1	–	–	–	1
Totalt	42	41	37	35	79	76

Data omfattar endast två matcher och resultaten får därför betraktas med försiktighet.

Skillnaden mellan observatörerna är obetydlig. Fällningar och knuffar är dominerande förseelser. Spark ligger också långt framme i rangordningen.

Bilaga II.23. *Fördelning av felaktiga domslut i div I-matcher.*

Observatörerna har noterat dels de domslut som de ansett felaktiga och dels de där domaren inte blåst trots att observatörerna ansett det befogat. Dessa domslut benämns för diskutabla.

I tabell II.23.1 återges de felaktiga domsluten för div I-matcherna.

Tabell II.23.1. Fördelningen av felaktiga domslut under div I-matcher. Observatörernas värden återges separat.

	Match													
	1		2		3		4		5		6			
	Observatör												Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1	–	–	1	1
Frispark	1	1	1	2	2	–	–	–	2	1	3	3	9	7
Straffspark	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Indir. frisp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Offside	1	–	1	1	1	–	–	–	2	1	1	1	6	3
Hörna	–	–	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–	1	1
Inspark	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1	1	1
Varning	–	–	1	1	–	–	–	–	–	–	–	1	1	2
Utvisning	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Inkast	–	–	–	–	2	2	1	–	1	–	–	–	4	2
Totalt	2	1	3	4	5	2	2	1	6	3	5	6	23	17

Observatör 1 ligger totalt sett något högre än observatör 2.

Bilaga II.24. *Fördelning av ''ej blåst''-domslut i div I-matcher.*

Tabell II.24.1. Fördelningen av ''ej blåst''-domslut under div I-matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match													
	1		2		3		4		5		6			
	Observatör												Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Frispark	5	3	3	7	1	1	1	1	1	1	2	2	13	15
Straffspark	–	–	–	–	–	–	2	1	–	–	2	1	4	2
Indir. frisp.	1	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	1	2	1
Offside	–	–	1	2	–	–	–	–	–	–	–	1	1	3
Hörna	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
Inspark	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Varning	–	–	1	–	–	–	1	–	2	2	1	1	5	3
Utvisning	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Inkast	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Totalt	6	3	5	10	2	1	4	2	3	3	5	6	25	25

Bilaga II.25. *Fördelning av felaktiga domslut i div II–III-matcher.*

Tabell II.25.1. Fördelningen av felaktiga domslut under div II–III-matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match																	
	1		2		3		4		5		6		7		8			
	Observatör																Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	–
Frispark	1	1	1	1	1	2	4	3	1	2	–	–	2	2	2	2	12	13
Straffspark	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Indir. frisp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	2	1	1	1	–	4	3
Offside	2	2	2	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	4	4
Hörna	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	1
Inspark	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–
Varning	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1	–	–	2	2
Utvisning	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Inkast	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Totalt	4	4	3	3	1	2	5	3	1	3	2	2	4	4	4	2	24	23

Bilaga II.26. *Fördelning av ''ej blåst''-domslut i div II–III-matcher.*

Tabell II.26. Fördelningen av ''ej blåst''-domslut under div II–III-matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match																	
	1		2		3		4		5		6		7		8			
	Observatör																Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Frispark	1	1	2	–	1	1	1	1	3	1	3	1	1	1	–	–	12	6
Straff	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–	1	1
Ind. frisp.	–	1	–	–	–	–	–	–	1	1	–	–	1	1	–	–	2	3
Offside	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
Hörna	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Inspark	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Varning	1	1	1	1	1	–	–	–	3	2	1	1	1	1	1	1	9	7
Utvisning	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Inkast	–	–	1	1	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	1	2
Totalt	2	3	4	2	2	2	1	1	7	5	5	3	3	3	1	1	25	20

Bilaga II.27. *Antalet domslut i div I-matcher som fattats inom idealavståndet.*

Observatörerna har fått skatta domarens avstånd från situationen i det ögonblick han blåser. Resultaten ska användas till att se hur ofta domaren lyckas uppnå det s k idealavståndet 0–10 m. Skattningsförfarandet beskrivs på s 55–56 i avhandlingen. I tabell II.27.1 redovisas antalet domslut inom kategorierna övriga, som fattats inom idealavståndet.

Tabell II.27.1. Antalet domslut inom kategorin övriga där domaren befunnit sig inom idealavståndet. Resultaten omfattar sex div I-matcher och som jämförelse anges det totala antalet för respektive förseelseart. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match															
	1				2				3				4			
	Observatör															
	1		2		1		2		1		2		1		2	
Domslut	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I
Mål	5	2	5	–	3	–	3	–	3	–	3	–	3	–	3	–
Frispark	31	14	31	16	36	13	33	18	46	19	41	16	31	10	32	14
Straffsp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ind.frispark	3	3	3	3	1	–	3	3	4	2	–	–	3	3	3	1
Offside	4	1	2	–	23	8	25	9	8	1	8	–	3	–	3	–
Varning	3	2	3	2	4	–	4	2	5	2	5	3	3	1	3	1
Totalt	46	22	44	21	67	21	68	32	66	24	57	19	43	14	44	16

	Match											
	5				6							
	Observatör								Totalt			
	1		2		1		2		1		2	
Domslut	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I
Mål	4	–	4	–	3	–	3	–	21	2	21	–
Frispark	36	7	31	11	22	5	23	5	202	68	191	80
Straffsp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Ind. frispark	1	–	2	–	3	1	4	1	15	9	15	8
Offside	10	4	10	6	4	–	3	–	52	14	51	15
Varning	2	1	2	–	3	–	1	–	20	6	18	8
Totalt	53	12	49	17	35	6	34	6	310	99	296	111

Totalt sett ligger observatör 2 något högre, om man ser till den totala procentandelen domslut som fattats inom idealavståndet 38 procent mot 32.

Skillnaden härrör sig främst från frisparkar. Totalt sett kan man säga att domaren uppnår idealavståndet i ca 1/3 av de fattade domsluten när det gäller div I-matcher.

Bilaga II.28. *Antalet domslut i div II–III-matcher, som fattats inom idealavståndet.*

Tabell II.28.1. Antalet domslut inom kategorin övriga där domaren befunnit sig inom idealavståndet. Resultaten omfattar åtta div II–III-matcher och som jämförelse anges det totala antalet för respektive förseelseart. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match 1				2				3				4				5			
	Observatör 1		2		1		2		1		2		1		2		1		2	
Domslut	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I
Mål	3	–	3	–	3	2	3	–	4	–	4	–	2	–	2	–	4	1	4	2
Frispark	38	12	37	16	27	9	29	8	35	9	37	9	33	7	35	12	23	4	25	3
Straffsp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	1
Ind. frisp.	–	–	5	–	3	–	–	–	2	–	2	–	1	1	1	1	3	–	1	–
Offside	8	1	5	1	6	1	7	–	9	1	10	–	12	1	12	2	4	–	4	–
Varning	2	–	2	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–
Totalt	51	13	52	17	39	12	39	8	51	10	53	9	48	9	50	15	36	5	35	6

	Match 6				7				8				Totalt			
	Observatör 1		2		1		2		1		2		1		2	
Domslut	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I	T	I
Mål	8	4	8	3	3	–	3	–	4	–	4	–	31	7	31	5
Frispark	38	10	41	10	44	11	41	9	37	13	37	16	275	75	282	83
Straffsp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	1
Ind. frisp.	5	1	6	2	5	1	4	–	5	1	5	3	24	4	24	6
Offside	9	3	6	1	4	–	4	–	8	–	8	2	60	7	56	6
Varning	2	–	2	1	3	–	3	–	3	2	3	2	12	2	10	3
Totalt	62	18	63	17	59	12	55	9	57	16	57	23	403	95	404	104

T = totala antalet domslut I = antalet domslut inom idealavståndet.

Totalt sett ligger observatör 2 något högre procentuellt än observatör 1, (26 mot 24 procent) när det gäller antalet domslut, som fattats inom idealavståndet. Skillnaden härrör sig främst från frisparksförseelser.

Bilaga II.29. *Antalet diskutabla domslut i div I-matcher som fattats inom idealavståndet.*

Tabell II.29.1. Antalet diskutabla domslut i div I-matcher inom kategorin övriga beslut där domaren befunnit sig inom idealavståndet.

	Match																					
	1				2		3		4		5				6				Totalt			
	Observatör																					
	1		2		1		2		1		2		1		2		1		2			
Domslut	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	–	–	–	1	–	1	–
Frispark	6	2	4	–	4	–	9	1	3	–	1	–	1	–	–	3	–	2	–	5	1	5
Straffsp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	1	–	–	–	–	–	2	–	1	–
Ind. frisp.	1	1	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	2	1
Offside	1	–	–	2	–	3	–	1	–	–	–	–	2	1	1	–	1	–	2	–	7	1
Varning	–	–	–	2	–	1	–	–	–	–	1	–	–	2	–	2	–	1	–	2	–	6
Totalt	8	3	4	–	8	–	13	1	5	–	1	–	4	–	2	–	8	1	6	–	9	1

	Totalt			
	1		2	
Domslut	D	I	D	I
Mål	1	–	1	–
Frispark	22	3	22	1
Straffsp.	4	–	2	–
Ind. frisp.	2	1	1	–
Offside	7	1	6	–
Varning	6	–	5	–
Totalt	42	5	37	1

D=antalet diskutabla domslut I=antalet diskutabla domslut som fattats inom idealavståndet.

Observatör 1 ligger högre än observatör 2. Procentuellt så anser observatör 1 att 12 procent av de diskutabla domsluten fattats inom idealavståndet, motsvarande för observatör 2 är 3 procent. Trots den relativt stora skillnaden mellan observatörerna kan man säga, att ca 90 procent av feldomsluten äger rum när domaren inte hinner uppnå idealavståndet.

Bilaga II.30. *Antalet diskutabla domslut i div II–III-matcher som fattats inom idealavståndet.*

Tabell II.30.1. Antalet diskutabla domslut i div II–III-matcher inom kategorin övriga beslut där domaren befunnit sig inom idealavståndet.

	Match																					
	1		2		3		4		5		6		7		8							
	Övriga																		Totalt			
	1		2		1		2		1		2		1		2		1		2			
Domslut	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	–
Frispark	2	–	2	–	3	1	1	1	2	–	3	1	5	–	4	–	4	–	3	–	3	–
Straffsp.	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	–
Ind.frisp.	–	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	1	2	–
Offside	2	–	2	–	2	–	–	–	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Varning	2	–	2	–	1	–	1	1	1	–	–	–	–	–	–	–	3	–	2	–	1	–

	Totalt			
	1		2	
Domslut	D	I	D	I
Mål	1	–	–	–
Frispark	24	1	19	3
Straffsp.	1	–	1	–
Ind.frisp.	6	1	6	1
Offside	4	–	5	1
Varning	11	1	9	3
Totalt	47	3	40	8

Observatör 2 ligger betydligt högre än observatör 1 när det gäller den procentuella andelen diskutabla domslut (20 mot 6 procent) som fattats inom idealavståndet. Trots att skillnaden är i största laget tycks dock de flesta diskutabla domsluten uppkomma när domaren befinner sig längre än 10 m från situationerna.

Bilaga II.31. *Diskutabla domslut inom kategorin övriga beslut fördelade på respektive domare.*

I tabell II.31.1 redovisas antalet diskutabla domslut inom kategorin övriga beslut för varje domare.

Tabell II.31.1. Antalet diskutabla domslut inom kategorin övriga beslut, dels de som fattats inom idealavståndet. Varje domare redovisas för sig. Observatörernas värden redovisas separat.

	Domare																			
	1				2				3				4				5			
	Observatör																			
	1		2		1		2		1		2		1		2		1		2	
Domslut	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I	D	I
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	1	–	–	–	–	–	1	–	–	–
Frispark	13	2	14	1	6	1	4	1	10	–	9	1	7	–	4	1	10	1	10	–
Straffsp.	–	–	–	–	2	–	1	–	–	–	–	–	1	–	1	–	2	–	1	–
Ind. frisp.	2	1	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–	3	–	3	1	3	1	3	–
Offside	4	–	3	–	4	–	4	–	2	1	2	1	–	–	–	–	1	–	2	–
Varning	2	–	1	–	4	–	3	1	3	–	2	–	4	–	3	–	4	1	5	2
Totalt	21	3	18	1	16	1	13	2	16	1	14	2	15	–	11	2	21	3	21	2

Domare nummer fyra har bara två matcher medan de övriga har tre. Det tycks inte vara någon större skillnad mellan domarna. Det tyder på att de situationer som observerats är allmängiltiga. Dessutom tycks det vara en allmän företeelse hos domarna, att de diskutabla domsluten tilltar med ökat avstånd.

Bilaga II.32. *Domslutens fördelning under tre internationella matcher.*

Det lilla materialet rörande internationella matcher kan användas som jämförelsematerial till våra inhemska matcher. De internationella matcherna består av två landskamper och en cupmatch. Av domarna var två från Östtyskland och en från Belgien.

Tabell II.32.1. Totala antalet domslut uppdelade på olika förseelser i tre internationella matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match							
	1		2		3			
	Observatör						Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	4	4	3	3	2	2	9	9
Frispark	40	39	31	29	33	33	104	101
Straffspark	1	1	–	–	–	–	1	1
Ind. frisp.	1	1	2	3	4	2	7	6
Offside	3	3	3	2	8	8	14	13
Hörna	9	9	14	15	10	10	33	34
Inspark	13	14	31	31	18	17	62	62
Varning	–	–	–	–	4	4	4	4
Utvisning	–	–	–	–	–	–	–	–
Inkast	39	39	42	34	65	59	146	132
Totalt	110	110	126	117	144	135	380	362
Totalt exkl. inkast	71	71	84	83	79	76	234	230

Bilaga II.33. *Antalet diskutabla domslut i internationella matcher.*

Tabell II.33.1. Antalet diskutabla domslut i internationella matcher. Observatörernas värden redovisas separat.

	Match							
	1		2		3			
	Observatör						Totalt	
Domslut	1	2	1	2	1	2	1	2
Mål	–	–	–	–	–	–	–	–
Frispark	3	2	8	8	–	4	11	14
Straffspark	–	–	2	1	1	–	3	1
Ind. frisp.	1	1	–	–	1	1	2	2
Offside	1	1	2	1	1	–	4	2
Hörna	–	–	–	–	–	2	–	2
Inspark	–	–	–	–	–	1	–	1
Varning	–	–	–	–	2	2	2	2
Utvisning	–	–	–	–	1	1	1	1
Inkast	–	–	–	–	–	1	–	1
Totalt	5	4	12	10	6	12	23	26

Skillnaden mellan observatörerna är obetydlig med undantag för match tre. Den totala skillnaden måste anses acceptabel.

Bilaga II.34. *Antalet domslut i internationella matcher som fattats inom idealavståndet.*

Tabell II.34.1. Antalet domslut inom kategorin övriga beslut, som fattats inom idealavståndet. Resultaten omfattar tre internationella matcher och observatörernas värden redovisas separat.

Domslut	Observatör 1 Totalt antal domslut	I	pro-cent	Observatör 2 Totalt antal domslut	I	pro-cent
Mål	9	1	11	9	–	–
Frispark	104	21	20	101	22	22
Straffsp.	1	–	–	1	–	–
Ind. frisp.	7	1	14	6	–	–
Offside	14	2	14	13	–	–
Varning	4	–	–	4	1	25
Utvisning	–	–	–	–	–	–
Totalt	139	25	18	134	23	17

I = antalet domslut inom idealavståndet.

Knappt 1/5 av domsluten fattas inom idealavståndet.

Totalt sett så befinner sig domaren mindre ofta inom idealavståndet i internationella matcher än han gör i nationella matcher.

Bilaga II.35. *Antalet diskutabla domslut i internationella matcher som fattats inom idealavståndet.*

Tabell II.35.1. Antalet diskutabla domslut som fattats inom idealavståndet. De båda observatörernas värden redovisas separat.

Domslut	Observatör 1 Antal D	I	Observatör 2 Antal D	I
Mål	–	–	–	–
Frispark	11	4	14	6
Straffspark	3	–	1	–
Ind. frispark	2	–	2	–
Offside	4	1	2	–
Varning	2	–	2	–
Utvisning	1	–	1	–
Totalt	23	5	22	6

D = antalet diskutabla domslut I = antalet diskutabla domslut inom idealavståndet.

Felbedömningar tycks stiga när domaren befinner sig utanför idealavståndet. Procenttalen för totala antalet diskutabla domslut som fattats inom idealavståndet visar en stigande tendens för observatör 1 efterhand som kvalitén på spelet stiger. Observatör 2 bryter denna tendens genom att ligga lägst för div I-matcherna.

Såväl observatör 1 som 2 ligger betydligt högre för de internationella matcherna (observatör 1 internationella 22, div I 12 procent. observatör 2 internationella 27, div I 3 procent).

Bilaga II.36. *Domslutens fördelning under olika perioder i div I-matcher.*

Observationsschemat var så konstruerat, att det möjliggjorde att se i vilken del av matchen förseelsen skedde. Matchen indelades i fyra perioder om 22 1/2 minuter vardera.

Av tabell II.36.1 framgår det hur förseelserna fördelade sig på de olika perioderna.

Tabell II.36. 1. Kategorin övriga besluts fördelning under matchen. Data omfattar sex div 1-matcher och observatörernas värden redovisas separat. Ex 11 observatör 1
10 observatör 2

	Match 1				Match 2				Match 3			
	Period											
Domslut	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Frisp.	8_{8}	10_{10}	6_{7}	8_{6}	8_{8}	7_{6}	8_{9}	13_{10}	7_{8}	14_{14}	11_{7}	14_{12}
Straffsp.	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_
Ind. frisp.	–_	–_	1_{1}	2_{2}	–_	–_	–_	1_{3}	2_{-}	2_{-}	–_	–_
Offside	1_{1}	2_{1}	1_{-}	–_	8_{8}	7_{8}	5_{6}	3_{3}	1_{2}	1_{1}	3_{3}	3_{2}
Varning	–_	–_	–_	3_{3}	–_	–_	4_{4}	–_	–_	–_	4_{4}	1_{1}
Totalt	8_{9}	12_{11}	8_{8}	13_{11}	16_{16}	14_{14}	17_{19}	17_{16}	10_{10}	17_{15}	18_{14}	18_{15}

	Match 4				Match 5				Match 6			
	Period											
Domslut	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Frisp.	6_{7}	8_{8}	8_{9}	9_{8}	7_{6}	10_{8}	11_{9}	8_{8}	6_{6}	8_{9}	3_{3}	5_{5}
Straffsp.	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_
Ind. frisp.	1_{1}	–_	2_{2}	–_	1_{1}	–_	$-_{1}$	–_	1_{1}	1_{-}	1_{2}	$-_{1}$
Offside	–_	–_	1_{1}	2_{2}	3_{2}	2_{3}	1_{2}	4_{3}	–_	–_	4_{3}	–_
Varning	–_	1_{1}	1_{1}	1_{1}	–_	–_	1_{1}	1_{1}	1_{1}	–_	–_	2_{-}
Totalt	7_{8}	9_{9}	12_{13}	12_{11}	11_{9}	12_{11}	13_{13}	13_{12}	8_{8}	9_{9}	8_{8}	7_{6}

Bilaga II.37. *Domslutens fördelning under olika perioder i div II–III-matcher.*

Tabell II.37.1. Kategorin övriga besluts fördelning under matchen. Data omfattar åtta div II–III-matcher och observatörernas värden redovisas separat. Ex 11 observatör 1
10 observatör 2

	Match 1				2				3				4			
	Period															
Domslut	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Frispark	8_8	10_8	9_9	11_{12}	9_{11}	7_7	7_6	4_5	10_{11}	7_7	8_9	10_{10}	8_9	7_7	7_6	11_{13}
Straffsp.	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_
Ind. frisp.	$-_2$	$-_3$	–_	–_	3_-	–_	–_	–_	–_	1_1	1_1	–_	–_	–_	1_1	–_
Offside	2_-	3_3	2_1	1_1	1_2	1_1	2_1	2_3	1_1	3_3	3_4	2_2	4_3	2_3	3_3	3_3
Varning	–_	1_1	1_1	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	1_-	–_	–_	–_	–_
Totalt	10_{10}	14_{15}	12_{11}	12_{13}	13_{13}	8_8	9_7	6_8	11_{12}	11_{11}	12_{14}	13_{12}	12_{12}	9_{10}	11_{10}	14_{16}

	Match 5				6				7				8			
	Period															
Domslut	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Frispark	6_6	2_2	7_8	8_9	11_{11}	5_7	11_{11}	11_{12}	12_{12}	9_8	11_{11}	12_{10}	6_6	11_{11}	10_9	10_{11}
Straffsp.	–_	1_1	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_
Ind. frisp.	1_1	–_	1_-	1_-	2_2	2_1	$-_2$	1_1	2_-	1_-	2_2	$-_2$	2_2	$-_1$	2_1	1_1
Offside	1_1	1_1	2_2	–_	2_1	1_1	4_3	2_1	–_	3_3	–_	1_1	1_2	3_2	2_1	2_3
Varning	–_	–_	1_-	–_	–_	–_	1_1	1_1	$-_1$	2_1	–_	1_1	1_1	2_2	–_	–_
Totalt	8_8	4_4	11_{10}	9_9	15_{14}	8_9	16_{17}	15_{15}	14_{13}	15_{12}	13_{13}	14_{14}	10_{11}	16_{16}	14_{11}	13_{15}

Någon större skillnad märks ej över de olika perioderna.

Bilaga II.38. *Medeltalet domslut per period för olika förseelser inom kategorin övriga beslut.*

Tabell II.38.1. Medeltalet domslut per period inom kategorin "övriga" för div I- och div II–III-matcher. Ex 11 observatör 1
10 observatör 2

	Div I-matcher Period				Div II–III-matcher Period			
Domslut	1	2	3	4	1	2	3	4
Frispark	7_7	10_9	8_7	10_8	9_9	7_7	9_9	10_{10}
Straffsp.	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_	–_
Ind. frisp.	1_1	1_-	1_1	1_1	1_1	1_1	1_1	$-_1$
Offside	2_2	2_2	3_3	2_2	2_1	2_2	2_2	2_2
Varning	–_	–_	2_2	1_1	–_	1_1	–_	–_

Av tabellen framgår, förutom att antalet frisparkar är något mindre i period 1, att det inte föreligger någon större skillnad mellan perioderna för respektive förseelser i div I-matcher. För div II–III-matcherna tycks antalet frisparkar tillta mot slutet av matchen, men skillnaden är liten.

Bilaga II.39. *''Ej blåst''-domslutens fördelning under olika matchperioder.*

Tabell II.39.1. ''Ej blåst''-domslutens fördelning under matchens olika perioder. En jämförelse görs mellan div I-, II–III- och internationella matcher. Jämförelsen gäller medeltal.
Ex 11 observatör 1
10 observatör 2

Period	Div I	II–III	Internationella
I	1_-	1_1	$-_-$
II	1_2	1_1	1_2
III	1_1	1_1	1_1
IV	2_2	$-_-$	2_1

I div I- och i internationella matcher föreligger det en svag tendens till att ''ej blåst''-domsluten tilltar under period fyra dvs under den sista delen av matchen.

Bilaga III.1. *Anvisningar för domarobservatörer.*

Svenska Fotbollförbundet (SFF) har givit ut en broschyr innehållande: Anvisningar för domarobservatörer (1975).

I inledningen nämns, att man måste kräva förståelse för domarens jobb. DK anser att man via observationer kan få en uppfattning om domarens skicklighet. Denna observatörsverksamhet är ingen nyhet, men den har givit allt bättre resultat. Broschyren har till uppgift att ge observatörerna en bättre grund att stå på.

Anvisningar för domarobservatörer (1975) innehåller följande huvudrubriker.

1. ''Presentera dig för domaren och linjemännen''.
2. ''Hur förbereder sig matchfunktionärerna''?
3. ''Gör stödanteckningar under matchen''.
   T ex rörande domarens rörlighet, hans samarbete med linjemännen, ögonkontakten mellan funktionärerna, teckengivningen, placeringar, uppträdande m m.

4. ''Hur var matchens karaktär''?
5. ''Hur var disciplinen hos spelarna''?
6. ''Hur reagerar domarna på detta''?
   Observatören ska vara noggrann när det gäller domarens sätt att beivra sabotage mot spelet.
7. ''Hur klarar domaren ojust och brutalt spel''?
   Observatören måste tänka på domarens förmåga att följa med spelet och hur och när han ingriper mot ojustheter. Domaren ska ha ett extra plus när han genom varningar och utvisningar stävjar medvetna ojustheter.
8. ''Var kall och lugn''.
9. ''Låt inte småsaker styra din betygssättning''.
   Domaren måste få ha en viss felprocent i sina domslut. Helhetsintrycket ska vara avgörande vid betygssättningen.
10. ''Låt funktionärerna lugna ner sig först''.
    Diskutera inte detaljer där du inte är 100 procent säker på att du har rätt. Diskutera inte med funktionärerna när någon utomstående är närvarande. Ge kritiken i så positiv anda som möjligt.
11. ''Tänk efter innan du sätter betygen''.
    Var inte för snabb med den definitiva betygssättningen.
    ''Vänta gärna till dagen efter innan du sätter ditt slutliga betyg''.
    ''Betygsskalan omfattar 1–4 poäng''.
    ''Endast verkliga toppinsatser skall bedömas med 4, medan en domare måste göra en synnerligen misslyckad insats för att få 1''.
    3 1/2 poäng ''skall den domare ha som i en ''tät'' match bidragit till att göra den till en trevlig underhållning. Även om vissa feldomslut skulle ha förekommit''.
    3 poäng ''om han klarat matchen utan grövre misstag och visat god följsamhet i spelet''.
    2 1/2 poäng ''skall sättas om domaren gör en medelmåttig match utan särskilda positiva inslag och där matchens karaktär är sådan, att domarens insats inte präglade den''.

Dessutom bör andra iakttagelser och påpekanden göras som kan vara till nytta beträffande domarnas uppföljning.

Tidigare bedömdes domarna av respektive lags ledare. Detta kunde lätt leda till att domaren fick ett betyg i förhållande till lagens insats. Det nuvarande systemet bör kunna skapa möjligheter till en ökad objektivitet i bedömningen. Domarnas chanser att avancera till en högre klassad kategori är i första hand beroende på det betyg de erhållit under säsongen och de löpprov de genomför inför säsongsstarten.

Bilaga III.2 *Domarobservatörens bedömningsschema.*

SVENSKA FOTBOLLFÖRBUNDET
Domarekommittén
Box 1216
171 23 SOLNA

Rapport över observation av domare

Domare .....
Linjemän 1 ..... 2 .....
Match ..... – .....
Serie .....
Den .....19 Resultat .....

Domarens bedömning av:
– ojust spel .....
– olämpligt uppträdande .....
– hans totala kontroll över matchen .....
.....
– hans regeluppfattning .....
.....

Domarens uppträdande:
– mot spelare .....
– mot medfunktionärer .....
– hans allmänna uppträdande .....

Domarens rörlighet:
– hans förmåga att följa med i spelet .....
.....
– hans allmänna rörlighet .....

Samarbete med linjemännen:
– hur fungerade samarbetet .....
.....

Linjemännens duglighet:
linjeman 1 .....
linjeman 2 .....

Varningar och utvisningar:
– antal varningar 1:a halvlek ..... 2:a halvlek .....
– antal utvisningar (lindriga) ..... (grova) .....

Spelplanens beskaffenhet
Mycket bra – Bra – Mindre bra – Dålig – Mycket dålig (stryk under)
Torr – Våt – Mycket våt (stryk under)

Matchens svårighetsgrad
Mycket svår – Svår – Normal – Lätt (stryk under)

Övriga iakttagelser gällande domaren och linjemännen
– uppvärmning av domare och linjemän .....
.....
Övrigt .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
Övriga observationer (ev. arrangemangsfrågor)
.....
.....
.....
.....

Slutbetyg
Domaren erhåller följande slutbetyg för sin insats .....

4,0 = Utmärkt insats
3,5 = Synnerligen god insats
3,0 = Mycket god insats
2,5 = Godkänd insats
2,0 = Ej fullt godkänd insats
1,5 = Mindre god insats
1,0 = Otillfredsställande insats

..... den 19

.....
Observatörens namn

OBS! Rapporten insändes tre dagar efter spelad match.

Bilaga III.3 *Frågeformulär*

Introduktion och instruktion till frågeformulär för fotbollsdomare.

Jag som skickar ut detta formulär heter, Leif Isberg och studerar vid Pedagogiska institutionen vid Uppsala universitet. Formuläret ingår som en del i en större undersökning. De data som jag får in, ämnar jag använda för att försöka förbättra domarens situation i våra lagspel och då i första hand i fotboll.

Du som varit domare i flera år har säkert stora erfarenheter, som kan vara till nytta för mig. Jag hoppas därför att du vill besvara formuläret så noggrannt som möjligt.

De uppgifter du lämnar behandlas konfidentiellt. Data kommer endast att behandlas statistiskt.

Svenska fotbollförbundets domarkommitté har sanktionerat undersökningen och emotser resultatet med stort intresse.

För varje fråga anges hur du skall fylla i formuläret.

Med rangordning menar jag, att du skall numrera de olika alternativen genom att ge nummer 1 till det du föredrar i första hand, nummer 2 till det därnäst osv.

När du besvarat formuläret stoppar du det i bifogade svarskuvert och skickar det till

Leif Isberg
Svartmangatan 16
752 21 Uppsala

Frågeformulär Nr .....

Ålder .....

Yrke .....

1. Vilken teoretisk och/eller praktisk skolutbildning har du erhållit?
2. Har du deltagit i några kurser, förutom domarkurser, som arrangerats av någon idrottsorganisation? Räkna i så fall upp dem.
3. Ange med ett kryss i respektive ruta (rutor) vilket (vilka) av de uppräknade spelen, som du aktivt deltagit i. Tänk på att du markerar den ”bästa” division, som du deltagit i.

	Division				
Spel	I	II	III	IV	V och lägre
Fotboll	☐	☐	☐	☐	☐
Bandy	☐	☐	☐	☐	☐
Basketboll	☐	☐	☐	☐	☐
Handboll	☐	☐	☐	☐	☐
Ishockey	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hur många år har du varit fotbollsdomare?
5. Hur många år har du dömt?

internationell fotboll ..... år
div I fotboll ..... år
div II fotboll ..... år

6. Dömer du eller har du dömt i något av nedanstående lagspel, i så fall markerar du med ett kryss i den ruta som motsvarar den ''bästa'' division du får (fick) döma i.

	Division				
Spel	I	II	III	IV	V och lägre
Bandy	☐	☐	☐	☐	☐
Basketboll	☐	☐	☐	☐	☐
Handboll	☐	☐	☐	☐	☐
Ishockey	☐	☐	☐	☐	☐

7. Hur många gånger tränar du per vecka .....och hur lång tid per gång .....?
8. När på året påbörjar du och när avslutar du din träning?
   Påbörjar ..... Avslutar .....
9. Hur många timmar per vecka lägger du i genomsnitt ner på träning och dömning? Du skall ta för den tid när alla serier har startat. Räkna inte in restid.
10. Tränar du regelbundet tillsammans med något fotbollslag? Med regelbundet menar jag minst en gång var fjortonde dag. Ange i så fall vilken division laget tillhör.
11. Hur många timmar per vecka går det i genomsnitt åt till restid för domarutövandet? Du skall ta för den tid när alla serier har startat.

12. Ange på ett ungefär hur många matcher du dömer per säsong.
13. Hur ofta går du och tittar på fotbollsmatcher? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ aldrig
    - ☐ en gång var fjortonde dag
    - ☐ en gång per vecka
    - ☐ två eller flera gånger per vecka
14. Hur många domarkurser i fotboll har du varit (eller ska) på under säsongen 1976.
    Antal kurser .....
    Totalt antal dagar för alla kurserna tillsammans .....
15. Hur många timmar i genomsnitt per vecka måste du vara ledig från ditt arbete för att kunna utföra dina domaruppdrag?
16. Vilken (vilka) av nedanstående bedömningsprinciper tillämpar du? Markera med ett kryss i respektive ruta.
    - ☐ Att blåsa för *alla* regelbrott, som du upptäcker, oavsett förseelsens svårighetsgrad.
    - ☐ Att undvika att blåsa för ''småfel'' för att inte blåsa ''sönder'' matchen.
    - ☐ Att blåsa för *alla* regelbrott, som du upptäcker *i början* av matchen för att på så sätt skapa disciplin och sedan undvika att blåsa för ''småfel'' under resten av matchen.
    - ☐ Att nöja sig med tillsägelse för varningsberättigade förseelser *i matchens början* för att undvika att skapa irritation bland spelarna.
17. Som du vet tillhör nedanstående regelbrott den sorts förseelser som brukar föranleda varning eller utvisning. Om du skulle rangordna förseelserna efter deras allvarlighetsgrad, i vilken ordning skulle du sätta dem? Du skall ge nummer 1 för den förseelse, som du tycker är allvarligast, nummer 2 till den därnäst osv.
    - ☐ En spelare i lag A sparkar benet av en spelare i lag B med en brutal spark.
    - ☐ En spelare i lag A befinner sig innanför lag B:s straffområde och avancerar mot mål. Han tacklas just av en motståndare i skottögonblicket och missar därför målet. Han skriker då till domaren: ''Vad fan blåser du inte för, domardjävel''?
    - ☐ En spelare i lag A angriper målvakten i lag B genom att sätta knät i magen på målvakten i en luftduell.
    - ☐ En spelare i lag A sparkar ut bollen över sidlinjen efter det att domaren blåst för frispark för lag B.

18. Hur ofta diskuterar du bedömning med dina kolleger? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ aldrig
    - ☐ ibland
    - ☐ ofta
    - ☐ mycket ofta
19. Hur ofta under pågående säsong tar du kontakt med någon instruktör för att diskutera något bedömningsproblem som du haft? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ aldrig
    - ☐ ibland
    - ☐ ofta
    - ☐ mycket ofta
20. Hur ofta tar någon från förbundet (instruktör eller motsvarande) kontakt med dig under säsongen för att diskutera bedömningsproblem? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ aldrig
    - ☐ ibland
    - ☐ ofta
    - ☐ mycket ofta
21. Räkna upp vilka avgöranden du vill att linjeman ska hjälpa domaren med.
22. Varför blev du domare?
23. Vilken är den främsta orsaken till att du fortsätter att döma?
24. Ange kortfattat vad du har upplevt som mest positivt under dina år som domare.
25. Ange kortfattat vad du har upplevt som mest negativt under dina år som domare.
26 Anser du att den inkomst du får för ditt domarutövande har någon betydelse för din och familjens försörjning? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ Ja
    - ☐ Nej
27. Hur ofta kontrollerar du med förbundet vilka betyg du erhållit för de matcher du dömt? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ aldrig
    - ☐ ibland
    - ☐ ofta
    - ☐ mycket ofta

28. Vad tycker du är trevligast att vara? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ domare
    - ☐ linjeman
    - ☐ lika trevligt

29. Vad föredrar du? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ Att domaren alltid har linjemän med sig till matcherna (team).
    - ☐ Att domaren alltid får linjemän från det distrikt där matchen spelas.

30. Saknar du något speciellt i domarutbildningen eller skulle du vilja ha mer av något? Ange i så fall vad.
31. Tycker du att något, som ingår i den nuvarande domarutbildningen, kan utslutas? Ange i så fall vad.

32. Skulle du vilja ha en utbildning som är uppdelad på flera utbildningstillfällen under säsongen? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ Ja
    - ☐ Nej

Om du svarat Ja! Markera hur många tillfällen du kan tänka dig.
- ☐ 2
- ☐ 3–5
- ☐ mer än 5

33. Skulle du vilja att ... Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ Varje utbildningstillfälle koncentreras på en sak och att denna bearbetas grundligt.
    - ☐ Varje utbildningstillfälle omfattar flera saker och att dessa behandlas mera ytligt.

34. Skulle du vilja ha en ökad kontakt mellan domare, spelare och tränare för att på så sätt öka möjligheten att lösa vissa gemensamma tolkningsproblem? Kryssa för lämpligt alternativ.
    - ☐ Ja
    - ☐ Nej

Om du svarat Ja ange genom att kryssa för lämpligt alternativ, hur många tillfällen du skulle kunna tänka dig per säsong.
- ☐ 1
- ☐ 2–3
- ☐ mer än 3

35. Hur skulle du vilja ha domarfunktionen i framtiden? Rangordna nedanstående alternativ genom att ge nummer 1 till det du föredrar i första hand. Vid den sista rutan får du skriva dit ett eget alternativ om du vill.

☐ En – domarsystem med två linjemän, med nuvarande funktioner.
☐ En – domarsystem med två linjemän, som får större befogenheter än de nu har.
☐ Två – domarsystem utan linjemän.
☐ Två – domarsystem utan linjemän men med två måldomare.
☐ Två – domarsystem med två linjemän och två måldomare.
☐

Tack för att du ville medverka!

Bilaga III.4. *Elitdomarnas yrken.*

Dömer högst div I		Dömer högst div II
Badmästare		Anläggningsarbetare
Boktryckare		Assistent
Distriktschef		Arbetsledare
Elektriker		Brandmästare
Fiskare		Busschaufför
Företagare		Byggnadsarbetare
Försäljare		Ekonom
Idrottskonsulent		Elektriker
Ingenjör		Experimentarbetare
Journalist		Förman
Kamrer		Förrådsman
Lärare		Golvläggare
Montör		Ingenjör
Personalchef		Inköpare
Pressare		Järnvägsman
Reseinspektör		Järnvägsexpeditör 2 st
Studierektor		Kapten
Svetsare		Kontorist
Tjänsteman	2 st	Kreditchef
Transporttekniker		Kyrkogårdsvaktmästare
		Köpman

Elitdomarnas yrken (forts)

Dömer högst div I	Dömer högst div II
	Lagerchef
	Lokbiträde
	Lärare
	Metallarbetare
	Mätningsman
	Personalkonsulent
	Postiljon
	Simlärare
	Skolvaktmästare
	Snickare
	Sportjournalist
	Svetsare 2 st
	Sågverksarbetare
	Teletekniker
	Tjänsteman 2 st
	Verkmästare
	Verkstadsarbetare
	Ämneslärare

Bilaga III.5. *Elitdomarnas svar på varför de blev domare?*

Motivationsfaktor	Dömer högst Div I	Dömer högst Div II	Totalt
Intresse för fotboll.	9	14	23
Kontakt med fotbollen efter aktiv tid.	4	12	16
Skadad som aktiv ville vara kvar inom fotbollen.	–	11	11
Påverkan av släkt, vänner, förening.	1	9	10
Roligt.	2	5	7
Intresse för dömning.	1	4	5
Kamratskap.	–	4	4
Ville avancera till högre serier än som aktiv.	–	3	3
Resor.	1	1	2
Ville pröva något nytt.	2	–	2
Lärarrollen kan tillämpas på planen.	–	1	1
Motion.	–	1	1
Vara med ungdom.	–	1	1
Tycker om den psykiska pressen.	1	–	1
Ville hävda sig.	1	–	1
Tyckte jag passade till domare.	1	–	1
Vet ej.	3	3	6
Totalt	26	69	95

Bilaga III.6. *Orsaker till att elitdomarna fortsätter att döma.*

Orsaker	Dömer högst Div I	Div II	Totalt
Intresse för fotboll.	5	13	18
Kontakter med aktiva och kolleger.	7	9	16
Lyckats bli bättre som domare.	6	9	15
Roligt.	4	9	13
Motivation till fysisk träning.	1	10	11
Intressant, spännande, stimulerande.	6	4	10
Psykisk form.	–	6	6
Betald motion.	–	2	2
Resor.	1	1	2
Lämplig hobby som motvikt till det dagliga arbetet.	1	–	1
Skall sluta eller har slutat.	–	3	3
Totalt	31	66	97

Bilaga III.7. *Elitdomarnas positiva upplevelser under sin tid som domare.*

Positiva upplevelser	Dömer högst Div I	Div II	Totalt
Kontakt med människor.	12	50	62
Avancerat som domare.	3	7	10
Resor.	6	3	9
Tvingas till motion.	–	4	4
Spänning.	–	2	2
Atmosfären i matcherna.	–	2	2
Uppleva det positiva med idrotten.	–	2	2
Att få hjälpa ungdomen på rätt spår.	1	1	2
PR för civilt yrke.	1	1	2
Tillfredsställa egna behov.	1	1	2
Hålla kontakten med fotbollen.	2	–	2
Trevligt.	–	1	1
Införandet av neutrala domarbedömare.	1	–	1
Bättre utbildning.	–	1	1
Enighet i domarkåren.	–	1	1
En bättre lagdisciplin.	1	–	1
Personlig utveckling i att leda.	1	–	1
Vet ej.	–	1	1
Totalt	29	77	106

Bilaga III.8. *Elitdomarnas negativa upplevelser under sin tid som domare.*

Faktorer	Dömer högst Div I	Div II	Totalt
Ovederhäftig kritik från press.	7	16	23
Ovederhäftig kritik från spelare, ledare.	2	8	10
Avundsjuka bland kolleger.	1	6	7
Svårighet att bli accepterad.	3	2	5
Bristande kontakt med DK.	–	3	3
Dålig domarbedömning.	1	2	3
Spelarnas sämre disciplin.	–	2	2
Dåliga matchtider, tvingas ta ledigt från arbetet.	1	1	2
Tråkigheter p g a speciella matchsituationer.	2	–	2
Nedklassad som domare.	2	–	2
Ekonomiska ersättningen.	2	–	2
Linjemän saknas.	–	1	1
Åldersgränser.	–	1	1
Svårigheter p g a taktiska grepp.	–	1	1
Ledares och spelares oförstående för samverkan.	1	–	1
Ingen negativ upplevelse.	2	3	5
Ej svar.	–	1	1
Totalt	24	48	72

Bilaga III.9. *Regelförändringar 1972–1976.*

Genomgången ska belysa de ändringar som ägt rum i regelboken.

Dessa visar vilka försök som gjorts för att regelmässigt hänga med i fotbollsspelets utveckling.

Förutom de officiella spelreglerna ingår i regelboken, International Boards officiella beslut rörande tolkningen av reglerna. Dessutom tillkommer vissa kommentarer till reglerna som av DK utfärdats speciellt för svenska förhållanden.

Nedanstående genomgång är upplagd så att varje regel följs upp för sig under nämnda årsperiod.

Regel 1. Spelplanen.

Officiella beslut (spelregler för fotboll 1976, s 8–9, mom 12). ''De nationella förbunden skall – särskilt vid internationella matcher,

– begränsa antalet fotografer runt spelplanen,

– dra en linje markerad bakom mållinjerna minst två meter från hörnflag-

gorna, och genom en punkt belägen minst 3,5 meter bakom skärningspunkten mellan mållinjen och linjen som markerar målområdet, till en punkt belägen minst sex meter bakom målstolparna,
- förbjuda fotograferna att överskrida dessa linjer,
- förbjuda användandet av blixtljus''.

Ändring: Lydelsen har skärpts bl a har bör utbytts mot skall. Dessutom innebär ändringen en större precisering främst ur arrangörssynpunkt.

Regel 2. Bollen (spelregler för fotboll 1973, s 9).
''Trycket skall vara lika med 1 atmosfär, vilket motsvarar 1 kg/cm^2 vid havsytan. Bollen får ej utbytas under matchen utan domarens medgivande''.

Spelregler för fotboll (1976, s 9).

''Trycket skall vara lika med 0,6–0,7 atmosfärer, vilket motsvarar 600–700 g/cm^2 vid havsytan''.

Regel 3. Antal spelare (spelregler för fotboll 1973, s 9).
''Ersättare, högst två i varje lag, är tillåtna i en tävlingsmatch under förutsättning att vederbörande internationella eller nationella förbund fattat beslut härom''.

Ändring: ''i en vänskapsmatch'' har uteslutits.

Nytt 1973: ''i en vänskapsmatch äger de båda lagen rätt till överenskommelse om antalet ersättare, som inte får överstiga fem. Sådan överenskommelse skall delges domaren före matchen. Om domaren icke meddelats eller om lagen inte lyckats nå överenskommelse, får endast två ersättare användas''.

''Var och en av övriga spelare får byta plats med målvakten under förutsättning dels att domaren är informerad därom, innan ändringen äger rum, dels att utbytet görs under uppehållet i spelet''.

Ändring: ''dels att utbytet görs under uppehåll i spelet'', har tillkommit.

Nytt 1973:
''När en målvakt eller annan spelare avses utbytas mot ersättare, skall följande villkor iakttas:
a. Domaren skall meddelas om utbytet innan det görs.
b. Ersättaren skall avvakta signal från domaren innan han beträder spelplanen.

c. Han skall beträda planen vid mittlinjen under uppehåll i spelet, och
d. Spelet skall inte återupptas förrän den spelare, som ersatts har lämnat planen. Spelare som överträder denna regel, skall varnas''.

(Spelregler för fotboll 1974, s 10, mom 5 b).

''Ersättaren skall inte beträda spelplanen förrän den spelare han skall ersätta lämnat denna och endast efter domarens tecken''.

Ändring: Tillägg ''förrän den spelare han skall ersätta lämnat denna''.

(Spelregler för fotboll 1974, s 10).

a. ''Spelet skall inte stoppas för överträdelse av regel 4. De inblandade spelarna skall varnas så snart bollen är ur spel''.
b. ''För annan överträdelse av denna regel skall den berörde spelaren bli varnad och, om spelet stoppats av domaren för att utdela varningen skall spelet sättas igång genom en indirekt frispark, som skall utföras av en spelare ur motståndarlaget från den plats bollen befann sig då spelet avbröts''.

Regel 3.

Spelregler för fotboll (1973, s 9, mom 3 officiella beslut).

''Före matchens början skall uppgift lämnas till domaren om namnen på högst fem spelare från vilka ersättare måste utses''.

Ändring: ''av vilka högst två får deltaga i spelet'' har utgått.

Spelregler för fotboll (1973, s 10, mom 6 officiella beslut).

Tillägg

''Detta tecken skall inte ges förrän den spelare, som skall ersättas, har lämnat planen. En ersättare skall beträda planen vid mittlinjen''.

Spelregler för fotboll, (1973, s 10, mom 7 officiella beslut).

Tillägg

''För en ersättare, som begår förseelse på spelplanen tillämpas samma straffbestämmelser som för övriga spelare, vare sig han deltar i spelet eller ej''.

Regel 4. Spelarnas utrustning. Spelregler för fotboll (1974).

Skärpta bestämmelser angående fotbollsskornas dobbar (material, storlek).

Spelregler för fotboll (1976, s 11–12).

''Ytterligare stödjande material för att ge stadga åt dubbar i mjuka material, eller ribbor som är ingjutna i sulan för att förstärka den, är tillåtna under

förutsättning att de inte är högre än fem mm från sula och i övrigt inte är farliga för andra spelare. I övrigt skall dubbar och skor överensstämma med denna regels allmänna krav''.

Regel 5. Domaren.

Spelregler för fotboll (1973, s 12, mom e).

''Från det ögonblick han beträder spelplanen varna en spelare som begår förseelse eller gör sig skyldig till olämpligt uppträdande, och – om denne framhärdar – utvisa honom''.

Ändring: tillägg ...''som begår förseelse''.

Spelregler för fotboll (1973, s 13, mom h).

''Efter eget omdöme utvisa spelare, vilken gör sig skyldig till obehärskat uppträdande, brutalt spel eller använder grovt eller smädligt språk''.

Ändring: ...''våldsamt spel'' har utgått och ersatts med ''obehärskat uppträdande, brutalt spel ...''...

Spelregler för fotboll (1974, s 12).

''En domare skall utses att tjänstgöra i varje match. Hans befogenhet och matchutövande, som tillerkänns honom genom spelreglerna, börjas så snart han kommer in på spelplanen''.

Ändring: ''Hans rättskipning börjar vid signalen för avspark'' har utgått.

Spelregler för fotboll (1973, s 13, mom 12 officiella beslut).

''Domaren får inte tillåta någon att beträda spelplanen förrän spelet stoppats och då endast när han gjort tecken därtill. Domaren får heller icke tillåta instruktion från planens begränsningslinjer''.

Ändring: ...''tränare eller andra personer att inträda'' har ersatts med ''någon att beträda'' ...''hindra tränare, officiella ledare och ersättare att dirigera spelet'' har ersatts med ''Domaren får heller ...''.

Regel 12. Otillåtet spel och olämpligt uppträdande.

Spelregler för fotboll (1973, s 20).

''För de tre sistnämnda förseelserna skall, förutom varningen, utdömas en indirekt frispark, till det motsatta laget från den plats, där förseelsen begicks, såvida icke en allvarligare överträdelse av spelreglerna begåtts''.

Ändring: tillägg ''såvida icke ...''.

Spelregler för fotboll (1974, s 20, mom 13).

Ett tillägg görs. ''När domaren ämnar varna en spelare och innan han gjort det, denne begår en annan överträdelse, som medför varning, skall spelaren utvisas''.

Spelregler för fotboll (1975, s 18, mom 7, 8)

''Håller fast en motspelare''.

Ändring: ...''med handen eller med någon del av armen'' har utgått. Mom 8 ''Knuffar en motspelare'' utgått har se mom 7.

Spelregler för fotboll (1976, s 20).

...'' skall det återupptagas genom en indirekt frispark till det motsatta laget från den plats där bollen befann sig när domaren stoppade spelet''.

Ändring: tidigare lydelsè ''där den felande spelaren befann sig'' har ersatts med ''där bollen befann sig''.

Spelregler för fotboll (1975, s 18, officiella beslut, mom 4).

''Utnyttjar någon sin egen medspelare i avsikt att komma högre upp i luften för att nicka bollen, skall domaren stoppa spelet, varna spelaren för olämpligt uppträdande och döma indirekt frispark till det motsatta laget''.

Ändring: Efter ''för att nicka bollen'' har texten, ''och lyckas därmed'' utgått.

Spelregler för fotboll (1976, s 19 officiella beslut mom 9). Tillägg till tidigare lydelse.

''Om en spelare avsiktligt obstruerar motståndarens målvakt i avsikt att hindra honom att sätta bollen i spel i enlighet med regel 12, punkt 5 a), skall domaren döma en indirekt frispark''.

Regel 13. Frispark.

Spelregler för fotboll (1974, s 21 officiella beslut, mom 1).

''För att särskilja direkt och indirekt frispark, skall domaren, när han dömer en indirekt frispark visa detta genom att sträcka armen ovanför huvudet. Han skall hålla kvar armen i detta läge tills sparken utförts''.

Ändring: Följande har tillagts; ''för att särskilja direkt och indirekt frispark''.

Nuvarande lydelse ''ovanför huvudet'' har ersatt tidigare ''armen uppåt''. Utgått har: ...''och detta tecken måste komma före den signal, som innebär att frisparken får utföras. Inget sådant tecken göres vid direkt frispark''.

Spelregler för fotboll (1975, s 21, officiella beslut, mom 1).

Sista meningen i 1974 års text har ersatts med. ''När bollen är på rätt plats, skall han hålla kvar armen i detta läge tills sparken utförts''.

Regel 14. Straffspark.

Straffspark (spelregler för fotboll 1974, s 22–25, officiella beslut).

''1. När domaren har dömt straffspark, skall han inte ge signal att den får utföras, förrän spelarna har intagit platser i enlighet med regeln.

2a. Om bollen, efter det att sparken utförts, stoppas i sin kurs mot mål av någon utomstående, skall sparken läggas om.

b. Om bollen, efter det att sparken utförts, studsar tillbaka i spel från målvakten eller målställningen, och sedan stoppas i sin kurs av någon utomstående, skall domaren stoppa spelet och återuppta det genom ett nedkast på den plats, där den kom i kontakt med den utomstående.

3a. Om domaren, efter att ha gett signal för utförande av straffspark, ser att målvakten ej är på sin rätta plats på mållinjen, skall han det oaktat tillåta att sparken fullföljs. Om bollen ej går i mål skall sparken göras om.

b. Om målvakten, efter det att domaren givit signal för utförande av straffspark och innan bollen spelats flyttar fötterna, skall domaren icke desto mindre tillåta att sparken fullföljs. Om bollen ej går i mål skall sparken göras om.

c. Om en spelare från det försvarande laget inträder i straffområdet eller befinner sig närmare straffpunkten än 9,15 m efter det att domaren givit signal för utförande av straffspark och innan bollen spelas, skall domaren icke desto mindre tillåta att sparken fullföljs. Om bollen ej går i mål skall sparken, göras om. Felande spelare skall varnas.

4a. Om den spelare, som utför straffsparken, gör sig skyldig till olämpligt uppträdande, skall sparken, om den redan utförts och bollen gått i mål, göras om. Felande spelare varnas.

b. Om en medspelare till den, som lägger straffsparken, inträder i straffområdet eller befinner sig närmare straffpunkten än 9,15 m, efter det att domaren givit signal för utförande av straffspark och innan bollen är i spel, skall domaren icke desto mindre tillåta att sparken fullföljs. Om bollen går i mål, skall målet underkännas och sparken göras om. Felande spelare skall varnas.

c. Om bollen, under de omständigheter som beskrivs i föregående beslut, studsar tillbaka i spel från målvakten eller målställningen, skall domaren, förutom att varna spelaren, stoppa spelet och döma frispark till motståndarlaget, att utföras från den plats, där förseelsen ägde rum.

5a. Om, efter det att domaren givit signal för straffsparks utförande och innan bollen är i spel, målvakten flyttar fötterna från sin plats på mållinjen och en medspelare till straffläggaren inträder i straffområdet eller befinner sig närmare straffpunkten än 9,15 m skall sparken om den utförts, göras om. Medspelaren till straffläggaren skall varnas.

b. Om efter det att domaren givit signal för straffsparks utförande och innan bollen är i spel, en spelare från båda lagen inträder i straffområdet eller befinner sig närmare straffpunkten än 9,15 m skall sparken om den utförts, göras om. Felande spelare skall varnas.

6. När en straffspark skall utföras eller göras om på ''övertid'' vid halvtid såväl som vid full tid, skall tiden utsträckas till sparken är utförd dvs till domaren har beslutat om bollen gått i mål eller inte.
   Ett mål godkännes när bollen passerat över hela mållinjen om
   a. bollen går direkt i mål
   b. bollen studsar från målställningen eller
   c. bollen berör eller spelas av målvakten.
   Matchen är slut omedelbart när domaren fattat sitt beslut.
7. När en straffspark skall utföras på ''övertid'':
   a. skall föreskrifterna i alla föregående paragrafer, utom paragraferna 2 b) och 4 c) tillämpas på vanligt sätt, och
   b. skall matchen under de omständigheter som beskrivs i paragraferna 2 b) och 4 c) sluta omedelbart då bollen studsar från målvakten eller målställningen''.

Lydelsen har ändrats i de flesta avseenden. De mest genomgripande förändringarna är att i punkten 4 c) har tidigare ''indirekt frispark'' ersatts med ''direkt frispark''. Vidare är momentet 5 a) nytt.

Regel 17. Hörnspark.
Spelregler för fotboll (1974, s 27).

''Straffbestämmelser
a. om spelaren, som utför sparken, spelar bollen en andra gång innan den vidrörts eller spelats av en annan spelare, skall domaren döma en indirekt frispark till motståndarlaget, att utföras från den plats, där förseelsen begicks.
b. För varje annan överträdelse skall sparken göras om''.

Ändring: omfattar en precisering till mom a) i 1973 års regler står endast ''att överträdelse skall beivras med indirekt frispark''. Mom b) är nytt.

Kommentar till reglerna gällande speciellt för svenska förhållanden.

Regel 1. Spelplanen.
Spelregler för fotboll (1975, s 28).

''Är planen ej tillfredsställande markerad, skall domaren se till att detta blir gjort före matchen. Vid markering av planen bör krita användas, eller annat lämpligt material''.

Ändring: tidigare ''i nödfall dock sågspån''... har ersatts med ''eller annat lämpligt material''.

Regel 3. Antal spelare.

Spelregler för fotboll (1974, s 29).

''Om det brister i dessa avseenden skall domaren ge lagledaren tillfälle att komplettera spelarförteckningen.

Upptar förteckningen när matchen har börjat endast 11 eller 12 spelare, har rätten att utnyttja ersättare, respektive mer än en ersättare förverkats. Observera sålunda att endast namngivna ersättare får användas''.

Ändring: Från tidigare lydelse har utgått ''komplettering eller ändring får ej ske när matchen börjat''.

Regel 7. Speltiden.

Spelregler för fotboll (1976, s 31).

''Speltiden för juniorer är 2×45 min såvida ej annat föreskrivits''.

''Två dylika förlängningar (alltså 4 ggr 15 min) är maximum för seniormatch och en förlängning (2 ggr 15 min) för juniormatch''.

Ändring: Tio min längre speltid för juniorer såväl under match som under ev förlängning har införts.

Regel 12. Otillåtet spel och olämpligt uppträdande.

Spelregler för fotboll (1974, s 33–34).

''Anvisningar för utvisning av spelare''.

Enligt fastställda bestämmelser kan en utvisning föranledas av lindrig eller grov förseelse.

A. Lindrig utvisning

En spelare skall utvisas för lindrig förseelse:

1. Om spelare, på domarens tillsägelse, vägrar rätta till en detalj i sin utrustning. T ex vägrar att:
   avtaga eller placera lång halskedja med amulett innanför tröjan,
   avtaga ring med stor infattning,
   avtaga armbandsur,
   rätta till felaktigheter i dobbningen av skorna.
2. Om en spelare – vid frispark – rusar fram innan bollen spelats från ''mur'' där en medspelare tidigare varnats.
3. Om en spelare efter erhållen varning gör sig skyldig till följande förseelser – dvs fortsätter att bryta mot reglerna: återinträder i spelet, utan att ha erhållit domarens tillstånd, inträder i straffområdet eller kvartscirkeln innan bollen spelats vid straffsparken,
   enligt regel 12. avd 1 (siffrorna inom parentes hänvisar till respektive stycke i spelreglerna):
   sätter krokben för en motspelare (2)

hoppar mot en motspelare (3)
angriper en motspelare på ett våldsamt eller farligt sätt (ej slag eller sparkar) (4)
otillåtet angrepp bakifrån (5)
håller fast en motspelare (7)
knuffar en motspelare (8)
gör hands (gäller ej mv) med avgörande fördel (9)
protesterar mot domslut med ord eller åthävor,
gör sig skyldig till annat olämpligt uppträdande t ex bollen spelas bakåt vid straffspark, hindrar en motspelare med utsträckta armar – utan kroppslig beröring,
vägrar intaga 9,15 m avstånd till bollen,
förflyttar sig framåt mot bollen – innan den spelats – vid frispark, utnyttjar medspelare med handstöd för att komma högre upp i luften – och lyckas,
om målvakten med avsikt ligger längre än nödvändigt på bollen (fördröjande spel),
otillåten fintning vid straffspark.

B. Grov utvisning

En spelare skall utvisas för grov förseelse:

1. Om han missfirmar eller smädar:
   domaren
   linjemän
   spelare (med- som motspelare)
   ledare
   åskådare
2. Om han avsiktligt slår (med hand eller armbåge) sparkar (med fot eller knä) ''skallar'' eller spottar på:
   domaren
   linjemän
   spelare (med- som motspelare)
   ledare
   åskådare

Gör sålunda en spelare sig skyldig till förseelser enligt B1–2 skall han omedelbart utvisas – utan föregående varning – för grov förseelse.

Vid företagen utvisning skall domaren meddela spelaren om utvisningen är lindrig eller grov.

Diskutera aldrig med utvisad spelare.

Lämna spelaren och anmoda lagkaptenen avföra den utvisade spelaren från spelplanen.

Sunt förnuft och eget omdöme har avgörande betydelse vid utvisning. I rapporten om grov utvisning skall domaren, klart och tydligt ange vad som hänt, så att dömande myndighet kan fatta dom''.

Ändring: Förändringarna från 1973 består i att förseelser som skall föranleda lindrig utvisning har specificerats likaså har förseelser som skall föranleda grov utvisning förtydligats. Dessutom ingår att domaren i domarrapporten klart och tydligt skall ange vad som hänt.

Regel 12

Spelregler för fotboll (1975, s 32)

''När en spelare varnas skall domaren kalla honom till sig och anteckna hans nummer och namn. Han skall meddela spelaren att han varnats för viss förseelse och att spelaren vid upprepning kommer att utvisas. Varningen skall tilldelas spelaren på sådant sätt att ej blott denne utan även övriga spelare och publiken uppmärksammas på bestraffningen. Spelet skall vara stoppat då varningen utdelas. Spelet skall därefter igångsättas med signal''.

Ändring: Tillägg från 1974 är dels, ''och anteckna hans nummer och namn'', dels ''Spelet skall därefter igångsättas med signal''.

Regel 12

Spelregler för fotboll (1975, s 33)

''Den s k ''4-stegsregeln'' för målvakten

Följande anvisningar till tolkning av regel 12, II:, 5a lämnas:

1. Regeln skall tillämpas först då målvakten fångat bollen med en eller två händer och har full kropps- och bollkontroll.
2. Att slå bollen med öppen eller knuten hand är ej att fånga den.
3. När målvakten fångat bollen får han ta högst 4 steg med den.
4. Efter uttagna 4 steg, får han spela bollen med fot eller kropp (ej hand).
5. Målvaktens 4-stegsförflyttning får uppdelas i flera moment.
6. Efter utförd 4-stegsförflyttning, får målvakten ej fånga bollen ånyo förrän den berört annan spelare.
7. Målvakten äger rätt att innan han fångar bollen spela den med öppen eller knuten hand eller dribbla den med fot och kropp.
8. Mellan momenten i 4-stegsförflyttning och efter uttagna 4 steg får målvakten ej spela bollen med öppen eller knuten hand utan endast med fot och kropp.
9. Målvakten får ej fördröja spelet till det egna lagets fördel. Gör han det, skall domaren stoppa spelet utan att först uppmana målvakten att spela bollen vidare. Målvakten skall varnas, varefter spelet återupptages med en indirekt frispark''.

Ändring: Punkt 1. ''fångar'' har ersatts med ''fångat''. Tillägg ''och har full kropps- och bollkontroll''.
Punkt 3. tidigare moment: a) ''håller bollen i en eller två händer'',
b) ''studsar bollen mot marken och fångar den igen, eller'',
c) ''kastar upp den i luften och fångar den igen''. ''Om målvakten ej fångar bollen igen får han spela bollen med fot eller kropp (ej hand)'', har uteslutits.

Ur 1974 års text har uteslutits ''målvaktens 4-stegsförflyttning enligt punkt 2 får uppdelas i flera moment. T ex målvakten fångar bollen, förflyttar sig ett, två eller tre steg och behandlar bollen enligt punkt 2 a–c, dribblar därefter bollen med fot eller kropp (ej hand), fångar åter bollen enligt punkt 2 och förflyttar sig resterande tre, två eller ett steg''.

Regel 13. Frispark
Spelregler för fotboll (1974, s 35)

''Tecknet för indirekt frispark skall ske med rakt uppsträckt arm intill bollen försättes i spel''.

Ändring: ''ett kort tidsmoment före signalen för bollens försättande i spel'' har ersatts.

Regel 15. Inkast
Spelregler för fotboll (1975, s 35).

''Den som gör inkast får stå högst en meter bakom sidlinjen''.

Ändring: Tillägg ''får stå högst en meter bakom sidlinjen''.

Regel 17. Hörnspark
Spelregler för fotboll (1973, s 34).

''Domaren skall kontrollera att alla spelare, med undantag för den som skall utföra hörnsparken, befinner sig inne på spelplanen samt att hela bollen är placerad inom hörnområdets linjer innan han ger signal till att hörnsparken får läggas''.

Ändring: I tidigare text har uteslutits ''eller tecken'' som stod före ''till att hörnsparken får läggas''.

Föreskrifter för straffsparkstävling har tillkommit i 1976 års regelbok Spelregler för fotboll (1976, s 35–36).

Samarbete mellan domare och linjemän.
Spelregler för fotboll (1975, s 37, mom 7). Utbyte av spelare ''Biträd domaren med att tillse att spelaren lämnar spelplanen, innan ersättaren inträder

på densamma. Ersättaren skall till linjemannen avlämna ett kort upptagande spelarens nummer och namn''.

Ändring: tidigare text: ''att den ordinarie spelaren först lämnar'' har utgått och ersatts med ''att spelaren lämnar''. Tillagts har sista meningen, ''Ersättaren skall till .....''.

Domarens instruktion till linjemännen.
Spelregler för fotboll (1975, s 36, mom 2).

''Boll ur spel efter mållinjen
vid inspark – gå raskt mot mittlinjen (giv signal med flaggan)
vid hörnspark – gå raskt mot hörnflaggan (giv signal med flaggan)''.

Ändring: tillägg ''(giv signal med flaggan)''.

Bilaga III.10. *Elitdomarkurs i fotboll.*

A. Kursprogram

Kursprogrammet vid elitdomarkursen i Växjö 1976 (för div I-domare) hade följande sammansättning (endast punkter rörande utbildningen har medtagits);

0402

13.30–14.00	Kursöppning, nytt från förbundet
14.00–14.50	Nyheter i regelboken
15.00–15.50	Samarbete domare – linjemän
17.00–17.50	Samarbete domare – linjemän
18.00–18.50	Domarnas sätt att beivra ojust spel
19.00–19.50	Kan vi mjuka upp fördelsregeln.

0403

09.00–09.50	Praktisk regelgenomgång
10.00–12.00	Testlöpning
14.00–14.50	Krafttag mot olämpligt uppträdande
15.00–15.50	Offsidebedömningen
16.30–19.00	Grupparbete
19.00–19.50	Hur sköter de träningen under säsongen.

0404

08.45–09.30	Redovisning av grupparbete
10.00–11.30	Testlöpning
13.00–13.50	Min uppgift som kontaktman med domarna. Stig Svensson lagledare för Östers IF i div I.
14.00–14.50	Nya ersättningsbestämmelser
15.00–15.50	Övriga frågor.

Sammanlagt bestod kurstiden av 1065 minuter, av dessa ägnades

210 minuter till löpprov motsvarande 20 procent av tiden
195 minuter till grupparbete med redovisning motsvarande 18 procent av tiden
50 minuter till praktisk regelgenomgång motsvarande 5 procent av tiden
300 minuter till teoretisk regelgenomgång motsvarande 28 procent av tiden
50 minuter till kontakt med ledare motsvarande 5 procent av tiden
80 minuter till administrativa meddelanden motsvarande 8 procent av tiden
50 minuter till regelnyheter och förbundsnytt motsvarande 5 procent av tiden
50 minuter till övriga frågor motsvarande 5 procent av tiden
50 minuter till hur sköts träningen motsvarande 5 procent av tiden.

B. Innehållet i varje moment

1. Löpprov

20 procent av kurstiden ägnas till löpprov. De olika proven redovisas i avhandlingen (s 112).

2. Teoretisk genomgång

Den procentuellt största tidsandelen ägnas åt teoretisk regelgenomgång av olika slag.

Samarbetet mellan domare och linjemän upptar 1/3 av denna tid. Vad som togs upp i genomgången och hur den var upplagd redovisas under angivna moment. Innehållet har bandats och analyserats i efterhand.

a. Samarbete domare – linjemän

Inledningsvis berördes det s k diagonalsystemet i domarens och linjemännens samarbete. Det påpekades att det var tillåtet att avvika från diagonalen. Spelet måste dock alltid befinna sig mellan domare och linjeman. Dessa funktionärer måste snabbt kunna få ögonkontakt med varandra. Samtidigt poängterades det att dagens spel kräver att domaren befinner sig mycket närmare situationerna i bedömningsögonblicket än tidigare. Domaren måste finnas i händelsernas centrum utan att vara i vägen. Detta bör uppskattas av spelarna.

Linjemannen bör få ingripa innanför straffområdet. Ingen tveksamhet får då föreligga om beslutet. Det hela exemplifieras med ett fall där linjemannen upptäckt en hands på försvarande lag, medan domaren dömt hörna. Linjemannen ingriper och domaren ändrar till straffspark. Det anses som viktigt, att linjemannen får upplysa domaren om vad som hänt, innan denne fattar sitt beslut.

Ytterligare ett fall relaterades, där linjemannen upptäckt en förseelse som skett bakom domarens rygg. Linjemannen gör domaren uppmärksam på vad som skett. Det påpekas som viktigt, att man måste ha sett hela situationen, inte endast den sista fasen.

''Korridoren'' (del II, s 61–62) är i princip linjemans ansvarsområde. Där bör han få döma för alla förseelser särskilt de som sker i hans närhet. Han får dock fälla avgöranden beträffande situationer längre in på planen. Detta gäller emellertid endast tydliga förseelser. Det påpekas, att det är viktigt att linjemännen är kvalificerade för sin uppgift och att de har ett gott omdöme.

Domarens instruktion till sina linjemän diskuterades och det påpekades, att

- domaren bör i detalj precisera vad han menar med olika saker
- domaren bör klargöra ansvarsfördelningen speciellt för situationer nära målet.

Man diskuterar ett autentiskt fall (Kalmar FF – Västra Frölunda 1975). DK och domaren i fråga ger sin syn på saken.

Kontentan av det hela blev att domaren borde tagit ansvaret för situationen, enär han var bra placerad, som det nu blev, fällde linjemannen avgörandet. Linjemannen borde ha insett, att domaren var bra placerad och därför undvikit att vinka. Domaren påpekade, att han i sina instruktioner före matchen nämnt att han ville bestämma själv om hans placering var bra. Han tyckte att hans besked varit otvetydiga. Det bör innebära en ökad trygghet för linjeman, när han klart vet sitt ansvarighetsområde. För att

underlätta samarbetet ska team (dvs en domare har alltid samma linjemän) användas i största möjliga utsträckning. Ytterligare ett autentiskt fall tas upp och visar ett positivt ingripande från linjemannens sida.

Man tar vidare upp att regelboken klart föreskriver vilka tecken som ska användas mellan domaren och linjemännen. Dessutom påpekas det med skärpa, att dessa officiella tecken skall användas av alla.

Vidare diskuterar man domaren och linjemannens placering vid olika fasta uppställningar, som frisparkar nära straffområdet och hörnor. Vissa frågor förekommer och de visar, att det finns en viss tveksamhet hos domarna.

Det poängteras att såväl linjeman som domare måste värma upp sig ordentligt och att detta sker på planen. Man nämner dock ingenting om hur denna uppvärmning ska ske.

Domaren måste själv lösa vissa placeringsproblem under matchen när det gäller speciella situationer som kan uppkomma. Vidare poängterades det än en gång, att noggranna instruktioner om detta bör ske före matchen. Dessutom bör domarna och linjemännen gå igenom matchen efteråt och diskutera olika situationer.

b. Att beivra ojust spel och olämpligt uppträdande

Momentet upptog ca 16 procent av tiden för den teoretiska regelgenomgången. Föreläsningsformen användes även under detta moment. Ingen form av bildmaterial förekom.

Inledningsvis berördes svårigheten att skilja mellan förseelser som ska föranleda frispark respektive indirekt frispark.

DK påpekar att förseelserna i dag ofta sker dit bollen ska komma och inte där den befinner sig. Det är därför viktigt att domaren ser ''framåt'' på vad som kommer att hända. Det poängteras att linjemannen måste göra domaren uppmärksam på förseelser, som sker bakom dennes rygg.

Det gula varningskortet och dess användande behandlades och det påpekades att

- domaren inte vågar utdela varning i matchens inledning och att detta kan medföra problem längre fram under matchen
- detta beteende medför en inkonsekvent bedömning
- domaren bör vara uppmärksam på provokationer av olika slag.

Föreläsaren berör sedan spelarnas olämpliga uppträdande.

Främst behandlas exempel där detta riktas mot domare och linjemän. Man nämner protester, svordomar, gester mot domaren och handpåläggning. Tävlingskommittén är ense om att de domare, som underlåter att beivra nämnda förseelser eller följa övriga direktiv, inte får döma div I-matcher under ex en månad. Vidare påpekas, att domaren alltför sällan tillgriper utvisning.

Nästa punkt berör provokation och domarens bristande förmåga att beivra denna. Det påpekas att det är ofta de många små ''efterslängarna'' som leder till de stora ''smällarna''.

All fysisk beröring med domaren så som handpåläggning eller liknande, betraktas av föreläsaren som mycket allvarliga och bör omedelbart föranleda utvisning.

En domare frågar i detta sammanhang vilken påföljd en utvisning får som rör avsiktlig spark på motståndaren. Svaret blir ''som regel två matchers avstängning''. Men det poängteras, att domaren gjort sitt i och med att han visat ut spelaren och skickat in sin rapport. För att få en enhetlig bestraffning påpekas det, att representanter från tävlingskommittén reser runt i landet och klargör gällande normer. Ett kort inlägg görs om att man måste undervisa juniorer och pojklagsspelare i samband med att man dömer.

Det betonas, att domarna måste skärpa sin bedömning rörande sabotage av spelet. Man nämner som ex situationer, där en spelare sparkar bort bollen när domaren blåst för frispark. DK har märkt en försämring i fråga om att beivra dylika förseelser.

Själva varningsproceduren bör vara en liten ceremoni. Spelaren ska vara på samtalsavstånd (2–3 m). Det gula kortet ska visas tydligt för såväl spelare som publik, samtidigt som domaren förklarar för spelaren vad som skett och vilka följder det får vid upprepad förseelse.

Alla avsiktliga slag och sparkar, som sker när inte bollen är i närheten, ska föranleda utvisning för grov förseelse.

Domaren måste mycket noggrant berätta vad som skett, när han skickar in sin rapport. Inga direktiv ges om hur rapporten ska skrivas och vad den nödvändigtvis måste innehålla.

Det nämns, att tränarna är överens med DK om att domarna bör skärpa tillämpningen av varnings- och utvisningsstraffen. Konsekvensen i bedömningen av dessa situationer berörs i och med att det påpekas, att man måste tillgripa dessa bestraffningar redan från matchens början. Dessutom efterlyser tränarna en mera konsekvent bedömning av olika lag och spelare. Tränarna anser att domare bör beredas plats på tränarkurser för att möjliggöra utbyte av erfarenheter. En viktig sak i sammanhanget är att detta initiativ kom från tränarsidan.

c. Kan vi mjuka upp fördelsregeln?

Nedanstående moment togs upp till behandling, nämligen att

- domarna måste följa med i utvecklingen av det moderna fotbollsspelet
- domarna ska tillämpa fördelsregeln över hela planen och att därmed den tidigare zonindelningen av densamma upphör.

Dessa moment ställer stora krav på domarens rörlighet och förmåga att ''hänga med i spelet'', hans sätt att ingripa och samarbeta med linjeman. Domaren måste se på matchens karaktär hur mycket han ska avvakta. Har matchen en tendens till att bli ''häftig'' måste domaren blåsa direkt och inte lämna fördel. DK rekommenderar att det måste finnas en känsla för matchens karaktär hos domaren. Domaren måste klart visa när han tillämpar fördelsregeln. Tecknet för detta är, att man vinkar med båda händerna och om det behövs skriker ''spela på''!

Föreläsaren nämner gång på gång att det är en fråga han ställt, om man kan mjuka upp fördelsregeln, men trots detta lämnas rekommendationer om att fördelsregeln ska tillämpas oftare. En internationell jämförelse visar att det avvaktas betydligt mindre i svensk fotboll. Domarna får inte visa ett nonchalant uppträdande i dessa situationer. Det poängterades att varning måste utdelas trots att man avvaktar. Man får vänta tills nästa avbrott i spelet innan man utdelar varning. Vid grova regelbrott får man aldrig avvakta.

Här ställer domarna några frågor.

Vad sker vid grov förseelse och klar målchans?

Svar: Du bör blåsa straffspark och utdela varning.

DK går vidare och påpekar att zonindelningen tagits bort. Man nämner vissa tumregler för avvaktning.

- Aldrig avvakta om spelaren drivs bakåt.
- Det är fel att avvakta i matchens inledning innan matchens karaktär bestämts.
- ''Tigger'' spelarna avblåsning bör du blåsa och inte avvakta.
- När man känner att spelarna vill att ''bollen skall rulla'', då avvaktar man.
- Aldrig avvakta vid grova förseelser.
- Känslan för spelet har stor betydelse för när man skall avvakta.
- Domarna bör kunna upplysa spelarna angående tolkningen av fördelsregeln.
- Aldrig avvakta när det gäller obstruktion av målvakten.
- Domaren bör vara uppmärksam på att matchen kan ändra karaktär under de sista 15 minuterna, då får man avvakta mindre om spelet blir hårdare.

På en fråga, om man ska tillämpa olika tolkningar under matchen och hur detta i så fall påverkar konsekvensen i bedömningen, blir svaret. Att det är matchen som ändrar karaktär, och då är domaren inte inkonsekvent om han ändrar sin norm. Det är viktigt, att domaren sätter sin prägel på matchen från början för det är då som spelarna är mottagliga för argument.

En domare frågar om man kan släppa på sin tolkning när man fått matchen ''helt i sin hand''? DK svarar, att det inte är fråga om att släppa på tolkningen, utan när man ska ingripa. Författaren frågar om det kan bli så att domaren tillämpar en strängare norm, en lättare norm och en strängare norm under samma match? DK menar att så kan vara fallet. Författaren undrar då om inte dylika variationer kan vara en orsak till att spelarna ''provar'' domarna. DK lämnar frågan obesvarad. Informationen går nu över till att beröra att domaren ska ge spelaren tips om att han observerat hans beteende och vad som kommer att hända om det upprepas. Detta bör ske vid ett lämpligt tillfälle under pågående spel. Det skapar kamratskap mellan spelare och domare.

d. Offsidebedömningen

Anförandet sker i föreläsningsform. Endast en illustration på en magnettavla i form av en spelplan användes för att förtydliga det hela. Inledningsvis behandlas offsideregeln och det påpekas särskilt, att offside upphör när en motspelare spelar bollen. En del fall relateras där linjeman hållit flaggan uppe trots att offside upphört långt tidigare, detta p g a att domaren inte upptäckt linjemannen i tid. När domaren till slut upptäcker linjemannen blåser han för en förseelse som redan upphört. Några ytterlighetsfall relateras. I några av dem föreligger offside i andra inte.

Domarna frågar angående skillnaden mellan situationerna och får till svar, ''att den består av tidsintervallet som domaren har på sig innan han ska blåsa''.

Resultatet av den korta diskussion som svaret föranleder blir att linjemannen ibland ska vinka omedelbart när bollen spelas och ibland avvakta något. En domare gör ett inlägg i debatten som går ut på att linjemannen alltid bör avvakta något innan han vinkar. DK håller med. Det innebär, att offside kommer att bedömas inte som nu, när bollen spelas utan när man ser, vart den tar vägen.

DK samtycker, men påpekar att en avsiktlig passning till en offsidestående spelare alltid ska föranleda offside, och vinkning ska ske när bollen spelas.

Den nya tolkningen av offsidebedömningen kräver att
- domarna måste vara med mera i spelet när det gäller offside
- domarna inte lämnar över hela ansvaret för offsidebedömning på linjemännen
- domarna tittar oftare på linjemännen.

Exempel tas upp som belyser att man inte ska döma offside på en spelare som befinner sig offside men som inte deltager i eller inverkar på spelet. Exempelvis belyses en målsituation, där det poängteras, att en offsidestående spelare inte behöver inverka på spelet trots att han står i bollbanan. På en kort fråga från en domare angående hur spelarna reagerar på detta, blir svaret att de är för okunniga i dessa sammanhang. En viss oenighet visar sig inom DK vad beträffar en offsidestående spelare som står på mållinjen mellan målstolparna och hans inverkan på spelet, i fall han bockar sig ner för ett långskott som går i mål. Efter en viss tveksamhet tycks det vara så att målet ska godkännas. Vad beträffar fasta uppställningar t ex frisparkar nära mål och hörna ska domaren själv bedöma offside och linjemannen bevaka mållinjen. Detta för att undvika skapandet av situationer, där domaren och linjemannen har olika tolkningar. På frågan hur länge linjemannen ska stå kvar på mållinjen blir svaret ''så länge det finns en möjlighet till att ett mål kan göras''.

Om en spelare medvetet ställer sig offside vid en fast uppställning för att snabbt kunna ta hand om en ev målvaktsretur, är det domaren som avgör, hur nära målet han får stå. En tumregel är, att om spelaren står på linjen till eller i målområdet då är han offside. Det påpekas att detta endast gäller vid fasta uppställningar. I övriga fall kan spelaren ibland stå framför målet utan att inverka på spelet. En viss tveksamhet angående bedömningsskillnaden vid fasta uppställningar och i övrigt tycktes uppstå bland domarna. Föreläsningen avslutades med en uppmaning till domarna att leva med mera i spelet när det gäller offside och inte enbart lita till linjemannen.

e. Hur sköter domaren sin träning under säsongen?

Femtio minuter ägnas till denna punkt på programmet. Det hela sker i föreläsningsform utan något speciellt hjälpmedel.

Inledningsvis påpekades, att den fysiska prestationsförmågan hos domarna är bättre nu än förr. Orsaken till detta ansågs vara de obligatoriska löpprov som införts. Testerna leder till att man får ett bra prov på sig själv. DK påpekar, att i och med att testen kommer före säsongstarten kan det leda till att träningen avtar sedan testet avklarats. Det är viktigt, att träningen fortsätter under hela säsongen. Matcherna är inte tillräckligt krävande för

att domaren ska upprätthålla den fysiska formen. DK tänker ev införa ett test innan höstsäsongens start. Formerna för detta är dock inte klara.

Den andra sidan av träningen som DK vill betona är att domarna bör öka sin spelförståelse genom att träna med ett fotbollslag. DK sätter som målsättning ett träningstillfälle per vecka med ett fotbollslag, som helst bör spela i div I–II. Domarna får därmed möjligheter att lära något om den moderna fotbollen och dess taktiska finesser. Det är flera av elitdomarna som spelat aktivt endast på lägre nivå och därför har svårt att förstå varför det händer vissa saker i olika situationer. En ökad kontakt med elitfotbollen skulle bidra till en större förståelse hos domarna. Dessutom skapas en kontakt mellan spelare, tränare och domare, som kan verka positivt när det gäller framtida matchledning. Ett förslag om att spelare, domare och ledare ska träffas efter matchen för att diskutera situationer som uppkommit under matchen, ansågs av DK vara en idealbild, men omöjlig att genomföra p g a tidsbrist hos spelarna. I stället ansåg man att denna kontakt delvis kunde uppnås genom att den domare som tränar med respektive lag förklarar för spelarna varför olika domslut tillämpats. Man bortser då från den viktiga direktkontakten mellan de inblandade parterna.

DK anser att spelarna har ett otroligt dåligt begrepp om regler och vad som händer i domarsammanhang. Ett förslag om att domaren skulle gå in till spelarna före matchen och presentera sig för att på så vis skapa en viss direktkontakt mellan parterna, ansågs inte genomförbart. Detta p g a att spelarna inte var mottagliga för något omedelbart före matchen och att de inte vill bli störda. Ett annat argument från DK var, att domarna ska koncentrera sig på sin sak och spelarna på sin. Domarna är inte populära hos spelarna. Under en kort diskussion som förekom i anslutning till detta visade det sig att vissa domare och linjemän presenterar sig för lagen ute på planen under uppvärmningen. En domare önskar diskutera med lagledare, tränare och lagkapten före matchen och ev även i halvlek om det anses nödvändigt. Som avslutning framkastades en uppmaning till DK att se till att aktiva domare används som instruktörer ute i distrikten.

f. Grupparbete

Denna punkt upptog 18 procent av kurstiden. Varje grupp bestod av 4–5 deltagare varav en var ansvarig gruppledare. Samtidigt med grupparbetet pågick enskilda samtal mellan en DK ledamot och en domare. Följande sex frågor skulle penetreras av grupperna.

1. Diskutera och lämna synpunkter på möjligheterna att lösa frågan om ett bättre samarbete mellan domare och linjeman.

2. Diskutera ingående och penetrera offsideregeln.
3. Diskutera ingående hur gruppen ser på problemet med att i tid och på enklast tänkbara sätt beivra ojust spel.
   Diskutera hur domaren och linjemännen i tid kan ingripa mot alla former av olämpligt uppträdande, och hur man ska kunna vara konsekvent i bedömningen av olämpligt uppträdande och sabotage mot spelet.
4. Hur ska vi kunna få en riktigare bedömning av direkta och indirekta frisparkar?
5. Gruppen ska gemensamt lämna en skriftlig rapport över grov utvisning i tre olika fall av förseelser.
6. Gruppen ska ingående diskutera och lämna en redogörelse över hur fördelsregeln ska kunna tillämpas i en från början tät match.

P g a tidsbrist kunde författaren endast följa upp den första frågan i de olika grupperna. I de nedanstående punkterna sammanfattas de resultat som framkom

- det är bra om det blir team dvs en domare har samma linjemän i varje div I-match
- varje team får inte bindas för hårt, då får vissa domare alltid vara linjemän
- avundsjuka bland domarna i distrikten kan leda till problem när det gäller nomineringen av team
- om man använder team, kan man diskutera under resan till matchen
- när linjemännen nu ska få större befogenheter, kan det vara av betydelse att känna till deras person såväl fysiskt som psykiskt
- de officiella instruktionerna måste gälla
- det är för sent att ge linjemännen instruktion en timme före matchen, då vill domaren koppla av och inte instruera
- vissa spontana tecken kan användas mellan domare och linjemän, om det är team.

g. Enskilda samtal

De äger rum samtidigt som grupparbetet. De sker mellan en DK ledamot och en domare. Samtalen upptar bl a

- orsaker till positiva eller negativa insatser under säsongen t ex personliga skäl
- speciella egenheter såväl positiva som negativa, som observerats hos respektive domare under föregående säsong.
- speciella saker som respektive domare bör förbättra inför kommande säsong

Under dessa samtal framkom en större öppenhet hos domarna än under tidigare föreläsningar.

Bilaga III.11. *Svarsblankett för bedömning av inspelade matchsituationer.*

Svarsblankett

☐ Ingen åtgärd

☐ Frispark till
- ☐ Vita laget
- ☐ Svarta laget

☐ Straffspark till
- ☐ Vita laget
- ☐ Svarta laget

☐ Indirekt frispark till
- ☐ Vita laget
- ☐ Svarta laget

☐ Varning på
- ☐ Vit spelare
- ☐ Svart spelare

☐ Avvaktande varning på
- ☐ Vit spelare
- ☐ Svart spelare

☐ Utvisning på
- ☐ Vit spelare
- ☐ Svart spelare

Bilaga III.12. *Vad saknar domarna eller vad önskar de mera utav i domarutbildningen.*

Önskemål	Dömer högst Div I	Div II	Totalt
Mer praktisk genomgång, t ex filmade situationer.	7	12	19
Psykologi.	4	4	8
Ökad utbildning för linjemän.	1	2	3
Spelares och tränares tänkande.	1	1	2
Uppföljning av utbildningen.	–	2	2
Mera grupparbeten.	–	2	2
Mera regelkunskap.	–	2	2
Spelare och tränare med på domarkurser.	1	–	1
Årlig läkarkontroll.	–	1	1
DK borde lyssna mer på aktiva domare.	–	1	1
Samma instruktör för div I-III-domare för att få enhetlig regeltolkning.	–	1	1
Litteratur.	1	–	1
Saknar inget.	7	18	25
Totalt	22	46	68

Bilaga III.13. *Domarnas rangordning av allvarlighetsgraden hos fyra alternativa regelbrott, vilka alla renderar minst varning. Övre raden inom varje alternativ motsvarar div I-domarna.*

Förseelse	Rang 1	2	3	4
1. En spelare i lag A sparkar benet av en spelare i lag B med en	21	1	–	1
brutal spark.	42	1	–	–
2. En spelare i lag A befinner sig innanför lag B:s straffområde	3	10	8	–
och avancerar mot mål. Han tacklas just av en motståndare	2	14	24	3
i skottögonblicket och missar målet. Han skriker till domaren:				
''Vad fan blåser du inte för, domardjävel''?				
3. En spelare i lag A angriper målvakten i lag B genom att sätta	2	8	10	1
knät i magen på målvakten i en luftduell.	1	27	13	1
4. En spelare i lag A sparkar ut bollen över sidlinjen efter det	–	–	1	20
att domaren blåst för frispark för lag B.	–	–	4	38

Bilaga IV.1. *Elitdomarnas önskemål om domarsysslan i framtiden. Div I-domarnas bedömning i den övre raden.*

Alternativ	Rang 1	2	3	4	5
En-domarsystem med två linjemän, med nuvarande	3	6	1	–	–
funktioner.	14	17	5	–	–
En-domarsystem med två linjemän, som får större	18	2	–	–	–
befogenheter.	22	10	1	1	–
Två-domarsystem utan linjemän.	1	–	2	–	2
	1	2	5	5	10
Två-domarsystem utan linjemän men med två	–	–	3	2	–
måldomare.	3	2	5	12	2
Två-domarsystem med två linjemän och två	–	1	3	–	–
måldomare.	–	–	8	4	10
Egna alternativ					
En-domarsystem med samma linjemän	–	–	–	–	–
(team).	2	2	–	–	–
Ej svar 2 st					

Domarna har fått rangordna de olika alternativen. Rang 1 skulle de ge till det alternativ som de föredrog i första hand. Resultatet visar en dominans för en-domarsystem med två linjemän, vilka får ökade befogenheter.

Litteraturförteckning

Alker, H., Straub, W., Leary, J. 1973: Achieving Consistency: A study of basketball officiating. *Journal of vocational Behavior 3,* 335–343.

Allen, C. D. 1950: *Critical requirements in interpersonal behavior.* Unpublished senior thesis. Princeton University.

Andersson, B-E. & Nilsson, S-G. 1966: *Arbets- och utbildningsanalyser med hjälp av critical incident metoden.* Göteborg: Läromedelsförlagen.

Askling, B. 1967: *Arbetsanalys av förskollärayrket.* Lincentciatavhandling. Göteborg: Pedagogiska institutionen, Göteborgs universitet.

Bierschenk, B. 1972: *Självkonfrontation via intern television i lärarutbildningen.* Lund: Gleerups.

Bijou, S. W., Peterson, R. F., Ault, M. H. 1968: A method to integrate descriptive and experimental field studies at the level of data and empirical concepts. *Journal of applied behavior analysis.* 1, 178–192.

Brandt, R. M. 1972: *Studying behavior in natural settings.* New York: Holt, Rinehart & Winston.

Brodd, T. 1975: Fair-Play konferens aktuell på nytt. *Svensk fotbolltidning* 3, (5), 5.

Brydolf, G. 1975: Skärp reglerna för brutalt spel. *Svensk fotbolltidning* 3, (5), 22.

Coler, J. 1973: Message of welcome. Report in lectures of the second course of UEFA for topclass referees from september 10 th to 14 th. Stencil. Bern: UEFA, s 7–8.

Coll, R. 1976: Discipline—the eternal problem in football. *FIFA news* 143, 178–179.

Cronbach, L. J. 1966: *Essentials of psychological testing* (2 nd ed.). New York: Harper & Row.

Dagspressens detaljspridning 1974: Solna: Tidningsstatistik AB.

Dahllöf, U. 1973: The curriculum development system in Sweden. Some comments on present trends and problems. *International Review of Education* 19:2, 218–229.

Dahlström, E. 1957: *Intervju- och enkätteknik.* Stockholm: Natur & Kultur.

Eldberg, E., Larsson, B-G., Nilsson, H., Wagermark, G. 1973: Sociologiska undersökningar av domare i handboll. *Svensk idrott* 23, 812–814.

Elgqvist-Saltzman, I. 1976: *Vägen genom universitetet.* En forskningsöversikt och en empirisk analys av några studievägar inom filosofisk fakultet Umeå 1968/1975. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Engström, L-M., Ahlgren, R-M. 1974: *Beteendevetenskaplig forskning i Sverige med anknytning till idrott och fysisk aktivitet.* Stockholm: Pedagogiska institutionen, lärarhögskolan i Stockholm. Stencil.

Ericksson, C. H. 1966: *Fundamentals of teaching with audovisual technology.* New York: Mac Millan company.

Erlandsson, P. 1975: ''Här slår allsvenska spelarna tillbaka''. *Expressen* 1975-05-24, 32.

Festinger, L., Katz, D. (Eds) 1953: *Research methods in the behavioral sciences*. New York: The Dryden press.
Flanagan, J. C. 1954: The critical incident technique. *Psychological Bulletin,* 51, 327–358.
Franke-Wikberg, S., Johansson, M. 1975: *Utvärdering av undervisning. En problemanalys och några empiriska studier på universitetsnivå*. Doktorsavhandling Umeå: Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
Gadd, K. 1975: Seriesystemet med 6-lagsserien utvecklar spelet. *Svensk fotbolltidning,* 3, (1), 17.
Gelinsky, A. S. 1951: Perceived size and distance in visual space. *Psychological review,* 58, 460–482.
Gestrelius, K. 1970: *Utbildningsplanering med befattningsanalytiska metoder*. Lund: Läromedelsförlagen.
Granick, L., Strasel, J. (Eds) 1970–75: *Psychological abstracts*. Washington: PHE American psychological association inc.
Guilford, J. P. 1954: *Psychometric methods*. New York: Mc Graw-Hill.
Heisterkampf, G. 1975: *Die Psychodynamik von Kampfspielen. Am Beispiel der Beziehung zwischen Schiedsrichtern und Zuschauern*. Stuttgart: Karl Hoffmann Verlag.
Herbert, A., Wirdenius, H. 1968: *Arbetsstudiemän i arbete. En undersökning av uppgifter och verksamhet med analys av arbetskrav*. Stockholm: PA-rådet.
Hällsås, O., Isacsson, L. 1973: Sociologiska undersökningar av domare i bandy. *Svensk idrott* 23, 812–814.
Isberg, L. 1973 a: *Fotbollsdomare. En undersökning av den teoretiska skolutbildningens, och praktiska utövande av fotboll och andra bollspels betydelse för framgång som fotbollsdomare*. Tre-betygsuppsats. Uppsala: Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet. Stencil.
Isberg, L. 1973 b: *En rapport om idrottsrörelsens organisation och utbildning*. Del ingående i Fyra-betygsuppsats. Uppsala: Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet. Stencil.
Jensen, N. P. 1970: Undervisningsplanlaegning. Kontinuitet i indlaerningen. I *Stjerne* (1970, s 127–199).
Jones, V. L. 1971: The nature of measurement. In *Thorndike* 1971, s 335–355.
Kershner, A. M. 1955: A report on job analysis. *Report from office of naval research department of the navy,* Washington D. C. ACR–5.
Lidfors, L., Borg, G. 1972: *Idrottspsykologi, En litteraturöversikt*. Rapport från Psykotekniska institutet, Stockholms universitet 31.
Linne, H. 1975: Vår bäste fotbollsdomare slutar i protest 'Spelarna hatar varandra'. *Expressen* 1975-05-23, 32.
Linne, H. 1975: Domaren skälls ut – både under och efter matchen. ''Tabbe av mig att inte visa ut Bosse''. *Expressen* 1975-06-18, 38.
Ljung, L. 1975: Proffsklass på en svensk amatör – en utopi i dagens fotbollsliv. *Svensk fotbolltidning 3,* (1), 46.
Mercier, J. 1975: Safeguarding the spirit of fair play and remidies against violence. *FIFA news,* 141, 59–65.
Miskjian, V. 1976: To much street-fighting on the football fields. *FIFA news,* 153, 82–84.
Mitchell, J. V. Jr. 1969: Educations challenge to psychology: The prediction of behavior from person – environment interactions. *Review of educational research* 39, 695–721.
Persson, L-G., Hansson, J. 1972: *Kravanalys av fotbollsdomare*. Examensarbete. Stockholm: Gymnastik och idrottshögskolan.
Railo, W. 1975: *Tränings- och tävlingspsykologi*. Stockholm: RF.
Referees' Committee meeting 1976: *FIFA news,* 153, 92–93.

Reynolds, T. 1976: Is the offside trap legal? *FIFA news,* 153, 78–81.
Riedel, H. 1973: *The development of competitive sport in football and its requirements on the qualification of the referees.* Report in lectures of the second course of UEFA for topclass referees from september 10 th to 14 th. Stencil. Bern: UEFA, s 38–52.
Rosenshine, B., Furst, N. The use of direct observation to study teaching. In *Travers* (1973, s 122–184).
Rovio-Johansson, A., Abramson, C., Dahlgren, G. 1972: *Behovsanalys och läromedelsframställning för lärarutbildning av nyanställda akademiska lärare.* BLL-projektet 1–3, Göteborg: Pedagogiska institutionen, Göteborgs universitet. Stencil.
Schlegel, K. 1975: Rising number of cautions. *FIFA news* 142, 141–142.
Seipelt, F. 1973: *Diverging interpretation of the laws of the game in European competition matches.* Report in lectures of the second course of UEFA for top-class referees from september 10 th to 14 th. Stencil. Bern: UEFA, s 21–30.
Selltiz, C., Jahoda, M., Deutsch, M., Cook, S. W. 1966: *Research methods in social relations.* New York: Holt, Rinehart & Winston.
Sjilágyi, G. 1973: *Professional methods and pictures in topfootball.* Report in lectures of the second course of UEFA for top-class referees from september 10 th to 14 th. Stencil. Bern: UEFA, s 80–87.
Sjödahl, L. 1973: Några synpunkter på tolkningen av critical incidentdata. *Tidskrift för yrkesutbildning.* 54, (6), 18–26.
Stake, R. E. 1973: The countenance of educational evaluation. In *Taylor, Cowley* (1973, s 93–102).
Stjerne, C. (red) 1970: *Voksenundervisning i 1970erne.* Kobenhavn: Gads Forlag.
Stjärnfeldt, N. 1975: Svensk elitfotboll väl framme. *Svensk fotbolltidning* 3, (1), 40.
Svenska fotbollförbundet 1972: Spelregler för fotboll. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Svenska fotbollförbundet 1973: Spelregler för fotboll. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Svenska fotbollförbundet 1974: Spelregler för fotboll. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Svenska fotbollförbundet 1975: Anvisningar för domarobservatörer. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Svenska fotbollförbundet 1975: Spelregler för fotboll. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Svenska fotbollförbundet 1975: Till blivande domare. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Svenska fotbollförbundet 1976: Domarkommitténs rapport till representantskapet. Stencil. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Svenska fotbollförbundet 1976: Spelregler för fotboll. Stockholm: Svenska fotbollförbundet.
Taylor, P. A., Cowley, D. M. (Eds) 1973: *Readings in curriculum evaluation.* Dubuque, Iowa: WM.C. Brown company.
The football association of the federal republic of Germany (DFB). 1976: Main tasks facing the DFB. *FIFA news* 153, 107–108.
Thorndike, R. L. (Ed.) 1971: *Educational measurement* (2 nd ed) Washington: American council on education.
Travers, M. W. 1958: *An introduction to educational research.* New York.
Travers, R. M. W. (Ed.) 1973: *Second handbook of research on teaching.* Chicago: Rand Mc Nally.
Wedman, N-E. 1973: Elevers och lärares inställning till skilda störningskällor. *Rapport i projektet: Störningar i skolarbetet. UMEÅ: Pedagogiska Institutionen, UMEÅ universitet.*
Woodworth, R. S., Schlosberg, H. 1958: *Experimental Psychology.* New York: Holt & Co.
Zetterblom, G. (red) 1975: *Psykologin i samhället.* Aktuell svensk forskning. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Acta Universitatis Upsaliensis

UPPSALA STUDIES IN EDUCATION

Editors: Karl-Georg Ahlström, Urban Dahllöf, Erik Wallin

1. *Inga Elgqvist-Saltzman* 1976: Vägen genom universitetet. En forskningsöversikt och en empirisk analys av några studievägar inom filosofisk fakultet i Umeå 1968–1975.

2. *Sverker Lindblad* 1976: Simulering i undervisning. En kritisk granskning av artificiell praktik i allmänutbildning.

3. *Urban Dahllöf* 1977: Reforming Higher Education and External Studies in Sweden and Australia.

4. *Leif Isberg* 1978: Arbetsuppgifter, krav och utbildning. En studie rörande domarproblematiken inom lagspelet fotboll.

ISBN 91-554-0713-7
ISSN 0347-1314

Distributor: Almqvist & Wiksell International, Stockholm, Sweden